

ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล : ศึกษากรณีการละเมิด
อำนาจศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

วิชชกานต์ เสาภายน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2559

**Legal problems concerning court infringement: case study on the
Constitutional Court of the Kingdom of Thailand**

Watchakarn Soaphayon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2016

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล : ศึกษากรณีการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
ชื่อผู้เขียน	วิชชกานต์ เสาภายน
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ โลจายะ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2558

บทคัดย่อ

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นองค์กรศาลในทางกฎหมายมหาชน มีอำนาจและหน้าที่ที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย กล่าวคือ กฎหมายที่ตราขึ้น โดยองค์กรนิติบัญญัติจะต้องชอบด้วยรัฐธรรมนูญเสมอ จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดมิได้ ประการที่สอง หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐในทางปกครองมีอำนาจสั่งให้ประชาชนกระทำการหรือละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งได้ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ และใช้อำนาจอยู่ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น และประการสุดท้าย ควบคุมความชอบด้วยองค์กรตุลาการ กล่าวคือ เพื่อเป็นการควบคุมมิให้การกระทำขององค์กรของรัฐกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญและกฎหมาย จึงจำเป็นต้องมีองค์กรตุลาการที่มีอำนาจและ ความเป็นอิสระปราศจากการแทรกแซงจากฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ

รัฐที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยม จึงต้องมีสถาบันหรือองค์กรที่ทำหน้าที่ในการคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและควบคุมมิให้องค์กรของรัฐกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 เป็นต้นมา องค์กรที่ทำหน้าที่ดังกล่าวคือ “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้เปลี่ยนแปลงจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมาเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ และมีการก่อตั้งเป็น “ศาลรัฐธรรมนูญ” เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ศาลรัฐธรรมนูญ มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีในทางมหาชน ย่อมมีความขัดแย้งกับประชาชนในฐานะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย จึงมีฝ่ายที่เห็นด้วยและเห็นต่างออกมาแสดงความคิดเห็นในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ทั้งก่อน ระหว่าง และภายหลังการพิจารณา วินิจฉัยคดี การคุ้มครองกระบวนการพิจารณาคดีของศาลและการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญในปัจจุบันได้อาศัยข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีและการทำ

คำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 6 มาใช้เพื่อให้นำบทบัญญัติในเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับกับกรณีดังกล่าว ซึ่งมีได้ มีการบัญญัติให้มีลักษณะที่เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้โดยตรง

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับหลักนิติรัฐ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ แนวความคิดว่าด้วยการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ ในรูปแบบต่าง ๆ ความเป็นมาและบทบาทอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญของไทย 2) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความหมาย ประเภท กระบวนการพิจารณาและการลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล และบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร และศาลรัฐธรรมนูญ 3) เพื่อศึกษาความผิดฐานละเมิดอำนาจ ศาลรัฐธรรมนูญ ของต่างประเทศ 4) เพื่อศึกษาหาแนวทางการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ อย่างเป็นรูปธรรมและสามารถใช้ได้ในทางปฏิบัติได้จริง 5) เพื่อศึกษามบทบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการประกอบการพิจารณาในการยกเว้นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเพื่อเสนอต่อรัฐสภา

วิธีการศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเป็นการค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยการค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลทางเอกสารที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จากบทความ หนังสือ วิทยานิพนธ์ วารสาร และแหล่งฐานข้อมูล Internet ต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ เพื่อนำมาประมวลและวิเคราะห์เปรียบเทียบ

สมมติฐานพบว่า ตามหลักของประเทศที่ใช้รูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดแล้ว จะมีองค์กรที่ทำหน้าที่พิทักษ์รักษารัฐธรรมนูญให้คงความเป็นกฎหมายสูงสุด วิธีการหนึ่ง คือ การห้ามไม่ให้มีกฎหมายใดที่จะมี ศักดิ์หรือสถานะของกฎหมายที่สูงกว่ารัฐธรรมนูญ จึงทำให้เกิดองค์กรพิทักษ์รัฐธรรมนูญนั่นเอง สำหรับประเทศไทยกำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญ โดยศาลรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หมวดที่ 8 ส่วนที่ 2 ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการพิจารณากฎหมาย ร่างกฎหมาย หรือการกระทำที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ อีกทั้ง ยังมีอำนาจในการพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ แต่การที่จะทำให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถที่จะคุ้มกันรัฐธรรมนูญได้นั้น จะต้องมียบทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ขึ้นมา เพื่อให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมของกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ดำเนินต่อไปได้ อีกทั้งต้องมีการระบุ ถึงการกระทำที่เป็นการกระทำละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ และต้องมียบทลงโทษที่ชัดเจนอีกด้วย ดังเช่นใน สาธารณรัฐออสเตรเลีย สาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐเช็ก สาธารณรัฐลัตเวีย และสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ เป็นต้น โดยประเทศที่กล่าวมานั้น ล้วนมีบทบัญญัติ

ของกฎหมายที่เกี่ยวกับละเมิดอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญทั้งในระดับรัฐธรรมนูญ กฎหมายในระดับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติหรือรัฐบัญญัติทั้งสิ้น ประกอบกับศาลปกครองของไทย ซึ่งเป็นศาลที่ใช้กฎหมายมหาชนเช่นเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีการบัญญัติกฎหมายที่กำหนดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งหากศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทยได้นำเอาหลักการตามที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายของสาธารณรัฐออสเตรเลีย สาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐเช็ก สาธารณรัฐเดนมาร์ก และสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ และนำหลักการของการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของศาลปกครองของไทยมาปรับใช้ให้เกิดความเหมาะสมก็จะเป็นผลดีและสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นตามวิถียานีพจนานุกรมฉบับนี้ได้

Thesis Title	Legal problems concerning court infringement: case study on the constitutional court of the kingdom of Thailand
Author	Watchakarn Saophayon
Thesis Advisor	Associate Professor Vira Lochaya, Ph.D.
Department	Law
Academic Year	2015

ABSTRACT

The Constitutional Court of the Kingdom of Thailand which is a public law organization has 3 powers and duties. First of all, constitutionality review of laws that promulgated by the legislature so as to prevent any contrariness or inconsistencies with the Constitution. Secondly, a principle of legality in administrative act that administrative government officer has authority to order a person to act or abstain for a particular act if the law is already in force and within the jurisdiction. Finally, controlling over legitimacy by a judicial organ that is for controlling a regulatory commission against contrariness or inconsistencies with the Constitution. So, there necessarily is a judicial organ that has a power and an independence from an intervention of the administration and the legislature.

Liberal democracy state has to have an institution or an organization to perform the function of safeguarding the supremacy of the Constitution. On 24th August B.E.2550 (2007), “the Constitutional Tribunal” did those duties. When there was a change in the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E.2540 (1997), the Constitutional Tribunal transformed to the judicial power organization and the Constitutional Court was instituted.

The Constitutional Court that has powers and duties in a hearing and giving of decision in public involves with people as a sovereignty holder. Regularly, there are both supporters and resisters. Both of them also demonstrate their opinions and criticize a prior, processional and posterior constitutionality review. At present, for the protection of constitutionality review and performance of the judges of the Constitutional Court, the Constitutional Court has issued the “Rules of the Constitutional Court on Procedures and Ruling

B.E.2550 (2007)” Clause 6 for using the provision of contempt of the court from the code of civil procedure in those cases that do not formulate as a characteristic of contempt of the Constitutional Court.

The propose of this thesis is to 1) study a concept and theory about the Legal state, the Supremacy of the Law, the idea about instituting the Constitutional Court in many forms and history, roles and duties of the Constitutional Court of the Kingdom of Thailand. 2) study a concept about definition, category and the trial process and punishment in contempt of the court and the provision about the contempt of the court in the Court of Justice, the Administrative Court, the Military Court and the Constitutional Court. 3) study the contempt of the Constitutional Court in other countries. 4) study and provide a way to legislate the contempt of the court in factual and can use it in practical. 5) study the Positive Law in the contempt of the Constitutional Court in considering to review draft of Procedures and Ruling to offer to the National Assembly.

Methodology for this thesis is a qualitative study by searching and collecting all documentary information that is in Thai and English. From articles, books, thesis, journals and data from Internet that are both in Thailand and abroad, all information is evaluated, analyzed and compared with each other.

The argument of this thesis is that liberal democracy state with the Constitution will have the organization to preserve the Constitution as a supreme law. In other word, prohibition that any legislation does not have rights and privilege to be above the Constitution leads to institute the Constitutional Protection Organization. In Thailand, the Constitutional Court is established. The Constitutional Court has to have the provision about the contempt of the Constitutional Court for safeguarding the constitutionality review effectively and the decision of the court already in force, continuing the justice process on proceeding the cases of Constitutional Court, and protecting the rights and liberties infringement of the judges of the Constitutional Court. For the contempt of the Constitutional Court, it must be identified which is the contempt of the Constitutional Court and regulated the explicit punishment same as in Republic of Austria, Republic of Korea and Republic of Turkey. In those countries, there are the provisions of laws about the contempt of the Constitution in both the Constitutional level and the Act of Parliament or the Act of Congress level. Whether the Principle of Law in Republic of Austria, Republic of

Korea and Republic of Turkey is applied to use in Thailand appropriately, it will be effective and solve the problems in this thesis.

DRU

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ในหัวข้อ “ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล: ศึกษากรณีการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย” สำเร็จได้เป็นอย่างดีด้วยความเมตตาอย่างยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.วิระ โลจายะ ที่ได้กรุณารับเป็นกรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของผู้ศึกษา ศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล ที่ได้กรุณาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ตันศิริ และอาจารย์ ดร.ปัญญา อุดชาชน ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งกรุณาชี้แนะประเด็น ข้อคิดเห็น และข้อสังเกตต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ตลอดจนช่วยเหลือในการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาจนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์และสำเร็จลุล่วง

ในส่วนของคุณข้อมูลของกฎหมายในต่างประเทศและความคิดเห็นในเชิงวิชาการ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณนายภาสพงษ์ เรณูมาศ ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี 5 และนายนิติกร จิรจิตติกาลกิจ นักวิชาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นข้าราชการประจำสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่ได้ให้คำแนะนำและเอื้อเฟื้อข้อมูลเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญเสมอมา จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ สาขากฎหมายมหาชน รุ่น 56 ที่เป็นกำลังใจให้กันเสมอมา และขอขอบพระคุณนายศิระ อังสัจจะพงษ์ ที่คอยดูแล ช่วยเหลือ แนะนำ และประสานงานในกระบวนการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สุดท้ายนี้ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณครอบครัว เสาภายน คุณพ่อ ผู้ให้กำเนิดเป็นต้นแบบและสร้างแรงบันดาลใจให้ยึดมั่นในความถูกต้อง ความยุติธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาสาขานิติศาสตร์และการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบัน คุณแม่ ผู้ให้กำเนิดและคอยให้กำลังใจให้ผู้ศึกษา ตลอดมา และ รศ.พ.ด.ท.ดร.ศิริพงษ์ เสาภายน ผู้เป็นอาที่คอยให้การสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตแก่ผู้ศึกษา พี่ ๆ และน้อง ๆ ในครอบครัวที่คอยกระตุ้นในการทำวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้

หากวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้สนใจอยู่บ้าง ผู้ศึกษาขออุทิศให้แก่บุพการี คณาจารย์ ตลอดจนผู้แต่งตำรา บทความต่าง ๆ ที่ผู้ศึกษาได้ใช้ในการศึกษาค้นคว้า หากมีความบกพร่องประการใดผู้ศึกษาขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

วิชกานต์ เสาภายน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	4
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญแห่ง	
ราชอาณาจักรไทย	6
2.1 หลักนิติรัฐ.....	7
2.2 หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ	18
2.3 แนวความคิดในการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ.....	23
2.4 ความเป็นมาและบทบาทอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่ง	
ราชอาณาจักรไทย	36
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับหลักการละเมิดอำนาจศาล.....	44
2.6 แนวคิดและการเปรียบเทียบโทษทางอาญาและทางปกครอง.....	48
2.7 ตัวอย่างของพฤติกรรมถือได้ว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ	56
3. กฎหมายที่เกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทยและ	
ต่างประเทศ	61
3.1 กฎหมายที่เกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลของประเทศไทย.....	61
3.2 กฎหมายที่เกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ	86

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของไทย และแนวทางการแก้ไข.....	107
4.1 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขในกรณีศาลรัฐธรรมนูญไม่มีกฎหมายที่ บัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้โดยเฉพาะ	108
4.2 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขในกรณีการใช้ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ.....	119
4.3 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขเกี่ยวกับพฤติกรรมที่มีลักษณะเข้าข่าย การกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ	127
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	134
5.1 บทสรุป	134
5.2 ข้อเสนอแนะ	138
บรรณานุกรม	142
ภาคผนวก	149
ประวัติผู้เขียน	153

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 การปิดล้อมที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ณ อาคารบ้านเจ้าพระยารัตนธิเบศร์ ถนนจักรเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร	57
2.2 การปิดล้อมที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ณ อาคารบ้านเจ้าพระยารัตนธิเบศร์ ถนนจักรเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร	57
2.3 แสดงการกีดกัน ข่มขู่ ขู่เชิญต่อการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญ.....	58
2.4 แสดงการกีดกัน ข่มขู่ ขู่เชิญต่อการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญ.....	59
2.5 แสดงการกีดกัน ข่มขู่ ขู่เชิญต่อการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญ.....	59

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ สิ่งที่แสดงถึงความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายใด ๆ ที่ใช้บังคับหรือจะใช้บังคับนั้น จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทมิได้ เรียกว่า หลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งหลักการนี้ได้รับการรับรองไว้ตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับแรกและบัญญัติต่อเนื่องถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 6 ว่า¹

“รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้”

อย่างไรก็ตาม ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ไม่อาจจะเกิดผลอันเป็นจริงในทางปฏิบัติได้ หากปราศจากองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมมิให้กฎหมายที่ตราขึ้นโดยองค์กรนิติบัญญัตินั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ในปัจจุบันองค์กรซึ่งมีหน้าที่ดังกล่าว ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ (Constitutional Court)

ศาลรัฐธรรมนูญ (Constitutional Court) เป็นองค์กรศาลที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติต่อเนื่องให้มีศาลรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 โดยมีบทบาทและภารกิจในด้านต่างๆ คือ ด้านการควบคุมร่างกฎหมายหรือกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ด้านการวินิจฉัย ข้อขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ ด้านการควบคุมพรรคการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง ด้านการวินิจฉัยให้สิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมืองและการยุบพรรคการเมือง ด้านการควบคุมคุณสมบัติลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ อันเป็นองค์กรในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นองค์กรในทางการเมืองทั้งสิ้น ตลอดจนด้านพิทักษ์รัฐธรรมนูญจากการเปลี่ยนแปลงอันมิได้

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 6 บัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้.”

เป็นไปตามวิถีทางของประชาธิปไตยตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ด้วยภารกิจและอำนาจหน้าที่ในลักษณะดังกล่าว อันมีความเชื่อมโยงกับตัวแทนของประชาชนในฐานะที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ย่อมปฏิเสธไม่ได้ที่จะต้องมีฝ่ายที่เห็นด้วยหรือเห็นต่าง มีการแสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์ต่อสาธารณะก่อนการพิจารณาคดี ในระหว่างการพิจารณาคดีหรือภายหลังที่มีคำวินิจฉัยชี้ขาดคดีแล้ว ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการพิจารณาคดี คำวินิจฉัยของศาลหรือความเห็นอันมีผลกระทบต่อคณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญ การแสดงความคิดเห็นซึ่งมีลักษณะหมิ่นเหม่ต่อการกระทำที่อาจเป็นความผิดตามกฎหมาย ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญได้ปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์เหมือนเช่นศาลอื่น และด้วยเหตุที่การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลนั้น ศาลจะต้องควบคุมกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปด้วยความสงบ มิให้ส่งผลกระทบการรับฟังพยานหลักฐานแห่งคดี ตลอดจนคำวินิจฉัยชี้ขาดคดี ศาลรัฐธรรมนูญจึงสมควรมีมาตรการที่นำมาบังคับใช้เพื่อควบคุมความสงบเรียบร้อยในบริเวณที่ทำการศาล เพื่อให้การพิจารณาวินิจฉัยคดีเสร็จไปจากศาล และภายนอกที่ทำการศาล เพื่อมิให้มีการวิพากษ์วิจารณ์โดยทุจริตอันจะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของศาลหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีมาตรการบางอย่าง อันเป็นเครื่องมือให้แก่ศาลที่จะผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรม ความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันศาล เพื่อให้การดำเนินการพิจารณาคดีของศาลให้ดำเนินไปด้วยความสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว ประกอบกับการพิจารณาคดีของศาลนั้นเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย จึงต้องมีการคุ้มครองประโยชน์ของกลุ่มนี้ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งเรียกว่า “บทบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล” อันเป็นกฎหมายสากลที่ศาลทุกประเทศทั่วโลกยอมรับและใช้บังคับอยู่โดยทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปด้วยความสะดวกเรียบร้อย รวดเร็ว และเป็นธรรม² กล่าวคือ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมสามารถดำเนินต่อไปได้เพื่อประโยชน์ของกลุ่ม (ผู้ร้องและผู้ถูกร้อง) และเพื่อมิให้มีการขัดขวางกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ

ตามสภาพปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงเห็นสมควรศึกษาถึงปัญหา โดยแบ่งออกเป็น 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรศาลที่ใช้อำนาจฝ่ายตุลาการในการพิจารณาวินิจฉัยคดี อันมีลักษณะเป็นศาลที่มีใช้ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งหรือคดีอาญาทั่วไปเช่นเดียวกับศาลยุติธรรม มีใช้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาทหารเช่นเดียวกับศาลทหาร และมีใช้ศาลที่พิจารณาคดีมหาชนในทาง

² จาก ละเมิดอำนาจศาล: บัญญัติขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ผู้ใด (น. 35 - 37), โดย พรเพชร วิชิตชลชัย, 2522, กรุงเทพฯ: พาสีโก.

คดีปกครองเช่นเดียวกับศาลปกครอง แต่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลในทางกฎหมายมหาชนที่มีอำนาจและหน้าที่ในการพิจารณาคดีตามที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจไว้ ซึ่งล้วนแต่เป็นคดีที่มีความสำคัญต่อกลไกต่าง ๆ ในทางการเมืองการปกครองและทางรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น ในปัจจุบันศาลรัฐธรรมนูญยังไม่มีกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับลักษณะของการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลและการกำหนดบทลงโทษของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้โดยเฉพาะ

2. นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่มีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรก เรื่อยมาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติว่า “ในระหว่างที่ยังมิได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกข้อกำหนดเกี่ยวกับ วิธีพิจารณาคดีและการทำคำวินิจฉัยได้” ซึ่งในปัจจุบัน ศาลรัฐธรรมนูญของไทยยังไม่ได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญในเรื่องดังกล่าว เนื่องจากยังไม่ผ่านการพิจารณา ในกระบวนการทางรัฐสภา หรือรัฐสภายังมิได้ดำเนินการให้แล้วเสร็จ จึงได้อาศัยข้อกำหนด ศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 มาใช้เกี่ยวกับวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ โดยให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญออกข้อกำหนดเองได้ การออกข้อกำหนดดังกล่าวอาศัยมติเอกฉันท์ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลก็ได้อาศัยบทบัญญัติดังกล่าวไว้ด้วย จึงเป็นการขัดต่อหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่จะนำไปใช้ กับบุคคลโดยทั่วไป

3. เนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบทางเมืองของประเทศไทยที่ผ่านมา เป็นผลให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพของตนเองในการแสดงความคิดเห็นในทางการเมืองของตนมากขึ้น โดยไม่คำนึงถึงขอบเขตของการแสดงออกซึ่งสิทธิและเสรีภาพของตนว่ามี ขอบเขตวัตถุประสงค์ และการกระทำอย่างไร จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาว่า พฤติการณ์ลักษณะใดที่จะถือว่าเข้าข่ายเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับหลักนิติรัฐ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ แนวความคิดว่าด้วยการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญในรูปแบบต่าง ๆ ความเป็นมาและบทบาทอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญของไทย

2. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความหมาย ประเภท กระบวนการพิจารณาและการลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล และบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร และศาลรัฐธรรมนูญ

3. เพื่อศึกษาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ

4. เพื่อศึกษาหาแนวทางการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญอย่างเป็นรูปธรรมและสามารถใช้ได้ในทางปฏิบัติได้จริง

5. เพื่อศึกษาบทบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการประกอบการพิจารณาในการยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเพื่อเสนอต่อรัฐสภา

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีบทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญขึ้นมาเพื่อให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมของกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญดำเนินต่อไปได้ ทั้งยังต้องมีการระบุถึงการกระทำที่เป็นการกระทำละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญและต้องมีบทลงโทษที่ชัดเจนอีกด้วย ดังเช่นใน สาธารณรัฐออสเตรีย สาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐเช็ก สาธารณรัฐลัตเวีย และสาธารณรัฐแอฟริกใต้ เป็นต้น โดยประเทศที่กล่าวมานั้น ล้วนมีบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับละเมิดอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญทั้งในระดับรัฐธรรมนูญ กฎหมายในระดับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติหรือรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น ประกอบกับศาลปกครองของไทยซึ่งเป็นศาลที่ใช้กฎหมายมหาชนเช่นเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีการบัญญัติกฎหมายที่กำหนดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งหากศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทยได้นำเอาหลักการตามที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายของสาธารณรัฐออสเตรีย สาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐเช็ก สาธารณรัฐลัตเวีย และสาธารณรัฐแอฟริกใต้ และนำหลักการของการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของศาลปกครองของไทยมาปรับใช้ให้เกิดความเหมาะสม ก็จะเป็นผลดีและสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นตามวิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้

1.4 ขอบเขตการศึกษา

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ มุ่งศึกษาทฤษฎี แนวคิด ที่มา และปัญหาอุปสรรคของปัญหาในทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยวิเคราะห์ถึงสภาพของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ประกอบกับปัญหาในการบังคับใช้และการควบคุมการกระทำของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นในทางการเมืองซึ่งเป็นสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล โดยตรงว่า การกระทำอย่างไรที่มีลักษณะเป็นการกระทำที่เข้าข่ายความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลและบทลงโทษ ซึ่งในปัจจุบัน ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยยังไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์ไว้โดยเฉพาะ จึงจำเป็นในการศึกษาต่อไป

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ เป็นการค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัย การค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลทางเอกสารที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จากบทความ หนังสือ วิทยานิพนธ์ วารสาร และแหล่งฐานข้อมูล Internet ต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำมาประมวลและวิเคราะห์

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับหลักนิติรัฐ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของ รัฐธรรมนูญ แนวความคิดว่าด้วยการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญในรูปแบบต่าง ๆ ความเป็นมา และ บทบาทอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญของไทย
2. ทำให้ทราบถึงแนวคิดเกี่ยวกับความหมาย ประเภท กระบวนการพิจารณาและการลงโทษ ในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล และบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานละเมิด อำนาจศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร และศาลรัฐธรรมนูญ
3. ทำให้ทราบถึงความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญอย่างเป็น รูปธรรมและสามารถใช้ในทางปฏิบัติได้จริง
5. เพื่อเป็นแนวทางในการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบการ พิจารณาในการยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญเพื่อเสนอต่อรัฐสภา

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยม ล้วนยึดถือรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ (Supremacy of the Constitutional) ซึ่งหมายความว่า กฎหมายใด ๆ ที่ใช้บังคับหรือจะใช้บังคับนั้นจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนั้นไม่ได้ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญนี้ได้รับการรับรองไว้ ตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับแรกและบัญญัติต่อเนื่องถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 6 ซึ่งบัญญัติว่า

“รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้”

อย่างไรก็ตาม ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ไม่อาจจะเกิดผลในทางปฏิบัติได้ หากปราศจากองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมมิให้กฎหมายที่ตราขึ้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ในปัจจุบันองค์กรผู้ทำหน้าที่ดังกล่าว ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรศาลที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ อันมีลักษณะรูปแบบศาลพิเศษที่มีอำนาจหน้าที่ต่างจากศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร โดยมีบทบาทและภารกิจสำคัญในการควบคุมมิให้กฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญก่อนที่จะมีการประกาศใช้ หรือการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญภายหลังที่มีการประกาศใช้) ควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญจึงเป็นศาลที่วินิจฉัยคดีกฎหมายมหาชน มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยคดีในพระปรมาภิไธยเช่นเดียวกับศาลอื่น แต่ปรากฏว่าไม่มีกฎหมายที่บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ด้วยเหตุดังนี้จึงควรศึกษาเพื่อทราบถึงที่มา และบทบาทอำนาจหน้าที่ ตลอดจนแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

2.1 หลักนิติรัฐ

หลักนิติรัฐเป็นหลักการสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยม เพราะเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ภายในรัฐได้อย่างสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีนักวิชาการได้ให้คำจำกัดความไว้ดังต่อไปนี้

หลักนิติรัฐ การเคอ มาลแบร์ กล่าวไว้ว่า¹ รัฐและหน่วยงานของรัฐทำการเพื่อประโยชน์สาธารณะและอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าเอกชน มีอำนาจก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในสิทธิหน้าที่แก่เอกชนได้ฝ่ายเดียวโดยเอกชนไม่ต้องให้ความยินยอม กฎหมายมหาชนให้อำนาจแก่รัฐหรือหน่วยงานของรัฐดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะได้ในฐานะที่เหนือกว่าเอกชน แต่กฎหมายนั้นก็จะจำกัดอำนาจของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่ให้ใช้อำนาจนอกกรอบที่กฎหมายกำหนดไว้ ผลที่ตามมาคือต้องมีการควบคุมการกระทำโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยองค์กรฝ่ายตุลาการ (คำพิพากษาหรือคำสั่ง) หรือการกระทำโดยองค์กรของรัฐฝ่ายบริหาร (กฎ คำสั่งทางปกครอง) ให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย และหลักนิติรัฐได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจการเมืองกับกฎหมายในฐานะที่องค์กรของรัฐองค์กรหนึ่ง ได้แก่ รัฐสภาสามารถตรากฎหมายได้ด้วยกระบวนการของรัฐสภาผ่านบุคคลที่ประกอบขึ้นเป็นองค์กรรัฐสภานั้น การมองหลักนิติรัฐในมิตินี้จะเห็นได้ว่า การเมืองเป็นที่มาของกฎหมายแต่การมองในอีกมิติหนึ่งเมื่อได้มีการตรากฎหมายขึ้นแล้ว อำนาจการเมืองซึ่งได้แฝงอยู่ตามองค์กรทั้งหลายของรัฐรวมตลอดถึงบุคคลทั้งหลายด้วยจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายนั้น เนื่องจากหลักนิติรัฐเป็นเรื่องของหลักการปกครองโดยกฎหมาย อาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือในการปกครองมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดควบคุมมิให้กฎหมายและการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐหรือหน่วยงานของรัฐขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ อีกทั้งรัฐธรรมนูญได้ทำหน้าที่เป็นกฎหมายพื้นฐานทางอำนาจระหว่างองค์กรทางการเมืองการปกครองของรัฐ

รองศาสตราจารย์ภูริชญา วัฒนรุ่ง ให้คำจำกัดความหลักนิติรัฐไว้ว่า² เป็นหลักการปกครองโดยกฎหมาย มิใช่การปกครองตามอำเภอใจ และเป็นระบบที่สร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นหลักการป้องกัน และแก้ไขเยียวยาการใช้อำนาจรัฐตามอำเภอใจของฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

¹ จาก ศาลปกครองกับการดำเนินงานของตำรวจ (น. 4 - 7), โดย ชาญชัย แสงศักดิ์, 2545, กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.

² จาก ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายมหาชน (น. 113), โดย ภูริชญา วัฒนรุ่ง, ม.ป.ป., ม.ป.ท.

รองศาสตราจารย์สมยศ เชื้อไทย ได้ให้ความหมายว่า³ หมายถึง รัฐซึ่งยอมรับรองและให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานแก่ราษฎร เพื่อที่ราษฎรจะได้ใช้สิทธิเสรีภาพเช่นว่านั้น พัฒนาบุคลิกภาพของตนได้ตามที่แต่ละคนเห็นสมควร รัฐจึงยอมจำกัดอำนาจโดยยอมอยู่ภายใต้กฎหมายของตนเอง เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ได้ให้ความหมายไว้ว่า⁴ หมายถึง รัฐแห่งความมีเหตุผลอันเป็นรูปที่ปกครองตามเจตจำนงโดยรวมที่มีเหตุผลและมีวัตถุประสงค์เพื่อสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับสังคมเป็นการทั่วไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักนิติรัฐเป็นหลักการปกครองพื้นฐานของรัฐที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยม โดยรัฐยอมรับรองและให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของราษฎร เพื่อราษฎรจะได้ใช้สิทธิและเสรีภาพนั้นได้อย่างสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

อนึ่ง รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ หลักนิติรัฐ จึงเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญในการปกครอง ภายใต้หลักการที่ว่า การกระทำอันใดที่เป็นการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะกระทำได้อต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น เรียกว่า การกระทำทางปกครองต้องชอบด้วยกฎหมาย แต่ภายใต้หลักนิติรัฐ รัฐไม่อาจใช้อำนาจตามอำเภอใจของตนได้ รัฐจะกระทำการใดได้ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ โดยกระทำตามวิธีการ รูปแบบ และวัตถุประสงค์ที่กฎหมายกำหนดไว้ กฎหมายที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนและมีข้อกำหนดโทษทางอาญาต้องเป็นกฎหมายที่มาจากอำนาจนิติบัญญัติ ในการศึกษาหลักนิติรัฐจึงสมควรศึกษาหลักย่อยของนิติรัฐที่เกี่ยวข้องกับการเขียนวิทยานิพนธ์นี้ขึ้นได้แก่

1. หลักสิทธิเสรีภาพ ในส่วนที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
2. หลักจำกัดสิทธิเสรีภาพ
3. หลักลำดับศักดิ์ของกฎหมาย
4. หลักความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษาและตุลาการ

2.1.1 หลักสิทธิเสรีภาพ

หลักนิติรัฐมีความเกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของบุคคล ถือว่าเป็นพื้นฐานของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ในรัฐประชาธิปไตยเสรีนิยมทั้งหลายยอมรับหลักความเป็นอิสระของปัจเจกบุคคลในการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง ดังนั้น เพื่อเห็นแก่ความเป็นอิสระของปัจเจกบุคคล

³ จาก *หลักนิติรัฐ นิติธรรม* (น. 133), โดย เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล. (อ้างถึงใน *หลักนิติรัฐ* (น. 133), โดย สมยศ เชื้อไทย, 2553, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁴ จาก *หลักนิติรัฐ นิติธรรม* (น. 233), โดย บรรเจิด สิงคะเนติ ก, 2553, (อ้างถึงใน *หลักนิติรัฐ* (น. 233), โดย สมยศ เชื้อไทย, 2553, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ในการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง รัฐจึงต้องให้ความเคารพต่อขอบเขตของสิทธิ และเสรีภาพของปัจเจกบุคคล

การกระทำใด ๆ ที่เป็นการแทรกแซงในสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลโดยอำนาจรัฐ จะกระทำได้อต่อเมื่อมีกฎหมายซึ่งผ่านความเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชนตาม หลักความชอบธรรม ในทางประชาธิปไตยได้ให้ความเห็นชอบแล้วเท่านั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลให้มีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง อันเป็นหลักประกัน การแบ่งแยกอำนาจมาใช้ เพื่อความมุ่งหมายจะให้อำนาจแต่ละอำนาจควบคุมตรวจสอบซึ่งกัน และกัน เป็นหลักประกันแก่สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลมิให้ถูกละเมิดโดยรัฐ และเป็น การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

จากหลักการข้างต้น สามารถให้คำนิยามของสิทธิและเสรีภาพได้ ดังนี้

สิทธิ หมายถึง ความชอบธรรมที่บุคคลอาจใช้ยันกับผู้อื่น เพื่อคุ้มครองหรือรักษาผลประโยชน์อันเป็นส่วนที่พึงได้ของบุคคลนั้น หรือเป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อเกิดประโยชน์แก่ตน สามารถจำแนกสิทธิตามความหมายนี้ออกเป็น 2 แบบ คือ สิทธิในฐานะที่กฎหมายรับรองให้มีขึ้น และสิทธิในฐานะที่กฎหมายคุ้มครองมิให้มีผู้ใดมาละเมิด

ส่วนเสรีภาพ หมายถึง สภาพการณ์หรือสถานะของบุคคลในการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยความประสงค์ของตนเอง การกระทำได้กล่าวมิด้อยู่ภายใต้การครอบงำหรือแทรกแซงของบุคคลอื่น

ดังนั้น คำว่า “สิทธิเสรีภาพ” จึงสามารถตีความได้ว่า หมายถึง ความชอบธรรมของมนุษย์ที่สามารถใช้ยันยันกับมนุษย์คนอื่นได้ เนื่องจากมนุษย์คนหนึ่งมีสิทธิ มนุษย์คนอื่น ๆ ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการกระทำที่เกิดขึ้นจากความชอบธรรมดังกล่าว นอกจากหน้าที่ดังกล่าวแล้ว มนุษย์คนอื่นจะต้องไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว ไม่เข้าไปครอบงำความประสงค์ใด ๆ ที่มนุษย์ผู้เป็นเจ้าของสิทธิเสรีภาพที่จะกระทำ

วิทยานิพนธ์นี้ จะศึกษาถึงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น กล่าวคือ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น คือ เสรีภาพในการเห็นด้วยกับความเห็นใด รวมทั้งเลือกสิ่งที่ตนคิดว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องและสามารถแสดงออกซึ่งความคิดเห็นนั้น⁵ ให้ปรากฏแก่บุคคลอื่นโดยอิสระ และเนื่องจาก

⁵ จาก หลักการพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญ และกฎหมาย (น. 174 - 184), โดยเกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2555. กรุงเทพฯ: วิทยูชน.

⁶ จาก ศาลปกครองและวิธีพิจารณาศิปกครองเปรียบเทียบ (น. 164), โดย สำนักงานศาลปกครอง. รายงานผลการประชุมใหญ่สมามศาลปกครองสูงสุดระหว่างประเทศ ครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 8, 2550.กรุงเทพฯ:

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นเสรีภาพชนิดหนึ่ง การใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นจึงสามารถกระทำได้เท่าที่ไม่ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นธรรมชาติของมนุษย์ จึงจำเป็นต้องมีระบบ การปกครอง ซึ่งระบบกฎหมายที่จะสร้างความชอบธรรมให้แก่การปกครองนั้น ต้องยอมให้พลเมืองสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการก่อตั้งเจตจำนงในทางมหาชน เกี่ยวกับเรื่องราวทั่วไปของสังคมได้ สมาชิกของสังคมทุกคนเป็นผู้ทรงสิทธิทางการเมืองเท่ากัน ในอันที่จะดำเนินกิจกรรมทางการเมืองและการตัดสินใจร่วมกัน หากปราศจากซึ่งเสรีภาพนี้แล้ว กระบวนการทางประชาธิปไตยย่อมไม่เกิดขึ้นได้

ดังนั้น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น จึงเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญในระบบประชาธิปไตย เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า เหตุผลสำคัญในการคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นมีดังต่อไปนี้

1) การแสดงความคิดเห็นและการถกเถียงกันจะนำไปสู่การค้นพบความจริง หากมีการจำกัดการแสดงความคิดเห็นแล้ว สังคมก็จะถูกยับยั้งไม่ให้มีการสืบหาความจริงและไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลที่แท้จริง อีกทั้ง การห้ามมิให้มีการแสดงความคิดเห็นจะทำให้ไม่เห็น ความบกพร่องของรัฐบาลในการกระทำต่าง ๆ ทั้งเป็นการสร้างความเคลือบแคลงสงสัยต่อเจ้าหน้าที่ และยังเป็นการทำลายหลักความอดทนอดกลั้น

2) การยอมรับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นการแสดงให้เห็นถึง การยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ดำรงอยู่ในแนวทางที่ต้องการและเลือกเองได้ เนื่องจากเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นสิทธิของแต่ละบุคคลที่จะเชื่อหรือไม่ตามที่บุคคลนั้นต้องการและได้แสดงออกมาซึ่งความคิดดังกล่าว ก่อให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้นั้น ไปในทางที่ประสงค์

3) การแสดงความคิดเห็นและการถกเถียงกัน เป็นการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐจึงมีหน้าที่ในการที่จะทำให้ประชาชนมีอิสระในการพัฒนาความสามารถของเขา และต้องใช้อำนาจอย่างรอบคอบไม่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ เสรีภาพในความคิด การพูด การวิพากษ์วิจารณ์เป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การค้นพบและเผยแพร่ ความจริงในทางการเมือง

2.1.2 หลักจำกัดสิทธิและเสรีภาพ

สิทธิและเสรีภาพของบุคคล เป็นเครื่องมือสำหรับใช้เพื่อกำหนดวิถีชีวิตของบุคคล กล่าวคือ การกำหนดวิถีชีวิตของบุคคลในกรณีไม่มีสิทธิและเสรีภาพแล้วนั้น ก็คงต้องถูกแทรกแซงจากผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้ปกครองรัฐ ฉะนั้น เพื่อให้การกำหนดวิถีชีวิตของบุคคลดำเนินไปได้ด้วยดี รัฐธรรมนูญของรัฐประชาธิปไตยเสรีนิยมทุกรัฐ จึงต้องมีบทบัญญัติ ที่รับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ เพื่อให้แต่ละบุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพในด้านต่าง ๆ เพื่อกำหนดวิถีชีวิตของตนได้ตามที่ใจปรารถนา⁷

หลักจำกัดสิทธิเสรีภาพ มีหลักเกณฑ์ในการป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจ ในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ โดยพิจารณาได้ ดังนี้⁸

2.1.2.1 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมาย

รัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติให้การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้อง อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย จึงกล่าวได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ยืนยันถึงการใช่ “หลักนิติธรรม” (The Rule of Law)⁹ หรือ “หลักนิติรัฐ” (Rechtsstaatsprinzip)¹⁰ เป็นหลักสำคัญในการปกครองประเทศ

จะเห็นได้ว่า หลักนิติธรรมและหลักนิติรัฐ เป็นหลักการสำคัญต่อ การปกครองรัฐ ผลที่ตามมาก็คือ เมื่อจะต้องไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลใดคนหนึ่ง องค์การของรัฐจึงจำเป็นต้องพิจารณาก่อนว่ามีกฎหมายฉบับใดและมาตราใดให้อำนาจแก่ตน ในการกระทำเช่นนั้นหรือไม่ ซึ่งหากไม่มีกฎหมายให้อำนาจที่จะกระทำการนั้นได้แล้ว รัฐจำต้องละเว้นที่จะไปกระทำการดังกล่าว

⁷ จาก สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (รายงานผลการวิจัย) (น. 13). โดย วรพจน์ วิสรุตพิชญ์, 2538 (กันยายน), กรุงเทพฯ: คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย.

⁸ จาก การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรอง, โดย ชีระ สุชีวรางกูร, 2542 (ธันวาคม), วารสารนิติศาสตร์, 29(4), น. 580 – 591.

⁹ หลักนิติธรรม หมายถึง หลักการแห่งกฎหมายที่เทิดทูนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิและเสรีภาพแห่งมนุษยชนทุกแห่งทุกมุม โดยมุ่งประสงค์ให้รัฐต้องให้ความอารักขาคุ้มครองมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิทรราช และหากมีข้อพิพาทใด ๆ เกิดขึ้นไม่ว่าระหว่างรัฐกับเอกชนหรือระหว่างเอกชนกับเอกชน ศาลสถิตยุติธรรมเท่านั้นที่มีอิสระและเด็ดขาดในการตัดสินข้อพิพาทนั้นตามกฎหมายบ้านเมือง.

¹⁰ หลักนิติรัฐ หมายถึง หลักของกฎหมาย หลักของกระบวนการยุติธรรม และหลักของการใช้อำนาจรัฐ เป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยม เพื่อความสำเร็จและป้องกันความเสื่อมทรามลงของระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม.

การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรอง องค์การต่าง ๆ ของรัฐจะกระทำได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น หากจะต้องตรากฎหมายไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองแล้ว จึงต้องกระทำไปโดยองค์การผู้ใช้อำนาจนิตินิติบัญญัติเป็นการเฉพาะ กล่าวคือ รัฐสภาในฐานะที่เป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจ นิตินิติบัญญัติและเป็นผู้แทนของปวงชนในฐานะเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยของปวงชน จะต้องบัญญัติกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอันไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

2.1.2.2 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนด

การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองจะต้องเป็นไปเพื่อคุ้มครองหรือรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะ หากองค์กรของรัฐองค์กรใดได้ใช้อำนาจจำกัด สิทธิและเสรีภาพของบุคคลไปเพื่อประโยชน์อย่างอื่นนอกเหนือไปจากประโยชน์สาธารณะ ตามความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย การใช้อำนาจขององค์กรของรัฐดังกล่าวก็ย่อมถือว่าเป็นการใช้ อำนาจโดยมิชอบ

เมื่อพิจารณาแล้ว หลักนิติรัฐจะต้องเป็นประโยชน์สาธารณะที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้แล้วเท่านั้น มิใช่ว่าเป็นประโยชน์สาธารณะที่องค์กรของรัฐองค์กรใดจะกล่าวอ้างอย่างไรก็ได้ กล่าวคือ องค์กรของรัฐองค์กรนั้นไม่สามารถ ใช้อำนาจไปลดทอนสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติรับรองไว้ได้ด้วย เพื่อป้องกันมิให้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองต้องตกอยู่ในภาวะอันตราย โดยไม่จำเป็น อันเนื่องมาจากองค์กรของรัฐได้ใช้อำนาจที่ไม่เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญหรือ กฎหมายรับรองไว้ และไม่จำกัดขอบเขต

2.1.2.3 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องกระทำเท่าที่จำเป็น

ในประเทศที่เป็นประชาธิปไตยเสรีนิยมย่อมเป็นที่ยอมรับกันว่า หลักแห่งความได้สัดส่วนเป็นหลักกฎหมายสำคัญ เพราะหลักการดังกล่าวมีรากฐานมาจาก “หลักความยุติธรรม” อันเป็นพื้นฐานของหลักกฎหมายทั่วไปในสังคมที่มีความขัดแย้งของผลประโยชน์สาธารณะกับประโยชน์ของเอกชนค่อนข้างสูง การนำเอาหลักการดังกล่าวมาใช้ ก็ย่อมส่งผลให้รัฐมีเครื่องมือทางกฎหมายมาช่วยแก้ปัญหาหรือคลี่คลายการขัดกันในเรื่องของประโยชน์ดังกล่าวไปได้ หลักแห่งความได้สัดส่วน มีหลักการย่อยอยู่ 3 หลัก ดังนี้

1) หลักแห่งความสัมฤทธิ์ผล องค์กรทั้งหลายของรัฐจะต้องเลือกมาตรการที่สามารถดำเนินการให้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายซึ่งได้ให้อำนาจแก่ตนคล่องไปได้เท่านั้น หลักการดังกล่าวนี้ ได้พิจารณาถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุ (Cause) และผล (Effect) ระหว่างมาตรการ

ต่าง ๆ ที่องค์กรของรัฐได้ใช้อำนาจออกมาบังคับกับสิ่งที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายที่ให้อำนาจองค์กรของรัฐ เพื่อให้มีคุณภาพกัน

2) หลักความจำเป็น ในบรรดามาตรการทั้งหลายที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายเปิดโอกาสให้องค์กรของรัฐสามารถใช้อำนาจกำหนดเพื่อไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล มาตรการเหล่านั้นสามารถดำเนินการให้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสำเร็จลุล่วงไปได้ ในกรณีที่องค์กรของรัฐจะกำหนดมาตรการที่ไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จะต้องเลือกมาตรการที่จะยังผลให้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นได้รับความกระทบกระเทือนน้อยที่สุด

3) หลักแห่งความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ มาตรการอย่างหนึ่งอย่างใดเมื่อได้ลงมือปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรการนั้นแล้วยังผลให้เกิดประโยชน์กับมหาชน น้อยมากไม่คุ้มกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคล หลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ จึงทำให้เกิดภาวะสมดุลระหว่างความเสียหายอันจะเกิดขึ้นกับสิทธิและเสรีภาพกับประโยชน์ ซึ่งมหาชนจะพึงได้รับจากการปฏิบัติการให้เป็นไปตามมาตรการหนึ่งมาตรการใดขององค์กรของรัฐ

2.1.2.4 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีบทบัญญัติที่รับรองสิทธิและเสรีภาพไว้หลายประการ อาทิเช่น สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการเดินทาง และการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร เสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยชอบด้วยกฎหมาย สิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฯลฯ

เมื่อรัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติรับรองสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในเรื่องดังกล่าว อีกทั้งเมื่อรัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติให้องค์กรต่าง ๆ ของรัฐมีอำนาจเฉพาะ “จำกัด” สิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรอง ฉะนั้น หากองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติไปตรากฎหมาย “เพิกถอน” มิให้บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพในเรื่องดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นกรณีใด บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้ตรานั้น ก็นับเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรอง¹¹

¹¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 29 บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้”

เมื่อพิจารณาหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพแล้ว เห็นว่า การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรอง จะต้องกระทำไปโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนด โดยต้องเท่าที่จำเป็น อีกทั้งจะกระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมีได้ด้วย

2.1.3 หลักลำดับศักดิ์ของกฎหมาย

กฎหมายมีลำดับชั้นเหมือนสายบันได โดยกฎหมายที่มีลำดับชั้นสูงกว่า ย่อมเสมือนเป็นบ่อเกิดของกฎหมายลำดับรองลงมา และที่สำคัญกฎหมายลำดับชั้นต่ำกว่าจะขัดหรือแย้งแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกกฎหมายที่มีลำดับสูงกว่าไม่ได้

ลำดับชั้นของกฎหมายก่อให้เกิดศักดิ์ของกฎหมาย และยังให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ ซึ่งคำว่า “ศักดิ์ของกฎหมาย” (heirachy of law) หมายถึง ลำดับความสูงต่ำของกฎหมายการจัดศักดิ์ของกฎหมายมีความสำคัญต่อกระบวนการวิธีการต่าง ๆ ทางกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการใช้ การตีความ และการยกเลิก หลักเกณฑ์ในการกำหนดศักดิ์ของกฎหมายจะพิจารณา จากผู้ตรากฎหมายฉบับนั้น ๆ ที่ย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละรัฐ และหากพิจารณาถึงลำดับชั้นของกฎหมายแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งต้องพิจารณาคำว่า “กฎหมาย” เป็นพื้นฐาน

ดังนั้น หากจะนิยามคำว่า “ศักดิ์ของกฎหมาย” ให้ชัดเจนขึ้น ศักดิ์ของกฎหมาย หมายถึง การจัดลำดับชั้นตามความสำคัญของกฎหมายว่ากฎหมายใดอยู่ในลำดับที่สูงหรือ ต่ำกว่ากันอย่างไร เพื่อประโยชน์การจัดความขัดแย้ง เมื่อเกิดปัญหากรณีกฎหมายต่างรูปแบบ ที่มีเนื้อหาขัดหรือแย้งกัน

ในระบบกฎหมายของประเทศไทย ซึ่งใช้ระบบประมวลกฎหมายได้มีการจัดระบบเรียงศักดิ์ของกฎหมายไว้ในรัฐธรรมนูญ เห็นได้จากมาตรการต่าง ๆ ที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ ส่วนหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดศักดิ์ของกฎหมายจะพิจารณาจากองค์กรที่มีอำนาจในการตรากฎหมายนั้น ๆ สามารถเรียงลำดับหรือความสำคัญของกฎหมายได้ ดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 29 บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมีได้.”

1) รัฐธรรมนูญ หมายถึง กฎหมายที่กำหนดสถานะของรัฐ โครงสร้างอำนาจหน้าที่ขององค์กรที่ใช้อำนาจสูงสุดในรัฐ และความสัมพันธ์ขององค์กรที่ใช้อำนาจสูงสุดในรัฐ ต่อกันหรือต่อประชาชน¹² และถือเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ และด้วยความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ กฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ กฎหมายนั้นจะใช้บังคับไม่ได้

2) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายที่บัญญัติรายละเอียดจากรัฐธรรมนูญ เพื่อช่วยขยายความบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนยิ่งขึ้น

3) พระราชบัญญัติ คือ กฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นตามคำแนะนำและความยินยอมของรัฐสภา เนื้อหาของพระราชบัญญัตินั้นจะกำหนดเนื้อหาในเรื่องใดก็ได้ แต่ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือหลักกฎหมายทั่วไป นอกจากนี้เนื้อหาของพระราชบัญญัตียังมีลักษณะกำหนดกฎเกณฑ์เป็นการทั่วไป ในการก่อตั้ง เปลี่ยนแปลง กำหนดขอบเขตแห่งสิทธิและหน้าที่ของบุคคล ตลอดจนจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลได้ตามที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจไว้

4) ประมวลกฎหมาย คือ กฎหมายที่ได้บัญญัติหรือตราขึ้นโดยรวบรวมจัดเอาบทบัญญัติเกี่ยวกับกฎหมายที่เป็นเรื่องเดียวกันเอามารวบรวมเป็นหมวดหมู่ วางหลักเกณฑ์ให้อยู่ในที่เดียวกัน และมีข้อความเกี่ยวเนื่องกันอย่างเป็นระเบียบ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นต้น

5) พระราชกำหนด คือ กฎหมายที่ตราขึ้นโดยฝ่ายบริหารซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นให้ใช้บังคับโดยคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี แล้วนำเสนอให้รัฐสภาพิจารณาอนุมัติ พระราชกำหนดแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) พระราชกำหนดทั่วไป จะตราขึ้นได้ในกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ เพื่อประโยชน์ในการรักษาความปลอดภัย ของประเทศหรือความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ และ (2) พระราชกำหนดเกี่ยวกับภาษีอากรหรือเงินตรา จะออกได้ในระหว่างสมัยประชุม กรณีที่มีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรหรือเงินตรา สามารถมีการพิจารณาโดยด่วนและลับ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของแผ่นดิน

6) พระราชกฤษฎีกา คือ กฎหมายที่ตราขึ้นโดยฝ่ายบริหารซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี พระราชกฤษฎีกาเป็นกฎหมายที่มีศักดิ์รองลงมาจากพระราชบัญญัติ การตราพระราชกฤษฎีกาต้องอาศัยกฎหมายอื่นที่มีศักดิ์สูงกว่าซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทให้อำนาจให้ตราได้ และจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมายแม่บท

¹² จาก รวบรวมบรรยายภาคหนึ่ง สมัยที่ 46 ปีการศึกษา 2546 (เล่ม 1) (น. 70), โดย บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ก, 2547, กรุงเทพฯ: สำนักศึกษาและอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

7) กฎกระทรวง คือ กฎหมายที่ตราขึ้นโดยฝ่ายบริหารซึ่งรัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติได้ตราขึ้น เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติที่กฎหมายแม่บทกำหนดไว้ กฎกระทรวงจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมายแม่บท

8) ประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่ง คือ กฎหมายปลีกย่อยประเภทที่เป็นเรื่องเล็กน้อย ๆ ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวกับระเบียบการปฏิบัติราชการภายใน และการที่จะนำกฎหมายปลีกย่อยเหล่านี้ไปประกาศในราชกิจจานุเบกษาต้องเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

9) กฎหมายที่ออกโดยองค์กรปกครองตนเอง ได้แก่ ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร ข้อบัญญัติเมืองพัทยา ข้อบัญญัติจังหวัด เทศบัญญัติ และข้อบังคับสุขาภิบาล เป็นกฎหมายที่มีพระราชบัญญัติการจัดตั้งองค์กรปกครองตนเอง อันเป็นการบริหารส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ ให้มีอำนาจออกกฎหมายบังคับใช้เฉพาะท้องถิ่นเท่านั้น

การจัดลำดับชั้นดังกล่าวทำให้เกิดผลดังต่อไปนี้ ประการแรก กฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ของกฎหมายสูงกว่าเป็นกฎหมายแม่บท กฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ของกฎหมายต่ำกว่าเป็นกฎหมายลูกบท ประการที่สอง กฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ต่ำกว่าจะตราขึ้นโดยมีเนื้อหาเกินไปกว่ากรอบ ที่กฎหมายแม่บทกำหนดไว้ไม่ได้ ถ้าตราขึ้นใช้เกินอำนาจที่กฎหมายแม่บทให้ไว้ ถือว่ากฎหมายนั้น ๆ ไม่มีผลใช้บังคับ และประการสุดท้าย กฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ต่ำกว่าจะขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่อยู่ในลำดับสูงกว่าไม่ได้ กรณีที่มีการขัดหรือแย้งกันต้องใช้กฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ของกฎหมายสูงกว่าบังคับ ไม่ว่ากฎหมายที่มีลำดับศักดิ์สูงกว่านั้นจะตราออกใช้ก่อนหรือหลัง ส่วนในกรณีที่กฎหมายที่มีลำดับศักดิ์กฎหมายเท่ากันขัดหรือแย้งกัน มีหลักอยู่ว่า กฎหมายที่ออกภายหลังย่อมยกเลิกหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่ออกมาก่อนเมื่อมีข้อความขัดหรือแย้งกัน ยกเว้นกรณีที่กฎหมายฉบับก่อนเป็นกฎหมายเฉพาะและกฎหมายฉบับหลังเป็นกฎหมายทั่วไป

2.1.4 หลักความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษาและตุลาการ

หลักประกันในการทำหน้าที่ของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาคดี มีหลักการที่สำคัญ 2 ประการ คือ หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการ และหลักความเป็นกลาง และไม่มีส่วนได้เสีย ซึ่งสองประการดังกล่าว มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน กล่าวคือ ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการ เป็นในกรณีการพิจารณาพิพากษาคดีต้องเป็นอิสระ การวินิจฉัยหรือมีคำสั่งต่าง ๆ ต้องเป็นไปตามหลักกฎหมายและข้อเท็จจริงแห่งคดี ถือเป็นจุดเริ่มต้นของความ เป็นกลางและไม่มีส่วนได้เสีย ส่วนหลักความเป็นกลางและไม่มี ส่วนได้เสียของผู้พิพากษาและตุลาการนั้น เป็นหลักประกันอันจะส่งผลให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาลมีความชอบธรรม กล่าวคือ ผู้พิพากษาหรือตุลาการที่ทำหน้าที่พิจารณาคดี ต้องอยู่ในฐานะเป็นกลาง ไม่มีอคติต่อ

คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และจะต้องไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียเกี่ยวกับคดีที่ตนพิจารณา รวมทั้งไม่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อันเป็นเหตุให้คู่ความเกิดความสงสัยในความเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือตุลาการที่ทำการพิจารณาคดีนั้น

2.1.4.1 หลักความเป็นอิสระ

หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น รัฐมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน โดยมีศาลซึ่งเป็นองค์กรฝ่ายตุลาการ ที่ทำหน้าที่ในการชี้ขาดข้อพิพาทและตัดสินบรรทัดให้เป็นไปตามกฎหมาย การทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีของศาลนั้น จะต้องปราศจากการใช้อำนาจหรืออิทธิพลใด ๆ อันจะทำให้ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการต้องถูกกระทบกระเทือนได้

หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการนั้น เป็นหลักประกันแก่ ผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี ตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่มิให้มีอิทธิพลหรืออำนาจใด ๆ มาแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาและตุลาการได้ ทั้งนี้ เพื่อให้การวินิจฉัยคดีเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อีกทั้ง เสริมความเชื่อมั่นมิให้ ผู้พิพากษาต้องหวั่นเกรงต่ออิทธิพลใด ๆ เมื่อได้ปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต ดังนั้น กฎหมายจึงได้บัญญัติหลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาขึ้นไว้

2.1.4.2 หลักความเป็นกลางและไม่มีส่วนได้เสีย

หลักความเป็นกลางและไม่มีส่วนได้เสียของผู้พิพากษาและตุลาการนั้น มาจากหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติที่ว่า “ผู้พิพากษาและตุลาการจะไม่พิจารณาคดีใด ๆ ซึ่งตนมีส่วนได้เสียหรือมีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง” (No man be judge in his own cause) หมายถึง สิทธิ ในการได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยบุคคลที่ไม่มีอคติ ไม่ว่าจะเป็นอคติตามความจริงหรืออคติโดยนัยก็ตาม กล่าวคือ ผู้พิพากษาหรือตุลาการจะมีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียอย่างไร ๆ ในคดีมิได้ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ด้านการเงินหรือประโยชน์อื่นใด และไม่ได้มีความสัมพันธ์ ที่ใกล้ชิดกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง นอกจากนั้น ผู้พิพากษาและตุลาการยังต้องไม่มีพฤติกรรมใด ๆ ที่อาจทำให้คู่ความฝ่ายใดสงสัยในความเป็นกลางของผู้พิพากษาและตุลาการผู้นั้นด้วย

จากหลักการดังกล่าว สามารถสรุปสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อหลักความเป็นกลางและไม่มีส่วนได้เสียของผู้พิพากษาและตุลาการได้ ดังนี้¹³

¹³ จาก เหตุห้ามและเหตุคัดค้านผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต), โดย ณัฐพงศ์ กุลเมธี, 2549, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

1) ผู้พิพากษาและตุลาการมีส่วนได้เสียหรือประโยชน์ทางการเงิน การมีส่วนได้เสียหรือผลประโยชน์ทางการเงินที่ทำให้ผู้พิพากษาและตุลาการขาดความเป็นกลางและไม่มีส่วนได้เสีย นั่นคือ คำวินิจฉัยอย่างใด ๆ ของผู้พิพากษาและตุลาการผู้นั้นจะทำให้ผู้พิพากษาได้รับหรือเสียผลประโยชน์ในทางส่วนตัว โดยผลประโยชน์นั้นจะต้องคาดหมายได้และไม่ไกลเกินกว่าเหตุ

2) การมีความสัมพันธ์ส่วนบุคคล การมีความสัมพันธ์ส่วนบุคคลนี้อาจเป็นกรณีของความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ไม่ว่าจะเป็นญาติทางสายโลหิตหรือทางการแต่งงาน และยังหมายความรวมถึง ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดอคติได้

3) การตัดสินใจล่วงหน้า สำหรับความเกี่ยวข้องของผู้พิพากษาและตุลาการในกรณีนี้อาจเกิดขึ้นได้สองกรณี คือ กรณีแรก การแสดงความคิดเห็นไว้ล่วงหน้า กรณีที่สอง การเคยมีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีนั้น เนื่องจากเมื่อผู้พิพากษาและตุลาการได้เคยเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงใดมาก่อนแล้ว ย่อมมีแนวโน้มที่จะนำเอาความเชื่อหรือข้อเท็จจริงที่ตนเองเคยได้รับรู้ดังกล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาและพิพากษาคดี ซึ่งส่งผลให้คำพิพากษาหรือคำวินิจฉัย ที่อยู่บนความเชื่อหรือข้อมูลเช่นนั้น ไม่ต้องอยู่บนเหตุผลที่ปรากฏโดยชอบด้วยกระบวนการพิจารณา

ดังนั้น เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้พิพากษาและตุลาการจะไม่พิจารณาพิพากษาคดีใด ๆ ซึ่งตนมีส่วนได้เสียหรือมีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง กฎหมายจึงต้องบัญญัติถึงเหตุบางประการที่มีลักษณะแห่งความมีอคติและความไม่เป็นกลางของผู้พิพากษาและตุลาการ ซึ่งทำให้ผู้พิพากษา และตุลาการผู้นั้นถูกห้ามมิให้ทำหน้าที่ตามกฎหมายหรืออาจให้สิทธิแก่คู่ความในคดีใช้สิทธิคัดค้านผู้พิพากษาและตุลาการผู้นั้นได้

2.2 หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ตามทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์ของฮันส์ เกลเซน (Hans Kelsen) ที่ว่า ความสมบูรณ์ของกฎหมายอยู่ที่ระบบแห่งบรรทัดฐานของกฎหมายอันแสดงออกโดยกระบวนการนิติบัญญัติในทางกฎหมาย กล่าวคือ เป็นกระบวนการในการบัญญัติกฎหมายอันก่อให้เกิดลำดับชั้นของกฎหมายเรียงซ้อนกัน โดยกฎหมายที่อยู่ ในลำดับสูงกว่าเป็นรากฐานแห่งกฎหมายทั้งหลาย เมื่อสังคมใดกำหนดให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายรากฐานแห่งกฎหมาย รัฐธรรมนูญจึงเป็นกฎหมายสูงสุดซึ่งอยู่เหนือกว่ากฎหมายทั้งปวง ซึ่งสามารถอธิบายเป็นลำดับได้ดังนี้

2.2.1 แนวความคิดความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

แนวความคิดในเรื่องหลักความเป็นกฎหมายสูงสุด หมายถึง รัฐธรรมนูญได้รับ การยกย่องให้เป็นกฎหมายที่อยู่ในลำดับที่สูงสุดในระบบกฎหมายของรัฐ และหากกฎหมาย ที่อยู่ในลำดับที่ต่ำกว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ กฎหมายดังกล่าวย่อมไม่มีผลบังคับใช้ จึงกล่าว ได้ว่า หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญนี้มีรากฐานมาจากแนวคิดเรื่อง “ลำดับชั้น ของกฎหมาย” โดยมีพัฒนาการทางความคิดที่แตกต่างกัน ดังนี้¹⁴

2.2.1.1 ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญนี้มีที่มาจากแนวคิดกฎหมายธรรมชาติของภาคพื้นยุโรป โดยนักปรัชญาศาสนาคนสำคัญ คือ Thomas Aquinas ได้แบ่งลำดับชั้นของกฎหมายเป็น 3 ชนิดด้วยกัน คือ กฎธรรมชาติ กฎสวรรค์ และกฎหมายมนุษย์สร้างขึ้น หากกฎหมายที่มนุษย์สร้างขึ้นขัดหรือแย้งกับกฎธรรมชาติดังกล่าวก็ไม่มีผลบังคับเป็นกฎหมายได้ ซึ่งผูกพันต่อกฎหมายที่ออกโดยผู้มีอำนาจ

2.2.1.2 ทฤษฎีสัญญาประชาคม ต่อมาได้มีการพัฒนาแนวความคิดเรื่องทฤษฎีสัญญาประชาคมโดยนักคิดหลายท่าน อาทิเช่น Thomas Hobbes ได้อธิบายว่า สังคมเป็นสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมิได้มีอยู่เองตามธรรมชาติ สิทธิทั้งปวงมีอยู่ตามธรรมชาติ โดยแต่ละคนยอมสละสิทธิที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้แก่บุคคลหนึ่งในฐานะผู้ปกครองเพื่อก่อให้เกิดระบบระเบียบในสังคม ดังนั้น บุคคลจึงต้องเคารพต่อสัญญาที่ได้ทำขึ้นและเคารพต่อผู้ปกครองที่ตนได้มอบอำนาจให้ กฎหมายที่ตราขึ้นโดยผู้ปกครองจึงต้องถือว่ายุติธรรมเสมอ สัญญาประชาคมที่เกิดจากการตกลงร่วมกันนี้คือ “รัฐธรรมนูญ” เป็นที่มาของผู้ปกครองและเป็นขอบเขตที่กำหนดอำนาจของผู้ปกครองด้วยรัฐธรรมนูญที่เป็นสัญญาประชาคมจึงเป็นกฎหมายสูงสุดที่เกิดจากเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชน¹⁵

ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ อธิบายว่า¹⁶ นักปรัชญาการเมืองที่มองทฤษฎีสัญญาประชาคมแตกต่างจากความคิดของ Hobbes คือ จอห์น ล็อก (John Locke) และรูสโซ (Rousseau) ที่พยายามแสวงหาเหตุผลที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมและยอมสละหรือ มอบเสรีภาพหรือสิทธิที่ตนมีอยู่ตามธรรมชาติให้ผู้ปกครองคุ้มครองคนในสังคม อันสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครองที่แตกต่างจากความคิดของ Hobbes อย่างสิ้นเชิง โดย Locke อธิบายว่า มนุษย์มีเจตนาที่จะเข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมและต้องการหลีกเลี่ยงความไม่มั่นคงปลอดภัย โดยมนุษย์แต่ละคนยินดีสละสิทธิธรรมชาติที่จะบังคับตนเอง เมื่อมีการละเมิดสิทธิและโอนสิทธิในการ

¹⁴ จาก หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ (น. 36), โดย บรรเจิด สิงคะเนติ ข, 2547 (พฤษภาคม), ปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

¹⁵ จาก ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ (น. 14), โดย บรรเจิด สิงคะเนติ ค, 2544, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

¹⁶ แหล่งเดิม.

บังคับนี้ให้แก่สังคม ดังนั้น สัญญาประชาคมจึงเกิดขึ้นจากการตกลงของมนุษย์ผู้มีอิสระ และมีจุดมุ่งหมายในการคุ้มครองทรัพย์สินและความผาสุก ของมนุษย์ แต่มนุษย์ไม่ได้สละเสรีภาพทั้งหมดให้สังคม คงไว้เฉพาะเสรีภาพบางส่วนเพื่อความผาสุกร่วมกัน แต่ยังคงรักษาเสรีภาพตามธรรมชาติอื่นไว้¹⁷ ทั้งนี้ Locke ได้สรุปว่า ข้อจำกัด ที่สำคัญของอำนาจ คือ การคุ้มครองเสรีภาพและกรรมสิทธิ์ หากผู้ปกครองฝ่าฝืนดำเนินการปกครองแบบทรราช ประชาชนยังคงสงวนสิทธิที่จะต่อต้านผู้ปกครองที่เป็นทรราชด้วยการตรวจสอบว่าสิ่งที่ผู้มีอำนาจกระทำนั้นยุติธรรมหรือไม่¹⁸ กล่าวได้ว่า แนวความคิดเสรีนิยมบนฐานของการให้ความสำคัญแก่คุณค่ามนุษย์ในฐานะปัจเจกชนภายใต้สภาวะธรรมชาติ และการเคารพต่อเสรีภาพเช่นนี้ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาของ Locke

สำหรับแนวความคิดของ Rousseau อันเป็นที่มาของ “ทฤษฎีสัญญาประชาคม” ที่แตกต่างจากแนวความคิดของ Hobbes ตรงที่ว่า มนุษย์ยินยอมมอบร่างกายและอำนาจทุกอย่างที่มีอยู่ร่วมกันภายใต้อำนาจสูงสุดของเจตนารมณ์ร่วมกันของสังคม โดยมนุษย์จะได้รับส่วนในฐานะที่เป็นสมาชิกที่แยกจากกันไม่ได้ของส่วนรวม ผู้เข้าร่วมแต่ละคนรวมกับทุกคนไม่ใช่ใครคนใดคนหนึ่ง ฉะนั้น เจตนารมณ์ร่วมของสังคมจึงไม่ใช่ของปัจเจกชนแต่ละคน Rousseau ได้ให้เหตุผลต่อว่า สังคมภายหลังการมีสัญญาประชาคม ย่อมเป็นสังคมที่มีอิสระเสรีภาพ เพราะแต่ละคนยอมสละเสรีภาพให้ทุกคน และมีผลเท่ากับตนเองเชื่อฟังตนเอง โดยยอมอยู่ใต้เจตนารมณ์ร่วมกัน หากมองในด้านกฎหมายแล้ว กฎที่จะใช้เป็นกฎหมายได้ต้องมาจากเจตนารมณ์ร่วมของปวงชนเท่านั้น และเมื่อกฎหมายเป็นการแสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ร่วมกันของปวงชนแล้ว กฎหมายเท่านั้นที่จะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของแต่ละคนได้¹⁹

จากทฤษฎีสัญญาประชาคมของ Rousseau จะเห็นได้ว่า สัญญาประชาคมนี้ เป็นที่มาของ “อำนาจอธิปไตยของปวงชน” ด้วยการแสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ร่วมกันของ ปวงชนโดยตรง²⁰

2.2.1.3 ทฤษฎีลำดับชั้นของกฎหมาย พัฒนาการแนวความคิดในเรื่องลำดับชั้นของกฎหมายเริ่มพัฒนาขึ้นในประเทศภาคพื้นยุโรปโดยเกิดขึ้นสหราชอาณาจักรก่อน แล้วจึงขยายไปยังประเทศอื่น ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา

¹⁷ จาก กฎหมายมหาชน เล่ม 1: วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่าง ๆ (น. 51 -52), โดย บรรศักดิ์ อูวรรณโณ ข, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

¹⁸ แหล่งเดิม.

¹⁹ แหล่งเดิม.

²⁰ แหล่งเดิม.

1) สหราชอาณาจักร

หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญในสหราชอาณาจักร มีพัฒนาการจากทฤษฎีลำดับชั้นของกฎหมายในคดีตัวอย่างของนายแพทย์ Thomas Bonham ซึ่งในคดีดังกล่าว นายแพทย์ Thomas Bonham ได้เปิดสถานพยาบาลโดยฝ่าฝืนข้อบังคับของแพทยสภาแห่งกรุงลอนดอน โดยศาลของแพทยสภาพิพากษาลงโทษและกักขังนายแพทย์ Thomas Bonham ตามข้อบังคับของแพทยสภา ค่าปรับครั้งหนึ่งเป็นสิทธิตามกฎหมายของแพทยสภา อย่างไรก็ตาม Sir Edward Coke ผู้พิพากษาที่วินิจัยคดีนี้ได้พิพากษาว่า ข้อบังคับของแพทยสภาไม่อาจใช้บังคับได้เพราะขัดต่อหลัก Common Law ที่ว่า “ไม่มีบุคคลจะเป็นผู้พิพากษาในเรื่องที่ตนมีส่วนได้เสีย” เมื่อประธานแพทยสภาและผู้พิพากษาของแพทยสภามีผลประโยชน์ในเบี้ยปรับ ที่กำหนด จึงมีส่วนได้เสียในฐานะคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง²¹

หลักที่ได้จากคำวินิจฉัยของ Sir Edward Coke มีว่า แม้รัฐสภามีสิทธิในการบัญญัติและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายก็ตาม แต่อำนาจของรัฐสภาที่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายโดยศาล ซึ่งเป็นพื้นฐานของแนวความคิดในเรื่องความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ²²

2) ประเทศสหรัฐอเมริกา

แนวความเห็นในเรื่องหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญนี้ได้รับการสนับสนุนจาก Alexander Hamilton ในการร่างรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา โดยเห็นว่า หากการกระทำใดๆ (การตรากฎหมาย) ของผู้ได้รับมอบอำนาจ (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) ขัดต่อความมุ่งหมายของผู้มอบอำนาจ (ประชาชน) การกระทำนั้นย่อมไม่มีผลบังคับ ฉะนั้น การบัญญัติกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญจึงไม่มีผลบังคับใช้²³ แนวความคิดนี้ปรากฏชัดในรัฐธรรมนูญฉบับลายลักษณ์อักษรของสหรัฐอเมริกา หมวด 6 มาตรา 2 ซึ่งบัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญนี้... เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศและผู้พิพากษาในทุกมลรัฐจะผูกพันดังว่านั้น” และนำมาใช้เป็นเหตุผลในทางปฏิบัติเมื่อ ค.ศ. 1803 ในคดี Marbury V. Madison ด้วยเหตุที่รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดแจ้งว่า ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐมีอำนาจวินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ กรณีจึงเป็นเรื่องของการตีความรัฐธรรมนูญโดยศาลสูง ซึ่งศาลสูงได้วางหลักไว้ว่า เมื่อรัฐธรรมนูญมีผลต่อการกระทำขององค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ หากการกระทำของฝ่ายนิติบัญญัติขัดต่อ

²¹ จาก ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญกับศาลรัฐธรรมนูญ (รวมบทความเนื่องในโอกาสครบรอบ 90 ปี ศ.สัญญา ธรรมศักดิ์) (น. 198), โดย วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2541, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

²² ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ (น. 18 - 19). เล่มเดิม.

²³ แหล่งเดิม.

รัฐธรรมนูญ ศาลซึ่งเป็นองค์กรฝ่ายตุลาการย่อมมีอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติ โดยยึดหลักที่ว่า เมื่อรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด กฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญย่อมใช้บังคับไม่ได้ หากปฏิเสธหลักการนี้แล้วย่อมเป็นการทำลายรากฐานของบทบัญญัติในหมวด 6 มาตรา 2 ของรัฐธรรมนูญแห่งสหรัรัฐ อีกทั้งยังได้ยืนยันว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่อยู่ในลำดับชั้นสูงสุด ที่เชื่อมโยงกับเจตจำนงของประชาชน จึงไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยวิธีการนิติบัญญัติโดยทั่วไป ดังนั้น ในกรณีที่มีความขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่มีสถานะที่ต่ำกว่าจะใช้ บังคับไม่ได้²⁴

2.2.2 ความหมายของความเป็นกฎหมายสูงสุด

ความเป็นกฎหมายสูงสุด (Supremacy of Law) หมายถึง²⁵ สถานะสูงสุดของกฎหมาย ดังปรากฏได้จากสถานะของกฎหมายนั้น ๆ ดำรงอยู่ในลำดับที่สูงกว่ากฎหมายอื่นใด ทั้งปวงหรือสูงสุดในลำดับศักดิ์ของกฎหมาย ทั้งนี้ เนื่องจากผู้มีอำนาจตรากฎหมายประสงค์ให้กฎหมายแต่ละฉบับมีรูปแบบที่แตกต่างกัน ความสำคัญของกฎหมายแต่ละฉบับที่แตกต่างกัน กฎหมายบางฉบับมีความสำคัญมาก บางฉบับที่มีความสำคัญน้อย ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะกำหนดให้ “รัฐธรรมนูญ” เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

2.2.3 ผลของความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

ผลของความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญทำให้กฎหมายอื่นใดในระบบกฎหมายจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ อีกทั้ง กระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะได้รับการกำหนดให้กระทำไต่ยาก นอกจากรัฐธรรมนูญจะเป็นเจตจำนงร่วมกันของปวงชนแล้ว เมื่อพิจารณาในแง่ของลำดับชั้นของกฎหมาย (Hierarchy of Law) รัฐธรรมนูญดำรงสถานะเป็นกฎหมายสูงสุด และเหนือกฎหมายทั้งปวงภายในรัฐ ทั้งยังก่อตั้งระบบกฎหมายของรัฐ ดังนั้น กฎหมายทั้งปวงไม่ว่าจะมีมาก่อนหรือหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญก็จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้²⁶ เนื่องจากเป็นกฎหมายที่อยู่ในลำดับต่ำกว่ารัฐธรรมนูญ ผลจากการยอมรับให้รัฐธรรมนูญเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีค่าสูงสุดในลำดับชั้นของกฎหมายทำให้เกิดผล ดังนี้²⁷

²⁴ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ (น. 23). เล่มเดิม.

²⁵ จาก สถานะและบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญไทยภายใต้กรอบทางการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 (รายงานผลการวิจัย) (น. 31), โดย นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2557, กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

²⁶ จาก กฎหมายรัฐธรรมนูญ (น. 669 – 677), โดย วิญญู เครื่องงาม, 2530, กรุงเทพฯ: แสงสุทธิการพิมพ์.

²⁷ จาก คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป (น. 49), โดย สมยศ เชื้อไทย, 2535, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประการแรก รัฐธรรมนูญจำเป็นต้องกำหนดวิธีการหรือกระบวนการในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงไว้เป็นกรณีพิเศษแตกต่างจากกฎหมายธรรมดาทั่วไป และ

ประการที่สอง จะต้องกำหนดวิธีการหรือกลไกในการพิจารณาตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย หากพบว่าบทบัญญัติของกฎหมายที่ตราขึ้นฝ่าฝืนหรือล่อลวงละเมิดต่อรัฐธรรมนูญก็จะต้องมีการยกเลิกเพิกถอนบทบัญญัตินั้นเสีย และโดยเฉพาะในประการนี้จะเป็นสิ่งทำให้สถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ เพราะต่อให้กำหนดวิธีการหรือกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้ยากเพียงใด แต่หากไม่มีการพิจารณาตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญและเพิกถอนการกระทำเสียแล้ว ก็จะเป็นการคุ้มครองรัฐธรรมนูญโดยสถานะของรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดนั่นเอง

หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญนี้อาจกล่าวได้ว่า เป็นแนวคิดรากฐานอันนำไปสู่หลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นองค์กรที่จะพิทักษ์คุ้มครองรักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญในเวลาต่อมา

จากความสำคัญของรัฐธรรมนูญในการดำรงสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุด ในการปกครองรัฐ จึงจำเป็นต้องสร้างกลไกคุ้มครองรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นหลักประกันว่ารัฐธรรมนูญจะไม่ถูกละเมิดหรือถูกเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการที่ไม่เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ซึ่งกลไกของการคุ้มครองรัฐธรรมนูญอาจมีทั้งกลไกตามรัฐธรรมนูญที่ได้บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองรัฐธรรมนูญเอง หรือการกำหนดให้มีองค์กรดังเช่น ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นหลักประกัน ความเป็นกฎหมายสูงสุดนั่นเอง ผู้ศึกษาได้จะทำการศึกษาถึงแนวคิดว่าด้วยการจัดตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญในหัวข้อ 2.3 ต่อไป

2.3 แนวความคิดในการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ

ประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรที่ดีหรือไม่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ดี บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะต้องมีหลักเกณฑ์สำคัญ 2 ประการ กล่าวคือ ประการแรก ต้องกำหนดรูปแบบการปกครองของรัฐและวางระเบียบการปกครองโดยกำหนดให้มีสถาบันทางการเมือง หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ พร้อมทั้งกำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ความสัมพันธ์ของการใช้อำนาจหน้าที่ระหว่างสถาบันการเมืองหรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญนั้น และประการที่สอง ต้องกำหนดถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน โดยกำหนดหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนไว้ ซึ่งเป็นการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เพื่อมิให้ถูกลิดรอนซึ่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อันพึงมี

ใช้อำนาจของรัฐในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยต้องเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายและมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้กับประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้ซึ่งสิทธิขั้นพื้นฐาน กล่าวคือ เป็นการปกครองโดยนิติรัฐ (Legal State หรือ Rule of Law) แยกได้ 3 ประการ²⁸

ประการแรก คือ หลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย กฎหมายซึ่งตราขึ้นโดยองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องชอบด้วยกฎหมายเสมอ จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดมิได้

ประการที่สอง คือ หลักการกระทำทางปกครองต้องชอบด้วยกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครองจะมีอำนาจสั่งให้ประชาชนกระทำการหรือละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายในขณะนั้นให้อำนาจไว้ และใช้อำนาจภายในขอบเขตตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

ประการที่สาม คือ หลักการควบคุมความชอบโดยองค์กรตุลาการเพื่อเป็นการควบคุมมิให้การกระทำขององค์กรของรัฐกระทำที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญและกฎหมาย จึงมีความจำเป็นต้องมีองค์กรตุลาการที่มีอำนาจและมีความเป็นอิสระ โดยเป็นองค์กรกลางปราศจากการถูกแทรกแซงจากองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ และองค์กรฝ่ายบริหาร

จากหลักการทั้งสามประการข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความเป็นนิติรัฐของรัฐนั้น ๆ ได้โดยสมบูรณ์ เพราะการควบคุมความชอบในการใช้อำนาจมหาชนโดยองค์กรอื่นที่มีใช้องค์กรตุลาการมีอาจถือได้ว่า เป็นหลักประกันที่เพียงพอสำหรับการตรวจสอบการใช้อำนาจมหาชนดังกล่าว และหากมีการใช้อำนาจมหาชนใดโดยปราศจากการควบคุมความชอบด้วยกฎหมาย โดยองค์กรตุลาการ การควบคุมความชอบด้วยกฎหมายดังกล่าวนี้ก็เป็น การควบคุมความชอบ ที่ขัดกับ “หลักนิติรัฐ”²⁹ นอกจากนั้น รัฐที่มีการแบ่งองค์กรที่ใช้อำนาจธิปไตยเป็นหลายฝ่าย แต่ละฝ่ายมีอำนาจหน้าที่ใช้อำนาจธิปไตยด้วยกัน กล่าวคือ แต่ละองค์กรย่อมต้องถูกตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and balance) ได้โดยองค์กรอื่นภายใต้หลักนิติรัฐ หมายความว่า บรรดา การกระทำของรัฐนั้นต้องเป็นไปตามกฎหมายหรืออยู่ภายใต้กฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกระทำที่เป็นการกระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ย่อมต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้ และการกระทำนั้นต้องเป็นไปตามวิธีการ รูปแบบ และวัตถุประสงค์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เรียกว่า “หลักความชอบด้วยกฎหมาย

²⁸ จาก กระบวนการทางกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญในรัฐสมัยใหม่ของโลก (น. 3), โดย วุฒิชัย จิตตานุ, 2556, กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

²⁹ จาก ปัญหาขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ (น. 49), โดย บรรเจิด สิงคะเนติ ง, 2545, วารสารวิชาการ ศาลปกครอง, 13(1), สำนักงานศาลปกครอง เจ้าของลิขสิทธิ์.

ของการกระทำของรัฐ” ขึ้น และหากรัฐกระทำการอันใดอันมีลักษณะเป็นการฝ่าฝืน หรือมิได้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว จึงต้องมีกลไกและกระบวนการ ที่จะให้มืองค์กรของรัฐ เข้าไปควบคุมหรือตรวจสอบการกระทำนั้น เรียกว่า “การควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของรัฐ” ในระบบกฎหมายทั่วโลกก็มอบหน้าที่ในการควบคุมนี้ให้องค์กรตุลาการหรือองค์กรศาล อาจจะเป็นศาลยุติธรรม ในสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา หรือศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส สมาพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นต้น

ต่อมาในช่วงรัฐสมัยใหม่ (Modern State) เมื่อยุโรปมีการเปลี่ยนแปลงในทางการเมือง กล่าวคือ มีวิวัฒนาการหลังจากอำนาจสูงสุดในการปกครองเปลี่ยนจากตัวบุคคล คือ พระมหากษัตริย์ มาสู่ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยอำนาจมาสู่ประชาชน ผ่านกระบวนการการเลือกตั้งตัวแทนเข้าสู่รัฐสภาเพื่อปกครองประเทศ กลับเป็นการทำให้รัฐสภาเป็นองค์กรสูงสุดแทนประชาชน และได้ใช้อำนาจของตนโดยมิได้สนใจรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด จนเกิดปัญหาตามมามากมาย โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญทำให้เกิดองค์กร ศาลรัฐธรรมนูญขึ้นมาถ่วงดุลการใช้อำนาจของพรรคการเมืองที่เป็นฝ่ายเสียงข้างมากในรัฐสภา³⁰

จากกรณีดังกล่าวจึงเป็นแนวความคิดอันเป็นที่มาของการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญซึ่งได้มีวิวัฒนาการตั้งแต่สมัยโรมันจนถึงปัจจุบันตามสังคมแต่ละยุคสมัย ก่อให้เกิดองค์กรศาลรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองรัฐธรรมนูญและคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ

2.3.1 การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมายมหาชน

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บรรดากฎหมายนั้นย่อมไม่มีผลบังคับได้ เป็นการคุ้มครองรัฐธรรมนูญดำรงไว้ซึ่งความเป็นกฎหมายสูงสุด แนวความคิดในการจัดตั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญขึ้นมาให้มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในการควบคุมกฎหมาย มิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเป็นการคุ้มครองรัฐธรรมนูญโดยมีฐานมาจากความคิดทาง กฎหมายมหาชน (Public Law) ตามทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์ ทฤษฎีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด และทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ ซึ่งมีสาระสำคัญต่อไปนี้³¹

³⁰ จาก ศาลรัฐธรรมนูญ (รายงานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาแนวทางการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534, เล่ม 2) (น. 299), โดย อมร จันทสมบุรณ์, 2536 (มิถุนายน), ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2536 โดย สภาผู้แทนราษฎร.

³¹ กระบวนการทางกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญในรัฐสมัยใหม่ของโลก (น. 3 - 10). เล่มเดิม.

2.3.1.1 ทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ได้สถาปนาจัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญออสเตรีย เมื่อ ค.ศ. 1920 จากแนวความคิดของนักกฎหมายรัฐธรรมนูญ และนักปรัชญาชาวออสเตรีย คือ ฮานส์ เคลเซ่น (Hans Kelsen) โดยมีพื้นฐานความคิดสำคัญตามทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์ (the pure theory of law) ในการจัดตั้งองค์กร ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อคุ้มครองรัฐธรรมนูญตามหลักแนวความคิดความเป็นกฎหมายสูงสุดและหลักการแบ่งแยกอำนาจ

ทฤษฎี “กฎหมายบริสุทธิ์” ตามแนวความคิดของฮานส์ เคลเซ่น มีอิทธิพลต่อการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญในระบบรวมศูนย์ (Centralized System)³² หรือ “ศาลรัฐธรรมนูญแบบออสเตรีย” มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์มี “บรรทัดฐานพื้นฐาน” (basic norm) หรือที่เรียกว่า “GRUNDNORM” เป็นบรรทัดฐานสูงสุด (supreme norm) ซึ่งความเป็นบรรทัดฐานสูงสุดแห่งกฎหมายทำให้เกิดความถูกต้องแห่งอำนาจกฎหมายในกฎหมายลำดับรองลงมา ตามลำดับชั้นก่อให้เกิดลำดับชั้นแห่งบรรทัดฐานกฎหมาย (hierarchy of legal norms) ซึ่งกฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่าจะก่อให้เกิดอำนาจแก่กฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่าเป็นลำดับชั้นตกทอดกันไปอย่างเป็นระบบ ดังนั้นลำดับชั้นแห่งบรรทัดฐานกฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่าจะสมบูรณ์ในตัว ได้ต่อเมื่อกฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่าให้อำนาจและกฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่าจะมีผลสมบูรณ์ต่อเมื่อมีกฎหมายสูงสุดที่เป็นบรรทัดฐานสูงสุดตามที่ฮานส์ เคลเซ่น เรียกว่า “GRUNDNORM” ให้อำนาจรับรองไว้ ซึ่งลำดับชั้นแห่งบรรทัดฐานกฎหมายเป็นบรรทัดฐานสูงสุดดังกล่าว คือ รัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุนี้ กฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่ารองลงมาจากรัฐธรรมนูญจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ตามแนวความคิดรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด

ในกรณีดังกล่าว การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญออสเตรียเมื่อปี ค.ศ. 1920 โดยเป็นศาลรัฐธรรมนูญแห่งแรกของโลกตามแนวความคิดของ ฮานส์ เคลเซ่น มีแนวความคิดสำคัญที่จัดตั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญแยกออกจากศาลธรรมดาทั่วไป ซึ่งศาลยุติธรรมเป็นอำนาจหนึ่งที่ใช้อำนาจตุลาการ การพิพากษาว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญย่อมเป็นการก้าวล่วงถึงอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร และเพื่อการคุ้มครองรัฐธรรมนูญตามหลักบรรทัดฐานสูงสุดจำเป็นต้องจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญระบบรวมศูนย์มีบทบาท และอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเป็นผลให้กฎหมายนั้นไม่มีผลใช้บังคับ

³² ระบบรวมศูนย์ (centralized system) การควบคุมกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญในระบบรวมอำนาจนี้ เป็น การรวมศูนย์ในการวินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไว้ที่องค์กรๆ เดียวเป็นการเฉพาะ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ และคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ในปัจจุบันระบบนี้ได้มีการนำไปใช้มากในประเทศภาคพื้นยุโรป.

ตามลำดับชั้นแห่งบรรทัดฐานกฎหมาย และคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญผูกพันอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ

2.3.1.2 ทฤษฎีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด

ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของรัฐธรรมนูญ นักปรัชญาชาวกรีก ชื่อว่า อริสโตเติล (Aristotle) กล่าวว่า รูปแบบ นครรัฐ (city-state) ขึ้นอยู่กับ รัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญเหมือนกับแบบแผนตายตัวของชาวเมืองนครรัฐ รัฐธรรมนูญจึงมีรูปแบบที่มีส่วนประกอบของประชาชน เมื่อใดก็ตามประชาคมมีลักษณะความเป็นอยู่เช่นใดย่อมขึ้นอยู่กับ รัฐธรรมนูญที่มีลักษณะอยู่เช่นนั้น

อริสโตเติล เห็นว่า รัฐที่เป็นระบบกษัตริย์ อำนาจอยู่ในตัวบุคคลคนเดียวเป็นอำนาจ สมบูรณ์แบบที่มีคุณธรรม ความรู้ ความสามารถ เพื่อประโยชน์แก่รัฐ จะเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีมาก แต่เป็นการยากที่มีบุคคลสมบูรณ์แบบครบถ้วนตามรัฐธรรมนูญได้ จึงได้ให้มีระบบการ ผสมผสานรวมกันระหว่างระบบความร่ำรวยและความยากจน โดยเป็นการปกครองของคนส่วนใหญ่ ที่เป็นระบบสาธารณรัฐ

จากแนวความคิดของอริสโตเติลในระบบสาธารณรัฐดังกล่าว มิได้มีความหมาย เป็นรูปแบบสาธารณรัฐในปัจจุบัน แต่หมายถึง ระบบที่มีการปกครอง โดยคนส่วนมากตาม รัฐธรรมนูญในยุคของอริสโตเติล ด้วยเหตุนี้ แนวความคิดรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดย่อมเป็น พื้นฐานสำคัญเพื่อการป้องกันการบัญญัติหรือการออกกฎหมายที่ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และ กฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญย่อมมีผลเป็นโมฆะหรือ ใช้บังคับไม่ได้ หลักความคิดดังกล่าว เป็นที่ยอมรับของผู้ร่างรัฐธรรมนูญในประเทศต่าง ๆ ปรากฏตามรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาอันเป็น รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของโลกที่ได้บัญญัติ ไว้ในรัฐธรรมนูญว่า “รัฐธรรมนูญเป็น กฎหมายสูงสุดของประเทศ” (The Constitution is the supreme law of the land)

การคุ้มครองรัฐธรรมนูญตามแนวความคิดรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ศาลรัฐธรรมนูญ ต้องเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญมีความเป็นอิสระในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพื่อคุ้มครองรัฐธรรมนูญจากการออกกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ด้วยเหตุดังกล่าวนี้นี้ แนวความคิดรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด จึงเป็นที่มาของศาลรัฐธรรมนูญ และเป็นต้นกำเนิดบทบาทและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ที่จัดตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญขึ้น

2.3.1.3 ทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ

ทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจมีอิทธิพลต่อแนวความคิดของฮานส์ เคลเซน ในการสถาปนาศาลรัฐธรรมนูญออสเตรเลียแยกออกจากศาลธรรมดาทั่วไป โดยเห็นว่า ศาลธรรมดาทั่วไปถือเป็นอำนาจหนึ่งแห่งอำนาจตุลาการ คำตัดสินวินิจฉัยชี้ขาดว่าบทบัญญัติใดเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ย่อมเป็นการลบล้างกฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหาร ได้ตราขึ้น อันเป็นการก้าวล่วงถึงอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นศาลเฉพาะที่รวมศูนย์อำนาจขึ้นจากองค์กรที่มีอำนาจสำคัญ ๆ ตามรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่รัฐธรรมนูญบัญญัติการแบ่งแยกอำนาจออกเป็นหลายอำนาจขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ จำต้องจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญเพื่อแก้ไขปัญหาทางรัฐธรรมนูญ ความขัดแย้ง เขตอำนาจระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญด้วยกันเอง

ตามทฤษฎีหลักการแบ่งแยกอำนาจ ตามแนวความคิดของจอห์น ล็อก (John Locke) ว่า อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารอยู่ในมือบุคคลเดียวกันที่มีอำนาจ ออกกฎหมาย และมีอำนาจบริหาร ย่อมมีการฝ่าฝืนกฎหมายที่ตนเองตราขึ้นและออกกฎหมาย เพื่อประโยชน์ตนเอง ทั้งนี้ อำนาจนิติบัญญัติมีอำนาจสูงสุด ย่อมบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้บังคับผู้อื่นมิได้บัญญัติเพื่อบังคับใช้กับตนเอง จึงมีความจำเป็นต้องแยกอำนาจออกจากกัน

ในการนี้ การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญออสเตรเลียตามความคิดของฮานส์ เคลเซน ได้อ้างหลักแนวความคิดตามทฤษฎีหลักการแบ่งแยกอำนาจ โดยเห็นว่า ศาลยุติธรรมเป็นอำนาจหนึ่งของอำนาจตุลาการตามรัฐธรรมนูญ การที่ศาลยุติธรรมมีอำนาจตัดสินวินิจฉัยคดีชี้ขาดปัญหาตามรัฐธรรมนูญ ย่อมเป็นการก้าวล่วงอำนาจแห่งองค์กรตามรัฐธรรมนูญอื่น และการวินิจฉัยชี้ขาดบทบัญญัติหรือกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญย่อมเป็นการลบล้างกฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารได้ตราขึ้น การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญในการถ่วงดุลอำนาจระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญจึงเป็นสิ่งจำเป็น

2.3.2 การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม

ตามแนวความคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism)³³ มีพื้นฐานความคิดจากอริสโตเติลในสมัยกรีกและโรมัน โดยอริสโตเติลได้กล่าวถึงรัฐธรรมนูญมีลักษณะ 3 รูปแบบ ได้แก่ ระบบกษัตริย์ ระบบอภิชนาธิปไตย และระบบสาธารณรัฐ แนวความคิดของอริสโตเติลเป็นความคิดริเริ่มของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม เป็นพื้นฐานความคิดของสหรัฐอเมริกา ในการปฏิวัติประกาศอิสรภาพแยกตัวจากสหราชอาณาจักร และได้ร่างรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา

³³ กระบวนการทางกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญในรัฐสมัยใหม่ของโลก (น. 11 – 12). เล่มเดิม.

ในปี 1787 นับว่าเป็นรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของโลก ซึ่งหลักการร่างรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบพื้นฐานของรัฐธรรมนูญนิยมอันสมบูรณ์ และแนวความคิดรัฐธรรมนูญนิยมตามรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกานี้ เป็นต้นกำเนิดแนวความคิดรัฐธรรมนูญนิยม

แนวความคิดรัฐธรรมนูญนิยมเป็นแนวความคิดที่ใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือ ในการกำหนดรูปแบบการปกครองและสร้างองค์ระบบกลไกขึ้นใหม่ตามรูปแบบของสังคม ของแต่ละประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลยุคสมัย จึงเป็นแนวความคิดที่ใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการกำหนดรูปแบบการปกครองและเสริมสร้างระบบกลไกต่าง ๆ ไว้ อันเป็นโครงสร้างพื้นฐานในการจัดการบริหารรัฐ

จากความหมายดังกล่าวอธิบายได้ว่า แนวความคิดรัฐธรรมนูญนิยมเป็นการใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการกำหนดรูปแบบการปกครองต่าง ๆ ในระบบประธานาธิบดี ระบบรัฐสภา ระบบกึ่งประธานาธิบดีหรือกึ่งรัฐสภา ระบบสังคมนิยม อีกทั้งรัฐธรรมนูญนิยมใช้รัฐธรรมนูญเป็นตัวกำหนดระบบกลไกต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งเห็นได้จากระบบการถ่วงดุลอำนาจระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ และการจัดตั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ อันได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ

แนวความคิดการจัดตั้งองค์กรศาลรัฐธรรมนูญในยุโรปริเริ่มตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ตามรัฐธรรมนูญออสเตรีย ค.ศ. 1920 แต่การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญยังไม่มีพื้นฐานความคิดที่ยุ่งยากนัก ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญจัดตั้งขึ้นเพียงเพื่อการตีความตามรัฐธรรมนูญ เพื่อมิให้กฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเท่านั้น ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการตื่นตัวในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐาน สิทธิมนุษยชน และหลักนิติรัฐ เพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพลเมืองโดยการยกวางรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ตามแนวความคิดรัฐธรรมนูญนิยม ด้วยการสร้างระบบองค์กรตามรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้บัญญัติสิทธิขั้นพื้นฐานและจัดตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ตามรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ค.ศ. 1949 โดยศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพื่อคุ้มครองรัฐธรรมนูญและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานโดยตรงตามกฎหมายศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ เป็นความคิดตามรัฐธรรมนูญนิยม

ประเทศต่าง ๆ หลายประเทศในยุโรปตะวันออกได้จัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญตามแนวความคิดรัฐธรรมนูญนิยม ได้แก่ Albania Bulgaria Russia Czech Republic ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญที่จัดตั้งขึ้นดังกล่าว มีบทบาทสำคัญในการพัฒนากฎหมายรัฐธรรมนูญให้มีความมั่นคงในระบบการเมืองและคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ อีกทั้งศาลรัฐธรรมนูญ ที่จัดตั้งขึ้นตาม

แนวความคิดรัฐธรรมนูญนิยมเหล่านี้ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านรัฐธรรมนูญและเสริมสร้างความมั่นคงให้รัฐธรรมนูญได้อย่างถาวร

อนึ่ง สำหรับประเทศไทย ได้นำแนวความคิดรัฐธรรมนูญนิยมมาปรับใช้ในการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพื่อจัดตั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและศาลรัฐธรรมนูญโดยสมบูรณ์แบบขึ้นเป็นครั้งแรก

2.3.3 การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญตามแนวความคิดเสรีนิยม

แนวความคิดตามทฤษฎีเสรีนิยม (Liberalism)³⁴ มาจากพื้นฐานความคิดตามทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract) ของนักปรัชญากฎหมายธรรมชาติ โดยได้ให้ความสำคัญแก่คุณค่าความเป็นมนุษย์ของปัจเจกบุคคลภายใต้สภาวะความเป็นธรรมชาติ (State of nature) มนุษย์แต่ละคนย่อมมีเสรีภาพและความเสมอภาค การจำกัดเสรีภาพและความเสมอภาค ต้องมีเหตุอันควรภายใต้สัญญาประชาคม จึงเป็นที่มาของแนวความคิดพื้นฐานทฤษฎีเสรีนิยม

รัฐธรรมนูญ คือ สัญญาประชาคมเป็นข้อตกลงระหว่างประชาชนกับรัฐบาลที่ประชาชนจัดตั้งขึ้น ด้วยการยอมสละสิทธิของปัจเจกแต่ละคนเป็นสัญญาประชาคม เพื่อจัดตั้งรัฐบาลดำเนินการแทนตนภายใต้รัฐธรรมนูญที่ประกอบด้วยพื้นฐานโครงสร้างการประกันสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลตามสิทธิธรรมชาติตามความคิดของนักปรัชญา โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke) และฌอง ฌาคส์ รูสโซ (Rousseau)³⁵ ในศตวรรษที่ 17 และ 18

2.3.3.1 โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes)

ฮอบส์ได้เสนอแนวความคิดสัญญาประชาคมว่า มนุษย์มีความเห็นแก่ตัว ย่อมไม่มีผู้ใดจะปฏิบัติตามกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งการปฏิบัติเช่นนั้นย่อมไม่เป็นผลต่อการปกป้องตนเอง ดังนั้นเมื่อไม่มีผู้ใดปฏิบัติตามกฎหมายธรรมชาติ ความสงบจะไม่บรรลุผล และเพื่อการคุ้มครองให้มีพฤติกรรมสังคมดีขึ้น แต่ละคนตกลงพร้อมกันทำสัญญาประชาคม เลิกบุคคลหรือคณะบุคคลขึ้นเป็นผู้ปกครองให้ความคุ้มครองและเกิดความสงบขึ้นได้ ทั้งนี้ อำนาจของผู้ปกครองที่ตั้งขึ้นย่อมเด็ดขาด ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อพระเจ้าเท่านั้น จึงมีความยุติธรรม บรรดากฎหมายที่ตราขึ้นย่อมต้องถูกต้องเสมอและผูกพันต่อบุคคลแต่ละคนที่เลือกขึ้นตามสัญญาประชาคม

แนวความคิดของฮอบส์ดังกล่าวพยายามอธิบายให้เห็นว่า กฎแห่งธรรมชาติเป็นความประสงค์ของพระเจ้า อันได้แก่ ความสุข ประชาคม และการดำรงชีวิตอย่างสุขสบาย และเพื่อความสงบสุขและการคุ้มครองร่วมกัน คือ การทำสัญญาประชาคม

³⁴ แหล่งเดิม.

³⁵ จาก นิติปรัชญา, โดย ปรีดี เกษมทรัพย์, 2548, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จากแนวความคิดดังกล่าว เห็นว่า สัญญาประชาคมเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุด จึงจำเป็นต้องมีองค์กรคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดแห่งรัฐธรรมนูญ

2.3.3.2 จอห์น ล็อก (John Locke)

จอห์น ล็อก ได้อธิบายถึงแนวความคิดสัญญาประชาคมว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกันภายใต้สภาวะธรรมชาติ เมื่อมีการละเมิดกฎหมายธรรมชาติ ย่อมไม่มีสภาพบังคับและมนุษย์แต่ละคนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมหนึ่งย่อมมีความเห็น แก่ตัว เอารอดเอาเปรียบ การรังแกกันก่อให้เกิดความไม่สงบและความไม่มั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นการทำลายสภาวะธรรมชาติ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิ่งเหล่านี้ มนุษย์มีเจตนาตกลง เข้าร่วมกันเป็นสังคมเพื่อทำสัญญาประชาคม โดยมนุษย์แต่ละคนยินยอมสละสิทธิตามสภาวะธรรมชาติแก่สังคม เพื่อโอนสิทธิการบังคับตนเองในสังคม เมื่อมีการละเมิดต่อกฎหมายธรรมชาติ และเห็นว่าภายใต้สัญญาประชาคม กฎหมายและรัฐบาลเป็นสิ่งจำเป็น รัฐบาลต้องเป็นรัฐบาล ที่ได้รับความยินยอมจากผู้ได้ปกครองเท่านั้น

จากแนวความคิดของจอห์น ล็อก เป็นที่มาของสัญญาประชาคมด้วยสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลตามสภาวะธรรมชาติ มนุษย์แต่ละคนมีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคเท่าเทียมกัน การตกลงเข้าร่วมกันทำสัญญาประชาคมเพื่อไม่ให้เกิดการฝ่าฝืนกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งจอห์น ล็อก ได้พยายามอธิบายว่า กฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นและรัฐบาลที่ได้รับความยินยอมจากการเข้าร่วมกันเป็นสังคมตามสัญญาประชาคมเพื่อการพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพ จากอำนาจเผด็จการของผู้ใช้อำนาจปกครองด้วยการบังคับโดยไม่ปราศจากสิทธิตามสภาวะธรรมชาติ

อย่างไรก็ตามแนวคิดดังกล่าวก่อให้เกิดพื้นฐานสำคัญทางรัฐธรรมนูญหลายประการ กล่าวคือ

ประการที่หนึ่ง สัญญาประชาคมมีผลต่อการร่างรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1787 อันเป็นรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของโลกตามแนวทางรัฐธรรมนูญนิยม โดยรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ รัฐมีหน้าที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ อันเป็นสัญญาประชาคมสูงสุด อีกทั้ง การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ มีบทบาทและอำนาจหน้าที่สำคัญในการคุ้มครองรัฐธรรมนูญ

ประการที่สอง สัญญาประชาคมก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมทาง การเมืองและให้เกิดการตื่นตัวในเรื่องสิทธิตามรัฐธรรมนูญ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมิให้ ผู้ใช้อำนาจปกครองใช้อำนาจเกินขอบเขต

แนวความคิดของจอห์น ล็อก มีอิทธิพลต่อการปฏิวัติในฝรั่งเศส ตามคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 มาตรา 16 บัญญัติว่า “สังคมใด ไม่มีการประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนและไม่มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจ สังคมนั้นหากรัฐธรรมนูญไม่”

ประการที่สาม รัฐธรรมนูญเป็นสัญญาประชาคมเพื่อจำกัดอำนาจผู้ปกครองมิให้ใช้อำนาจเกินขอบเขตภายใต้รัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญจึงเป็นกฎหมายสูงสุด ความจำเป็นต้องจัดตั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญหรือศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อทำหน้าที่คุ้มครองรัฐธรรมนูญและคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญตามกฎหมายธรรมชาติ และป้องกันมิให้รัฐสภาอาศัยเสียงข้างมากในรัฐสภาและฝ่ายบริหารออกกฎหมายลำดับรองลงมาจากรัฐธรรมนูญขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญภายใต้ขอบเขตแห่งรัฐธรรมนูญอันเป็นสัญญาประชาคมที่ได้ให้ไว้แล้ว

2.3.3.3 มอง ฌาคส์ รูสโซ (Rousseau)

รูสโซได้อธิบายว่า มนุษย์ทุกคนต่างมีเสรีภาพและเท่าเทียมกัน และโดยสภาพตามธรรมชาติมนุษย์มีความต้องการไม่เท่ากัน จนเกิดความไม่เสมอภาคและไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม ซึ่งสังคมจะสงบสุขได้ เมื่อมนุษย์ต่างมีเจตจำนงร่วมกันทำสัญญาประชาคมด้วยการมอบร่างกายและอำนาจทุกอย่างให้แก่สังคมภายใต้อำนาจสูงสุดแห่งเจตจำนง เข้าร่วมกันของสังคม และเจตจำนงที่เข้าร่วมกันเป็นสัญญาประชาคมนี้ ถือเป็นเจตนารมณ์ทั่วไปในสังคมของสมาชิกแต่ละคนที่รวมกันเข้าโดยไม่อาจแบ่งแยกส่วนจากกันได้ ซึ่งสมาชิกแต่ละคนคงมีเสรีภาพอยู่แต่เดิม ดังนั้นการออกกฎหมายของผู้ปกครองภายใต้สัญญาประชาคม ถือเป็นการแสดงออกถึงเจตจำนงทั่วไป หากกฎหมายที่ออกมาเป็นการมิชอบฝ่าฝืนต่อเจตจำนงร่วมกันของสังคม ย่อมถอดถอนผู้ใช้อำนาจปกครองได้

สัญญาประชาคมเป็นรัฐธรรมนูญที่สะท้อนให้เห็นถึง สภาพสังคมการเมือง ตลอดจนอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญต่าง ๆ รัฐธรรมนูญเปรียบเสมือนหนึ่งเป็นกระจกเงาบ่งชี้ให้เห็นธรรมชาติของปัจเจกบุคคลภายใต้ประชาคมนั้น ๆ ที่ได้มอบอำนาจสูงสุดตามเจตจำนงร่วมกันในการทำสัญญาประชาคม ด้วยเหตุนี้ รัฐธรรมนูญ จึงเป็นกฎหมายสูงสุด

จากแนวความคิดของรูสโซ เป็นพื้นฐานสำคัญของผู้ร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งแต่ละประเทศได้นำหลักความคิดดังกล่าวไปปรับใช้ โดยเห็นว่า ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญตามสัญญาประชาคมจำต้องจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองรัฐธรรมนูญและคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ

จากกรณีที่ได้ทำการศึกษาถึงแนวความคิดในการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ ดังกล่าวนั้น ประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยม จึงจำเป็นต้องมีองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือศาลรัฐธรรมนูญซึ่งทำหน้าที่ในการคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ และทำหน้าที่

ควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ดังจะทำการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบขององค์กรตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ในหัวข้อ 2.3.4 ต่อไป

2.3.4 รูปแบบองค์กรตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

จากแนวความคิดของหลัก “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด” เป็นที่มาของ บรรทัดฐานในเรื่องลำดับชั้นแห่งหลักกฎหมาย (Hierarchy of Legal Norm) ระหว่างกฎหมาย ที่มีลำดับชั้นศักดิ์สูงกว่าและต่ำกว่า ตลอดจนแนวความคิดในการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญที่ได้ศึกษา มาแล้วในหัวข้อ 2.3.1, 2.3.2 และ 2.3.3 นั้น แสดงให้เห็นว่า แนวความคิดของบรรทัดฐาน ในเรื่อง ลำดับชั้นแห่งหลักกฎหมายนี้เองที่ประเทศต่าง ๆ ได้นำไปปรับใช้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรว่า บทบัญญัติหรือกฎหมายใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ย่อมเป็นโมฆะใช้บังคับไม่ได้³⁶ การที่รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดเป็นแม่บทแห่งกฎหมาย ทั้งปวงจึงจำเป็นต้องมีองค์กรขึ้นเพื่อทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ซึ่งในแต่ละประเทศบทบาทขององค์กรทำหน้าที่ดังกล่าวมีความแตกต่างกันออกไป โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 การควบคุมตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ หรือศาลไม่ว่าจะเป็น ศาลยุติธรรม หรือศาลรัฐธรรมนูญ

กลุ่มที่ 2 การควบคุมตรวจสอบโดยคณะกรรมการหรือองค์กรที่มีใช้ศาล

2.3.4.1 การควบคุมโดยองค์กรตุลาการหรือศาล

ในฐานะที่รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ทำให้ความจำเป็นต้องปกป้องพิทักษ์ให้ดำรงไว้ซึ่งความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ การควบคุมโดยองค์กรตุลาการหรือศาล พบว่า รูปแบบของศาลที่มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีทางรัฐธรรมนูญในฐานะที่รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดมีอยู่ 2 รูปแบบ³⁷ คือ

รูปแบบที่ 1 ได้แก่ รูปแบบศาลยุติธรรม เช่น ศาลสูงของสหรัฐอเมริกา

รูปแบบที่ 2 ได้แก่ รูปแบบศาลรัฐธรรมนูญ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญออสเตรีย หรือศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นต้น

1) ศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีทางรัฐธรรมนูญ ปรากฏขึ้นเป็นรูปแบบโดยศาลสูงของสหรัฐอเมริกา (America Model) มีพื้นฐานความคิดของ John Marshall จากคดี The

³⁶ จาก บทบาทและอำนาจหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ ตามแนวความคิดรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด, โดย วุฒิชัย จิตตานุ, 2545 (พฤษภาคม – สิงหาคม), วารสารศาลรัฐธรรมนูญ, น. 30, สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เจ้าของลิขสิทธิ์.

³⁷ กระบวนการทางกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญในรัฐสมัยใหม่ของโลก (น. 30). เล่มเดิม.

Marbury Case ค.ศ. 1803 เนื่องจากศาลยุติธรรมเป็นองค์กรที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวงอยู่แล้ว ดังนั้น เมื่อมีประเด็นข้อขัดแย้งเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย รัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้ศาลยุติธรรมเป็นผู้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดไปในคราวเดียวกัน แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ศาลฎีกาหรือศาลสูงในสังกัดศาลยุติธรรมจะเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาด รูปแบบนี้มีหลายประเทศยังนิยมใช้อยู่ในปัจจุบัน เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศโบลิเวีย สาธารณรัฐคิเวบา สหรัฐเม็กซิโก สหพันธ์สาธารณรัฐไนจีเรีย รัฐคูเวต ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐอินเดีย เป็นต้น³⁸

2) ศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีทางรัฐธรรมนูญ วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญเพื่อทำหน้าที่แก้ไขปัญหารัฐธรรมนูญ ตามแนวคิดของ Hans Kelsen ปรากฏขึ้นเป็นรูปแบบโดยประเทศออสเตรียได้จัดตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญเริ่มแรกในปี ค.ศ. 1920 ภายใต้หลักความคิด “หลักความสูงสุดของรัฐธรรมนูญ” ตามทฤษฎีหลักกฎหมายพื้นฐาน และก่อให้เกิดบรรทัดฐานลำดับชั้นแห่งหลักกฎหมายขึ้นในที่สุด โดยแยกอำนาจหน้าที่ออกจากศาลยุติธรรม มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดีเฉพาะคดีรัฐธรรมนูญ ตามที่บัญญัติไว้เท่านั้น ต่อมาได้เป็นที่ยอมรับในหลายประเทศ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐอิตาลี ราชอาณาจักรสเปน ราชอาณาจักรสวีเดน สมาพันธรัฐสวิส สาธารณรัฐแอฟริกาใต้ และสาธารณรัฐเกาหลีใต้ เป็นต้น³⁹

2.3.4.2 คณะกรรมการหรือองค์กรที่มีไม่ใช่ศาล

โดยผลแห่งการปฏิเสธอำนาจองค์กรตุลาการในการที่ศาล มีอำนาจตีความกฎหมาย และพิจารณาให้กฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนั้นเป็นโมฆะ กล่าวคือ เป็นการกระทำทางการเมือง (Political act) อันเป็นการก้าวล่วงอำนาจนิติบัญญัติและอยู่นอกขอบเขตองค์กรตุลาการ จึงทำให้เกิดการก่อตั้งองค์กรเฉพาะที่มีไม่ใช่ศาล เพื่อทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแทนองค์กรศาลยุติธรรมที่เป็นระบบกระจายศูนย์ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบคณะกรรมการสภาร่างรัฐธรรมนูญ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และ/หรือคณะกรรมการรูปแบบอื่น ๆ

³⁸ จาก ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ (น. 4 - 5), โดย สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ก, 2553, กรุงเทพฯ: พี. เพรส.

³⁹ จาก กลไกทางกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญระบบรวมศูนย์ (Centralized System) หรือรูปแบบยุโรป (Europe Model) ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก (รวมบทความทางวิชาการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ชุดที่ 4) (น. 118), โดย วุฒิชัย จิตตานุ, 2548, กรุงเทพฯ: ศาลรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน.

1) รูปแบบเป็นองค์กรสภาร่างรัฐธรรมนูญหรือคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

รูปแบบเป็นองค์กรเฉพาะมีลักษณะเป็นองค์กรทางการเมือง เนื่องจากกรรมการที่ทำหน้าที่ได้รับการแต่งตั้งโดยกระบวนการทางการเมือง หรืออาจเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอยู่แล้ว ที่เรียกว่า “คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ” หรือ “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” สำหรับรูปแบบนี้ ใช้อยู่หลายประเทศ เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นต้น⁴⁰

2) คณะกรรมการเป็นกลุ่มรูปแบบอื่น ๆ

รูปแบบเป็นองค์กรเฉพาะมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ เช่น สภานิติบัญญัติแห่งชาติ คณะกรรมการวิสามัญของรัฐสภา เป็นต้น สำหรับรูปแบบนี้ ใช้อยู่ในยุโรป ได้แก่ สาธารณรัฐฟินแลนด์ ในตะวันออกกลาง ได้แก่ ราชอาณาจักรบาห์เรน รัฐคูเวต ในแอฟริกา ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก สหพันธ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยเอธิโอเปีย สาธารณรัฐตูนิเซีย สาธารณรัฐซิมบับเว เป็นต้น⁴¹ และในเอเชีย คือ สาธารณรัฐประชาชนจีน (ตามรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1982 มาตรา 67)

องค์กรทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย มีทั้งการควบคุมโดยองค์กรตุลาการหรือศาลที่เป็นศาลยุติธรรมมีประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบหรือศาลรัฐธรรมนูญซึ่งมีประเทศออสเตรเลียเป็นต้นแบบ และการควบคุมโดยคณะกรรมการที่เรียกว่า คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ หรือคณะกรรมการเป็นกลุ่ม เรียกว่า สภานิติบัญญัติแห่งชาติ คณะกรรมการวิสามัญของรัฐสภา แต่ละประเทศมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะขององค์กร

สำหรับประเทศไทย ได้เคยใช้ศาลยุติธรรม และคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทั้งสองระบบมาแล้ว แต่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรผู้มีความอำนาจวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย⁴² และได้บัญญัติต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ดังจะได้ศึกษาถึงความเป็นมาและบทบาทอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญไทย ในหัวข้อ 2.4 ต่อไป

⁴⁰ กระบวนการทางกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญในรัฐสมัยใหม่ของโลก (น. 4). เล่มเดิม.

⁴¹ The Concourt.net. Retrieved form <http://www.concourts.net>

⁴² จาก ศาลรัฐธรรมนูญ: จะให้อะไรแก่สังคม - การเมืองไทย (น. 7), โดย ชีรยุทธ์ กิตติภัทรกุล, 2542. (อ้างถึงใน เอกสารส่วนบุคคลของสถาบันพระปกเกล้า. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2542 โดย สถาบันพระปกเกล้า).

2.4 ความเป็นมาและบทบาทอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ในประเทศไทย ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ขององค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย มีปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 มาตรา 62 ที่สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ทรงสิทธิไว้ซึ่งเด็ดขาดในการตีความรัฐธรรมนูญ และจากนั้นปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมครั้งแรกในปี พ.ศ. 2489 เมื่อศาลยุติธรรมได้สถาปนาอำนาจของศาลโดยอาศัยคำพิพากษาฎีกาที่ 1/2489 ยืนยันถึงอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายของศาลยุติธรรม หลังจากนั้นสภาพปัญหาทางสังคมและการเมืองส่งผลให้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ได้จัดตั้งคณะกรรมการรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นสถาบันใหม่เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายแทนศาลยุติธรรม โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอีกหลายฉบับได้บัญญัติยืนยันถึงอำนาจเช่นว่านั้นของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ⁴³ อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาผ่านไประยะเวลาหนึ่ง หลายฝ่ายเริ่มเห็นว่าการทำหน้าที่ของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญในเรื่องดังกล่าวนี้มีปัญหา เพราะการจัดวางสถานะของตุลาการรัฐธรรมนูญมีลักษณะเป็นองค์กรทางการเมือง เนื่องจากกำหนดให้ส่วนหนึ่งของตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการโดยตำแหน่งทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการทำงาน เพราะไม่ได้รับผิดชอบงานในหน้าที่นี้เป็นงานหลัก ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดกันในด้านหน้าที่ เพราะมีบทบาทหลายบทบาทที่ต้องทำในเวลาเดียวกันซึ่งขัดแย้งกันด้วย⁴⁴ ยิ่งกว่านั้น ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิคนเดิมสามารถดำรงตำแหน่งในวาระใหม่ได้อีก การจัดโครงสร้างองค์กรเช่นนี้ ปฏิเสธมิได้ว่าทำให้ตุลาการรัฐธรรมนูญตกอยู่ภายใต้อิทธิพลกดดันของสมาชิกรัฐสภาซึ่งเป็นสถาบันทางการเมืองโดยอ้อม ซึ่งย่อมส่งผลให้เกิดความไม่เป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่⁴⁵

ด้วยความสำคัญของหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญจึงจำเป็นต้องมีระบบการตรวจสอบและองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพสังคมและวัฒนธรรมการเมืองของแต่ละประเทศ สำหรับกรณีของประเทศไทย ได้มีพัฒนาการขององค์กรที่ทำหน้าที่นี้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน

⁴³ กฎหมายรัฐธรรมนูญ (น. 695). เล่มเดิม.

⁴⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2489, พ.ศ. 2495, พ.ศ. 2511, พ.ศ. 2517, พ.ศ. 2521 และ ฉบับปี พ.ศ. 2534.

⁴⁵ จาก ศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาตุลาการรัฐธรรมนูญ (รายงานผลการวิจัย) (น. 15), โดย กมลชัย รัตนสกววงศ์ ก, 2538, กรุงเทพฯ: คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย.

องค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยต้องเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตย มีความเป็นอิสระปราศจากการแทรกแซงใด ๆ มีความมั่นคงและมีความเป็นสถาบันโดยมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งที่แน่นอน และมีความสอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยที่มีความยึดมั่นต่อองค์กรศาลในการตัดสินใจขาดมาโดยตลอด ด้วยเหตุผลดังกล่าว องค์กรที่ถือว่า มีลักษณะครบถ้วนและมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย คือ ศาลรัฐธรรมนูญ (The Constitutional Court)⁴⁶

จากปัญหาความไม่เหมาะสมเกี่ยวกับ โครงสร้างของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญตามที่กล่าวมานี้ เมื่อมีการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 สภาร่างรัฐธรรมนูญจึงตัดสินใจจัดวางแนวทางในการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง องค์ประกอบ อำนาจหน้าที่ ตลอดจนวิธีพิจารณาขององค์กรที่ทำหน้าที่ประกันสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญเสียใหม่ โดยให้อยู่ในรูปแบบ “ศาล” เรียกว่า “ศาลรัฐธรรมนูญ” เพื่อให้เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยในลักษณะที่เป็นศาลตามกระบวนการยุติธรรมในสาขากฎหมายมหาชน โดยไม่มีลักษณะเป็นองค์กรทางการเมืองที่ปัจจัยทางการเมืองมีอิทธิพลเหนือคำวินิจฉัยในบางเรื่อง⁴⁷

ด้วยเหตุนี้ในประเทศไทย ศาลรัฐธรรมนูญจึงเป็นองค์กรศาลในทางกฎหมายมหาชน เมื่อศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีคำวินิจฉัยใดไปแล้วจะมีผลกระทบต่อระบบกฎหมายไทยเป็นอย่างมาก เพราะจะมีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ

2.4.1 ความเป็นมาของศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ระบบกฎหมายไทยเป็นระบบกฎหมายที่ยอมรับหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ดังนั้น รัฐธรรมนูญทุกฉบับจึงมีบทบัญญัติรองรับความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญไว้ว่า “บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้” ในรัฐธรรมนูญฉบับแรก คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 แม้จะมีได้บัญญัติให้องค์กรหนึ่งองค์กรใดเป็นองค์กรวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาดังกล่าว แต่ก็เป็นที่เข้าใจได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้

⁴⁶ จาก องค์กรตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่เหมาะสมกับประเทศไทย, โดย ปัญญา อุดชาชน, 2553 (พฤษภาคม – สิงหาคม), *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ*, 12(32), น. 94. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เจ้าของลิขสิทธิ์.

⁴⁷ จาก ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (น. 18), โดย บรรศักดิ์ อูรรณโณ ค, *วารสารรัฐทวารักษ์*, 41(2).

ถือหลักว่าสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น มีอำนาจสูงสุดในการตีความว่า กฎหมาย ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เพราะรัฐธรรมนูญฉบับนี้ถือหลักความมีอำนาจสูงสุดของ สภาผู้แทนราษฎรในทุก ๆ เรื่อง⁴⁸

เมื่อปี พ.ศ. 2488 หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง ได้มีการตรา “พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. 2488” ให้เอาโทษแก่ผู้ที่มีการกระทำที่ตามกฎหมายนั้นถือว่า เป็นอาชญากรรมสงคราม ไม่ว่าการกระทำนั้นจะกระทำขึ้นก่อนหรือหลังจากที่กฎหมายนี้ใช้บังคับ ก็ตาม

ครั้นเมื่อกรณีดังกล่าวได้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล และศาลฎีกาได้ให้ เหตุผลว่า ศาลฎีกามีอำนาจที่จะวินิจฉัยว่า กฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญได้ โดยมีเหตุผลสรุปได้ว่าศาลเป็นองค์กรที่ใช้กฎหมาย ศาลจึงต้องรู้ว่ากฎหมายนั้นใช้บังคับได้หรือไม่ ซึ่งศาลเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ตุลาการมีหน้าที่ใช้บังคับกฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้บัญญัติขึ้น

ศาลฎีกาได้พิพากษาว่า พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. 2488 นั้น เป็นการใช้กฎหมายอาญาที่มีผลย้อนหลังเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ ถือว่าพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวใช้บังคับไม่ได้เป็น โฆษิต ตามคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีอาชญากรรมสงครามที่ 1/2489 ลงวันที่ 23 มีนาคม 2489 จะเห็นได้ว่า ในกรณีที่รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษ ให้องค์กรใดวินิจฉัย ดังนั้น อำนาจที่จะวินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญ คือ ศาลยุติธรรม

จากคำพิพากษานี้ ทำให้เกิดปัญหาว่า องค์กรใดควรมีอำนาจในการพิจารณา วินิจฉัยว่ากฎหมายขัดด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ ควรเป็นองค์กรใดแน่ จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้มีการก่อตั้ง “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” เพื่อเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดความขัดด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย และขจัดข้อขัดแย้งระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 เป็นต้นมา องค์กรที่ทำหน้าที่ในรูปของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีวิวัฒนาการเกี่ยวกับรูปแบบ โครงสร้าง และอำนาจหน้าที่มาตามลำดับ จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้เปลี่ยนแปลง “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” มาเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ เรียกว่า “ศาลรัฐธรรมนูญ” มาจนถึงปัจจุบัน⁴⁹

2.4.2 อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

อำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีความต่อเนื่องมาตลอด นับตั้งแต่เป็นคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ จนกระทั่งจัดตั้งเป็นองค์กรตุลาการ คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ในหัวข้อนี้ ผู้ศึกษาจะได้กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของ

⁴⁸ จาก ศาลรัฐธรรมนูญ (น. 522), โดย อมร จันทรมาน, 2536 (ธันวาคม), วารสารกฎหมายปกครอง, 12. สำนักงานศาลปกครอง เจ้าของลิขสิทธิ์.

⁴⁹ จาก รวมบทความทางวิชาการของศาลรัฐธรรมนูญ (ชุดที่ 1 ศาลรัฐธรรมนูญไทย) (น. 2), โดย สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2544 (ตุลาคม). สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เจ้าของลิขสิทธิ์.

ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 ดังนี้

2.4.2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญไว้ ดังต่อไปนี้⁵⁰

- 1) พิจารณาวินิจฉัยว่า มติข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น จะขัดหรือแย้งต่อสถานการณ์ปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่ (มาตรา 47 วรรคสาม)
- 2) พิจารณาวินิจฉัยว่าบุคคลหรือพรรคการเมืองใด กระทำการโดยใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา 63)
- 3) พิจารณาวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา คนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลง ตามมาตรา 118 (3) (4) (5) (6) (7) (8) (9) (11) หรือ (12) หรือมาตรา 113 (3) (4) (5) (6) (7) (9) หรือ (10) (มาตรา 96)
- 4) พิจารณาอุทธรณ์ของสมาชิกพรรคการเมืองที่ร้องขอให้วินิจฉัย เพราะเหตุว่าพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกนั้น มีมติให้ตนพ้นจากการเป็นสมาชิกภาพ (มาตรา 118 (8))
- 5) พิจารณาวินิจฉัยว่า กรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 134 หรือกระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา 139 หรือไม่ (มาตรา 142)
- 6) พิจารณาวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ที่คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอใหม่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกัน กับหลักการของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ต้องยับยั้งไว้หรือไม่ (มาตรา 177)
- 7) พิจารณาวินิจฉัยว่า การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติ โอนงบประมาณรายจ่ายของสภาผู้แทนราษฎรหรือของคณะกรรมการการเสนอการแปรญัตติหรือการกระทำด้วย

⁵⁰ ศาลรัฐธรรมนูญ: จะให้อะไรแก่สังคม – การเมืองไทย (น. 17-19). เล่มเดิม.

ประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการมีส่วนไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายหรือไม่ (มาตรา 180)

8) พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือ การกระทำใดของบุคคลตามมาตรา 197 (1) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา 198)

9) พิจารณาวินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีของรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงตามมาตรา 216 (2) (3) (4) หรือ (6) หรือไม่ (มาตรา 216 ประกอบมาตรา 96)

10) พิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดที่คณะรัฐมนตรีเสนอไม่เป็นไปตามมาตรา 218 วรรคหนึ่ง หรือไม่ (มาตรา 219)

11) พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว แต่นายกรัฐมนตรียังไม่ได้นำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระมหากษัตริย์ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา 262)

12) พิจารณาวินิจฉัยว่า ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภาที่สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือรัฐสภา แล้วแต่กรณีให้ความเห็นชอบแล้ว แต่มิได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา มีข้อความขัดหรือแย้ง ต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา 263)

13) พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งจะใช้บังคับแก่คดีใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา 264)

14) พิจารณาวินิจฉัย กรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 266)

15) พิจารณาวินิจฉัยว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ (มาตรา 295)

16) อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ เช่น การพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของระเบียบอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติก่อนประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้น

2.4.2.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้ ศาลรัฐธรรมนูญ มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 9 ประการ⁵¹ คือ

1) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมาย และร่างข้อบังคับการประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติก่อนที่จะประกาศใช้บังคับมิให้ขัดหรือแย้ง ต่อรัฐธรรมนูญ แบ่งออกได้ ดังนี้

(1) การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (มาตรา 141)

(2) การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติ (มาตรา 154)

(3) การพิจารณาวินิจฉัยร่างข้อบังคับการประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติ ไม่ให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (มาตรา 155)

(4) การพิจารณาวินิจฉัยร่างพระราชบัญญัติว่ามีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกัน กับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้หรือไม่ (มาตรา 149)

2) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้วมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แบ่งออกได้ ดังนี้

(1) การพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา 211)

(2) การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติ แห่งกฎหมาย ตามที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นผู้เสนอ (มาตรา 245)

(3) การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติ แห่งกฎหมาย ตามที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นผู้เสนอ (มาตรา 257)

(4) การพิจารณาวินิจฉัยคำร้องของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพเพื่อมี คำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา 212)

3) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของเงื่อนไขการตรา พระราชกำหนด (มาตรา 184)

การตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัตินั้น รัฐธรรมนูญได้กำหนด เงื่อนไขไว้ ดังนี้

⁵¹ จาก ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ (ฉบับปรับปรุง) (น. 4), โดย สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ข, 2557, กรุงเทพฯ: พี. เพรส.

(1) ตราขึ้นเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยของสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศหรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ

(2) การตราพระราชกำหนดตาม (1) ให้กระทำได้เฉพาะเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่า เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้

4) การวินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการ การกระทำใด เพื่อให้ตนมีส่วนโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายหรือไม่ (มาตรา 168)

5) การวินิจฉัยปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 214)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้ “องค์กรตามรัฐธรรมนูญ” มี 2 ประเภท ดังนี้

(1) องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ มี 4 องค์กร คือ คณะกรรมการ การเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

(2) องค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ มี 3 องค์กร คือ องค์กรอัยการ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

6) การวินิจฉัยคดีหรือข้อบังคับของพรรคการเมือง การพิจารณาอุทธรณ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการวินิจฉัยกรณีบุคคลหรือพรรคการเมืองใช้สิทธิและเสรีภาพในทางการเมือง โดยมีขอบด้วยรัฐธรรมนูญแบ่งออกได้ ดังนี้

(1) การวินิจฉัยคดีหรือข้อบังคับของพรรคการเมืองว่าขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งต่อหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือไม่ (มาตรา 64)

(2) การพิจารณาอุทธรณ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมือง มีมติให้พ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง (มาตรา 107 (7))

(3) การพิจารณาวินิจฉัยกรณีบุคคลหรือพรรคการเมืองใช้สิทธิหรือเสรีภาพในทางการเมือง โดยมีขอบด้วยรัฐธรรมนูญ (มาตรา 68 และมาตรา 237)

7) การวินิจฉัยสมาชิกภาพหรือคุณสมบัติของสมาชิกรัฐสภา รัฐมนตรี และกรรมการ การเลือกตั้ง แบ่งออกได้ดังนี้

(1) การวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา (มาตรา 91)

(2) การวินิจฉัยความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงหรือไม่ (มาตรา 182)

(3) การวินิจฉัยว่ากรรมการการเลือกตั้งคนใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามหรือไม่ (มาตรา 233)

8) การวินิจฉัยหนังสือสนธิสัญญาใดต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือไม่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นรัฐธรรมนูญ ฉบับแรกที่บัญญัติให้อำนาจกับศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาวินิจฉัยกรณีที่มีปัญหาว่าหนังสือสัญญาใดที่ฝ่ายบริหารทำความตกลงกับนานาประเทศหรือกับองค์กรระหว่างประเทศ ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือไม่ ทั้งนี้ตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 มาตรา 190 วรรคสอง ซึ่งหนังสือสัญญาดังกล่าว ได้แก่

หนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย

(1) หนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่ง ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ

(2) หนังสือสัญญาที่จะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา

(3) หนังสือสัญญาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง

(4) หนังสือสัญญาที่มีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ

9) อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย พรการการเมือง พ.ศ. 2550

2.4.2.3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557

ตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 11/2557 เรื่อง การสิ้นสุดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ให้ศาลรัฐธรรมนูญยังคงอยู่และมีอำนาจหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 กำหนดไว้ดังนี้

1) วินิจฉัยประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในกรณีที่เกิดขึ้นนอกวงงานของสภานิติบัญญัติ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ คณะรัฐมนตรี ศาลฎีกา หรือศาลปกครองสูงสุด (มาตรา 5)

2) วินิจฉัยหนังสือสัญญา (มาตรา 23)

3) พิจารณาวินิจฉัยปัญหาว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา 45)

4) วินิจฉัยเกี่ยวกับพรการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย พรการการเมือง (มาตรา 45)

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ผู้ศึกษาได้ศึกษาถึงความเป็นมาของ ศาลรัฐธรรมนูญ บทบาทอำนาจหน้าที่ ตลอดจนองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญไทยนับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งได้มีบทบัญญัติให้มีศาลรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย และพัฒนามาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จนถึงปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 กล่าวได้ว่า ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่จัดตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ⁵² มีแนวคิดจากหลักกฎหมายมหาชน แนวความคิดรัฐธรรมนูญนิยม และตามแนวความคิดรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดก่อให้เกิดกฎหมายลำดับชั้นแห่งบรรทัดฐานกฎหมาย ซึ่งกฎหมายที่มีศักดิ์รองลงมาจากรัฐธรรมนูญจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดมิได้ เป็นกระบวนการทางกฎหมายในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ อันก่อให้เกิดบทบาทและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองรัฐธรรมนูญและสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ในการที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง ศาลรัฐธรรมนูญกับรัฐสภา รัฐบาล ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญอื่น

จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์การปฏิบัติหน้าที่ในการพิจารณาคดี และเพื่อร่วมกันให้คำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้ได้จริง ผู้ศึกษาจะได้ทำการศึกษาถึงแนวความคิดเกี่ยวกับหลักการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในหัวข้อ 2.5 ต่อไป

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับหลักการละเมิดอำนาจศาล

การพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ประการแรกจำเป็นต้องมีความรู้เบื้องต้นอันเป็นหลักพื้นฐานในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลว่ามีหลักสากล ความหมาย รูปแบบ ประเภท ลักษณะการละเมิด กระบวนการพิจารณาและการลงโทษอย่างไร รวมถึงตลอดถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษทั้งในทางอาญาและทางปกครอง เพื่อให้รู้ถึงวัตถุประสงค์ในทางกฎหมายที่จะกำหนดโทษในความผิดฐานใดฐานหนึ่ง เพื่อเป็นฐานความรู้ในบทต่อไป

2.5.1 หลักการทั่วไป

ตามประวัติความเป็นมาของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล (Contempt of court) ในระบบคอมมอนลอว์ ปรากฏในตำราของ Sir John Fox นั้น เห็นว่า ความผิดดังกล่าวมีมา ตั้งแต่ศตวรรษที่ 12 คือ สมัยตั้งแต่มีการตั้งระบบศาลคอมมอนลอว์ (Common law court) ขึ้นเป็นครั้งแรก

⁵² กระบวนการทางกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญในรัฐสมัยใหม่ของโลก (น.19). เล่มเดิม.

โดยระบบกฎหมายคอมมอนลอว์เป็นระบบที่ให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจบริหารงานยุติธรรม และพัฒนาหลักกฎหมายโดยอาศัยเหตุผลและความยุติธรรม (Justice and equity) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเมื่อเทียบกับระบบกฎหมายอื่น ๆ ในการที่จะต้องมีมาตรการปกป้องไม่ให้บุคคลใดมาทำให้เสียความยุติธรรม หรือไม่สามารรถทำหน้าที่บริหารงานยุติธรรมได้โดยถูกต้อง ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล จึงเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่จะปกป้องศาลให้ได้รับความเชื่อถือ และจำเป็นต้องรักษาหลักการนี้ไว้ (Maintenance of public confidence) โดย Lord Justice Phillimore ซึ่งเป็นประธานกรรมการรัฐสภาในการวิจัยเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนี้ได้เสนอรายงานเมื่อปี 1974 ว่าความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นมาตรการที่จำเป็น และไม่สามารถหามาตรการอื่นมาแทนได้โดยเด็ดขาด⁵³ โดยในระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) อำนาจของผู้พิพากษาในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลจะค่อนข้างกว้างกว่าในระบบกฎหมาย ซีวิลลอว์ (Civil Law) เนื่องด้วยในคดีแพ่ง (Civil Case) การกระทำความผิดจะเกี่ยวพันอยู่กับสิทธิส่วนบุคคล (Private Citizens)⁵⁴ โดยบุคคลที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เรียกว่า “Contemnor”⁵⁵ ซึ่งในการที่จะพิสูจน์ว่าบุคคลดังกล่าวมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลหรือไม่ พนักงานอัยการหรือโจทก์ จะต้องพิสูจน์ให้เข้าองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ

1. การมีอยู่จริงของคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมาย (Existence of a lawful order)
2. ผู้กระทำความผิดรู้ถึงคำสั่งดังกล่าว (The contemnor’s knowledge of the order)
3. ผู้กระทำความผิดมีความสามารถในการปฏิบัติตาม (The contemnor ability to comply)
4. ผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตาม (The contemnor’s failure to comply)

2.5.2 ความหมายของการละเมิดอำนาจศาล

หากพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ไม่ได้มีการบัญญัติความหมายไว้เป็นการเฉพาะ แต่หากพิจารณาตามถ้อยคำแล้ว สามารถแยกพิจารณาได้ ดังนี้⁵⁶

คำว่า “ละเมิด” หมายถึง การล่วงละเมิด ฝ่าฝืน ทำการโดยพลการ ส่วนคำว่า “อำนาจ” หมายถึง สิทธิ ความสามารถ ความรุนแรง การบังคับบัญชา กล่าวได้ว่า คำว่า “ละเมิดอำนาจศาล”

⁵³ จาก ความผิดฐานหมิ่นประมาทศาลในระบบคอมมอนลอว์ (น. 58), โดย รองพล เจริญพันธ์. (อ้างถึงใน ละเมิดอำนาจศาลกับสังคมไทย, โดย สติติ ลิ้มพงศ์พันธ์. กรุงเทพฯ: พาสิโน.

⁵⁴ Contempt of court. (n.d.). *Contempt of court.2009*. Retrieved May 4, 2015, from http://en.wikipedia.org/wiki/Contempt_of_court.2009

⁵⁵ One who has committed contempt of court, from LB CRUZON, Sixth Dictionary of Law (p. 92).

⁵⁶ จาก ละเมิดอำนาจศาล: ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการวิพากษ์ที่เป็นธรรม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี) (น. 11-12), โดย จิราพร ศิริพงษ์, 2547, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

หมายถึง การจงใจกระทำฝ่าฝืนหรือล่วงละเมิดการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลหรือไม่เชื่อฟังคำสั่งศาล อันก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการบริหารงานยุติธรรม

สำหรับความหมายของคำว่า “ละเมิดอำนาจศาล” ตามหนังสือ Black’s Law Dictionary ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง การกระทำซึ่งน่าจะก่อให้เกิดการรบกวน ขัดขวาง หรือเป็นอุปสรรคต่อศาลในการบริหารงานยุติธรรม หรือน่าจะเป็นการลดอำนาจหรือศักดิ์ศรี ของศาลลง ส่วนในหนังสือ The Concise Law Dictionary ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง การเพิกเฉย ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลสูง การขัดขวาง หรือการหมิ่นประมาทศาลหรือผู้พิพากษา

2.5.3 ประเภทของการละเมิดอำนาจศาล

การแบ่งประเภทของการละเมิดอำนาจศาล สามารถแบ่งได้ตามลักษณะของ การกระทำ ความผิด ดังนี้

2.5.3.1 การละเมิดอำนาจศาลในทางอาญา (Criminal Contempt of Court)

การละเมิดอำนาจศาลในทางอาญา (Criminal Contempt of Court) หมายถึง⁵⁷ การกระทำใดก็ตามที่ถือว่าการขัดขวางการบริหารงานยุติธรรมโดยตรง เช่น การขัดขวางกระบวนการพิจารณาความในศาลทุกรูปแบบ การดูหมิ่นศาลซึ่งหน้า การรบกวน การทำให้กระบวนการพิจารณาของศาลขาดตอน นอกจากนี้ การดูหมิ่น โดยทางอ้อมบางประการก็มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทางอาญา เช่น การตีพิมพ์เอกสาร หรือความประพฤติหรือพฤติกรรมบางประการที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่การได้สวนในขณะคดีอยู่ระหว่างได้สวน หรือการกล่าวหาว่าผู้พิพากษา รับสินบน เป็นต้น

ตามระบบกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา การละเมิดอำนาจในทางอาญา หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่มุ่งโดยตรงต่อการเป็นปฏิปักษ์ต่อศักดิ์ศรี หรืออำนาจของศาลหรือผู้พิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีและผลแห่งการกระทำนั้นเป็นการขัดขวางการบริหารงานยุติธรรมของศาล ซึ่งทำให้เกิดความโน้มเอียงให้ศาลต้องเสื่อมเสียชื่อเสียงหรือความเคารพนับถือ การละเมิดอำนาจศาลในทางอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้นได้ ทั้งในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญา

2.5.3.2 การละเมิดอำนาจศาลในคดีแพ่ง (Civil Contempt of Court)

การละเมิดอำนาจศาลในคดีแพ่ง (Civil Contempt of Court) หมายถึง การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาล โดยในอังกฤษยุคที่สหภาพแรงงานสามารถควบคุมพรรคการเมืองได้ และมีการปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามคำสั่ง ศาลแรงงานสัมพันธ์แห่งชาติ (National Industrial Relation

⁵⁷ แหล่งเดิม.

Court) ทำให้อุปสรรคแก่การจัดระบบแรงงานในสังคมเป็นอันมาก ด้วยเหตุนี้ จึงได้เสนอให้รักษามาตรฐานการลงโทษฐานดูหมิ่นศาลไว้ มิเช่นนั้น จะทำให้เกิดปัญหาความไม่สงบขึ้น และการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลนั้น ไม่จำเป็นต้องมีลักษณะทางแพ่งเสมอไป เช่น การไม่มาศาลตามหมายเรียก การที่พยานไม่ตอบคำถามของศาลเมื่อถูกถาม การยุยงให้บุคคลอื่นไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล การไม่ฟังคำสั่งศาลและทนายความปฏิบัติการ โดยมีขอบหน้าที่และเป็นการหมิ่นประมาทศาล⁵⁸ เป็นต้น

2.5.4 ลักษณะของการละเมิดอำนาจศาล

ลักษณะของการละเมิดอำนาจศาล สามารถแบ่งการพิจารณาออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การละเมิดอำนาจศาลโดยทางตรงกับการละเมิดอำนาจศาลโดยทางอ้อม

2.5.4.1 การละเมิดอำนาจศาลโดยทางตรง (Direct Contempt)

การละเมิดอำนาจศาลโดยทางตรง (Direct Contempt) หมายถึง การละเมิดอำนาจศาลในห้องพิจารณาหรือการกระทำในทันทีทันใดที่ได้กระทำต่อหน้าศาลหรือมีลักษณะใกล้ชิดกับการนั่งพิจารณาคดีของศาล นอกจากนี้ การละเมิดที่กระทำต่อหน้าผู้พิพากษาในห้องทำงาน ถือว่าเป็นการละเมิดโดยตรงได้ แต่หากเป็นการกระทำละเมิดอำนาจใด ๆ ในห้องทำงานของผู้พิพากษาในระหว่างที่ได้มีการพิจารณาในฐานะผู้พิพากษาหรือมิได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลแต่อยู่ในฐานะของบุคคลทั่วไป เช่นนี้ย่อมไม่ถือเป็นการละเมิดอำนาจศาล⁵⁹ จึงกล่าวได้ว่าการละเมิดอำนาจศาลในห้องพิจารณาจะมีขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่กระทบต่ออำนาจศาล ในการรักษาไว้ซึ่งคำสั่งศาลหรือมารยาทในระหว่างการพิจารณาของศาล

2.5.4.2 การละเมิดอำนาจศาลโดยทางอ้อม (Indirect Contempt)

การละเมิดอำนาจศาลโดยทางอ้อม หรือเรียกว่า การละเมิดอำนาจศาล นอกห้องพิจารณา หมายถึง การละเมิดใด ๆ ซึ่งกระทำลงนอกศาล มิได้กระทำในขณะที่หรือใกล้ชิดกับการนั่งพิจารณาคดีของศาล แต่มีผลเป็นการขัดขวางหรือทำลายการบริหารงานยุติธรรม ตัวอย่างเช่น การที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพิกเฉยหรือปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามระเบียบ คำสั่ง ให้กระทำหรือห้ามมิให้กระทำ หรือประกาศที่ถูกต้องตามกฎหมายซึ่งกำหนดให้เป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะต้องกระทำหรือควั่น การกระทำเกี่ยวกับข้อกำหนดที่สำคัญของศาล ย่อมถือ เป็นการละเมิดอำนาจศาลโดยทางอ้อม นอกจากนี้ การละเมิดอำนาจศาลนอกห้องพิจารณา อาจเกิดขึ้นได้จากการวิจารณ์หรือการกล่าวถึงศาลในทางที่ไม่เหมาะสมหรือรบกวนขัดขวาง การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ศาล ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมเกี่ยวกับคดี

⁵⁸ ความผิดฐานหมิ่นประมาทศาลในระบบคอมมอนลอว์ (น. 61). เล่มเดิม.

⁵⁹ ละเมิดอำนาจศาล: ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการวิพากษ์ที่เป็นธรรม (น. 16). เล่มเดิม.

2.6 แนวคิดและการเปรียบเทียบโทษทางอาญาและทางปกครอง

การที่จะทำให้บุคคลในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสงบสุข และเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่า ในฐานะที่รัฐ (State) เป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์และควบคุมสังคม รัฐจำเป็นต้องมีมาตรการที่สำคัญในการกำหนดกรอบให้กับบุคคลในสังคมได้ประพฤติปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎหมาย ข้อบังคับ หรือกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการออกกฎหมายนั้น อาจถือได้ว่าเป็นมาตรการที่สำคัญและสามารถนำมาบังคับใช้ได้ทั้งในทางปฏิบัติ ดังนั้น เมื่อมีกรณีเกิดกฎหมายเกิดขึ้น ผู้ฝ่าฝืนย่อมได้รับการลงโทษ แต่การลงโทษจะกระทำได้อีกเมื่อมีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดไว้เท่านั้น ซึ่งในเรื่องการลงโทษนั้นยังสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นการลงโทษทางอาญา โทษทางแพ่ง และโทษทางปกครอง ซึ่งในประเด็นนี้ ผู้ศึกษาจะศึกษาเฉพาะการลงโทษทางอาญาและโทษทางปกครองเท่านั้น เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาและวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ในบทต่อไป

2.6.1 โทษทางอาญา

กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายซึ่งว่าด้วยการกระทำความผิดและการลงโทษ บทบัญญัติของกฎหมายจึงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน⁶⁰ คือ 1) ส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด ซึ่งในส่วนนี้จะเป็นเรื่องที่บัญญัติว่าการกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลจะเป็นความผิดทางอาญาหรือไม่ 2) ส่วนที่เป็นผลทางกฎหมาย ซึ่งเป็นเรื่องที่ว่าเมื่อกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดแล้ว บุคคลนั้นจะต้องรับโทษอย่างไร

2.6.1.1 ความหมายของคำว่า “โทษ”

ผู้ทรงคุณวุฒิทางนิติศาสตร์ ได้ให้ความหมายของโทษทางอาญา ดังนี้

Grotius ได้ให้ความหมายของคำว่า “โทษ” ไว้ว่า⁶¹ เป็นผลร้ายที่ผู้กระทำได้รับเนื่องจากผลร้ายที่เขาได้ก่อให้เกิดขึ้น จากคำจำกัดความนี้ Sir. Water Moberly ได้ให้ข้อสังเกตไว้ 5 ประการ ดังนี้ 1) ผลร้ายที่ผู้กระทำได้รับจะต้องเป็นสิ่งที่ไม่พึงพอใจ 2) ต้องเป็นผลจากการกระทำของเขา ผ่านมาแล้ว และผู้มีอำนาจลงโทษไม่อนุญาตให้กระทำ 3) ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างโทษกับการกระทำความผิด อย่างน้อยที่สุดผลร้ายที่ผู้ต้องโทษได้รับจากการถูกลงโทษจะต้องเป็นการสนองตอบต่อการที่ผู้ต้องโทษก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้เสียหาย หรือต่อสังคม 4) โทษเป็นการ

⁶⁰ จาก ปัญหาการนำโทษทางปกครองมาใช้ควบคู่กับโทษทางอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น. 3), โดย อรรถสิทธิ์ กันมด, 2549, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

⁶¹ จาก มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดเหตุผลกรณีในความผิดฐานทำร้ายร่างกาย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น. ๑๖), โดย ภาสพงษ์ เรณูมาศ, 2550, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ตอบแทนการกระทำโดยสมัครใจที่ต้องการฝ่าฝืนกฎหมาย และ5) การลงโทษต้องกระทำแก่ผู้กระทำผิดหรือแก่บุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของผู้กระทำผิดนั้น ด้วยเหตุนี้ การที่ผู้เสียหายแก้แค้นต่อบุคคลทุกคนโดยไม่เลือกหน้า จึงไม่ถือ เป็นการลงโทษ

ศาสตราจารย์ H.L.A. Hart ได้ให้ความหมายของโทษอาญาว่า⁶² จะต้องประกอบด้วยสาระสำคัญ 5 ประการ คือ 1) โทษจะต้องก่อเกิดความเจ็บปวดหรือผลอย่างอื่นที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจ 2) โทษต้องใช้เพื่อตอบแทนความผิด 3) โทษจะต้องลงแก่ผู้กระทำความผิดหรือสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด 4) โทษจะต้องเป็นวิธีการซึ่งบุคคลนั้น นอกจากผู้กระทำผิดนำมาใช้ และ 5) ผู้กำหนดโทษต้องเป็นเจ้าพนักงานที่กฎหมายให้อำนาจลงโทษ เพื่อตอบแทนการกระทำผิดทางอาญา

Herbert L. Pecker ได้วิเคราะห์ความคิดของนักปรัชญาในอดีตจำนวนมากและได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “โทษ” ไว้ว่า⁶³ หมายถึง การใช้กฎหมายที่ทำให้ผู้ที่ต้องรับโทษต้องประสบความยากลำบากหรือเหตุการณ์ในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ว่าเป็นสถานะที่ไม่พึงปรารถนา ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามผลแห่งการกระทำความผิดซึ่งได้ถูกกำหนดให้เป็นความผิดโดยกฎหมาย

2.6.1.2 วัตถุประสงค์ในการลงโทษ

ความรู้พื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ผลของการลงโทษได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม เรียกว่า “นโยบายโทษทางอาญา” เพื่อนำมาเป็นหลักคิดว่า แท้ที่จริงแล้ววัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญามีขึ้นเพราะเหตุใด ซึ่งปัจจุบันมีทฤษฎีหลัก ๆ อยู่ 4 ทฤษฎี คือ⁶⁴

1) การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้น (Retribution)

การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนนี้ ถือเป็นวัตถุประสงค์ดั้งเดิมซึ่งเป็นที่แพร่หลายในสมัยโบราณและถือได้ว่าเก่าแก่ที่สุด แม้กระทั่งในปัจจุบัน โดยถือเป็นมรดกตกทอดมาจากวิธีการตอบสนองต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนในสมัยโบราณ คือแนวคิดเรื่อง Lex Talionis ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ กฎหมายสมัยฮัมมูราบี แบบการลงโทษตาต่อตา ฟันต่อฟัน หมายความว่าผู้กระทำผิดได้กระทำความผิดในเรื่องใด ต้องได้รับผลตอบแทนอย่างเดียวกับที่เขาได้กระทำเพื่อให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำขึ้น

⁶² แหล่งเดิม.

⁶³ แหล่งเดิม.

⁶⁴ จาก *หลักอาชญาวิทยา* (น. 139 - 148), โดย อรรถ สุวรรณบุบผา, 2518, กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

แนวคิดนี้ยังยอมรับ การทดแทนความผิดโดยมีขอบเขตจำกัดหรือ ความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ตามหลักผู้สมควรได้รับโทษ ตามสถานะของบุคคลหรือความชั่ว ด้วยเหตุนี้กฎหมายอาญาจึงต้องมีการบัญญัติโทษขั้นสูงขั้นต่ำไว้ เพื่อให้กฎหมายมีความยืดหยุ่น และสามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษได้ตามความเหมาะสมหรือตามสมควร⁶⁵

2) การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่หรือป้องกันอาชญากรรม (Punishment as a Deterrence)

ทฤษฎีนี้เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 18 ตามแนวคิดของสำนักกวีตยาดั้งเดิม โดย Beccaria กล่าวว่าเจตนาของการลงโทษไม่ควรจะเป็นการทรมานผู้กระทำความผิดหรือชดเชยความผิด แต่ควรเป็นการป้องกันบุคคลอื่นมิให้กระทำความผิดเช่นเดียวกัน และการลงโทษที่ยุติธรรมควรจะมีอัตราความรุนแรงพอเพียงที่จะยับยั้งคนอื่น นอกจากนี้ มีนักนิติศาสตร์ท่านหนึ่ง คือ Aschaffenburg กล่าวไว้ว่า⁶⁶ “ผลของการข่มขู่ ควรจะทำให้ประชาชนทั่วไปรู้สึกเป็นการป้องกันและเป็นการเตือนแต่ละบุคคลไม่ให้กระทำความผิดขึ้นอีก”

กล่าวโดยสรุป ตามทฤษฎีนี้มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อประโยชน์ 2 ประการ คือ

- (1) เพื่อเป็นตัวอย่างให้คนทั่วไปเห็นว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วจะต้องได้รับโทษ เมื่อคนทั่วไปทราบจะได้เกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดขึ้น
- (2) เพื่อให้มีผลแก่ตัวผู้กระทำความผิดเอง กล่าวคือ ทำให้ผู้กระทำความผิดซึ่ง ถูกลงโทษมีความเจ็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นอีก

สมมติฐานภายใต้แนวคิดนี้มีอยู่ว่า ถ้าสังคมไม่สามารถจะนำตัวผู้กระทำความผิดมาสู่กระบวนการยุติธรรม และลงโทษผู้กระทำความผิดตามความผิดของเขาแล้ว ก็เท่ากับว่าสังคมส่งเสริมอาชญากรรม อาชญากรรมจะมากขึ้น ฉะนั้น การลงโทษตามทฤษฎีนี้ จึงมีลักษณะ มองไปในอนาคต เพื่อต้องการข่มขู่ไม่ให้บุคคลทั่วไปกระทำความผิดและไม่ให้คนที่กระทำความผิดขึ้นแล้วกระทำความผิดซ้ำซากอีก

3) การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิด (Punishment as a Means of Reformation)

ทฤษฎีนี้ ถือเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่ใหม่ที่สุด เกิดขึ้นเมื่อมีการใช้โทษจำคุกอย่างกว้างขวาง กล่าวคือ ประสงค์ที่จะให้ผู้ที่ได้กระทำความผิดไม่กล้า ที่จะกระทำความผิดซ้ำอีก โดยพยายามหาทางให้ผู้ที่ได้กระทำความผิดมาแล้ว เกิดการที่จะยับยั้งไม่กระทำความผิดอีก แล้วยังต้องให้ผู้นั้น

⁶⁵ จาก ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาญาวิทยา (น. 360 - 361). โดย ประธาน วัฒนวานิชย์, 2546, กรุงเทพฯ: ประกายพริก

⁶⁶ จาก กฎหมายอาญา ภาค 1 (น. 24). โดย อุททิศ แสนโกสิก, 2525, กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

เกิดความสามารถที่จะยับยั้งเช่นนั้นด้วย⁶⁷ ด้วยเหตุดังกล่าว จึงก่อเกิด หลัก (Individualization) ขึ้น⁶⁸ ซึ่งเป็นการลงโทษและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล วิธีการลงโทษผู้กระทำผิดจึงเน้นหนักไปในทางบำบัด (Treatment) มากกว่าการลงโทษให้ได้รับความเจ็บปวด ตามแนวทฤษฎีดังกล่าว จึงได้ก่อให้เกิดวิธีการปฏิบัติในแบบต่าง ๆ แก่ผู้ต้องขังหรือนักโทษในเรือนจำที่ต้องจำคุกอยู่ อาทิเช่น การฝึกวิชาชีพ การให้การศึกษา และการให้การบำบัดทางการแพทย์หรือจิตวิทยา⁶⁹

ฉะนั้น ทฤษฎีนี้จึงเห็นว่า การลงโทษมิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการ แก้แค้น ทดแทน หรือข่มขู่เท่านั้น แต่การลงโทษควรมีลักษณะเป็นการแก้ไขผู้กระทำผิดและเตรียมการให้บุคคลเหล่านั้นเข้าสู่สังคมได้เป็นปกติอีกด้วย

4) การลงโทษเพื่อเป็นการคุมครองสังคม (Punishment as an Incapacitation)

ทฤษฎีนี้เห็นว่า การลงโทษควรมีวัตถุประสงค์ เพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิด มีโอกาสกระทำผิดซ้ำอีก การลงโทษตามทฤษฎีนี้คล้ายกับทฤษฎีข่มขู่และทฤษฎีปรับปรุงแก้ไข แต่มีความแตกต่างกันตรงที่ว่า ทฤษฎีข่มขู่มุ่งให้ผู้กระทำผิดเกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำผิด ซ้ำอีก และตามทฤษฎีปรับปรุงแก้ไขมุ่งอบรมให้ผู้กระทำผิดไม่กระทำผิดอีกโดยสมัครใจ โดยปรับปรุงแก้ไขให้ตัวเขาสามารถงดเว้นกระทำผิดได้ ตามทฤษฎีคุมครองสังคมนี้มุ่งป้องกัน การกระทำผิด ซ้ำอีก โดยทำให้เขาหมดโอกาสที่จะกระทำผิดได้อีก⁷⁰

การลงโทษเพื่อเป็นการป้องกันสังคมเริ่มเกิดขึ้นเมื่อมีการนำเอาวิธีการลงโทษจำคุกมาใช้ เพราะโทษจำคุกย่อมทำให้ผู้ที่ถูกจำคุกอยู่ไม่สามารถออกไปประกอบอาชีพการงานหรือความเดือดร้อนให้สังคมได้อีก อย่างน้อยก็เป็นการชั่วคราวระหว่างที่ถูกจำคุก การลงโทษจำคุกจึงเป็นวิธีการที่จำกัดสิทธิอิสรภาพและการเคลื่อนไหวของผู้กระทำผิด ซึ่งวิธีการนี้เรียกว่า “ทฤษฎีลดความสามารถ” (Theory of Disablement) และได้้นำวิธีการนี้มาใช้กับ ผู้กระทำผิดเกือบทุกประเภท ตั้งแต่โทษจำคุกระยะสั้นไปจนถึงจำคุกตลอดชีวิต วิธีการลงโทษ ที่จะป้องกันสังคมนี้ได้ถูกนำไปใช้กับอาชญากรที่กระทำผิดเป็นสันดาน (Habitual Offenders) และกับอาชญากรวิกลจริต (Abnormal Offenders) ด้วย

⁶⁷ กฎหมายอาญา ภาค 1 (น. 33). เล่มเดิม.

⁶⁸ จาก กฎหมายอาญาว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย (น. 32), โดย ณรงค์ ใจหาญ, 2543, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

⁶⁹ หลักอาชญาวิทยา (น. 141). เล่มเดิม.

⁷⁰ กฎหมายอาญา ภาค 1 (น. 33). เล่มเดิม.

2.6.1.3 รูปแบบของโทษทางอาญา

เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญาอาจกล่าวได้ว่า รูปแบบการลงโทษทางอาญาปรากฏอยู่ในมาตรา 18 โดยได้มีการกำหนดโทษอยู่ 5 รูปแบบ คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์

หากพิจารณาในรายละเอียดของมาตราอื่น ๆ แล้ว พบว่า รูปแบบ การลงโทษอาจมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพของฐานความผิดที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ เช่น มาตรา 332 บัญญัติว่า “ในคดีหมิ่นประมาทซึ่งมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดศาลอาจสั่ง

- (1) ให้ยึดหรือทำลายวัตถุหรือส่วนของวัตถุที่มีข้อความหมิ่นประมาท
- (2) ให้โฆษณาคำพิพากษาทั้งหมด หรือแต่บางส่วนในหนังสือพิมพ์ หนึ่งฉบับหรือหลายฉบับ ครั้งเดียวหรือหลายครั้งโดยให้จำเลยเป็นผู้ชำระค่าโฆษณา”

จะเห็นได้ว่า คำสั่งของศาลตามมาตรา 332 แม้จะไม่ได้อยู่ในรูปแบบของโทษที่บัญญัติตามมาตรา 18 แต่ถือว่าเป็นมาตรการบังคับหรือเป็นการลงโทษทางอาญาเช่นเดียวกัน ดังนั้น โทษทางอาญามีรูปแบบอยู่ 2 ลักษณะ คือ

- (1) โทษตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 18 ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิ้น
- (2) โทษในลักษณะอื่นตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

2.6.2 โทษทางปกครอง

โทษทางปกครอง (Sanction Administration) ถือเป็นมาตรการลงโทษลักษณะหนึ่งซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นการลงโทษผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกฎหมายเช่นเดียวกับมาตรการลงโทษประเภทอื่น หากแต่เป็นโทษทางปกครองมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปบางประการ เช่น การกำหนดโทษทางปกครองเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมิใช่เป็นอำนาจขององค์กรตุลาการ โทษทางปกครองจะอยู่ในรูปของการออกนิติกรรมทางปกครองมิใช่ในรูปคำพิพากษาของศาลหรือกฎหมายที่นำมาใช้กับกระบวนการพิจารณาโทษทางปกครอง จะแยกจากกฎหมายที่นำมาใช้กับการกำหนดโทษในลักษณะอื่น

2.6.2.1 ความหมายของคำว่า “โทษทางปกครอง”

ตามหนังสือคำศัพท์กฎหมายปกครองให้ความหมายของ “โทษทางปกครอง” (Sanction Administrative) สรุปได้ว่า⁷¹ โทษทางปกครองเป็นมาตรการการลงโทษ ที่องค์กรฝ่ายปกครอง

⁷¹ จาก มาตรการบังคับทางปกครอง: ศึกษากรณีการแยกการปรับทางปกครองออกจากโทษปรับทางอาญาของประเทศฝรั่งเศส (ร่างรายงานผลการวิจัย), โดย ถุญณ์ วสินนท์, 2547 (พฤษภาคม). กรุงเทพฯ: เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

กำหนดขึ้นเพื่อลงโทษประชาชนตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้ ซึ่งองค์กรที่มีอำนาจในการกำหนดโทษดังกล่าว อาจเป็นองค์กรอิสระทางปกครอง หรือฝ่ายปกครองในระบบการบังคับบัญชา โดยโทษทางปกครองอาจเป็นมาตรการที่กำหนดเพิ่มขึ้นจากโทษอาญาหรือใช้แทนโทษทางอาญาก็ได้

ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส ศาสตราจารย์เรอเน่ ซาปัวร์ และศาสตราจารย์ฌอง ริเวโร อธิบายความหมายของ “โทษทางปกครอง” ไว้ว่า⁷² เป็นวิธีหนึ่งในการทำให้ประชาชนปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง โดยนอกเหนือจากการดำเนินการทางอาญาแล้ว ฝ่ายปกครองอาจกำหนดโทษทางปกครองและใช้มาตรการบังคับทางปกครอง เพื่อให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครองได้

ส่วนประเทศไทย ในปัจจุบันยังไม่มี การให้ความหมายของ “โทษทางปกครอง” ไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตามลักษณะทั่วไปของโทษทางปกครองแล้ว สามารถสรุปได้ ดังนี้

- 1) โทษทางปกครองเป็นมาตรการลงโทษ เนื่องจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งทางปกครอง
- 2) ความผิดที่จะกำหนดให้มีโทษทางปกครองส่วนใหญ่จะเป็นกรณีที่มี การละเมิดหน้าที่ตามกฎหมายที่บุคคลต้องกระทำหรือละเว้นกระทำเพื่อประโยชน์แห่งการจัดทำบริการสาธารณะ โดยลักษณะของความผิดดังกล่าวจะไม่มีลักษณะเป็นความชั่วร้ายหรือกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- 3) เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองจะเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาและกำหนดโทษทางปกครอง ซึ่งจะอยู่ในรูปของการออกคำสั่งทางปกครอง
- 4) การกำหนดโทษทางปกครองมีวัตถุประสงค์ เพื่อประโยชน์แห่งการจัดทำบริการสาธารณะซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครอง

2.6.2.2 วัตถุประสงค์ในการลงโทษ

วัตถุประสงค์ในการลงโทษทางปกครองมีลักษณะคล้ายคลึงกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญา คือ เป็นการลงโทษสำหรับการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้⁷³ โดยผู้ซึ่งมีอำนาจลงโทษจะต้องมีอำนาจตามที่กฎหมายกำหนด และผลร้ายของการลงโทษนั้นเป็นการตอบแทนการฝ่าฝืนกฎหมายที่ผ่านพ้นไปแล้ว โดยทั่วไปโทษทางปกครองจะนำมาใช้กับการกระทำความผิดที่เป็นการฝ่าฝืนกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบแผนที่มีผลเป็นการใช้บังคับเป็นการทั่วไป หรือการฝ่าฝืนคำสั่งทางปกครอง และการกระทำความผิดนั้น

⁷² แหล่งเดิม.

⁷³ ปัญหาการนำโทษทางปกครองมาใช้ควบคู่กับโทษทางอาญา (น. 18). เล่มเดิม.

ไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ความผิดที่กำหนดให้มีโทษทางปกครองส่วนใหญ่ จึงเป็นความผิดตามที่กฎหมายกำหนด ในเชิงเทคนิค (Technical) มากกว่าที่จะเป็นการกระทำความผิดในตัวเองซึ่งมีความชั่วร้าย เช่น ความผิดทางอาญา

ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส เห็นว่า⁷⁴ การกำหนดโทษทางปกครองในบางกรณี อาจมีวัตถุประสงค์เป็นการกำหนดมาตรการเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยรวมอยู่ด้วย มิใช่เป็นการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียว เช่น การออกคำสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานที่ปล่อยมลพิษ ซึ่งจะเป็นการลงโทษการฝ่าฝืนผู้ประกอบการที่กระทำความผิดกฎหมายแล้ว โทษดังกล่าว ยังเป็นมาตรการห้ามมิให้มีการกระทำความผิดอันส่งผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะด้วย

2.6.2.3 รูปแบบของโทษทางปกครอง

การกำหนดรูปแบบของโทษทางปกครองจะมีลักษณะแตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการลงโทษว่าจะสอดคล้องกับสภาพของบริการสาธารณะที่มุ่งคุ้มครองหรือไม่ โดยปัจจุบันสามารถแบ่งรูปแบบของโทษทางปกครองได้ ดังนี้⁷⁵

1) โทษทางการเงิน

โทษทางการเงินถือเป็นโทษทางปกครองที่มีการนำมาใช้อย่างกว้างขวาง โดยอยู่ในรูปของโทษปรับทางปกครอง หรือการมีคำสั่งระงับการจ่ายเงินหรือให้หักเงินช่วยเหลือตามกฎหมาย การกำหนดโทษทางปกครองจึงมีการกำหนดโทษปรับให้มีอัตราสูงเพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถใช้ดุลพินิจตามความเหมาะสมแก่ข้อเท็จจริง

2) โทษการเพิกถอนสิทธิ

โทษในลักษณะนี้จะกำหนดควบคู่กันไปกับการประกอบกิจการ บางประเภทที่ต้องมีการควบคุมหรือตรวจสอบโดยฝ่ายปกครองและการเริ่มต้นประกอบกิจการนั้นที่ต้องมีการขออนุญาต ขอดทะเบียน หรือเมื่อได้ประกอบกิจการแล้ว จะต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานตามกฎหมายรับรู้ สำหรับโทษทางปกครองนี้อาจแบ่งรูปแบบไปตามความรุนแรงของโทษ ที่กำหนด โดยเริ่มจากการมีคำสั่งจำกัดการประกอบการ การพักใช้ใบอนุญาต การตัดสิทธิในการประกอบการ การออกคำสั่งห้ามประกอบการ ตลอดจนการออกคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาต เป็นต้น

⁷⁴ มาตรการบังคับทางปกครอง: ศึกษากรณีการแยกการปรับทางปกครองออกจากโทษปรับทางอาญาของประเทศไทย. เล่มเดิม.

⁷⁵ จาก การใช้การลงโทษทางปกครองและโทษทางอาญาควบคู่กัน เพื่อลงโทษการกระทำความผิดธรรมดาเดียว (เอกสารเสนอคณะกรรมการวิधिปฏิบัติราชการทางปกครอง, ในบันทึกเสนอผลการศึกษาค้นคว้ากฎหมายต่างประเทศ), โดย สุภวัฒน์ สิงห์สุวรรณ, 2547 (1 ธันวาคม).

3) โทษที่กระทบต่อชื่อเสียง

เป็นการให้อำนาจฝ่ายปกครองในการที่จะแจ้งให้ผู้มีส่วนได้เสียหรือสาธารณชนทราบถึงการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของผู้กระทำความผิด หรือการดำเนินโดยเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อเป็นการลงโทษผู้ประกอบการบางประเภทที่มีได้ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนระเบียบ ข้อบังคับที่ฝ่ายปกครองได้กำหนดไว้ เนื่องด้วย การประกอบกิจการบางประเภทจำเป็นต้องอาศัยความน่าเชื่อถือ ชื่อเสียงของผู้ประกอบการเป็นสำคัญ การกำหนดโทษทางปกครองที่จะทำให้ชื่อเสียงหรือความน่าเชื่อถือของผู้ประกอบการต้องเสียไปจึงนำมาใช้กับกรณีนี้ได้

4) การเปรียบเทียบคดีตามใบสั่ง

เป็นกรณีที่กฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่จะเปรียบเทียบคดีเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดโดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล ทั้งนี้ เพื่อลดภาระของศาลในการพิจารณาคดีที่มีลักษณะเล็กน้อย โดยเมื่อมีผู้กระทำความผิดฝ่าฝืน เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมีอำนาจออกใบสั่ง แจ้งข้อกล่าวหาให้บุคคลนั้นทราบและให้มาชำระค่าปรับตามจำนวนที่เปรียบเทียบ ซึ่งต้องมีอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับโทษปรับ หากบุคคลดังกล่าวไม่ชำระค่าปรับตามที่เปรียบเทียบ เจ้าหน้าที่ของรัฐก็จะฟ้องบุคคลดังกล่าวเป็นคดีต่อศาล

2.6.3 การเปรียบเทียบโทษทางอาญาและโทษทางปกครอง

หากพิจารณาจากพัฒนาการของโทษทางปกครองแล้ว ได้เริ่มพัฒนามาจากโทษทางอาญา เห็นว่าการบังคับใช้โทษทางอาญาบางกรณีอาจไม่สอดคล้องกับสถานะหรือ สภาพของการกระทำความผิด จึงเริ่มมีแนวคิดในการกำหนดโทษในลักษณะอื่น เช่น การกำหนดโทษทางแพ่ง หรือการกำหนดโทษทางปกครอง แต่อย่างไร ไม่ว่าจะเป็นโทษทางอาญาหรือ โทษทางปกครอง ประเด็นหนึ่งมีลักษณะเหมือนกัน คือ เป็นมาตรการที่ออกโดยรัฐ แต่ความแตกต่างจะอยู่ที่วัตถุประสงค์ของการลงโทษหรือเป้าประสงค์ที่มีความแตกต่างกัน

โดยทางอาญาจะลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดโดยตรง เนื่องจากการละเมิดต่อสังคม หรือละเมิดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เพื่อประโยชน์ในการป้องกันอาชญากรรมและเป็นการคุ้มครองสังคม แต่การลงโทษทางปกครองเป็นมาตรการที่รัฐนำมาใช้เพื่อลงโทษแก่บุคคลที่กระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งทางปกครอง อันเป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่ให้บุคคลต้องกระทำ หรือละเว้นการกระทำเพื่อประโยชน์ในการจัดทำบริการสาธารณะ

หากพิจารณาในแง่ผู้มีอำนาจในการลงโทษและรูปแบบของการลงโทษ จะมีความแตกต่างกัน โดยผู้มีอำนาจในการลงโทษทางอาญา คือ ศาลหรือพนักงานสอบสวนในความผิดบางประเภท แต่โทษทางปกครอง ผู้มีอำนาจในการลงโทษ คือ องค์กรฝ่ายปกครองที่กฎหมายบัญญัติ

ให้อ่านเอาไว้ ส่วนรูปแบบของการลงโทษนั้น ในทางอาญาจะมุ่งเน้นที่จะกระทบต่อผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดความหวาดกลัวและยำเกรงต่อกฎหมาย เช่น จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน เป็นต้น แต่การลงโทษทางปกครองจะเน้นความเสียหายในแง่เศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ เช่น โทษที่เป็นการเพิกถอนใบประกอบกิจการ โทษที่กระทบต่อชื่อเสียง เป็นต้น

2.7 ตัวอย่างของพฤติกรรมที่ถือได้ว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

ในหัวข้อนี้ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาถึงตัวอย่างของพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่อ้างว่าได้แสดงออกซึ่งสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ อันมีลักษณะเป็นการกระทำที่เข้าข่ายเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

การแสดงออกซึ่งสิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติของกฎหมาย ต้องเป็นการแสดงออกซึ่งสิทธิและเสรีภาพตามที่กฎหมายบัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้ให้กับบุคคลโดยชัดแจ้ง การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนั้นก็เพื่อให้บุคคลแสดงออกในฐานะที่ตนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยการใช้สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวนี้ ต้องใช้โดยมีขอบเขตที่เหมาะสม หากใช้โดยไม่มี ขอบเขตจำกัดแล้ว จะทำให้ไปกระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นหรือทำให้เกิดความ ไม่สงบสุข และเกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง อันเป็นการใช้ชีวิตที่ขาดระเบียบของสังคม ทำให้สังคมนั้นอยู่ไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องต่างคนต่างอยู่โดยถือและอ้างสิทธิและเสรีภาพที่ตนมีอยู่

ดังนั้น การใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลดังกล่าว จึงมีขอบเขตที่จำกัดและควรใช้สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวให้เหมาะสม ทั้งนี้ เป็นไปเพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทุกคนจึงยอมสละสิทธิและเสรีภาพบางอย่างของตน เพื่อไม่ให้ไปกระทบสิทธิและเสรีภาพของคนอื่น และให้เกิดความสงบสุขและเกิดความมั่นคงภายในสังคมของตน โดยยินยอมมอบอำนาจให้ผู้ปกครองซึ่งมาจากผู้แทนของประชาชนกำหนดกติกาหรือกฎหมายในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติขึ้น

ในส่วนนี้ ผู้ศึกษาจะได้ยกตัวอย่างการแสดงออกโดยพฤติกรรมที่ถือได้ว่าเป็นการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ดังนี้

2.7.1 เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2551 ได้มีการชุมนุมปิดล้อมที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ อาคารบ้านเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ ถนนจักรเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีการการชุมนุมปิดล้อมที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ การกระทำในลักษณะดังกล่าว เป็นการกระทำเพื่อขัดขวางกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญให้ไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ และอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถานที่ทำการของศาลรัฐธรรมนูญ ถึงแม้จะเป็น การกระทำโดยใช้สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมโดยปราศจากอาวุธ แต่การกระทำในลักษณะดังกล่าว ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญ

ไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไปได้ อันถือเป็นการขัดขวางกระบวนการพิจารณาดีของศาลรัฐธรรมนูญที่กระทำภายนอกศาล ดังปรากฏตามภาพถ่าย ดังนี้

ภาพที่ 2.1 การปิดล้อมที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ณ อาคารบ้านเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ ถนนจักรเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ที่มา: www.prachatai.com

ภาพที่ 2.2 การปิดล้อมที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ณ อาคารบ้านเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ ถนนจักรเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ที่มา: www.prachatai.com

2.7.2 เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2555 ได้มีบุคคลการวิพากษ์วิจารณ์ศาลรัฐธรรมนูญ การกระทำในลักษณะดังกล่าว เป็นการแสดงความคิดเห็นในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ต่อกระบวนการดำเนินการบวนพิจารณาดีของศาลรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ วิพากษ์วิจารณ์ต่อองค์ศาลรัฐธรรมนูญ เช่น ต่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ อันมีลักษณะทำให้ประชาชนเข้าใจผิด เสมือนเป็นการขูข่ม ปลุกละคม ให้ประชาชนเกิดความเข้าใจองค์กรศาลรัฐธรรมนูญผิดไป ซึ่งอาจทำให้สถาบันตุลาการเกิดความไม่น่าเชื่อถือ ลดความศรัทธาจากประชาชนได้

2.7.3 เมื่อวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2556 บริเวณที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 ได้มีการบุกกดดันให้ศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหยุดการปฏิบัติหน้าที่ การกระทำในลักษณะดังกล่าว เป็นการกระทำที่มีลักษณะเป็นการบีบบังคับ กดดัน และประทุษร้ายเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญหยุดการปฏิบัติหน้าที่ โดยการข่มขู่ ขู่เข็ญ หรือประจារการทำหน้าที่ของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ อันอาจทำให้ประชาชนเข้าใจหรือหลงเชื่อ เป็นผลทำให้องค์กรศาลเกิดความเสียหาย ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้รับความเดือดร้อน รำคาญ และเกิดความรู้สึก ไม่ปลอดภัย เกี่ยวกับเสรีภาพของประชาชนอันเกิดจากการกระทำดังกล่าว ดังปรากฏตาม ภาพถ่าย ดังนี้

ภาพที่ 2.3 แสดงการกดดัน ข่มขู่ ขู่เข็ญต่อการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญ

ที่มา: www.siamrath.co.th

และวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ไขในส่วนของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ
ในบทที่ 3 ต่อไป

สรุป

บทที่ 3

กฎหมายเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ของประเทศไทยและต่างประเทศ

ระบบศาลรัฐธรรมนูญของโลก แสดงว่า ในปัจจุบันหลาย ๆ ประเทศมีการบัญญัติลักษณะขององค์กรวินิจฉัยชี้ขาดคดีรัฐธรรมนูญแตกต่างกัน บางประเทศได้บัญญัติในรูปศาลรัฐธรรมนูญ (Constitutional Court) เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐออสเตรีย ราชอาณาจักรเบลเยียม เป็นต้น บางประเทศก็อยู่ในรูปของสภารัฐธรรมนูญ (Constitutional Council) เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐแอลเบเนีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยแอลจีเรีย เป็นต้น และบางประเทศได้บัญญัติอยู่ในรูปแผนกหนึ่งของศาลสูง (Supreme Court) เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล ประเทศแคนาดา สาธารณรัฐโดมินิกัน สาธารณรัฐฟินแลนด์ สาธารณรัฐอินเดีย สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

เพื่อให้การศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ในส่วนนี้ผู้ศึกษาจะศึกษาเฉพาะองค์กรวินิจฉัยชี้ขาดคดีรัฐธรรมนูญในรูปแบบศาลเท่านั้น เพื่อให้มีลักษณะสอดคล้องกับรูปแบบของศาลรัฐธรรมนูญของไทย เพื่อให้เกิดหลักการวิเคราะห์เปรียบเทียบที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน โดยศึกษาถึงกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล ซึ่งสามารถแบ่งแยกประเทศที่ไม่มีการบัญญัติและมีบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมายเฉพาะ ดังนี้

3.1 กฎหมายเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลของประเทศไทย

3.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับแรกที่กำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติให้มีศาลรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย และได้บัญญัติต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จนถึงปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ซึ่งตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวมิได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้เป็นการเฉพาะ แต่ได้กำหนดให้

การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยการให้ศาลรัฐธรรมนูญ ไปดำเนินการออกข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญเอง

ผู้ศึกษาจะแยกอธิบายบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ดังนี้

3.1.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่กำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย กำหนดหลักเกณฑ์ เกี่ยวกับวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไว้ในมาตรา 269 วรรคแรก¹ โดยศาลรัฐธรรมนูญในขณะนั้นได้ออกข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาล พ.ศ. 2541 และพ.ศ. 2546 ซึ่งมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของศาล ดังนี้

1) ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2541 กำหนดในข้อ 30² และข้อ 31³ กล่าวคือ ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว มิได้กำหนดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ เพียงแต่กำหนดวิธีการซึ่งเป็นมาตรการในการรักษาความสงบเรียบร้อยของศาลเท่านั้น โดยการออกกระเปียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วย การเข้ามาในศาลหรือบริเวณศาลหรือเข้าฟังการพิจารณาคดีของศาล พ.ศ. 2541

2) ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2546 กำหนดในข้อ 34⁴ และข้อ 35⁵ กล่าวคือ ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว มิได้กำหนด

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 269 วรรคแรก บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาของ ศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด ซึ่งต้องกระทำโดยมติเอกฉันท์ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา.”

² ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2541 ข้อ 30 บัญญัติว่า “ในการพิจารณาของศาลให้ศาลมีอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณา การให้บุคคลใดซึ่งฝ่าฝืนออกไปนอกสถานที่พิจารณาและกระทำการใด ๆ เพื่อให้การพิจารณาดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว รวมทั้งวางข้อกำหนดเพิ่มเติมเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ.”

³ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2541 ข้อ 31 บัญญัติว่า “การรักษากระเปียบและความเรียบร้อยในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอกที่จะเข้ามาในศาลหรือบริเวณศาลหรือเข้าฟังการพิจารณาคดีของศาล ตลอดจนมารยาทของบุคคลเช่นว่านั้น ให้เป็นไปตามระเบียบที่ศาลกำหนด.”

⁴ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2546 ข้อ 34 บัญญัติว่า “ในการพิจารณาคดีของศาล ให้ศาลมีอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดี การให้บุคคลใดซึ่งฝ่าฝืนออกไปนอกสถานที่พิจารณาและกระทำการใด ๆ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและ

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ เพียงแต่กำหนดวิธีการซึ่งเป็นมาตรการในการรักษาความสงบเรียบร้อยของศาลเท่านั้น โดยการออกระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วย การเข้ามาในศาลหรือบริเวณศาลหรือเข้าฟังการออกนั่งพิจารณาคดีของศาล พ.ศ. 2546

3.1.1.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นรัฐธรรมนูญ ที่กำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญต่อจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หลังจากที่มีการยกเลิกโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 216 วรรคหก⁶ ได้กำหนดให้การพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

แต่เนื่องจากในปัจจุบัน ยังมิได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญขึ้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงอาศัยบทบัญญัติของมาตรา 300 วรรคห้า⁷ เพื่อออกข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย

การออกข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำ คำวินิจฉัยในปัจจุบันนั้น ศาลรัฐธรรมนูญได้มีการออกข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 รายละเอียดผู้ศึกษาจะได้ทำการศึกษาในหัวข้อ 3.1.7 ต่อไป

3.1.1.3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ให้ศาลรัฐธรรมนูญยังคงอยู่และมีอำนาจตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 11/2557 เรื่อง การสิ้นสุดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว)

รวดเร็ว รวมทั้งวางข้อกำหนดเพิ่มเติมเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ.”

⁵ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2546 ข้อ 35 บัญญัติว่า “การรักษาระเบียบและความเรียบร้อยในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอกที่จะเข้ามาในศาลหรือบริเวณศาลหรือเข้าฟังการออกนั่งพิจารณาของศาล ตลอดจนมารยาทของบุคคลเช่นนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบที่ศาลกำหนด.”

⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 216 วรรคหก บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ.”

⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 300 วรรคห้า บัญญัติว่า “ในระหว่างที่ยังมิได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยได้ แต่ทั้งนี้ ต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้.”

พุทธศักราช 2557 มาตรา 45 วรรคสอง⁸ ได้กำหนดให้การพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันที่รัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ต่างก็มิได้มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้เป็นการเฉพาะแต่อย่างใด เพียงแต่กำหนดมาตรการให้ศาลรัฐธรรมนูญไปดำเนินการออกข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ การพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย อันมีลักษณะเป็นมาตรการทั่วไปเท่านั้น

3.1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นกฎหมายที่กำหนดวิธีการฟ้องร้องดำเนินคดีและบังคับคดีในกรณีที่มีข้อพิพาทโต้แย้งสิทธิกันในทางแพ่ง กล่าวได้ว่า เป็นกฎหมายที่ว่าการบังคับกับสิทธิและหน้าที่ของเอกชนในทางแพ่ง

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีต่าง ๆ ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไป โดยรวดเร็วและเป็นธรรมต่อคู่ความทุกฝ่าย กล่าวคือ เพื่อให้กระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลในการลงโทษผู้กระทำความผิด ฐานละเมิดอำนาจศาล เพื่อให้ศาลสามารถควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปตามประสงค์ได้

จากเหตุผลข้างต้น ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล จึงถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 – 33 อันเป็นความผิดที่มีลักษณะเฉพาะ คือ มีโทษจำคุกและปรับ

ในส่วนนี้ผู้ศึกษาจะศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการแบ่งการพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล และศึกษาถึงความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในศาลยุติธรรมและศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ

3.1.2.1 การพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

ผู้ศึกษา เห็นควรแบ่งการพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ 1) การกำหนดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล 2) การพิจารณาคดีละเมิดอำนาจศาล และ 3) การอุทธรณ์ฎีกาในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 45 วรรคสอง บัญญัติว่า “การพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ในระหว่างที่ยังไม่มีกฎหมายดังกล่าว ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันที่รัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ ทั้งนี้ เพียงเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อวรรคหนึ่งหรือรัฐธรรมนูญนี้.”

1) การกำหนดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

สามารถแบ่งการพิจารณาได้เป็น 2 ลักษณะ ประการแรก การออกข้อกำหนด และ ประการที่สอง การกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาล

ประการแรก การออกข้อกำหนด⁹

การกระทำที่จะเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลจะต้องเป็นการกระทำความผิดที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 และมาตรา 32 บัญญัติไว้เท่านั้น เห็นได้ว่ามีอยู่ไม่มาก เพื่อความจำเป็นจึงต้องให้อำนาจศาลที่จะสามารถออกข้อกำหนด เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 ซึ่งบัญญัติว่า “ให้ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ แก่คู่ความฝ่ายหนึ่งหรือ แก่บุคคลภายนอกที่อยู่ต่อหน้าศาลตามที่เห็นจำเป็นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล และเพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปตามเที่ยงธรรมและรวดเร็ว อำนาจเช่นนี้ ให้รวมถึงการสั่งห้ามคู่ความมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางก่อความรำคาญหรือในทางประวิงให้ชักช้าหรือในทางฟุ่มเฟือยเกินสมควร”

เห็นได้ว่า มาตรา 30 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ แก่คู่ความฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่อยู่ต่อหน้าศาลตามที่เห็นจำเป็น โดยต้องบอกแจ้งการกระทำใด ๆ ที่เป็นข้อห้ามให้รู้ล่วงหน้า เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล โดยข้อกำหนดส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการแต่งกาย ความประพฤติต่าง ๆ ของคู่ความหรือบุคคลภายนอกในระหว่างการพิจารณาของศาล

อย่างไรก็ดี การออกข้อกำหนดต้องเป็นกรณีที่จำเป็น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลและเพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปอย่างเที่ยงธรรมและรวดเร็วเท่านั้น

ประการที่สอง การกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาล

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล อาจแบ่งการกระทำ ออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ (1) ความผิดทั่วไป และ (2) ความผิดเกี่ยวกับสื่อโฆษณา

(1) ความผิดทั่วไป (มาตรา 31)

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำการอย่างใด ๆ ดังกล่าวต่อไปนี้ ให้ถือว่ากระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

ก. ขัดขึ้นไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาล ตามมาตราก่อนอันว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อย หรือประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล

⁹ จาก คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป (น. 154 - 163), โดย ไพโรจน์ วายุภาพ, กรุงเทพฯ: โพธิ์สขาม.

ข. เมื่อได้รับคำร้องและได้รับอนุญาตจากศาล ให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตามมาตรา 156/1 แล้ว ปรากฏว่าได้แสดงข้อเท็จจริงหรือเสนอพยานหลักฐานอันเป็นเท็จต่อศาลในการไต่สวนคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

ค. เมื่อรู้ว่าจะมีการส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่น ๆ ถึงตนแล้ว จงใจไปเสียให้พ้นหรือหาทางหลีกเลี่ยงที่จะไม่รับคำคู่ความหรือเอกสารนั้นสถานอื่น

ง. ตรวจเอกสารทั้งหมดหรือฉบับใดฉบับหนึ่ง ซึ่งอยู่ในสำนวนความ หรือคัดเอกสารเหล่านั้นไป โดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรา 54

จ. ขัดขืนไม่มาศาล เมื่อศาลได้มีคำสั่งตาม มาตรา 19 หรือมีหมายเรียกตามมาตรา 227” จากบทบัญญัติดังกล่าว สามารถแยกการพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้ 5 ประการ ดังนี้

ประการแรก การละเมิดอำนาจศาล เพราะการขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาล อันว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลหรือประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล ซึ่งในกรณีนี้สามารถแยกพิจารณาได้ 2 กรณี คือ

ก. การละเมิดอำนาจศาลเพราะขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดศาล อันว่าด้วยการรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาลที่ต้องมีประกาศไว้ล่วงหน้า

ข. การละเมิดอำนาจศาล เพราะเหตุประพฤติดนไม่เรียบร้อย ในบริเวณศาล หมายถึง การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดที่ไม่สมควรกระทำอันเป็นการแสดงถึง ความไม่เคารพศาล หรือเป็นการกระทำที่ก่อความรำคาญหรือทำให้เกิดการขัดข้องแก่การพิจารณาพิพากษาคดีของศาล¹⁰ โดยในกรณีนี้ ถือเป็นความผิดในตัว โดยที่ศาลไม่จำเป็นต้องแก้ข้อกำหนดดังเช่นกรณี ก.

ประการที่สอง การละเมิดอำนาจศาล เพราะเหตุฟ้องหรือต่อผู้คดี อย่างคนอนาถา อันไม่เป็นความจริง หมายถึง การฟ้องคดีอย่างคนอนาถา โดยรู้อยู่ว่าตนมีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าธรรมเนียมศาล แต่ยื่นคำร้องต่อศาล โดยอ้างว่าตนไม่มีทรัพย์สินเพียงพอที่จะชำระค่าธรรมเนียมเพื่อให้ศาลหลงเชื่อว่าเป็นความจริง¹¹

ประการที่สาม การละเมิดอำนาจศาล เพราะเหตุจงใจไปเสียให้พ้นหรือหาทางที่จะหลีกเลี่ยงไม่รับคำคู่ความหรือเอกสารนั้น คำว่า “จงใจไปเสียให้พ้น” หมายถึง การหลบหนี และคำว่า “หาทางหลีกเลี่ยงไม่รับ” หมายถึง การหลีกเลี่ยงแอบหรือ ซ่อนตัวอยู่หรือหลบเลี่ยงโดยประการอื่น โดยมีเจตนาที่จะไม่รับคำคู่ความหรือเอกสารนั้น

¹⁰ จาก ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล (น. 26). โดย ประภาส อวยชัย, 2531 (พฤษภาคม – มิถุนายน), คุณภาพ, 3.

¹¹ ละเมิดอำนาจศาล: ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการวิพากษ์ที่เป็นธรรม (น. 23-25). เล่มเดิม.

แต่ถ้าไม่ได้ไปเสียให้และไม่ได้หลีกเลี่ยง คงอยู่ ณ สถานที่แต่ไม่ยอมรับคำคู่ความหรือเอกสารนั้น หรือโยกย้ายถ่วงเวลา แล้วจึงยอมรับ ย่อมไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล¹²

ประการที่สี่ การละเมิดอำนาจศาล เพราะเหตุตรวจหรือคัดลอกเอกสารในสำนวนโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล คือ ตามมาตรา 54¹³ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้บัญญัติวิธีปฏิบัติ ในกรณีที่คู่ความหรือพยานหรือบุคคลภายนอกขอตรวจเอกสาร หรือคัดสำเนาในสำนวนไว้ว่าจะต้องทำอะไร และศาลจะไม่อนุญาตได้อย่างไรบ้าง

¹² คำพิพากษาฎีกาที่ 1018/2510 ที่จะถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลตาม ป.วิ.พ. มาตรา 31 (3) จะต้องเป็นการหลีกเลี่ยงไม่รับหมายของศาล แม้ข้อเท็จจริงจะฟังได้ว่าเจ้าพนักงานที่ไปส่งหมายเรียกของศาลได้พบจำเลย และแจ้งให้จำเลยทราบว่าจะส่งหมายให้แล้วจำเลยกลับกินข้าวเสียและแกล้งพูดโยกโย้เป็นการแสดงว่าจำเลยแกล้งถ่วงเวลา แต่เมื่อปรากฏจำเลยไม่ได้หลบหลีกเลี่ยงให้พ้น คงอยู่บนเรือนของจำเลยและได้เซ็นรับหมายเรียกของศาลไว้ เช่นนี้คดีฟังไม่ได้ว่า จำเลยหลีกเลี่ยงไม่รับหมายของศาล จึงไม่เป็นการละเมิดอำนาจศาล.

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 54 บัญญัติว่า “คู่ความก็ดีหรือพยานในส่วนที่เกี่ยวกับการให้การของตนในคดีนั้นก็ดี หรือบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียโดยชอบหรือมีเหตุผลอันสมควรก็ดี อาจร้องขออนุญาตต่อศาลไม่ว่าเวลาใดระหว่างหรือภายหลังการพิจารณา เพื่อตรวจเอกสารทั้งหมดหรือแต่บางฉบับในสำนวนเรื่องนั้น หรือขอคัดสำเนาหรือขอให้ศาลคัดสำเนาและรับรอง แต่ทั้งนี้

(1) ห้ามมิให้อนุญาตเช่นนั้นแก่บุคคลอื่นนอกจากคู่ความหรือพยานในคดีที่พิจารณา โดยไม่เปิดเผย หรือในคดีที่ศาลได้มีคำสั่งห้ามการตรวจหรือคัดสำเนาเอกสารในสำนวนทั้งหมดหรือบางฉบับเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือผลประโยชน์ทั่วไปของประชาชน ถึงแม้ผู้ขอจะเป็นคู่ความหรือพยานก็ห้ามมิให้อนุญาตด้วยกัน แต่ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิของคู่ความในการที่จะตรวจหรือคัดสำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนั้น หรือการที่จะขอสำเนาอันรับรองถูกต้อง

(2) ห้ามมิให้อนุญาตให้คู่ความคัดลอกคำพยานฝ่ายตน จนกว่า จะได้สืบพยานฝ่ายตนเสร็จสิ้นแล้ว เว้นแต่จะมีพฤติการณ์พิเศษที่จะให้อนุญาต

เมื่อได้ให้อนุญาตแล้ว การตรวจ หรือการคัดสำเนานั้น ให้ผู้ขอหรือบุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากผู้ขอโดยชอบเป็นผู้คัดตามเวลาและเงื่อนไขซึ่งจำศาลจะได้กำหนดไว้เพื่อความสะดวกของศาลหรือเพื่อความปลอดภัยของเอกสารนั้น

ห้ามมิให้คัดสำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่ง ก่อนที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น และก่อนที่ได้ลงทะเบียนในสารบบคำพิพากษาในกรณีที่ศาลได้ทำคำอธิบายเพิ่มเติมกัลลวไว้กับรายงานแห่งคำสั่ง หรือคำพิพากษา ซึ่งกระทำด้วยวาจาตามบทบัญญัติมาตรา 141 คำอธิบายเพิ่มเติมเช่นว่านั้น คู่ความจะขอตรวจหรือขอคัดสำเนาหรือขอสำเนาเสมือนเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำสั่งหรือคำพิพากษาก็ได้

สำเนาที่รับรองนั้น ให้ศาลเป็นผู้รับรองโดยเรียกค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดไว้ในอัตราท้ายประมวลกฎหมายนี้ในกรณีที่ผู้ขอตรวจเอกสารหรือขอคัดสำเนาด้วยตนเองไม่ต้องเรียกค่าธรรมเนียม.”

ด้วยเหตุนี้ หากมีการดำเนินการตรวจหรือคัดลอกเอกสารโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล ย่อมถือว่ามี ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

ประการที่ห้า การละเมิดอำนาจศาล เพราะเหตุขัดขึ้นไม่มาศาลตามคำสั่งศาล ซึ่งสามารถแยกได้ 2 กรณี คือ

กรณีแรก การขัดขึ้นไม่มาศาลตามมาตรา 19¹⁴ หมายถึง กรณีที่คู่ความไม่มาศาล เมื่อศาลได้ออกคำสั่งแล้ว แต่การที่บุคคลอื่นใดไม่มาศาลตามคำสั่งของศาล กรณีอื่น เช่น พยานขัดขึ้น หมายถึงเรียกของศาล ไม่เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล และ

กรณีที่สอง การขัดขึ้นไม่มาศาลตามมาตรา 277¹⁵ หมายถึง การที่ศาลเรียกคู่ความหรือบุคคลภายนอกมาสอบถามเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อประโยชน์แก่การบังคับคดี

(2) ความผิดเกี่ยวกับสื่อโฆษณา (มาตรา 32)

สำหรับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 32¹⁶ สามารถแยกได้ ดังนี้

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 บัญญัติว่า “ศาลมีอำนาจสั่งได้ตามที่เห็นสมควรให้ คู่ความทุกฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาศาลด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าคู่ความนั้น ๆ จะได้มีทนายความว่าต่างแกต่าง อยู่แล้วก็ตาม” อนึ่ง ถ้าศาลเห็นว่า การที่คู่ความมาศาลด้วยตนเองอาจยังให้เกิดความตกลง หรือการประนีประนอม ขอมความดังที่บัญญัติไว้ในมาตราต่อไปนี้จะให้ศาลสั่งให้คู่ความมาศาลด้วยตนเอง.”

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 277 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เชื่อว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษา มีทรัพย์สินที่จะต้องถูกบังคับมากกว่าที่ดินทราบแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจ ยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ขอให้ศาลทำการไต่สวนและออกหมายเรียกลูกหนี้ ตามคำพิพากษา หรือบุคคลอื่นที่เชื่อว่าจะอยู่ในฐานะที่จะให้ถ้อยคำอันเป็นประโยชน์มาในการไต่สวนเช่นนั้น.”

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 32 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นผู้ประพันธ์ บรรณาธิการหรือ ผู้พิมพ์โฆษณา ซึ่งหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์อันออกโฆษณาต่อประชาชนไม่ว่าบุคคลเหล่านั้น จะได้รับรู้ถึงซึ่ง ข้อความหรือการออกโฆษณาแห่งหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์เช่นนั้นหรือไม่ ให้ถือว่าได้กระทำความผิดฐานละเมิด อำนาจศาลในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งในสองอย่าง ดังจะกล่าวต่อไปนี้

(1) ไม่ว่าเวลาใด ๆ ถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์เช่นนั้นได้กล่าวหรือแสดงไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ซึ่งข้อความหรือความเห็นอันเป็นการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์อื่น ๆ แห่งคดี หรือกระบวนการพิจารณาใด ๆ แห่งคดี ซึ่งเพื่อความเหมาะสมหรือเพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์ ศาลได้มีคำสั่งห้ามการออกโฆษณา สิ่งเหล่านั้น ไม่ว่าโดยวิธีเพียงแต่สั่งให้พิจารณาโดยไม่เปิดเผย หรือโดยวิธีห้ามการออกโฆษณาโดยชัดแจ้ง

(2) ถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ได้กล่าวหรือแสดงไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ในระหว่างการพิจารณาแห่งคดี ไปจนมีคำพิพากษาเป็นที่สุด ซึ่งข้อความหรือความเห็นโดยประสงค์จะให้มีอิทธิพลเหนือความรู้สึกของประชาชน หรือเหนือศาลหรือเหนือคู่ความ หรือเหนือพยานแห่งคดี ซึ่งพอเห็นได้ว่า จะทำให้การพิจารณาคดีเสียความ ยุติธรรมไป เช่น

ก. บุคคลที่ต้องรับผิดชอบ คือ ผู้ประพันธ์ บรรณาธิการ และผู้พิมพ์โฆษณา แม้จะไม่รู้ถึงข้อความหรือการออกโฆษณาในหนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์ที่ตนมีหน้าที่รับผิดชอบอยู่ก็ตาม ต้องรับผิดชอบ

ข. การกระทำที่เป็นเหตุให้ต้องรับผิดชอบ ตามตรา 32 สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

ก) เหตุที่ต้องรับผิดชอบ เพราะเปิดเผยข้อเท็จจริงซึ่งศาลสั่งห้ามแล้ว หมายถึง ถ้าหนังสือพิมพ์หรือนั้นได้กล่าวหรือแสดงไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ซึ่งข้อความหรือความเห็นอันเป็นการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพฤติกรรมอื่น ๆ แห่งคดีหรือกระบวนการพิจารณาใด ๆ แห่งคดี ซึ่งโดยหลักศาลได้มีคำสั่งห้ามแล้ว เพราะความเหมาะสม แห่งคดีหรือเพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์ เช่น ในคดีข่มขืนกระทำชำเรา แต่ยังฝ่าฝืนยอมถือว่ามีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

ข) เหตุที่ต้องรับผิดชอบ เพราะวิพากษ์วิจารณ์ หรือสร้างอิทธิพลต่าง ๆ เหนือคดี หมายถึง ถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ได้กล่าวหรือแสดงไม่ว่าโดยวิธีการใด ๆ ในระหว่างการพิจารณาคดีไปจนมีคำพิพากษาเป็นที่สุด ซึ่งข้อความหรือความเห็นโดยประสงค์จะให้มิอิทธิพลเหนือความรู้สึกรักของประชาชน หรือเหนือคู่ความหรือเหนือพยาน แห่งคดี เห็นได้ว่าจะทำให้การพิจารณาคดีเสียความยุติธรรม

2) การพิจารณาคดีละเมิดอำนาจศาล

เมื่อมีการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเกิดจากการกระทำของกลุ่มความหรือบุคคลภายนอก การกระทำนั้นอาจเกิดขึ้นต่อหน้าศาลหรือลับหลังศาล ก็ได้ ศาลจะต้องทำการพิจารณาคดีละเมิดอำนาจศาลและลงโทษผู้กระทำความผิดไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 33 ซึ่งบัญญัติว่า

“ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดกระทำความผิดฐานละเมิด อำนาจศาลใดให้ศาลนั้นมีอำนาจสั่งลงโทษโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือทั้งสองวิธีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

ก. เป็นการแสดงผิดจากข้อเท็จจริงแห่งคดี หรือ

ข. เป็นรายงานหรือย่อเรื่องหรือวิภาค ซึ่งกระบวนการพิจารณาแห่งคดีอย่างไม่เป็นกลางและไม่ถูกต้อง หรือ

ค. เป็นการวิภาคโดยไม่เป็นธรรม ซึ่งการดำเนินคดีของกลุ่มความหรือคำพยานหลักฐาน หรือ นิตย ความประพฤติกของกลุ่มความหรือพยาน รวมทั้งการแถลงข้อความอันเป็นการเสื่อมเสียต่อชื่อเสียงของกลุ่มความหรือพยาน แม้ถึงว่าข้อความเหล่านั้นจะเป็นความจริง หรือ

ง. เป็นการชักจูงให้เกิดมีคำพยานเท็จ

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ให้นำวิเคราะห้ศัพท์ทั้งปวงในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2476 มาใช้บังคับ.”

- (ก) ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือ
- (ข) ให้งดโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

การไล่ออกจากบริเวณศาลนั้นให้กระทำได้ชั่วระยะเวลาที่ศาล นั่งพิจารณาหรือภายในระยะเวลาใด ๆ ก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อจำเป็นจะเรียกให้ตำรวจ ช่วยจัดการก็ได้

ในกรณีกำหนดโทษจำคุกและปรับนั้นให้จำคุกได้ไม่เกิน หกเดือนหรือปรับไม่เกิน ห้าร้อยบาท”

จากบทบัญญัติดังกล่าว ให้อำนาจศาลที่จะลงโทษ ผู้กระทำความผิด ฐานละเมิดอำนาจศาลได้ โดยมีได้วางหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีละเมิดอำนาจศาลไว้ แต่บัญญัติไว้เฉพาะเรื่องโทษที่จะลง และวิธีการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดเท่านั้น

เมื่อความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นความผิดต่อศาล ศาลจึงลงโทษผู้กระทำความผิดได้โดยไม่ต้องแจ้งข้อหาหรือส่งเรื่องให้เจ้าพนักงานตำรวจดำเนินการ¹⁷ และไม่ถือเป็นเหตุที่จะคัดค้าน ผู้พิพากษาตามมาตรา 11¹⁸

สำหรับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลต่อหน้าศาล ศาลย่อมสั่งลงโทษผู้กระทำความผิดได้ทันทีโดยไม่ต้องทำการไต่สวน และไม่ต้องสอบถามผู้กระทำความผิดว่าจะรับสารภาพหรือไม่ แต่หากเป็นกรณีที่มิได้กระทำความผิดต่อหน้าศาล ศาลต้องทำการไต่สวนพยาน ที่เกี่ยวข้องให้ได้ข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติประการใดก่อน จึงจะลงโทษได้

ศาลมีอำนาจสั่งลงโทษผู้กระทำความผิดได้ โดยมาตรา 33 กำหนดโทษที่ศาลจะลงได้เป็น 2 สถาน คือ

- (1) ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือ
- (2) ลงโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

¹⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 4617/2547 ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นความผิดต่อศาล เมื่อปรากฏต่อศาลว่าผู้ใดกระทำความผิดอำนาจศาลจะปรากฏโดยผู้นั้นกระทำต่อหน้าศาล หรือปรากฏจากหลักฐานอื่นใด ศาลก็ย่อมสั่งลงโทษได้ทันทีโดยไม่ต้องแจ้งข้อหาหรือส่งเรื่องให้เจ้าพนักงานตำรวจดำเนินการแต่อย่างใด เพียงแต่ศาลเรียกผู้เกี่ยวข้องมาสอบถามให้ได้ความว่าเรื่องเป็นดังที่ปรากฏในเอกสารที่น่าเสนอจริงหรือไม่ ก็สามารถสั่งลงโทษได้ เพราะบทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลเป็นกฎหมายพิเศษที่ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้โดยไม่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลยดังเช่นการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป.

¹⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 4479/2549 ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลอยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาศาลชั้นต้นที่จะพิจารณาพิพากษาคดีได้ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 25 และมาตรา 26 และไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายห้ามมิให้ผู้พิพากษาที่สั่งให้เจ้าหน้าที่รายงานการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลทำการไต่สวนพยานและพิพากษาคดีดังกล่าวด้วยตนเอง ทั้งไม่เข้ากรณีที่จะเป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาที่ 1 คัดค้านผู้พิพากษามาตามป.วิ.พ. มาตรา 11 อีกด้วย.

โดยโทษดังกล่าว ศาลต้องเลือกกำหนดให้เหมาะสมแก่การกระทำความผิด สำหรับการปล่อยจากบริเวณศาลต้องมีการกำหนดเวลา ซึ่งอาจกำหนดห้ามเฉพาะ ช่วงระยะเวลาที่ศาลนั่งพิจารณาหรือภายในระยะเวลาใด ๆ ก็ได้ที่ศาลเห็นสมควร

สำหรับโทษจำคุกหรือปรับนั้น ถือเป็นโทษตามประมวลกฎหมายอาญา จึงอาจรอการลงโทษจำคุกตามมาตรา 56 หรือบังคับค่าปรับตามมาตรา 29 และมาตรา 30 ได้ หรือจะเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขังตามมาตรา 23 ก็ได้

3) การอุทธรณ์ฎีกาในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

คำสั่งของศาลในบทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลนั้น ไม่มีลักษณะ ที่จะเป็นการต้องห้ามในการอุทธรณ์หรือฎีกา¹⁹ ดังนั้น ผู้ถูกลงโทษจึงมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาได้ว่าตนมิได้กระทำความผิดหรือขอลดหย่อนโทษได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 228 แต่อุทธรณ์ขอให้ลงโทษผู้อื่นฐานละเมิดอำนาจศาลด้วยไม่ได้ เพราะเป็นการพิจารณาเฉพาะผู้ที่ถูกกล่าวหาหรือต้องพิจารณาในข้อที่กระทำผิดบทบัญญัติที่จะละเมิดอำนาจศาลเท่านั้น

เมื่อศาลพิพากษาลงโทษบุคคลใดฐานละเมิดอำนาจศาลแล้ว บุคคลนั้นอาจถูกดำเนินคดีอาญาได้อีก ไม่ถือว่าเป็นฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4)²⁰

3.1.2.2 ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในศาลยุติธรรมและศาลชั้นอุทธรณ์

ผู้ศึกษาจะได้ศึกษาถึงความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในศาลยุติธรรมและศาลชั้นอุทธรณ์

¹⁹ คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ ท.1926/2548.

²⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1120/2539 จำเลยประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลโดยทำใบมอบอำนาจปลอมยื่นต่อศาลอันเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลและศาลชั้นต้นมีคำสั่งลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31(1), 33 ซึ่งสั่งลงโทษจำเลยได้โดยไม่ต้องมีผู้ใดเป็นโจทก์ฟ้องแม้จำเลยได้อุทธรณ์คำสั่งแล้วพนักงานอัยการได้ทำคำแก้อุทธรณ์ก็ตามก็ถือว่าพนักงานอัยการเป็นโจทก์ การที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยฐานปลอมเอกสารใบมอบอำนาจและใช้เอกสารปลอม จึงเป็นคนละเรื่องกับคดีฐานละเมิดอำนาจศาล ดังนั้น แม้ศาลชั้นต้นมีคำสั่งลงโทษจำเลยและคดีถึงที่สุดแล้ว สิทธินาคติมาฟ้องย่อมไม่ระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(4) หนังสือมอบอำนาจเป็นเอกสารธรรมดา ซึ่งบุคคลคนหนึ่งมอบหมายให้บุคคลอีกคนหนึ่งมีอำนาจจัดการทำนิติกรรมแทนตนเท่านั้น ไม่เป็นเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งการก่อตั้งสิทธิไม่ใช่เอกสารสิทธิ.

1) ศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรม (The Court Justice) ถือเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น โดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ชั้นศาล คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา

ผู้ศึกษาจะได้ศึกษาในส่วนเฉพาะแต่ศาลชั้นต้น เนื่องด้วยศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาได้ใช้แนวคำพิพากษา กฎหมายวิธีพิจารณาความและกระบวนการพิจารณาคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเช่นเดียวกับศาลชั้นต้น

ศาลชั้นต้น ถือเป็นศาลชั้นแรกในการเริ่มนำคดีต่าง ๆ ขึ้นมาสู่กระบวนการยุติธรรม การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีต่าง ๆ ที่มีอยู่ย่อมต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยเร็วและเป็นธรรมต่อคู่ความทุกฝ่าย เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมของคู่ความตามหลักความเสมอภาคของคู่ความ ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการพิจารณา การสืบพยาน การพิจารณาพยานหลักฐานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงมีความจำเป็นต้องมีบทบัญญัติ ที่ให้อำนาจศาลในการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เพื่อให้ศาลสามารถควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปตามเป้าหมายได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล จึงถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 ถึงมาตรา 33 อันเป็นความผิดที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ มีโทษจำคุกและปรับ แต่ถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอันเป็นวิธีปฏิบัติด้วยขั้นตอนการดำเนินคดีต่าง ๆ ในคดีแพ่ง

2) ศาลชำนาญพิเศษ

ศาลชำนาญพิเศษ หมายถึง ศาลที่มีวิธีพิจารณาคดีเป็นพิเศษแตกต่างจากศาลธรรมดาและผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเฉพาะด้าน ดังแยกอธิบายได้ ดังนี้

(1) ศาลเยาวชนและครอบครัว

ศาลเยาวชนและครอบครัว เป็นศาลที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาคดีครอบครัวและคดีอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่มีอายุเกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่ไม่ถึงสิบแปดปี โดยในกรณีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น มิได้มีการบัญญัติไว้โดยเฉพาะ แต่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 6²¹ ได้บัญญัติให้นำประมวล

²¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 6 บัญญัติว่า “ให้นำบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวจึงอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 – 33

ในการพิจารณาคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัวได้บัญญัติให้อำนาจศาลในการที่จะออกคำสั่ง เพื่อให้การดำเนินพิจารณาคดีอาญาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เช่น การสั่งให้บุคคลทั้งหมดหรือบุคคลที่ศาลเห็นว่าไม่ควรอยู่ในห้องพิจารณาออกไปข้างนอกห้องพิจารณา (มาตรา 75)²² กล่าวคือ ในการพิจารณาคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น ให้ถือเป็นการลับและเฉพาะบุคคลที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ถึงจะเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ เช่น จำเลย ที่ปรึกษากฎหมายของจำเลย บิดามารดา ผู้ปกครอง พยาน พนักงานคุมประพฤติ เป็นต้น (มาตรา 73)²³

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น หากมีบุคคลอื่นที่มีใช้บุคคลที่กฎหมายกำหนดหรือศาลได้อนุญาต ศาลย่อมมีอำนาจใช้บทบัญญัติมาตรา 75 ในการออกคำสั่งให้ออกไปนอกห้องพิจารณาได้ หรือการสั่งห้ามมิให้ผู้ใดบันทึกภาพ แพร่ภาพ บันทึกเสียง (มาตรา 93)²⁴ ซึ่งหากมีการฝ่าฝืน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง มาใช้บังคับแก่คดีเยาวชนและครอบครัวเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้.”

²² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 75 บัญญัติว่า “ในการพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ถ้าศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวเห็นสมควรที่จะพูดกับจำเลยโดยเฉพาะ หรือเห็นว่าบุคคลบางคนไม่ควรอยู่ในห้องพิจารณา ศาลมีอำนาจสั่งให้บุคคลทั้งหมดหรือบุคคลที่ศาลเห็นว่าไม่ควรอยู่ในห้องพิจารณาออกไปนอกห้องพิจารณาได้.”

²³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 75 บัญญัติว่า “การพิจารณาคดีในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวให้กระทำการลับและเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีเท่านั้นมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ ซึ่งได้แก่

- (1) จำเลย ที่ปรึกษากฎหมายของจำเลย และผู้ควบคุมตัวจำเลย
- (2) บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่จำเลยอาศัยอยู่
- (3) พนักงานศาล และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร
- (4) โจทก์ และทนายโจทก์
- (5) พยาน ผู้ชำนาญการพิเศษ และล่าม
- (6) พนักงานคุมประพฤติ หรือพนักงานอื่นของสถานพินิจ
- (7) บุคคลอื่นที่ศาลเห็นสมควรอนุญาต.”

²⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 93 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดบันทึกภาพ แพร่ภาพ พิมพ์รูป หรือบันทึกเสียง แพร่เสียงของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือโฆษณาข้อความซึ่งปรากฏในทางสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือในทางพิจารณาคดีของศาลที่อาจทำให้บุคคลอื่นรู้จักตัว ชื่อตัว ชื่อสกุลของเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือโฆษณาข้อความเปิดเผยประวัติการกระทำความผิด หรือสถานที่อยู่ สถานที่ทำงาน หรือสถานศึกษาของเด็กหรือเยาวชนนั้น.”

ย่อมต้องโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 5,000 บาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ (มาตรา 131)²⁵ นอกจากนี้ การโฆษณาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล อันอาจทำให้ประชาชนทั่วไปรู้จักคู่ความ หรือทำให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงเกียรติของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือถูกกล่าวถึงในคดี โดยมีได้รับอนุญาตจากศาลย่อมต้องระวางโทษดังกล่าวด้วย (มาตรา 113)²⁶

(2) ศาลแรงงาน

ศาลแรงงาน เป็นศาลชั้นอุทธรณ์ที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีแรงงาน ซึ่งมีความแตกต่างจากอรรถคดีทั่วไป การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลแรงงานจะใช้วิธีการไต่ถามและระงับข้อพิพาท หากคู่กรณี (นายจ้างกับลูกจ้าง) ไม่สามารถตกลงกันได้ ศาลจะพิจารณาคัดสินชี้ขาดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยพิจารณาและคำนึงถึงความเป็นธรรมและความสงบเรียบร้อย โดยในกรณีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น มิได้บัญญัติไว้ เป็นเฉพาะแต่อย่างใด แต่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 31²⁷ ได้บัญญัติให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ

ดังนั้น ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลแรงงานจึงอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 – 33

(3) ศาลภาษีอากรกลาง

ศาลภาษีอากรกลาง เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ภาษีอากร ซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีแพ่งทั่วไป เพราะเป็นข้อพิพาทระหว่างเอกชนกับรัฐอันเนื่องมาจากการเก็บภาษีอากร การอุทธรณ์ในคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลภาษีอากร ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกา ไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินคดี

²⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 131 บัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 93 มาตรา 98 หรือมาตรา 113 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ.”

²⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 113 บัญญัติว่า “ในการโฆษณาไม่ว่าด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือซึ่งคำคู่ความข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ใด ๆ ในคดีหรือคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีครอบครัว ห้ามมิให้ระบุชื่อ หรือแสดงข้อความหรือกระทำการด้วยประการใด ๆ อันอาจทำให้รู้จักตัวคู่ความหรือทำให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงเกียรติคุณของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือถูกกล่าวถึงในคดี เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล.”

²⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 31 บัญญัติว่า “ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับแก่การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลแรงงานเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้โดยอนุโลม.”

ในกรณีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น มิได้มีการบัญญัติไว้เฉพาะแต่อย่างใด แต่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. 2528 มาตรา 17²⁸ ได้บัญญัติให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ

ดังนั้น ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลภาษีอากร จึงอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 – 33

(4) ศาลล้มละลายกลาง

ศาลล้มละลายกลาง เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีล้มละลาย หมายถึง คดีตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย รวมไปถึงคดีแพ่งที่เกี่ยวกับคดีล้มละลายด้วย และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาสำหรับการกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย กรณีมีปัญหาว่าคดีใดจะอยู่ในอำนาจของศาลล้มละลายหรือไม่ ไม่ว่าปัญหาดังกล่าวจะเกิดขึ้นในศาลล้มละลายหรือศาลยุติธรรมอื่น ให้ศาลนั้นรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว แล้วเสนอปัญหานั้นให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาให้เป็นที่สุด

ในกรณีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น มิได้มีการบัญญัติไว้โดยเฉพาะแต่อย่างใด แต่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 มาตรา 14²⁹ ได้บัญญัติให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ

ดังนั้น ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลล้มละลาย จึงอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 – 33

จากที่ได้ศึกษามาข้างต้น ความผิดฐานละเมิดอำนาจในศาลยุติธรรมและศาลชั้นอุทธรณ์ ซึ่งได้แก่ ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากรกลาง และศาลล้มละลายกลาง ต่างก็นำหลักเกณฑ์ของมาตรา 30 – 33 ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่งมาบังคับใช้ทั้งสิ้น โดยในศาลยุติธรรม คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ใช้หลักเกณฑ์ตามมาตรา 30 – 33 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับ ส่วนในศาลชั้นอุทธรณ์ได้แก่ ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากรกลาง และศาลล้มละลายกลาง

²⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. 2528 มาตรา 17 บัญญัติว่า “กระบวนพิจารณาในศาลภาษีอากรให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ และข้อกำหนดตามมาตรา 20 ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม.”

²⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 มาตรา 9 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม.”

ได้ใช้หลักเกณฑ์ตามมาตรา 30 – 33 ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ โดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะที่ให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลม

3.1.3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมายถึง กฎหมายที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการค้นหาความจริงอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดและการนำตัวผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายอาญามาดำเนินการพิจารณาและลงโทษตามบทบัญญัติของกฎหมาย³⁰

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติไว้ในมาตรา 180³¹ กล่าวคือ บทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องรักษาความสงบเรียบร้อยในศาลนั้น ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับแก่การพิจารณาคดีอาญาโดยอนุโลม แต่ห้ามมิให้สั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณา เว้นแต่ จำเลยจะขัดขวางกระบวนการพิจารณา

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 15³² ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับการพิจารณาใด ๆ ที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้บัญญัติโดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้นำหลักเกณฑ์ในมาตรา 30 – 33 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ โดยอาศัยประกอบบทบัญญัติในมาตรา 180 และมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อที่จะได้นำบทบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมาคุ้มครองกระบวนการพิจารณาคดีทางอาญาได้

3.1.4 ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา เป็นกฎหมายที่กำหนดเรื่องความผิด และบทลงโทษไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ เพราะรัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ประมวลกฎหมายอาญาจึงกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับราษฎรซึ่งกระทำความผิดขึ้น อันมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการลงโทษในความผิดนั้น ๆ อย่างชัดเจน

³⁰ จาก หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (แก้ไขเพิ่มเติม) (น. 15), โดย ณรงค์ ใจหาญ, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 180 บัญญัติว่า “ให้นำบทบัญญัติเรื่องรักษาความสงบเรียบร้อยในศาลในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับแก่การพิจารณาคดีอาญาโดยอนุโลม แต่ห้ามมิให้สั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณา เว้นแต่จำเลยขัดขวางการพิจารณา.”

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้.”

ในประมวลกฎหมายอาญาของไทย ไม่ได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ โดยเฉพาะ แต่มีความผิดที่มีลักษณะในทำนองเดียวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล คือ ความผิดฐานดูหมิ่นศาล (มาตรา 198)³³ กล่าวคือ มีลักษณะการกระทำที่มีลักษณะเป็นการขัดขวางการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี การดูหมิ่นศาลในขณะพิจารณาคดี³⁴ เป็นต้น

ความผิดตามมาตรา 198 ตามประมวลกฎหมายอาญา แบ่งได้ 2 ส่วน ดังนี้

1) ข้อความทั่วไป

(1) ความผิดฐานดูหมิ่นศาลในการพิจารณาหรือพิพากษาคดี

(2) ความผิดฐานขัดขวางการพิจารณาหรือพิพากษาของศาล

ความผิดตามมาตรา 198 มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะปกป้องให้กระบวนการพิจารณาหรือพิพากษาคดีเป็นไปอย่างมีระบบโดยอิสระ

คุณธรรมของกฎหมาย คือ ความเด็ดขาดของอำนาจรัฐในการยุติธรรม

2) องค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ

องค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติของความผิดฐานนี้ คือ

(1) การที่บุคคลดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษาในการพิจารณาหรือพิพากษาคดี โดยเจตนาดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษาในการพิจารณาหรือพิพากษาคดี

องค์ประกอบภายนอก คือ การที่บุคคลดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษาในการพิจารณาหรือพิพากษาคดี

ผู้กระทำ คือ มนุษย์ซึ่งกฎหมายไม่จำกัดว่าจะเป็นใคร

การกระทำ คือ การดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษาในการพิจารณาหรือพิพากษาคดี³⁵

ดูหมิ่น หมายถึง กระทำการอันเป็นการเหยียดหยาม ซึ่งอาจกระทำด้วยวาจาหรือแสดงกิริยาท่าทางก็ได้ และหมายความรวมถึงการกระทำที่ลดคุณค่าในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลหรือผู้พิพากษา

³³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 198 บัญญัติว่า “ผู้ใดดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษาในการพิจารณาหรือพิพากษาคดี หรือกระทำการขัดขวางการพิจารณาหรือพิพากษาของศาล ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับ ตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ.”

³⁴ จาก คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 1 (น. 311), โดย อุดม เพ็ญพุ่ม, 2550, กรุงเทพฯ: สำนักศึกษาและอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา.

³⁵ จาก กฎหมายอาญา ภาค ความผิด (น. 831), โดย คณิต ฌ นทร ก, 2549, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศาล หมายถึง ศาลยุติธรรมหรือศาลอื่นในราชอาณาจักร

ผู้พิพากษา หมายถึง ผู้ที่มีอำนาจพิจารณาคดีในศาล รวมถึงดาโต๊ะยุติธรรม³⁶ ไม่หมายความว่ารวมถึงตัวผู้เป็นผู้พิพากษา แต่หมายถึงการทำหน้าที่เป็นศาล โดยกฎหมายปกป้องให้กระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปโดยอิสระ

ในการพิจารณาหรือพิพากษาคดี หมายถึง ในขณะที่พิจารณาหรือ พิพากษาคดี เพราะการกระทำในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นการกระทำที่กระทบต่อกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี โดยบทบัญญัติของกฎหมายไม่ได้มีไว้เพื่อปกป้องผู้พิพากษาในฐานะบุคคล³⁷

การพิจารณาหรือพิพากษาคดี หมายถึง กระบวนการพิจารณาที่กระทำโดยศาลทั้งหมด ไม่แต่เฉพาะการที่ศาลออกนั่งพิจารณาหรืออ่านคำพิพากษาเท่านั้น แต่หมายความว่า การพิจารณา ตรวจตั้งคำคู่ความ คำร้อง คำขอ การประชุมปรึกษาและเขียนร่างคำพิพากษาด้วย³⁸

การกระทำที่เป็นการดูหมิ่นศาล เป็นการกระทำที่ดูถูกหรือการลดคุณค่าของศาลในการพิจารณาคดี³⁹ ไม่จำเป็นต้องกระทำขณะมีการพิจารณาพิพากษาคดีเท่านั้น แต่อาจกระทำหลังจากนั้นก็

องค์ประกอบภายใน คือ เจตนาดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษาในการพิจารณาหรือพิพากษาคดี

เจตนาดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษาในการพิจารณาหรือพิพากษาคดี หมายถึง การที่ผู้กระทำรู้ว่าในขณะนั้นเป็นเวลาพิจารณาหรือพิพากษาคดี และผู้กระทำต้องการดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษาในการพิจารณาหรือพิพากษาคดี⁴⁰

(2) การที่บุคคลกระทำการขัดขวางการพิจารณาหรือพิพากษาของศาล โดยเจตนาดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษาในการพิจารณาหรือพิพากษาคดี

องค์ประกอบภายนอก คือ การที่บุคคลกระทำการขัดขวางการพิจารณาหรือพิพากษาคดีของศาล

ผู้กระทำ หมายถึง มนุษย์ซึ่งกฎหมายไม่จำกัดว่าจะเป็นใคร

การกระทำ หมายถึง กระทำการขัดขวางการพิจารณาหรือพิพากษาคดีของศาล

³⁶ จาก กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 1 (น. 428), โดย จิตติ ดิงศรัทธี, 2543, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

³⁷ กฎหมายอาญา ภาค ความผิด (น. 831). เล่มเดิม.

³⁸ กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 1 (น. 428). เล่มเดิม.

³⁹ จาก หลักกฎหมายอาญา ภาคความผิด (น. 75). โดย ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, 2554, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

⁴⁰ กฎหมายอาญา ภาค ความผิด (น. 832). เล่มเดิม.

จัดขบวนการพิจารณาหรือพิพากษาคดีของศาล หมายถึง การกระทำใด ๆ อันเป็นการทำให้ศาลไม่สามารถพิจารณาหรือพิพากษาคดีได้โดยเรียบร้อยซึ่งอาจกระทำภายในศาลหรือนอกศาลก็ได้⁴¹

การจัดขบวนการพิจารณาเป็นการกระทำต่อศาลมิใช่ต่อตัวผู้พิพากษาจึงต้องกระทำในขณะที่ผู้พิพากษาเป็นศาลซึ่งกำลังพิจารณาคดี การจัดขบวนการพิจารณาเป็นการกระทำการจัดขวางก่อนที่ศาลจะพิจารณาหรือพิพากษาก็ได้ ไม่จำเป็นต้องกระทำขณะที่ศาลเปิดการพิจารณาหรือพิพากษา⁴²

องค์ประกอบภายใน คือ เจตนากระทำการจัดขบวนการพิจารณาหรือพิพากษาคดีของศาล เจตนากระทำการจัดขบวนการพิจารณาหรือพิพากษาคดีของศาล หมายถึง การที่ผู้กระทำรู้ว่าศาลจะพิจารณาหรือพิพากษาหรือกำลังพิจารณาหรือพิพากษา และผู้กระทำการจัดขบวนการพิจารณาหรือพิพากษาคดีของศาล

ตัวอย่าง การกระทำความผิดฐานดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษา ตามมาตรา 198 อาทิเช่น กล่าวหาว่าผู้พิพากษาไม่มีความเป็นธรรม⁴³ ร้องเรียนเท็จต่อปลัดกระทรวงยุติธรรมว่า ผู้พิพากษาดัดสินให้แพ่งคดีเกี่ยวกับฝ่ายที่ชนะคดีในวันที่ตัดสินคดี แสดงว่าไม่สุจริต เป็นการดูหมิ่นศาล⁴⁴ อ้างเท็จร้องเรียนว่า ผู้พิพากษาดัดสินคดีให้จำเลยแพ้⁴⁵ เป็นต้น

ความผิดฐานดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษามาตรา 198 นี้ ศาลลงโทษเองไม่ได้ เพราะเป็นความผิดอาญา ศาลต้องส่งพนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งในประเด็นดังกล่าวมีข้อแตกต่างกับวิธีการในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณา

⁴¹ แหล่งเดิม.

⁴² แหล่งเดิม.

⁴³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1650/2514 จำเลยทั้งสามร่วมกันดูหมิ่นเจ้าพนักงานดูหมิ่นศาลและผู้พิพากษาโดยการนำออกโฆษณาทำให้แพร่หลายไปถึงประชาชน ซึ่งเอกสารสิ่งพิมพ์ ซึ่งมีข้อความดูหมิ่นผู้พิพากษาว่า “มีพฤติการณ์ให้การพิพากษาคดีเป็นไปโดยรวบรัด ไม่ชอบด้วยหลักยุติธรรม” และมีข้อความดูหมิ่นศาลอาญาศาลอุทธรณ์.

⁴⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1124/2507 จำเลยร้องเรียนต่อปลัดกระทรวงยุติธรรม และที่จำเลยให้การต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาล 2 เป็นความเท็จ การกระทำของจำเลยเป็นการจงใจแจ้งความเท็จ และข้อความที่จำเลยกล่าวอ้างได้ความหมายพอทำให้เห็นว่าเป็นการดูหมิ่นผู้พิพากษาในการพิพากษาคดี ตามมาตรา 198 และเป็นการหมิ่นประมาทใส่ความผู้พิพากษาด้วย.

⁴⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 580/2505 ทำหนังสือร้องเรียนผู้พิพากษาไปถึงนายกรัฐมนตรีกล่าวหาว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาและองค์คณะตัดสินคดีให้จำเลยแพ้ ซึ่งข้อความที่ร้องเรียนไปไม่มีความจริง เป็นความผิดฐานดูหมิ่น ผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี ตามมาตรา 198.

ความแฟ้ง ในเรื่องละเมิดอำนาจศาลซึ่งศาลตั้งได้เอง แต่วิธีการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแฟ้งไม่ใช่โทษทางอาญา ถ้าผู้ต้องถูกลงโทษตามคำสั่งศาลจะทำผิดขึ้นอีก ก็เพิ่มโทษฐานกระทำผิดซ้ำไม่ได้⁴⁶

3.1.5 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

ศาลปกครอง เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีปกครอง ซึ่งเป็นคดีพิพาทระหว่างหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน และข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และเพื่อสร้างบรรทัดฐานที่ถูกต้องในการปฏิบัติราชการ

การจัดตั้งศาลปกครองนั้นมาจากความบกพร่องและความไม่มีประสิทธิภาพ ในการพิจารณาพิพากษาคดีปกครองของศาลยุติธรรม เนื่องจากลักษณะของคดีปกครองมีรายละเอียดที่แตกต่างไปจากคดีแพ่งและคดีอาญาทั่วไป ตุลาการในศาลปกครองต้องมีความรู้ ในกฎหมายมหาชนซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับโดยตรงกับความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายปกครอง กับเอกชน อันเป็นเรื่องกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพหรือประโยชน์ของเอกชน และศาลปกครองเป็นองค์กรที่อำนวยความสะดวก ซึ่งต้องการความเคารพนับถือจากประชาชน การปกป้องเกียรติยศของศาลจึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญ กฎหมายละเมิดอำนาจศาล จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการรักษาความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อศาลปกครอง

ดังนั้น บทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 นั้น ได้มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับบทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลตามกฎหมายอื่น ๆ คือ คุ้มครองความเป็นธรรมในการบริหารจัดการงานยุติธรรมให้แก่ตุลาการ อันเป็นการคุ้มครองไว้ซึ่งความยุติธรรม เพื่อให้การดำเนินงานของศาลเป็นไปโดยเรียบร้อย โดยศาลปกครองได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลไว้ในมาตรา 57⁴⁷ มาตรา 64⁴⁸ และมาตรา 65⁴⁹ ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

⁴⁶ จาก กฎหมายอาญา ภาค 2 -3 (น. 109), โดย หยุต แสงอุทัย, 2556. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2556 โดย มูลนิธิศาสตราจารย์หยุต แสงอุทัย.

⁴⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 57 บัญญัติว่า “ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนทำหน้าที่ตรวจสอบและเสนอความเห็นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่อองค์คณะพิจารณาพิพากษา ตลอดจนดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้น

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ทั้งสามมาตราข้างต้นแล้ว เห็นว่า สามารถพิจารณาได้ ดังนี้

3.1.5.1 การกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลปกครอง

ศาลปกครองได้กำหนดเหตุแห่งการละเมิดอำนาจศาลไว้เป็น 2 สาเหตุ คือ 1) เหตุตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และ 2) เหตุตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ในระหว่างการดำเนินการของตุลาการเจ้าของสำนวนตามวรรคหนึ่ง ให้เปิดโอกาสให้คู่กรณีทราบถึงข้ออ้างหรือข้อแย้งของแต่ละฝ่าย และให้คู่กรณีแสดงพยานหลักฐานของฝ่ายตนเพื่อยืนยันหรือหักล้างข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายได้ เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่าได้รวบรวมข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพียงพอแล้ว ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนทำความเห็นเสนอให้องค์คณะพิจารณาพิพากษาเพื่อพิจารณาคดีต่อไป

ในการให้โอกาสคู่กรณีตามวรรคสอง ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนกำหนดให้คู่กรณีแสดงพยานหลักฐานของฝ่ายตนภายในระยะเวลาที่กำหนด ถ้าคู่กรณีมิได้ปฏิบัติตามในระยะเวลาที่กำหนด ให้ถือว่าคู่กรณีที่ไม่ได้แสดงพยานหลักฐานนั้น ไม่มีพยานหลักฐานสนับสนุนหรือยอมรับข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งแล้วแต่กรณี และให้ศาลปกครองพิจารณาพิพากษาต่อไปตามที่เห็นเป็นการยุติธรรม

ในกรณีที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนดตามวรรคสามหรือมีพฤติกรรมประวิงคดีให้ล่าช้า ศาลปกครองจะรายงานผู้บังคับบัญชา ผู้กำกับดูแล ผู้ควบคุมหรือนายกรัฐมนตรี เพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุงหรือสั่งการหรือลงโทษทางวินัยต่อไปก็ได้ ทั้งนี้ โดยไม่เป็นการตัดอำนาจที่ศาลจะมีคำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล

การปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการเจ้าของสำนวนและพนักงานคดีปกครองให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด.”

⁴⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 64 บัญญัติว่า “นอกจากที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ให้นับบทบัญญัติที่ถือว่าเป็นการกระทำละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม และเมื่อมีการละเมิดอำนาจศาลให้ศาลปกครองมีอำนาจ สั่งลงโทษได้ ดังนี้

- (1) ตักเตือน โดยจะมีคำตักเตือนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้
- (2) ไล่ออกจากบริเวณศาล
- (3) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลพึงใช้อย่างระมัดระวังและเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณี และหากเป็นการสั่งลงโทษตาม (3) ให้องค์คณะอื่นที่มีชื่อองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีนั้น เป็นผู้พิจารณาและสั่งลงโทษ.”

⁴⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 65 บัญญัติว่า “ผู้ใดวิพากษ์การพิจารณาหรือการพิพากษาคดีของศาลปกครองโดยสุจริตด้วยวิธีการทางวิชาการ ผู้นั้นไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลหรือดูหมิ่นศาลหรือตุลาการ.”

1) เหตุตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 สามารถแบ่งได้ 2 กรณี⁵⁰ คือ

(1) กรณีไม่แสดงพยานหลักฐานตามกำหนดเวลาหรือประวิงคดี กรณีนี้บัญญัติไว้ในมาตรา 57 วรรคสี่ กล่าวคือ เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนได้เปิดโอกาสให้หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นคู่กรณีแสดงพยานหลักฐานในคดีและกำหนดระยะเวลา ให้ปฏิบัติต่อมาในหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการภายในระยะเวลา ที่กำหนดหรือมีพฤติการณ์ประวิงคดีให้ล่าช้า ศาลปกครองมีอำนาจสั่งลงโทษฐานละเมิด อำนาจศาลได้

(2) การวิจารณ์การพิจารณาหรือพิพากษาคดีของศาลปกครอง กรณีนี้บัญญัติไว้ในมาตรา 65 ซึ่งโดยปกติประชาชนสามารถวิจารณ์การพิจารณาหรือพิพากษาคดีของศาลปกครองได้ หากได้กระทำไปโดยสุจริตและด้วยวิธีการทางวิชาการ โดยถือเป็นข้อยกเว้น ไม่เป็นการละเมิดอำนาจศาล แต่ถ้าได้กระทำไปโดยไม่สุจริตหรือไม่ใช้วิธีการทางวิชาการ ผู้นั้นอาจมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลหรือฐานดูหมิ่นศาลหรือตุลาการได้

2) เหตุตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

หมายถึง เหตุตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 และมาตรา 32 โดยในมาตรา 31 เป็นเรื่องการขัดขึ้นไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลอันว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อย ตามมาตรา 30 ได้ให้อำนาจศาลไว้ในการออกข้อกำหนด ซึ่งในส่วน of ศาลปกครองได้มีระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วย วิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ข้อ 8 วรรคหนึ่ง กำหนดให้ศาลปกครองมีอำนาจออกข้อกำหนดแก่คู่กรณีหรือแก่บุคคลที่อยู่ต่อหน้าศาลตามที่จำเป็น เพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาลหรือเพื่อให้การดำเนินคดีปกครองเป็นไปอย่างเที่ยงธรรมและรวดเร็ว

3.1.5.2 การพิจารณาคดีละเมิดอำนาจศาลปกครอง⁵¹

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เห็นว่า ศาลปกครองสามารถลงโทษผู้ละเมิดอำนาจศาลได้โดยวิธีการ ดังต่อไปนี้

1) การดักเตือน เป็นการดักเตือนด้วยวาจา แต่จะทำการเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้ ถือเป็นการลงโทษที่เบาสุดเท่าที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยโทษดักเตือนนี้มีเฉพาะในศาลปกครองเท่านั้น

⁵⁰ จาก ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการฟ้องและการดำเนินคดีในศาลปกครอง (น. 372-378), โดย อำพน เจริญชีวินทร์, 2545, กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

⁵¹ ละเมิดอำนาจศาล: ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการวิพากษ์ที่เป็นธรรม (น. 32-33). เล่มเดิม.

2) ปล่อยออกจากบริเวณศาลปกครอง การปล่อยออกจากบริเวณศาล ในทางปฏิบัติ ต้องสั่งด้วยวาจาหรือหากขัดขึ้นก็อาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาได้

3) ลงโทษจำคุกหรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ ตุลาการศาลปกครองมีอำนาจสั่งลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนแก่ผู้ละเมิดอำนาจศาล หรือสั่งปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ โทษนี้ถือเป็นโทษหนักที่สุดสำหรับผู้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

3.1.5.3 การอุทธรณ์ฎีกาในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลปกครอง

คำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น ผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิยื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุดภายในกำหนดระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น ตามข้อ 49/1 วรรคหนึ่ง ของระเบียบที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543⁵² และเมื่อศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นประการใดแล้ว ให้ถือเป็นที่สุด ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 73⁵³

3.1.6 พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498

ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดอาญาซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะกระทำความผิด และได้กำหนดให้มีอำนาจในการพิจารณาคดีอย่างอื่นได้ตามที่จะมีกฎหมายบัญญัติเพิ่มเติม เช่น ความผิดฐานกระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นต้น

⁵² ระเบียบที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ข้อ 49/1 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “...คำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลตามมาตรา 64... ผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อศาลปกครองสูงสุดภายในระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นนั้น.”

⁵³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 73 บัญญัติว่า “การคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นนั้น ให้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ได้มีคำสั่ง ถ้ามิได้ยื่นอุทธรณ์ตามกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าคดีนั้นเป็นอันถึงที่สุด

คำพิพากษาหรือคำสั่งตามวรรคหนึ่ง ให้หมายความรวมถึงคำสั่งเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลหรือคำสั่งอื่นใดที่ทำให้คดีเสร็จเด็ดขาด

ในกรณีที่ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่าคำอุทธรณ์ใดมีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ศาลปกครองสูงสุดจะสั่งไม่รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาก็ได้

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองสูงสุดให้เป็นที่สุด.

สำหรับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลทหารนั้น ศาลทหารได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลทหารไว้ในพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 13⁵⁴

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว สามารถแบ่งอำนาจศาลทหารได้เป็น 2 ประการ คือ

ประการแรก อำนาจในการพิจารณาพิพากษาวางบทลงโทษผู้กระทำความผิดต่อกฎหมาย ทหาร หรือกฎหมายอื่นในทางอาญา โดยที่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ขณะกระทำความผิด และ

และประการที่สอง อำนาจในการสั่งลงโทษบุคคลที่กระทำความผิดละเมิดอำนาจศาลตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 ถึงมาตรา 33 ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารหรือไม่ก็ตาม

เมื่อพิจารณาตาม (2) ย่อมเห็นได้ว่า ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลทหาร ใช้หลักเกณฑ์ เช่นเดียวกับการละเมิดอำนาจศาลในระบบศาลยุติธรรม โดยนำประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 – 33 มาใช้บังคับ

3.1.7 ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย ในปัจจุบันมิได้มีการบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งแต่ประการใด แต่หากพิจารณาถึงลำดับความเป็นมาถึงกฎหมายที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยบริเวณศาลของศาลรัฐธรรมนูญ พบว่า ปรากฏขึ้นครั้งแรก ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2493 โดยบัญญัติให้ คณะตุลาการ มีอำนาจบางประการดังเช่น ศาลปกติ ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล ปรากฏตาม มาตรา 18⁵⁵ แต่เนื่องจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว ไม่ได้กำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

⁵⁴ พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 13 บัญญัติว่า “ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษา วางบทลงโทษผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายทหาร หรือกฎหมายอื่นในทางอาญา โดยที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคล ที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ในขณะที่กระทำความผิดและมีอำนาจสั่งลงโทษบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.”

⁵⁵ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2493 มาตรา 18 บัญญัติว่า “ในการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนั้น ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งการพิจารณา หรือกระทำการเพื่อให้กระบวนการดำเนินไปโดยเที่ยงธรรมและรวดเร็ว และเพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจดังเช่นศาล.”

สั่งลงโทษได้ ดังเช่นศาลปกติ ด้วยเหตุนี้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจึงต้องฟ้องคดี ต่อศาลยุติธรรม เพื่อให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญาต่อไป⁵⁶

ถ้าหากความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในปัจจุบัน แม้จะยังมิได้มีบทบัญญัติที่ชัดเจนในการลงโทษผู้กระทำความผิด หากผู้นั้นมีลักษณะหรือการกระทำที่เข้าข่าย ในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล แต่ศาลรัฐธรรมนูญก็มีอำนาจบางประการในการรักษา ความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีให้เป็นไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว โดยอาศัยข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 15⁵⁷ ซึ่งกำหนดให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการออกกระเปียบมาใช้บังคับเท่านั้น ซึ่งในปัจจุบัน ศาลรัฐธรรมนูญได้ออกกระเปียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาระเบียบและความเรียบร้อย ในที่ทำการหรือบริเวณที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญและการเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาใช้บังคับ ซึ่งการกำหนดมาตรการดังกล่าว มีลักษณะเป็นมาตรการโดยทั่วไป

ในเรื่องของการรักษาระเบียบและความเรียบร้อยในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอกนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องใช้อย่างระมัดระวังตามความจำเป็น เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อยและสามารถดำเนินต่อไปได้ แต่จะใช้ดุลพินิจอย่างมากไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลภายนอกไม่ได้ เนื่องจาก ศาลรัฐธรรมนูญมีความแตกต่างจากศาลอื่น กล่าวคือ ก่อนศาลรัฐธรรมนูญมีคำพิพากษาหรือ คำวินิจฉัย ต้องมีการแถลงด้วยวาจา ก่อนที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะลงมติในผลของคำวินิจฉัย และคำพิพากษาหรือ คำวินิจฉัยดังกล่าวต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้ประชาชน ได้เห็นคำวินิจฉัยของส่วนกลางและคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในส่วนตัว หรือ เรียกว่า “คำวินิจฉัยส่วนตัว” และสามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ในเชิงวิชาการ โดยอาศัยข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธี

⁵⁶ จาก วิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญในประเทศไทย (เอกสารผลงานทางวิชาการเพื่อขอรับการประเมินให้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ 10 ชช.) (น. 180 - 181), โดย พรทิภา ไสวสุวรรณวงศ์, 2554, กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

⁵⁷ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 15 กำหนดว่า “ในการพิจารณาคดี ให้ศาลมีอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดี การให้บุคคลใดซึ่งฝ่าฝืนออกไปนอกสถานที่พิจารณาและให้กระทำการใด ๆ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว รวมทั้งออกกระเปียบเพิ่มเติมเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ.”

พิจารณาและกำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 16⁵⁸ โดยให้อำนาจ ศาลรัฐธรรมนูญออกระเบียบมาใช้บังคับ ในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอกที่จะเข้ามาในที่ทำการ ศาลรัฐธรรมนูญนั้น ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรการทั่วไปเช่นกัน

การกำหนดหลักเกณฑ์การอนุญาตให้บุคคลภายนอกหรือประชาชนที่จะเข้ามาในที่ทำการ หรือห้องพิจารณา โดยอาจมีข้อห้ามต่าง ๆ เช่น ห้ามพกพาอาวุธ นำสัตว์ เครื่องมือสื่อสาร หรือ สิ่งของที่น่าจะเป็นอันตรายเข้ามา หรือก่อความเดือดร้อนรำคาญ แต่ทั้งนี้ มิได้มีการกำหนดโทษ หากมีการละเมิดข้อกำหนดต่าง ๆ ไว้ แต่ก็เชื่อว่าศาลรัฐธรรมนูญจะไม่มีมาตรการใด ๆ ในการ ลงโทษผู้กระทำผิด เพราะตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีการพิจารณาและกำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 6 วรรคสอง⁵⁹ ได้ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ ดังนี้ หากเกิดประเด็นปัญหาในเรื่องความผิดฐาน ละเมิดอำนาจศาล เกิดขึ้น ย่อมนำมาตรา 31 – 33 มาปรับใช้บังคับได้

3.2 กฎหมายที่เกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ

3.2.1 ประเทศที่ไม่มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมายเฉพาะ ประเทศที่ไม่มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ใน กฎหมายเฉพาะ จำแนกตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ได้แก่ สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา และเขตปกครองพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐ ประชาชนจีน เป็นต้น ส่วนระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐอาเซอร์ไบจาน สาธารณรัฐแอลเบเนีย และสาธารณรัฐอาร์มีเนีย เป็นต้น โดยการศึกษาในส่วนนี้ จะศึกษาถึง ผลในทางกฎหมายของแต่ละประเทศที่กล่าวมาข้างต้น แยกอธิบายได้ ดังนี้

3.2.1.1 ระบบกฎหมาย Common Law

ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) คือ กฎหมายในระบบ “จารีตประเพณี” โดยจะยึดถือคำพิพากษาของศาลที่ได้เคยวางบรรทัดฐานไว้แล้วเป็นหลัก ในการพิจารณาระบบกฎหมายนี้มีกฎหมายที่บัญญัติโดยรัฐสภาเช่นเดียวกับประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย แต่โดย

⁵⁸ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและกำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 16 กำหนดว่า “การรักษาระเบียบและความเรียบร้อยในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอกที่จะเข้ามาในที่ทำการศาล หรือบริเวณ ที่ทำการศาล หรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล ตลอดจนมารยาทของบุคคลเหล่านี้ ให้เป็นไปตามระเบียบของศาล.”

⁵⁹ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและกำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 6 วรรคสอง กำหนดว่า “วิธีพิจารณาใดซึ่งข้อกำหนดนี้มีได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้และไม่ขัดต่อข้อกำหนดนี้.”

ระบบกฎหมายทั่วไปนี้ จะให้อำนาจผู้พิพากษาในการตีความกฎหมาย และจะตีความในลักษณะจำกัดเท่าที่ลายลักษณ์อักษรบัญญัติไว้เท่านั้น ในส่วนนี้จะได้ศึกษา ถึงประเทศที่ไม่มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมายเฉพาะ ดังนี้

1) สหราชอาณาจักร

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในสหราชอาณาจักร มีประวัติ อันยาวนาน เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นกับบรรณาธิการหนังสือ Daily Mirror ในประเด็นที่ไปลงข่าวคดีเรื่องหนึ่งที่มีการกล่าวหาว่าชายคนหนึ่งเป็นผู้ฆาตกรรมในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล หรือการลงข่าววิจารณ์บุคคลบางคนโดยไม่รู้ว่าเขาถูกจับดำเนินคดีไปแล้ว และมีอีกหลายคดี ที่เป็นการกระทำโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จนเป็นเหตุให้ศาลพิพากษาจำคุกสามเดือน และปรับเป็น เงินหนึ่งหมื่นบาท ผลของการพิพากษาและการลงโทษในหลายคดีดังกล่าว ทำให้เกิดความ ไม่พอใจในบางสำนักพิมพ์ ถึงขนาดว่า หนังสือพิมพ์ Times ได้ตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยใช้ชื่อว่า “การปิดปากหนังสือพิมพ์แบบใหม่” (New Muzzle for Free Press) จากประเด็นดังกล่าว บรรดานักกฎหมายทั้งหลายมีการตื่นตัวเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล มิใช่ห่วงเกรงว่าศาลเริ่มบีบคั้นหนังสือพิมพ์ แต่วิตกต่อการที่บุคคลต้องรับผิดโดยไม่เป็นธรรม ด้วยเหตุนี้ ในปี ค.ศ. 1960 จึงมีประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินงานยุติธรรม เพื่อจัดข้อบกพร่องดังกล่าว⁶⁰

ในปัจจุบัน ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามระบบกฎหมายสหราชอาณาจักร ได้บัญญัติใน Contempt of Court Act 1981 โดยมีอัตราโทษจำคุกสูงสุด 2 ปี นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดหรือแบ่งความผิดออกเป็น การละเมิดอำนาจศาลในคดีอาญา (Criminal contempt of court) และการละเมิดอำนาจศาลในคดีแพ่ง (Civil Contempt of court) โดยถือเป็นความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict Liability)⁶¹ คือ ไม่จำกัดว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลโดยเจตนาหรือไม่ นอกจากนี้ หากพิจารณาในแง่ของการกำหนดโทษในแต่ละศาลก็จะไม่เท่ากัน อาทิเช่น หากเกิดใน Superior Court จะต้องรับโทษจำคุก 1 เดือน หากเกิดใน Inferior Court ศาลอาจ สั่งลงโทษปรับไม่เกิน 2,500 ปอนด์ แต่ถ้าเกิดใน Country Court จะปรับไม่เกิน 20 ปอนด์ หรือจำคุกไม่เกิน 3 เดือน และหากพิจารณาในแง่อำนาจในการลงโทษ พบว่า ความผิดได้เกิดขึ้นใน Magistrate's Court⁶² ศาล Magistrate ไม่มีอำนาจในการลงโทษแต่ประการใด คงมีอำนาจเพียงการกักตัวบุคคลที่หมิ่นศาลหรือรบกวนศาล

⁶⁰ จาก ความผิดฐานหมิ่นประมาทศาลในระบบคอมมอนลอว์ (น. 116 - 177), โดย ปุณณะ สุทธิประภา. (อ้างถึงใน ละเมิดอำนาจศาลกับสังคมไทย, โดย สถิต ลิ้มพงศ์พันธ์ ก, กรุงเทพฯ: พาติโน.

⁶¹ Contempt of Court Act 1981. Retrieved from <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/49>

⁶² Magistrate's Court ถือเป็นศาลในลำดับล่างสุดของระบบกฎหมายอาญา (Common Law) รองมาจาก Crown Court โดยจะมีอำนาจลงโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 5,000 ปอนด์.

ในระหว่างพิจารณาจนกว่าจะเสร็จสิ้น การนั่งพิจารณาคดีเท่านั้น แต่ทั้งนี้ไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 2,500 ปอนด์ เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า ในสหราชอาณาจักรความผิดในลักษณะนี้ กระบวนการพิจารณาและการกำหนดโทษจะขึ้นอยู่กับแต่ละศาลเป็นสำคัญ

ส่วนกรณีที่จะถือว่าพฤติกรรมใดจะถือว่าเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลหรือไม่นั้น ก่อนข้างที่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศอื่น คือ แบ่งการพิจารณา การกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลออกเป็น 2 กรณี⁶³ คือ

(1) การละเมิดอำนาจศาลในเขตศาล

การละเมิดอำนาจศาลในกรณีนี้อาจเกิดจากการรบกวน ก่อวุ่น หรือขัดขวางกระบวนการพิจารณาอันเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ดังจะอธิบาย ดังต่อไปนี้

ก. การทำร้ายและข่มขู่บุคคลในห้องพิจารณาคดีของศาล

โดยผู้ถูกข่มขู่อาจเป็นผู้พิพากษา คู่ความ พยาน คณะลูกขุน หรือทนายความ และในการพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิด ศาลจะเป็นผู้ใช้อำนาจตัดสินใจว่าจะลงโทษหรือไม่เพียงใด

ข. การมีพฤติกรรมใช้ถ้อยคำดูถูกเหยียดหยามผู้พิพากษา

พฤติกรรมเช่นนี้ แม้จะเป็นการกระทำต่อตัวผู้พิพากษา แต่ก็ถือได้ว่าเป็นการกระทำที่กระทบต่อสถานะความเป็นผู้พิพากษาด้วย เพราะผู้พิพากษา เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีและต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนดไว้ ดังนั้น การกระทำต่อผู้พิพากษาย่อมมีผลกระทบต่อสถานะที่เป็นการขัดต่อกฎหมายและไม่สมควรที่จะฝ่าฝืน

ค. การขัดขวางการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล

อาจเกิดได้โดยการแสดงออกทางคำพูดหรือการกระทำ ที่เป็นการรบกวนหรือขัดขวางกระบวนการพิจารณาของศาล หรือการเข้าไปก่อวุ่นอันมีผลกระทบต่ออำนาจความยุติธรรม เช่น ในคดี Morris V. Crown Office 1970 2 QB 114 เป็นกรณีที่เยาวชน กลุ่มหนึ่งประท้วงคำสั่งศาลที่มีต่อหัวหน้ากลุ่มขององค์กรตน โดยการตะโกนสโลแกนของกลุ่ม และแจกเอกสารแผ่นพับร้องเพลง ในระหว่างการพิจารณาคดีหมิ่นประมาทของ Lawton J. อันเป็นเหตุให้คณะลูกขุนสั่งจำคุกผู้ชุมนุม 11 คน คนละ 3 เดือน และอีก 8 คน เป็นโทษปรับคนละ 50 ปอนด์ ต่อมาในชั้นศาลอุทธรณ์ Salmon LJ เห็นด้วยกับคำพิพากษาของศาลชั้นต้น แต่เห็นว่าควรลดโทษ จึงมีคำสั่งปล่อยเยาวชนเหล่านั้น แต่ศาลโทษไม่ให้กระทำการเช่นนั้นอีก⁶⁴

⁶³ จาก การละเมิดอำนาจศาลตามกฎหมายสหราชอาณาจักร (น. 73-78), โดย สราวุธ เบญจกุล, ดุลพาห, 2551 (กันยายน – ธันวาคม).

⁶⁴ Per Holroyd J. ในคดี R v. Davison (1824) 4B & Aid 329.

ง. ไม่เคารพต่อศาลหรือแสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสมในศาล

การแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมนี้ ไม่ได้มีผลกระทบต่อการพิจารณาคดีของศาล ดังนั้น ศาลจะมีคำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล ก็ต่อเมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า การกระทำความผิดดังกล่าวมีผลกระทบต่อการใช้อำนาจของศาลทำให้ ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และเป็นการรบกวนกระบวนการอำนวยความยุติธรรมของศาล

จ. การถ่ายภาพหรือวาดภาพเหมือนในศาล

โดยหลักกฎหมาย Common Law แล้ว ไม่ได้มีข้อห้าม ในเรื่องการถ่ายภาพหรือการวาดภาพในศาลไว้โดยเฉพาะ แต่หากการถ่ายภาพหรือวาดภาพนั้น เป็นการรบกวนศาล ตามคำกล่าวของ Judge Ellison Ch. ว่า “การอำนวยความสะดวกไม่อาจ ทำได้อย่างเต็มที่ หากผู้พิพากษาหรือพยานมีความรู้สึกถูกกดดัน เกือบหรือรู้สึกไม่สะดวกในการ ถูกถ่ายภาพในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ของตนในศาล” จึงเป็นที่มาถึงวิธีปฏิบัติของศาลที่ห้ามมิให้ มีการถ่ายภาพในศาล

ฉ. การใช้เครื่องบันทึกเสียงในศาล

การนำเครื่องบันทึกเสียงเข้าไปในศาลโดยไม่ได้รับอนุญาต โดยในมาตรา 9 ของ Concept of court act บัญญัติห้ามมิให้มีการใช้เครื่องบันทึกเสียงในระหว่าง การพิจารณาคดีของศาล และห้ามนำเสนอข้อความที่ได้บันทึกไว้นั้น ไม่ว่าจะกระทำโดยถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ หากฝ่าฝืนศาลมีอำนาจสั่งยึดเครื่องบันทึกเสียงนั้นได้ หรืออาจจำคุกหรือทำลายตามแต่ศาลจะเห็นสมควร แต่มาตรานี้ไม่ใช่บังคับ หากได้รับอนุญาตจากศาลให้ บันทึกเสียงได้ เพื่อเป็นประโยชน์ในกระบวนการพิจารณาของศาล

(2) การละเมิดอำนาจศาลนอกเขตศาล

การละเมิดอำนาจศาลนอกเขตศาลมักเกิดกับสื่อมวลชน เป็นส่วนใหญ่ โดยอาจเกิดจากการเผยแพร่ข้อเท็จจริงที่อาจมีผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณา ของศาล หรือการที่สื่อมวลชนนำเสนอข่าวสารในรูปแบบที่เป็นการตัดสินใจว่า สังคมเห็นว่าจำเป็นผู้กระทำความผิด อันอาจมีผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณา ในขณะเดียวกันสื่อมวลชนก็มี เสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารที่ประชาชนให้ความสนใจ เพราะสื่อมวลชนถือเป็นเครื่องมือ สำคัญในการตรวจสอบกระบวนการพิจารณาของศาลในคดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชนว่า ได้มีการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผย แต่ทั้งนี้ การนำเสนอข่าวสารดังกล่าวต้องอยู่ ในขอบเขตที่เหมาะสมและไม่นำเสนอข้อมูลใด ๆ ที่อาจมีผลต่อกระบวนการพิจารณาของศาล สำหรับการละเมิดอำนาจศาลโดยสื่อมวลชนนี้ ไม่จำเป็นต้องถึงขนาดที่เป็นการแทรกแซงกระบวนการยุติธรรม อันมีผลกระทบต่อการพิจารณาคดีของศาล เพราะหากถึงขั้นนั้นย่อมมีผลให้จำเลยสามารถร้องขอต่อศาลให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ได้ ดังนั้น การกระทำของสื่อมวลชนอาจถือเป็นการละเมิดอำนาจศาล

เมื่อการนำเสนอข่าวสารนั้นมีเหตุเพียงพอที่มีความเป็นไปได้ว่าจะเป็นการแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมของศาล ซึ่งกรณีถือว่ามีเหตุเพียงพอหรือไม่นั้นไม่จำเป็นต้องรู้แนวทางการนำเสนอข่าวสารนั้นจะก่อให้เกิดผลอย่างไรหรือคาดได้แน่นอนว่าเกิดผลเช่นใด เพียงแต่การนำเสนอข่าวสารนั้นมีลักษณะที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพิจารณาของศาลก็ย่อมถือว่ามีเหตุเพียงพอแล้ว เว้นแต่โอกาสที่จะแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมจากการนำเสนอข่าวสารนั้นใกล้เคียงกว่าเหตุหรือนำเอาหลักทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมตามกฎหมายมาปรับใช้ ทั้งนี้ สื่อมวลชนที่กระทำการละเมิดอำนาจศาลไม่จำเป็นต้องมีเจตนาที่จะแทรกแซงกระบวนการพิจารณา เพียงแต่ก่อให้เกิดความเสี่ยงว่าจะมีการแทรกแซงกระบวนการพิจารณาก็เพียงพอแล้ว และความเสี่ยงเช่นว่านี้พิจารณาจากช่วงเวลาที่ได้มีการเสนอข่าวสารเช่นว่านั้นออกสู่ประชาชนโดยทั่วไป หรือได้นำเสนอต่อกลุ่มชนที่มีความเกี่ยวข้องในคดีซึ่งบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในคดีไม่ว่าจะเป็นคณะลูกขุนหรือผู้ที่จะเป็นคณะลูกขุน พยาน คู่ความ เมื่อได้รับข้อมูลจากสื่อมวลชนอาจมีผลในการใช้ดุลพินิจให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการพิจารณาคดีได้ แต่บางกรณี ก็ไม่อาจถือได้ว่าเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เช่น การแสดงข้อเท็จจริงของสื่อมวลชน เว้นแต่ เมื่อศาลพิจารณาจากพยานหลักฐานแล้ว เห็นว่า การเปิดเผยดังกล่าวจะกระทบต่อประโยชน์หรือความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อเป็นการป้องกันความสงบเรียบร้อยหรือความผิดทางอาญา

ผลในทางกฎหมายของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลที่ได้กระทำต่อหน้าศาลหรือใกล้ขีดการจัดขวางการพิจารณาคดีของศาล ศาลสามารถใช้อำนาจลงโทษผู้กระทำความผิดได้ทันทีโดยไม่ต้องมีการบอกกล่าวล่วงหน้า ไม่จำเป็นต้องมีการกล่าวหาตามแบบพิธี ไม่จำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดต่อสู้คดี และไม่จำเป็นต้องมีการกำหนดประเด็นการพิจารณาคดี

ในสหราชอาณาจักร การละเมิดอำนาจศาลที่ได้กระทำต่อหน้าศาลหรือในห้องพิจารณาคดีถือเป็นการดูหมิ่นผู้พิพากษาด้วย การดูหมิ่นในลักษณะเช่นนี้ หากเกิดในศาลสูง ศาลสูงมีอำนาจที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดได้ทันที โดยศาลจะถือเอาเหตุที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า เป็นหลัก เพื่อที่จะคุ้มครองการบริหารงานยุติธรรมทางกฎหมาย แต่หากเหตุเกิดในศาลล่าง ศาลล่างอาจไม่มีอำนาจหรือมีอำนาจค่อนข้างจำกัด เช่น Country Court ศาลจะมีอำนาจที่จะพิพากษาปรับได้ไม่เกิน 20 ปอนด์ และจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หากเกิดใน Magistrate Court ศาลนั้นก็จะไม่มีอำนาจลงโทษทางอาญา เพียงแต่สามารถนำตัวผู้ที่ประพฤติดนไม่เรียบร้อย ในบริเวณนั้นออกไปนอกห้องพิจารณาหรือออกไปจากบริเวณศาลได้ ทั้งนี้ ไม่เป็นการตัดอำนาจ ศาลสูงที่จะมีมาตรการคุ้มครองศาลล่าง โดยมีคำสั่งลงโทษบุคคลที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในศาลใดศาลหนึ่งเสมอ⁶⁵

⁶⁵ การละเมิดอำนาจศาลตามกฎหมายสหราชอาณาจักร. เล่มเดิม.

ในกรณี การกระทำที่ได้ทำลงนอกศาลโดยมิได้อยู่ในการรู้เห็นของ ผู้พิพากษาโดยตรง จึงจำเป็นต้องปฏิบัติตามกระบวนการวิธีพิจารณาเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา กล่าวคือ ต้องมีการบอกกล่าวล่วงหน้า มีการกล่าวหาอันเป็นลายลักษณ์อักษร และต้องให้โอกาส ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิต่อสู้คดีทำนองเดียวกับจำเลยในคดีอาญา ดังนั้น การดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดอำนาจศาลจะต้องเริ่มที่การฟ้องของอธิบดีของอัยการ อัยการสูงสุด หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือในนามของผู้เสียหายเอง

2) สหรัฐอเมริกา

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในสหรัฐอเมริกา มีต้นกำเนิดมาจากกฎหมาย Common Law ของสหราชอาณาจักร โดยถือว่า การขัดขึ้นไม่เชื่อฟังคำสั่งศาล เป็นการละเมิดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยตรง ศาลมีอำนาจสั่งลงโทษได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายใด ๆ ให้อำนาจไว้ แต่หลังจากที่ระบบกฎหมายและระบบศาลยุติธรรมของสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายฝ่ายนิติบัญญัติได้เข้ามา มีบทบาทในการกำหนดขอบเขตความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล โดยในบางมลรัฐ บทบัญญัติ ตามรัฐธรรมนูญของรัฐ และกฎหมายฝ่ายนิติบัญญัติได้เข้ามาแทนที่หลักกฎหมาย Common Law ที่รับมาจากสหราชอาณาจักรโดยสิ้นเชิง โดยในอดีตการลงโทษละเมิดอำนาจศาล มักจะมีลักษณะเป็นการที่ศาลใช้อำนาจโดยรวบรัด (Summary Power) คือ การสั่งลงโทษโดยไม่มีคณะลูกขุน ร่วมพิจารณาตัดสินด้วย และผู้ถูกลงโทษไม่มีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองใด ๆ ตามกฎหมาย ดังเช่นจำเลยในคดีอาญาที่มีสิทธิอยู่ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ด้วยเหตุนี้ การใช้อำนาจในลักษณะที่เป็นการรวบรัดดังกล่าว จึงถูกวิพากษ์วิจารณ์และต่อต้าน เป็นผลให้เวลาต่อมาได้มีการจำกัดอำนาจของศาลโดยบัญญัติในรูปแบบของกฎหมาย⁶⁶

สำหรับการกำหนดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา สามารถแบ่งการพิจารณาได้เป็น 2 รูปแบบ คือ⁶⁷

(1) การละเมิดอำนาจศาลโดยตรง (Direct Concept) คือ การละเมิดที่เป็นการกระทำต่อหน้าศาล (Concept in the face of the court) ซึ่งในกรณีนี้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งลงโทษได้โดยทันที แต่ทั้งนี้ โดยหลักศาลจะมีการเตือนก่อนที่จะมีการลงโทษ

⁶⁶ จาก ความคิดเห็นเรื่องละเมิดอำนาจศาล (น. 84-85), โดย ไมตรี ศรีอรุณ. (อ้างถึงใน ละเมิดอำนาจศาล กับสังคมไทย, โดยสถิต ลิ้มพงษ์พันธ์ ข, กรุงเทพฯ: พาสีโน).

⁶⁷ จาก การลงโทษการวิพากษ์วิจารณ์หรือติชมศาลฐานละเมิดอำนาจในสหรัฐอเมริกา, โดย พันธ ทัศนียานนท์ ก, 2521, วารสารอัยการ 1(12), น. 16.

(2) การละเมิดอำนาจศาลโดยอ้อม (Indirect Concept) คือ การละเมิดที่กระทำอยู่ภายนอกศาล และรวมถึงการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลด้วย ซึ่งในกรณีนี้ การลงโทษกระทำได้อต่อเมื่อมีการรับฟังพยานหลักฐาน และพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว

โดยหากเป็นคดีแพ่ง ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไม่ถือเป็นความผิดทางอาญา (Criminal offense) แต่อาจมีการกำหนดโทษในเชิงการชดเชยค่าเสียหาย แต่หากเป็นการพิจารณาในคดีอาญา จะต้องพิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัยว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริง

ส่วนประเด็นที่ว่ากรณีใดบ้างจะถือว่าเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น มีลักษณะเช่นเดียวกับประเทศอื่น เช่น หากเป็นคดีแพ่ง คือ การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ส่วนในคดีอาญา อาจเกิดจากการพุดจาจกวน หรือรบกวนในระหว่างการพิจารณา การล่วงละเมิดบุคคลอื่นในห้องพิจารณา เป็นต้น นอกจากนี้ในบางคดี การแสดงกิริยาห้าวต่อหน้าการพิจารณาของศาล ก็อาจถือเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลด้วย

ผลในทางกฎหมายของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลที่ได้กระทำต่อหน้าศาลหรือใกล้ซึ่งการนัดพิจารณาคดีของศาลนั้น ในสหรัฐอเมริกา ตามกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา ข้อ 8 (a) กำหนดว่า “ให้ผู้พิพากษาสั่งลงโทษความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้ทันที โดยไม่ต้องปฏิบัติตามหลักกระบวนการอันชอบธรรม ซึ่งให้ความคุ้มครองสิทธิจำเลยในคดีอาญา ถ้าหากผู้พิพากษานั้นรับรองเป็นหลักฐานว่า ได้เห็นหรือได้ยินการละเมิดอำนาจศาลนั้นด้วยตนเอง” เหตุผลที่กฎหมายให้อำนาจศาลสั่งลงโทษได้ทันที เพื่อให้คดีเป็นไปโดยรวดเร็วและมุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นโดยเร็ว⁶⁸

ในกรณี การกระทำที่ได้ทำลงนอกศาลโดยมิได้อยู่ในการรู้เห็นของ ผู้พิพากษาโดยตรง จึงจำเป็นต้องปฏิบัติตามกระบวนการวิธีพิจารณาเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา กล่าวคือ ต้องมีการบอกกล่าวล่วงหน้า มีการกล่าวหาอันเป็นลายลักษณ์อักษร และต้องให้โอกาส ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิต่อสู้คดีทำนองเดียวกับจำเลยในคดีอาญา ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้วางหลักการในการดำเนินคดีไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ข้อ 42 (b) ว่า “ผู้ที่ถูกกล่าวหา ว่ากระทำละเมิดอำนาจศาล ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามหลักกระบวนการอันชอบธรรม กล่าวคือ มีสิทธิได้รับแจ้งให้ทราบ ข้อกล่าวหาล่วงหน้าด้วยวาจาในศาลโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยหรือด้วยลายลักษณ์อักษร และมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีด้วยการไต่สวนสืบพยานโดยลูกขุน ถ้าผู้พิพากษาคคนใดมีส่วนเกี่ยวข้องเป็นการส่วนตัวหรือถูกวิพากษ์วิจารณ์ในการกระทำที่กล่าวหาว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลนั้น ย่อมหมดสิทธิที่จะพิจารณาคดีละเมิดอำนาจศาลด้วยตนเอง เว้นแต่จำเลยยินยอม” ในการดำเนินการนั้น

⁶⁸ จาก กระบวนพิจารณาในการลงโทษทนายความฐานละเมิดอำนาจศาลในทางอาญา, โดย พันธ ทัศนียานนท์ ข, 2521 (ธันวาคม), วารสารอัยการ 1(12), น. 51.

จะต้องให้อัยการหรือทนายความที่ศาลแต่งตั้งเป็นผู้ดำเนินคดีในนามประชาชนของรัฐ ดังนั้น การวินิจฉัยว่า การกระทำใดจะเป็นการละเมิดอำนาจศาลโดยตรงหรือทางอ้อม จึงมีความสัมพันธ์กับกระบวนการพิจารณาในการใช้อำนาจลงโทษของศาล เพราะโดยหลักแล้วศาล จะใช้อำนาจลงโทษโดยรวบรัดเฉพาะการละเมิดอำนาจศาลโดยตรงเท่านั้น ส่วนการละเมิดอำนาจศาลโดยอ้อม แม้ว่ากระบวนการพิจารณาเพื่อลงโทษอาจมีลักษณะที่ไม่เหมือนกับการดำเนินคดีอาญาธรรมดาทั้งหมดก็ตาม แต่ผู้ถูกกล่าวหาย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองโดยหลักประกันเดียวกับสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาและต้องคำนึงถึงกฎหมายรัฐธรรมนูญว่าด้วยกระบวนการอันชอบธรรมด้วย อีกทั้ง ศาลต้องระมัดระวังอย่างที่สุดที่จะต้องปฏิบัติตามหลักการในกฎหมายวิธีสบัญญัติและสารบัญญัติโดยเคร่งครัด ไม่ว่ากระบวนการพิจารณา ในคดีนั้น จะยุ่งยากในทางเทคนิคมากแค่ไหนก็ตาม

3) ประเทศแคนาดา

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้บัญญัติไว้ในกฎหมายหลายฉบับ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา (Criminal Code) กฎหมายแห่งสหพันธ์ (Federal Law) กฎหมายแห่งรัฐ (Provincial Law) เป็นต้น โดยสามารถสรุปพฤติกรรมที่อาจเป็นเหตุให้ละเมิดอำนาจศาลได้หลายประการ⁶⁹ อาทิเช่น การปฏิเสธ (Refuse) หรือละเลย (Neglects) คำสั่งตามหมายเรียกของศาล (Subpoena) การฝ่าฝืนกระบวนการพิจารณาหรือคำสั่งของศาล (Order of the court) การรบกวนการแทรกแซงการดำเนินกระบวนการพิจารณาในกระบวนการยุติธรรม ทำให้เกิดความเสียหายหรือลดศักดิ์ศรีของศาล หรือทำให้เจ้าหน้าที่ศาลไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังพบในกระบวนการพิจารณาของศาลอื่น ๆ เช่น ศาลแห่งสหพันธรัฐแคนาดา มีการบัญญัติไว้ใน Federal Rule, section 472 โดยระบุว่า บุคคลใดก็ตามที่ ถูกกล่าวหาว่าละเมิดอำนาจศาล เมื่อได้รับคำสั่งศาลและเมื่อผู้นั้นมาปรากฏตัวต่อหน้าศาล พร้อมทั้งแก้ไขข้อกล่าวหา การตัดสินว่าผู้นั้นกระทำความผิดจกกระทำได้อต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่า ผู้นั้นกระทำความผิดโดยปราศจาก

⁶⁹ Contempt of Court includes the following behaviours:

1. Fails to maintain a respectful attitude, remain silent or refrain from showing approval or disapproval of the proceeding
2. Refuses or neglects to obey a subpoena
3. Wilfully disobeys a process or order of the Court
4. Interfere with the orderly administration of justice or to impair the authority or dignity of the Court
5. Office of the Court fails to perform his or her duties.

ข้อสงสัย (Proof beyond a reasonable doubt)⁷⁰ หรือศาลภาษี แห่งแคนาดา (Tax Court of Canada) บัญญัติว่า ภายใต้ Tax Court of Canada บุคคลใดกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลต้องได้รับโทษจำคุกไม่น้อยกว่า 2 ปีหรือปรับ⁷¹

4) เขตปกครองพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (Hong Kong special Administrative Region of the People's Republic of China)

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในเขตปกครองพิเศษฮ่องกง แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้พิพากษาจากศาลอุทธรณ์ ศาลสูง ศาลท้องถิ่น รวมถึงสมาชิก จากศาลต่าง ๆ และศาล Coroner⁷² มีอำนาจที่จะกำหนดโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ได้ทันที หากมีการกระทำละเมิดต่อหน้าศาล โดยสามารถสรุปพฤติกรรมที่อาจเข้าข่ายความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้หลายประการ อาทิเช่น⁷³ การเหยียดหยามผู้พิพากษาหรือกระบวนการยุติธรรม รวมตลอดถึงพยานหรือเจ้าหน้าที่ศาล การขัดขวางกระบวนการพิจารณาคดีของศาล การเข้าแทรกแซงกระบวนการยุติธรรม การประพฤติตนไม่เหมาะสมในศาล เช่น การนำมือถือหรือการนำอุปกรณ์บันทึกเสียงเข้าไปโดยไม่ได้รับอนุญาต การออกไปจากศาลในระหว่าง พิจารณาคดีโดยปราศจากความยินยอมของสมาชิกของคณะตุลาการ การขัดขืนคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล เป็นต้น

โดยในบางกรณีหากเป็นการกระทำเหยียดหยามหรือข่มขู่ในศาล Magistrate ตาม HK Laws หมวดที่ 227 คำสั่งผู้พิพากษา มาตรา 99 กำหนดให้ผู้พิพากษา มีอำนาจที่จะพิจารณาพิพากษาโดยรวบรัด และลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อปรับในระดับ 3 และสั่งจำคุกเป็นระยะเวลา 6 เดือน (summarily sentence the offender to a fine at level 3 and to imprisonment for 6 months)

⁷⁰ Federal Court Rules Chapter 12 section 472, a person who is accused of Contempt needs to be first served with a contempt order and then appear in court to answer the charges. Convictions can only be made when proof beyond a reasonable doubt is achieved.

⁷¹ Tax Court of Canada Rules. Retrieved May 4, 2015, from Laws.justice.gc.ca/PDF/Statute/T/T2.pdf.2018

⁷² Coroner's court ถือเป็นศาลที่มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนหาสาเหตุการเสียชีวิต และมีอำนาจในการออกคำสั่งต่าง ๆ เช่น อำนาจในการฝัง เภา หรือชันสูตรพลิกศพต่าง ๆ.

⁷³ Insult a judge or justice, witness or officers of the court

Interrupts the proceedings of the Court

Interfere with the course of justice

Misbehaves in court (i.e. use of mobile phone or recording device without permission)

Juror who leaves without permission of the court during proceedings

Disobeying a judgment or court order.

ประเทศที่อยู่ในกลุ่มของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ อาทิเช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา และเขตปกครองพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นต้น จะใช้กฎหมายที่มีการบัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลที่มีอยู่แล้ว มาปรับใช้ทั้งในทางแพ่ง และในทางอาญา จึงเห็นได้ว่า ไม่มีความจำเป็นที่จะต้อง นำมาบัญญัติเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้โดยเฉพาะ ซึ่งย่อมมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคม วัฒนธรรม การเมือง อันจะส่งผลในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมาย ที่คงมีอยู่แล้ว

3.2.1.2 ระบบกฎหมาย Civil Law

ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) คือ กฎหมายในระบบ “ประมวลกฎหมาย” เป็นระบบกฎหมายที่บัญญัติกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรและมีได้ตัดสินตาม แนวคำพิพากษาของศาล ระบบกฎหมายดังกล่าว จึงได้ยึดถือกฎหมายที่ตราโดยฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งเป็นบ่อเกิดหลักของกฎหมาย กล่าวคือ กฎหมายลายลักษณ์อักษรในระบบนี้ คือ กฎหมาย ที่ตราโดยรัฐสภาเป็นหลัก ในส่วนนี้จะได้ศึกษาถึงประเทศที่ไม่มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมายเฉพาะ ดังนี้

1) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

องค์กรศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ (Das Bundesverfassungsgericht) ได้จัดตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 1949 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้ผู้พิพากษาเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีทั้งปวง ผู้พิพากษาในศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ ศาลต่าง ๆ ของสหพันธ์รัฐและของมลรัฐทั้งหลาย เขตอำนาจศาล และที่มาของ ผู้พิพากษาในศาลรัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญ⁷⁴ ศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์รัฐได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 กันยายน 1951 โดยมีการตรากฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ เป็นกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับองค์กร ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ

บทบัญญัติเรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อยในศาลหรือเรื่องละเมิดอำนาจศาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีบทบัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาล (Court Constitution Act ค.ศ. 2975)⁷⁵ หมวด 14 การเผยแพร่และเจ้าหน้าที่ศาล มาตรา 176 ถึง มาตรา 182 สรุปได้ว่า

การรักษาความสงบเรียบร้อย ถือเป็นอำนาจหน้าที่ของประธานศาล (มาตรา 176) โดยหากเป็นกรณีที่คู่ความ ผู้ต้องหา พยาน พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือบุคคลภายนอก ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล

⁷⁴ จาก ศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ, โดย กมลชัย รัตนสกววงศ์ ข, 2538, *วารสารกฎหมายนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 1(25).

⁷⁵ Court Constitution Act 1975. Retrieved from http://www.austlii.edu.au/au/legis/vic/consol_act/ca1975188

อาจถูกนำตัวออกไปจากห้องพิจารณา หรือถูกนำตัวไปกักขังภายในระยะเวลาที่กำหนด แต่ไม่เกิน 24 ชั่วโมง (มาตรา 177) ส่วนโทษปรับมีกำหนด 1,000 ยูโร ขึ้นไป หรืออาจกำหนดให้เป็นโทษกักขังเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ ซึ่งในกรณีนี้ศาลมีอำนาจลงโทษได้ทันที และถือเป็นความผิดทางอาญา (มาตรา 178(1)) ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของสาธารณรัฐเยอรมนีนั้น ผู้ที่ถูกลงโทษสามารถที่จะอุทธรณ์คำสั่งได้ภายในระยะเวลา 1 สัปดาห์ นับแต่วันที่ทราบคำสั่ง เว้นแต่เป็นคำสั่งของศาลแห่งสหพันธรัฐหรือศาลสูงมลรัฐ (มาตรา 181(1)) และผลอุทธรณ์สามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ หากเป็นการอุทธรณ์คำสั่งตามมาตรา 178 ไม่ถือเป็นการทุเลาการบังคับ แต่หากเป็นการอุทธรณ์คำสั่งตามมาตรา 180 มีผลเป็นการทุเลาการบังคับ

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมีวัตถุประสงค์อยู่ 2 ประการ คือ

(1) เพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการกระทำความผิด โดยการตักเตือน หรือการให้ถอนคำพูด โดยถือเป็นอำนาจของผู้พิพากษาหัวหน้าคณะและผู้พิพากษานายเดียว กรณีนี้ผู้ถูกลงโทษไม่มีสิทธิอุทธรณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น

(2) เพื่อเป็นการบังคับ มักใช้กับการก่อกวนหรือรบกวนความเรียบร้อยของศาล ซึ่งมี 2 กรณี คือ ประการแรก กรณีเนื่องจากการไม่เชื่อฟังคำสั่งหรือข้อกำหนดของศาล ซึ่งคำสั่งลงโทษในกรณีนี้ ผู้ถูกลงโทษไม่มีสิทธิอุทธรณ์ใด ๆ และประการที่สอง กรณีเนื่องจากการประพฤติตนไม่เรียบร้อย

จะเห็นได้ว่า การละเมิดอำนาจศาลของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการควบคุมการพิจารณาคดีเท่านั้น รวมถึงยังจำกัดขอบเขตการใช้ และบุคคลที่จะถูกใช้อันแสดงถึงการให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิเสรีภาพของบุคคล⁷⁶ ซึ่งมีความแตกต่างจากบทบัญญัติละเมิดอำนาจศาลในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่รวมถึงการกระทำ ทุกอย่าง อันเป็นการก่อกวนกระบวนการพิจารณาคดี การกระทำที่มีลักษณะเป็นการดูหมิ่นหรือ หมิ่นประมาทผู้พิพากษา และ ไม่จำกัดขอบเขตการใช้และบุคคลผู้ถูกใช้

บทบัญญัติเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเป็นบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาล กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้นำมาใช้ด้วย ตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ มาตรา 17⁷⁷

⁷⁶ จาก ละเมิดอำนาจในเยอรมัน (น. 48-50), โดย คณิต ณ นคร ข, 2522, กรุงเทพฯ: พาสีโน.

⁷⁷ มาตรา 17 (การเปิดเผยต่อสาธารณะ – ตำรวจรักษาความสงบเรียบร้อย – การออกเสียงวินิจฉัย) บัญญัติว่า “หากไม่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ให้นำบทบัญญัติหมวดที่ 14 ถึง 16 แห่งรัฐธรรมนูญ

จะเห็นได้ว่า ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นศาล ที่ก่อตั้งด้วย แนวความคิดการเป็นผู้รักษาความสมดุลระหว่างอำนาจของรัฐกับสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชน มีการตรวจสอบการใช้อำนาจธิปไตยของฝ่ายนิติบัญญัติในการใช้อำนาจมหาชนละเมิดสิทธิของ ปึงเอกชน ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงได้ชื่อว่าเป็นศาล ที่คุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพให้กับประชาชน

2) สาธารณรัฐอาเซอร์ไบจาน

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐอาเซอร์ไบจาน มิได้มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิด อำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมายจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐ อาเซอร์ไบจาน (The Law of Azerbaijan Republic “On Constitutional Court”)⁷⁸ ไว้เป็นการเฉพาะแต่ได้บัญญัติหลักการไว้โดยทั่วไป ในตอนที่ 1 บทบัญญัติทั่วไป มาตรา 5 ความเป็นอิสระของ ศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีรายละเอียด ดังนี้⁷⁹

(1) ศาลรัฐธรรมนูญต้องมีความเป็นอิสระจากอำนาจรัฐ และจะต้อง ไม่ขึ้นตรงกับ องค์กรใด ทั้งการเงินหรือองค์กรในรูปแบบอื่นใดของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ในการบริหารงานของตนเอง ทั้งในส่วนของกฎหมายและการบริหารงานบุคคล

(2) ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม เป็นการบังคับการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ โดยบุคคลหรือเพื่อเหตุผลอื่นใด หรือโดยใช้อิทธิพล บังคับและแทรกแซง ถือได้ว่าเป็นการละเมิด อำนาจศาล และนำมาซึ่งความรับผิดชอบทางอาญา ตามที่กฎหมายของสาธารณรัฐอาเซอร์ไบจาน ได้บัญญัติไว้⁸⁰

ว่าด้วยธรรมนูญศาล เกี่ยวกับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อสาธารณะ ดำรงรักษาความสงบเรียบร้อย ภาษาที่ใช้ในศาล การประชุมปรึกษาหารือ และการออกเสียงวินิจฉัยมาใช้บังคับโดยอนุโลม.”

⁷⁸ The Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan. Retrieved from http://www.constcourt.gov.az/en/download/legislation/law_on_constitutional_court.doc.2015

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Article 5. Independence of Constitutional court.

5.1 Constitutional Court shall be the independent body of the state power and shall not depend in its organizational, financial or any legislative, executive and other judicial, local self-government bodies as well as legal and physical persons.

5.2 Direct or indirect restriction of the constitutional proceedings by any person or for any person, impact, threat and interference as well as contempt of the Court shall be inadmissible and entail criminal responsibility in accordance with the legislation of Azerbaijan Republic.

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า มาตรา 5 (2) การดำเนินการใด ๆ ที่มีลักษณะใช้อิทธิพล ข่มขู่และแทรกแซง ทั้งทางตรงและทางอ้อมย่อมเป็นการละเมิดอำนาจศาล แต่การลงโทษให้นำ กฎหมายปกติมาบังคับใช้ ซึ่งคือกฎหมายอาญาแห่งสาธารณรัฐอาเซอร์ไบจาน (Criminal Code)⁸¹ หมวดที่ 32 มาตรา 289 (2) การดูหมิ่นศาล (Disrespect to Court) ที่บัญญัติว่า ต้องถูกปรับเป็น จำนวน 300 – 500 ของค่าทางการเงินหรือลงโทษโดยการทำงาน (Corrective work) เป็นระยะเวลา 2 ปี หรือต้องโทษจำคุกเป็นระยะเวลา 6 เดือน

3) สาธารณรัฐแอลเบเนีย

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐแอลเบเนีย มิได้มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจ ศาลรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมายว่าด้วยการจัดองค์กรและการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญแห่ง สาธารณรัฐแอลเบเนีย (Law on the organization and functioning of the Constitutional Court of the Republic of Albania) ไว้เป็นการเฉพาะ แต่ได้บัญญัติหลักการไว้โดยทั่วไปในหมวดที่ 1 มาตรา 1 ว่า วิธีพิจารณาใดซึ่งกฎหมายมิได้บัญญัติไว้ ให้ศาลรัฐธรรมนูญนำกฎหมายอื่นมาปรับใช้ตามแต่ละ คดีนั้น ซึ่งในเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล มีการบัญญัติไว้ใน Criminal Code⁸² มาตรา 300 – 324 ในเรื่องความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม โดยหากเป็นการข่มขู่หรือหมิ่นประมาทศาลต้องระวางโทษ ปรับหรือจำคุกเป็นระยะ 2 – 3 ปี

4) สาธารณรัฐอาร์มีเนีย

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐอาร์มีเนีย มิได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ ในกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1997 (Law on the Constitutional Court) ไว้เป็นการ เฉพาะ⁸³ แต่ก็มิมีบทบัญญัติที่เป็นมาตรการในการบังคับเชิงอาญา หากผู้นั้นปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยง การดำเนินการตามคำสั่ง หรือไม่มาพบภายในเวลาที่กำหนด หรือไม่ทำให้บรรลุผลตามคำสั่ง ตามมาตรา 54 และหากฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย⁸⁴

⁸¹ Criminal Code. Retrieved from <https://www.samuihorsale.com/law-texts/thailand-penal-code.html>

⁸² Criminal Code. Retrieved from <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

⁸³ Armenia – Law on the Constitutional Court. Retrieved from <http://concourt.am/english/>

⁸⁴ Armenia – Law on the Constitutional Court

Chapter 8 General rules for the review of cases in the Constitutional Court

Chapter 54 Mandatory character of the orders of the court

(4) Refusing or avoiding implementation of the orders, failing to meet time-limits, not fulfilling the orders or fulfilling them inadequately shall be punishable by law.

ประเทศที่อยู่ในกลุ่มของระบบกฎหมายซีวิลลอว์ อาทิเช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐออสเตรีย ไซปรัส สาธารณรัฐอิตาลี และสาธารณรัฐอาร์มีเนีย จะใช้กฎหมายที่มีการบัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลที่มีอยู่แล้ว จึงเห็นได้ว่า ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องนำมาบัญญัติเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้โดยเฉพาะ เฉกเช่นเดียวกับประเทศในข้อ 3.2.1.1

3.2.2 ประเทศที่มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมายเฉพาะ ประเทศที่มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญและมีรูปแบบ ในการลงโทษที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งมีทั้งโทษจำคุก ไล่ออก ปรับ ไปจนถึงโทษจำคุก ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละประเทศ โดยกลุ่มประเทศในส่วนนี้จะเป็กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีการบัญญัติกฎหมายที่เป็น ลายลักษณ์อักษร ผู้ศึกษาจะศึกษาประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับประเทศไทย ดังนี้

3.2.2.1 สาธารณรัฐออสเตรีย

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐออสเตรีย ได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ในรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1953 (Constitutional Court Act 1953) ส่วนที่ 2 กระบวนการพิจารณาต่อหน้าศาลรัฐธรรมนูญ ตอนที่ 1 บทบัญญัติทั่วไป มาตรา 28 สรุปได้ ดังนี้⁸⁵

(1) บุคคลใดก่อการรบกวนในการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญหรือประพฤติดน ไม่เรียบร้อย ต้องโทษปรับในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นจำนวนไม่เกิน 36 ยูโร และในกรณี ไม่มีเงินชำระค่าปรับ ต้องถูกกักขังเป็นระยะเวลาไม่เกิน 3 วัน

ในกรณีบุคคลใดที่กระทำให้สถานการณ์มีความร้ายแรงขึ้นอย่างชัดเจน ต้องถูกลงโทษ จำคุกภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร ศาลรัฐธรรมนูญอาจกำหนดโทษบุคคลที่ใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมในการเสนอคำร้องต่อศาล ในการกำหนดโทษสำหรับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น ไม่ตัดอำนาจการดำเนินคดีอาญานั้นอีก

(2) ผู้ใดแสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสมในการขอให้ศาลรัฐธรรมนูญดำเนินการใด ๆ หรือ ผู้ใดเบี่ยงเบนความเห็จ เพื่อที่จะให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีล่าช้า จะต้องถูกปรับ 109 ยูโร โดยศาลรัฐธรรมนูญ หรือจะต้องถูกกักขังเป็นระยะเวลาไม่เกิน 9 วัน ในกรณีที่ไม่สามารถชำระค่าปรับได้

⁸⁵ Republic of Austria – Constitutional Court Act 1953. Retrieved from www.vfgh.gv.at/cms/vfgh-site/english/downloads/englishvfgh.pdf

(3) การลงโทษความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ผู้มีอำนาจ ในการดำเนินการ ออกคำสั่งลงโทษ ตาม (1) คือ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ หรือในศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ที่มีอำนาจ ออกคำสั่งตาม (1) หรือ (2) จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมาย⁸⁶

3.2.2.2 สาธารณรัฐเช็ก

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็ก ได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ไว้ในพระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเช็ก ส่วนที่ 2 การดำเนินการต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตอนที่ 1 บทบัญญัติทั่วไป มาตรา 61 (มาตรการในการลงโทษ) โดยมีรายละเอียด ดังนี้⁸⁷

(1) ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ก่อนที่จะมีการประชุมหรือพิจารณาคดี กรณีที่บุคคลใด ขัดขวางกระบวนการพิจารณา โดยเฉพาะหากเป็นกรณีที่เกิดขึ้นต่อศาลโดยไม่อาจปฏิเสธได้หรือขัดขึ้น คำสั่งศาล หรือกระทำการแทรกแซงคำสั่งของศาลหรือกระทำการกีดขวาง ที่ไม่เหมาะสมต่อคำสั่งศาล ประธานองค์คณะตุลาการอาจกำหนดโทษปรับ 100,000 Kc’

(2) การปฏิบัติให้เป็นไปตามคำสั่งของศาลในการกำหนดโทษปรับ จะต้องออกมา ในรูปกฎ ข้อบังคับพิเศษ หรือในรูปกฎหมาย

⁸⁶ Section 28.

(1) Persons disturbing the official activity of the Constitutional Court or through improper conduct may be fined, in case a call to order was of no avail, by a punishment for contempt of court up-to an amount of 36 euros and, in case of being not collectible, a confinement up to three days may be imposed. In case of aggravating circumstances a separate or simultaneous sentence of imprisonment up-to the period of time mentioned is admissible. The Constitutional Court may impose such penalties also on persons using offensive language in written submissions. Imposing a penalty for contempt of court shall not exclude criminal prosecution of the same offence.

(2) Persons who in an apparently frivolous manner request the service of the Constitutional Court or who give false information in order to delay a matter can be fined up-to 109 euros by the Constitutional Court or a confinement sentence of up-to nine day in case it is uncollectable.

(3) The penalties imposed for contempt of court or frivolous action shall be collected in favour of the Federation.

(4) The court of law shall be in charge of execution of the orders of the chairman in according with para 1 or of the Constitutional Court in according with paras 1 or 2. The order shall be deemed to be the executor title.

⁸⁷ The Constitutional Court of the Czech Republic. Retrieved June 13, 2015, from http://angl.concourt.cz/angl_verze/act.php.2015

(3) เพื่อความยุติธรรม การกำหนดโทษปรับอาจได้รับยกเว้น หากเกิดขึ้นภายหลังที่การดำเนินกระบวนการพิจารณาได้เสร็จสิ้นแล้ว

(4) โทษปรับให้นำส่งแก่รัฐ

3.2.2.3 สาธารณรัฐเกาหลี

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลี ได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ไว้ในพระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี ค.ศ. 1988 (แก้ไขเพิ่มเติมเมื่อวันที่ 14 มีนาคม ค.ศ. 2008) มาตรา 79 บัญญัติว่า บุคคลใดก็ตามที่กระทำ ผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามที่กำหนดไว้ภายใต้มาตรานี้ จะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านวอน คือ⁸⁸

(1) บุคคลใดถูกหมายเรียกหรือได้รับมอบหมายให้มาเป็นพยาน พยานผู้เชี่ยวชาญ ผู้ตีความหรือล่าม ให้มาศาลรัฐธรรมนูญแต่ไม่มา โดยปราศจากเหตุอันสมควร

(2) บุคคลใดถูกถามหรือให้นำเสนอเอกสาร พยานหลักฐานต่อ ศาลรัฐธรรมนูญ แต่ไม่ยอมนำเสนอ โดยปราศจากเหตุอันสมควร

(3) บุคคลใดปฏิเสธหรือรบกวนหรือหลีกเลี่ยงในการตรวจสอบ สอบสวนของศาลรัฐธรรมนูญ โดยปราศจากเหตุอันสมควร⁸⁹

⁸⁸ Constitution_of_the_Republic_of_Korea. Retrieved June 13, 2015, from <http://english.court.go.kr/2015>

⁸⁹ Article 79 (Penal Provision)

Any person who fall sunderany of the following subparagraph, shall be punished by an imprisonment not more than one year, or a fine not exceeding one million won:

1. Person who is summoned or commissioned as a witness, expert witness, interpreter or translator by the Constitutional Court but fails to attend without any justifiable reason

2. Person who is demanded or ordered to present articles of evidence by the Constitutional Court but fails to present them without any justifiable reason ; or

3. Person who refuse, interferes with or evades an inspection or examination of the Constitutional Court without any justifiable reason.

3.2.2.4 สาธารณรัฐลัตเวีย

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐลัตเวีย ได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ไว้ในกฎหมายศาลรัฐธรรมนูญ (Constitutional Court Law ค.ศ. 1997) มาตรา 28.2 โดยมีรายละเอียด ดังนี้⁹⁰

มาตรา 28.2 กระบวนการในการลงโทษ

(1) ในกรณีตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายนี้ ศาลรัฐธรรมนูญสามารถกำหนดมาตรการในการลงโทษได้ ดังนี้

1. ตักเตือน (Warning)
2. การไล่ออกจากห้องพิจารณาคดี (Expulsion from the court hall)
3. ปรับ (Fine)

(2) ประธานศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งตักเตือนผู้ที่ประพฤติตนไม่เรียบร้อยในระหว่างการพิจารณาคดี

(3) การไล่นักชกดังกล่าวออกจากห้องพิจารณาอาจนำมาใช้ ในกรณีที่บุคคลผู้นั้นได้รับการตักเตือนแล้ว และได้กระทำการดังกล่าวซ้ำอีกในระหว่างการพิจารณาคดี บุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในคดีหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องในคดี และได้รับการขอร้องให้ออกไปจากห้องพิจารณาคดีโดยประธานองค์คณะในการพิจารณาคดี แต่ไม่ยอมออกไป⁹¹

(4) ศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งปรับในกรณีและจำนวนเงิน ดังต่อไปนี้

1) ถ้ามีส่วนเกี่ยวข้องในคดี ผู้ที่หมายเรียกให้มา เป็นพยาน พยานผู้เชี่ยวชาญ พยานหรือล่าม ไม่มาตามหมายเรียกของศาลรัฐธรรมนูญ ในการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ โดยไม่มีเหตุอันสมควร จะต้องถูกปรับ 100 แลต (Lats) และ

2) ถ้าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในคดีหรือบุคคลอื่นซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องในคดีได้รับการตักเตือน แต่ได้กระทำการดังกล่าวอีกในระหว่างการพิจารณาคดีของ ศาลรัฐธรรมนูญ จะต้องถูกปรับ 150 แลต (Lats)

(5) การคัดลอกสำเนาคำพิพากษา (คัดบางส่วนจากรายงานการประชุม) ผู้ที่ถูกปรับเท่านั้น ที่มีสิทธิขอคัดลอกสำเนาคำพิพากษา

⁹⁰ Latvijas Republikas Satversmes tiesa. Retrieved from

<http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=9.2015>

⁹¹ จาก การละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในต่างประเทศ, โดย สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา, 2551 (กุมภาพันธ์). กรุงเทพฯ: พี. เพรส.

(6) บุคคลใดที่ถูกกำหนดโทษปรับภายใน 10 วันหลังจาก ที่ได้รับสำเนาคำพิพากษา (คัดบางส่วนมาจากรายงานการประชุม) อาจร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อยกเว้นค่าปรับหรือลดค่าปรับก็ได้

(7) การปรับให้เป็นไปตามวิธีพิจารณาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง⁹²

3.2.2.5 สาธารณรัฐเบลารุส

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเบลารุส ได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ไว้ใน Law Of The Republic Of Belarus on The Constitutional Court of The Republic

⁹² Section 28.2 Procedural Sanctions

(1) In case prescribed by this Law, the court may apply the following procedural sanctions:

- 1) a warning ;
- 2) Expulsion from the court room ; or
- 3) a fine

(2) The Chair of a court may issue a warning to a person who is disturbing order during the time of a matter being adjudicated

(3) Expulsion from the courtroom may be applied in cases when a person to whom a warning has been issues, repeatedly disturbs order during the time of a matter being adjudicated. Those persons present who are not participants of a matter or other persons involved in a matter shall be expelled by the chair of a court sitting, but participants of a matter – by the court, if the representative of a participant of a matter – a State authority or official – is expelled from the courtroom, this shall be reported to the authority or official that he or she represents.

(4) The Court may impose a fine in the following cases and amount:

- 1) if a participant of a matter, invited person, specialist (expert), witness or interpreter does not appear at a court sitting due to reasons that the court have declared as unjustified – a fine of up to LVL 100 ; and,
- 2) if a participant of a matter or another person involved in a matter to whom a warning has been issued, repeatedly disturbs order during the time of a matter being adjudicated – a fine of up to LVL 150.

(5) A true copy of the court decision (extract from the minutes) regarding imposition of a fine shall be sent to the person on whom the fine is imposed.

(6) A person on whom a fine has been imposed may, within ten days after the receipt of a true copy of the court decision (extract from the minutes), petition the Constitutional Court to release such person from the fine or reduce the amount thereof.

(7) A fine shall be recovered according to the procedures determined by the Civil Procedure Law.

of Belarus 1994 ส่วนที่ 3 หลักการพิจารณาต่อศาลรัฐธรรมนูญ (Rules Of Procedure Before The Constitutional Court) มาตรา 46 โดยมีรายละเอียด ดังนี้⁹³

ให้ศาลรัฐธรรมนูญกำหนดโทษปรับสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนที่กระทำการดูหมิ่นศาล ในกรณีดังต่อไปนี้

1. การไม่นำส่งเอกสารหรือวัตถุใด ๆ ที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งหรือคำร้องขอภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยปราศจากเหตุอันสมควร

2. การให้ข้อมูลหรือเอกสารอันเป็นเท็จ

3. การไม่มาศาลในขณะนั่งพิจารณาคดีโดยปราศจากเหตุอันสมควร

4. การก่อกวนรบกวนในศาลขณะนั่งพิจารณาคดี

โดยหากผู้กระทำความผิดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ จะต้องโทษปรับ 50 เท่า หากเป็นประชาชนจะต้องโทษปรับ 10 เท่า⁹⁴

⁹³ The Constitutional Court of the Republic of Belarus. Retrieved June 13, 2015, from http://ncpi.gov.by/ConstSud/eng/constit_low.htm..2015

⁹⁴ Article 46

Entitlement of the Constitutional Court to Impose Fines The Constitutional Court shall be entitled to impose fines on officials and citizens showing disrespect for the Constitutional Court.

Fines may be imposed on the following grounds:

failure to implement within the set time limit, without valid excuse, orders or requests of a Constitutional Court judge to provide documents and other materials, carry out checks and render aid and assistance in connection with the consideration of a specific issue;

deliberate submission of false information and documents to the Constitutional Court;

failure to appear without valid excuse, refusal to appear or failure to give notification of the impossibility of appearing at a sitting of the Constitutional Court of a witness, expert or specialist;

non authorised violation by a participant in the sitting of the order of speaking, the use of strong or abusive language or other disturbances of the procedure for Constitutional Court sittings,

refusal to comply with the presiding official's instructions on procedural matters. For each disturbance the Constitutional Court shall be entitled to impose fines of up to 10 base values on citizens and of up to 50 base values on officials.

The procedure for implementing Constitutional Court decisions on the collection of fines shall be established by the Constitutional Court.

3.2.2.6 สาธารณรัฐแอฟริกาใต้

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ไว้ในกฎหมายประกอบศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1995 มาตรา 9 ละเมิดอำนาจศาล โดยมีรายละเอียด ดังนี้⁹⁵

(1) บุคคลใด

(a) ในระหว่างการนั่งพิจารณาของศาล มีเจตนาหมิ่นประมาทประธานศาลรัฐธรรมนูญหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหรือเจ้าหน้าที่ใดของศาลในขณะนั่งพิจารณาคดีหรือกระทำการขัดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญหรือตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญหรือเจ้าหน้าที่ใดของศาลในการปฏิบัติหรือการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่

(b) เจตนาขัดขวางการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลหรือ ประพฤติตัวไม่เหมาะสมในบริเวณพิจารณาคดีของศาลเป็นเหตุให้หยุดชะงัก

(c) กระทำการอื่นใดอันเป็นการปฏิบัติตัวที่ไม่เหมาะสม อันมีอิทธิพลต่อศาลเกี่ยวกับคดีหรือการพิจารณาคดีโดยศาล

โดยคำสั่งศาลผู้นั้นอาจต้องออกไปหรือถูกกักขังจนกว่าจะเสร็จสิ้น การพิจารณาคดีของศาล

(2) การออกไปหรือการกักขังภายในระยะเวลาตาม (1) ไม่ตัดอำนาจศาลในการดำเนินคดีของบุคคลที่เกี่ยวข้องคดีในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล⁹⁶

⁹⁵ Juta and Company, Ltd. Retrieved from <http://www.justice.gov.za/legislation/acts/1995-013.pdf>.2015

⁹⁶ Contempt of Court

9. (1) Any person who

(a) during the sitting of the Court, wilfully insults any member of the Court or any officer of the Court present at the sitting, or who wilfully hinders or obstructs any member of the Court or any officer thereof in the exercise of his or her powers or the performance of his or her duties ;

(b) wilfully interrupts the proceedings of the Court or otherwise misbehaves himself or herself in the place where the sitting of the Court is held ; or

(c) does anything calculated improperly to influence the Court in respect of any matter being or to be considered by the Court,

May, by order of the Court, be removed and detained in custody until the rising of the Court.

(2) Removal and detention in terms of subsection (1) shall not preclude the prosecution in a court of law of the person concerned on a charge of contempt of court.

3.2.2.7 สาธารณรัฐตุรกี

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐตุรกี มิได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้แน่ชัดแต่ประการใด⁹⁷ แต่เมื่อพิจารณาตามกฎหมายว่าด้วยองค์การและกระบวนการสอบสวนของศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1983 มาตรา 50 แล้ว พบว่าคณะตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญหรือประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดโทษค่าปรับบางประการ ในกรณี ที่มีผู้ใดมายื่นคำร้องทุกข์อันไม่เป็นการสมควรเพื่อเป็นการทำทนายศาล เป็นจำนวนเงิน 10,000 – 100,000 TL โดยจะต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ยื่นทราบก่อน และนำค่าปรับ ที่รวบรวมได้นำส่งตามกฎหมายว่าด้วยการจัดการเก็บหนี้สาธารณะ⁹⁸

⁹⁷ Law of the organization and trial procedures of the constitutional court. Retrieved from <http://www.anayasa.gov.tr>

⁹⁸ Article 50 Unsuitable petitions for challenge

If the President or members of the Constitutional Court refuse requests related to a challenge, the Court shall collect, according to the nature of the request for challenge, a fine varying anywhere from 10,000 TL up to 100,000 TL from the person who requested this challenge.

The fine which shall be announced according to the above-mentioned paragraph shall be collected in accordance with the Law on Collection of Public Debts.

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจ

ศาลรัฐธรรมนูญของไทย และแนวทางการแก้ไข

ศาลรัฐธรรมนูญถือเป็นองค์กรศาลที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ มีบทบาทและภารกิจสำคัญในการควบคุมมิให้กฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญก่อนที่มีการประกาศใช้ หรือการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญภายหลังที่มีการประกาศใช้ ควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ นอกจากหน้าที่สำคัญ 2 ประการดังกล่าวแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญ ยังมีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการดำเนินการของพรรคการเมือง การวินิจฉัยสมาชิกภาพหรือคุณสมบัติของสมาชิกรัฐสภาและรัฐมนตรี รวมตลอดถึงการวินิจฉัยเกี่ยวกับการสิ้นสุดสภาพความเป็นพรรคการเมืองและการวินิจฉัยให้ยุบพรรคการเมือง ด้วยเหตุนี้ การพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทในคดีลักษณะดังกล่าว อันมีความเชื่อมโยงกับตัวแทนของประชาชน ในฐานะที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ย่อมปฏิเสธไม่ได้เลยว่าจะต้องมีฝ่ายที่เห็นด้วยหรือเห็นต่างออกมาแสดงความคิดเห็น ในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ต่อสาธารณะก่อนการพิจารณาคดี ในระหว่างการพิจารณาคดีหรือภายหลังที่มีคำวินิจฉัยชี้ขาดคดีแล้ว ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการ พิจารณาคดี คำวินิจฉัยของศาลหรือความเห็นที่มีผลกระทบต่อคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ อาจมีความเหมาะสมและไม่เหมาะสม หรืออาจจะหมิ่นเหม่ต่อการกระทำที่อาจเป็นความผิดตามกฎหมาย ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญได้ปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์เช่นเดียวศาลอื่น และด้วยเหตุที่การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลนั้น ศาลจะต้องควบคุมกระบวนการให้เป็นไปด้วยความสงบและเรียบร้อย มิให้ส่งผลกระทบต่อการรับฟังหลักฐานแห่งคดี ตลอดถึงคำวินิจฉัยชี้ขาดคดี ศาลรัฐธรรมนูญจึงจำเป็นต้องมีมาตรการที่จะนำมาบังคับใช้ เพื่อควบคุมความสงบเรียบร้อยในบริเวณที่ทำการศาลและภายนอกศาล เพื่อให้กระบวนการพิจารณาวินิจฉัยคดียุติไปจากศาล และจากเหตุการณ์ในปัจจุบันซึ่งมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคล คูหมิ่นศาลหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จึงเกิดปัญหาที่ว่า ศาลรัฐธรรมนูญเองไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลไว้โดยเฉพาะ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องอาศัยช่องทาง ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเอง ซึ่งผู้ศึกษาจะได้

ทำการศึกษาวิเคราะห์ในทั้งหมด 3 ประเด็น คือ (1) ปัญหาศาลรัฐธรรมนูญไม่มีกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจ ศาลรัฐธรรมนูญไว้โดยเฉพาะ (2) ปัญหาการใช้ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล และ (3) ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่มีลักษณะเข้าข่ายการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

4.1 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขในกรณีศาลรัฐธรรมนูญไม่มีกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้โดยเฉพาะ

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่วินิจฉัยข้อพิพาทที่มีหลักประกันความเป็นอิสระขององค์กรและตามหลักทฤษฎีความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษาและตุลาการ โดยคำวินิจฉัย มีลักษณะเป็นที่สุด กล่าวคือ คำวินิจฉัยเป็นเด็ดขาดและมีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอิสระอื่นของรัฐ และมีกฎหมายวิธีพิจารณาความเป็นการเฉพาะ โดยเป็นลักษณะขององค์กรตุลาการในทางเนื้อหา

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากศาลอื่นทั่วไป กล่าวคือ มิใช่ศาลที่พิจารณาคดีแพ่ง อันเป็นคดีเกี่ยวกับข้อพิพาทของสิทธิระหว่างเอกชนกับเอกชน หรือคดีอาญา อันเป็นคดีที่พิจารณาบทลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดในทางอาญาเช่นเดียวกับ ศาลยุติธรรม มิใช่ศาลที่พิจารณาคดีพิพาทลงโทษผู้กระทำความผิดอาญาซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ในขณะที่กระทำความผิดเช่นเดียวกับศาลทหาร และมีศาลที่พิจารณาคดีปกครองซึ่งเป็นข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน และข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเช่นเดียวกับศาลปกครอง แต่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบรรดาร่างกฎหมาย และกฎหมายที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญโดยการตราของ ฝ่ายนิติบัญญัติ อีกทั้งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ควบคุมมิให้บทบัญญัติของกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ อันเป็นหลักประกันความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ซึ่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันเด็ดขาดต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ

เห็นได้ว่า ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรศาลที่ใช้อำนาจฝ่ายตุลาการในการพิจารณา วินิจฉัยตัดสินคดีที่มีลักษณะเป็นศาลที่ใช้กฎหมายมหาชนต่างจากศาลยุติธรรมปกติ ซึ่งโดยลักษณะของคู่กรณี กระบวนการพิจารณาและผลของคำวินิจฉัยแล้ว ย่อมผูกพันต่ออำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ

ดังนั้น เมื่อผลของคำวินิจฉัยจะออกมาเป็นประการใด อาจทำให้มีฝ่ายที่ได้รับประโยชน์หรือฝ่ายที่ไม่ได้รับประโยชน์จากคำวินิจฉัยดังกล่าว จะออกมาแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์คำวินิจฉัยได้ เมื่อพิจารณาแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจะมีคู่ขัดแย้งที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีลักษณะเป็นวงกว้าง

บทบัญญัติเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล เป็นหลักกฎหมายสากลทั่วไปไม่ว่าจะเป็นศาลในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) หรือศาลในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) ต่างก็มีกฎหมายที่ให้อำนาจศาลพิจารณาลงโทษผู้ละเมิดอำนาจ เพียงว่าไม่มีการบัญญัติกฎหมายไว้โดยตรงสำหรับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลมีอำนาจชี้ขาด หรือจัดข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งหรือความเดือดร้อนให้แก่คู่ความ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีมาตรการหรือเครื่องมือที่ให้อำนาจแก่ศาลในอันที่จะรักษาความสงบเรียบร้อย ในบริเวณศาล และเพื่อให้กระบวนการพิจารณาคิดดำเนินไปด้วยความเที่ยงธรรมและรวดเร็ว ก่อให้เกิดความเสมอภาคกับคู่ความอันเป็นประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีบทบัญญัติในเรื่องละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้อำนาจศาลในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในบริเวณที่ทำการศาล และบริเวณภายนอกศาล รวมทั้งคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในอันที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาได้อย่างเป็นธรรมและรวดเร็ว ปราศจากข้อครหาจากสังคม โดยส่วนรวม

การกระทำหรือพฤติกรรมที่เกิดจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลผู้ซึ่งไม่ยอมรับคำพิพากษาของศาลหรือการกระทำใด ๆ เพื่อสร้างสถานการณ์ในทางการเมืองให้เกิดความไม่ชอบธรรมแก่ศาลหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ การกระทำหรือพฤติกรรมนั้น จึงควรต้องมีบทบัญญัติเพื่อกำหนดบทลงโทษให้มีความชัดเจนและมีลักษณะเฉพาะที่เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

ในหัวข้อนี้ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่มีกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ โดยเฉพาะ อันเป็น การกำหนดมาตรการลักษณะของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ และกำหนดบทลงโทษเป็นการเฉพาะ

4.1.1 วิเคราะห์ปัญหา

ในปัจจุบัน ศาลรัฐธรรมนูญของไทยยังไม่มีมาตรการพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญขึ้นใช้บังคับ เนื่องจากยังไม่ผ่านกระบวนการพิจารณาในทางรัฐสภา ศาลรัฐธรรมนูญได้อาศัยข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ศาลมีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยในการพิจารณาวินิจฉัยคดี โดยให้อำนาจในการออกกระเปียบเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย แต่ไม่ให้อำนาจลงโทษบุคคลที่ก่อว่นกระบวนการพิจารณาคดีของศาล หรือฝ่าฝืน

ระเบียบในการรักษาความสงบเรียบร้อยในการพิจารณาคดีของศาล ตลอดจนวิพากษ์วิจารณ์ คำวินิจฉัยจนทำให้เสื่อมเสียความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา ศาลรัฐธรรมนูญจึง ไม่มีอำนาจลงโทษ บุคคลที่กระทำการดังกล่าว

การที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น เนื่องจากอำนาจในการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะกระทบกับบุคคลภายนอกได้ รัฐธรรมนูญมิได้กำหนดให้อำนาจในเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจน

ความจำเป็นที่จะบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ต้องพิจารณาว่ามีข้อดีและข้อเสียอย่างไรหากให้มีการบัญญัติและหากไม่ได้บัญญัติบทบัญญัติดังกล่าวขึ้น โดยแยกอธิบายได้ ดังนี้

ถ้าหากให้มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจะมีเครื่องมือที่ใช้ในการกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรการในการควบคุมความสงบเรียบร้อยและปกป้องการทำหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ อันเป็นการคุ้มครองตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญ ปฏิบัติหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีจากบุคคลที่จะกระทำการอันมีลักษณะละเมิดอำนาจศาล

เนื่องจากเคยมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นกรณีวิพากษ์วิจารณ์คำวินิจฉัยก็ดี วิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติหน้าที่ของศาลหรือ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญก็ดี หรือกรณีศาลรัฐธรรมนูญถูกปิดล้อมและบุกรุกเข้าไปฉีกหมายปิดประกาศและไม่ให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเข้าทำหน้าที่พิจารณาคดีภายในที่ทำการของ ศาลรัฐธรรมนูญในคดีสำคัญ หรือในกรณีใช้ถ้อยคำรุนแรงโดยปลุกปั่น ยุยง ให้ประชาชนไม่ยอมรับอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาวินิจฉัยคดี จึงมีความจำเป็นต้องมีบทบัญญัติกำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองและป้องกัน และมีบทบัญญัติที่กำหนดบทลงโทษสำหรับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้โดยเฉพาะ

ถ้าหากไม่มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่มีบทบัญญัติอันมีลักษณะที่เป็นการเฉพาะ ในการคุ้มครองการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

เมื่อพิจารณาแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่มีลักษณะกระบวนการพิจารณาคดี และผลของคำพิพากษามีลักษณะพิเศษ ซึ่งผูกพันองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ ประกอบกับพิจารณาถึงการให้มีบทบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ศาลมีเครื่องมือในการกำหนดหลักเกณฑ์และบทลงโทษของฐานความผิดดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีบทบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

4.1.2 แนวทางการแก้ไข

เมื่อพิจารณาถึงความประสงค์ของการแก้ไขปัญหาลักษณะนี้ เพื่อความรวดเร็วและเด็ดขาด อันเป็นการให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ เป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง ประกอบกับเมื่อพิจารณากับระบบศาลรัฐธรรมนูญในต่างประเทศที่มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจ ศาลรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมายเฉพาะแล้ว

ผู้ศึกษาพบว่า หลักการพื้นฐานที่สำคัญในการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจ ศาลรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมายเฉพาะมีความจำเป็นหรือไม่ อย่างไร เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการบัญญัติความผิดฐานดังกล่าวต่อไป

จากการศึกษาพบว่า ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาระเบียบและความเรียบร้อยในที่ทำการหรือบริเวณที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญและการเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 นั้น พบว่า เป็นเพียงมาตรการทั่วไปในการกำหนดหลักเกณฑ์ การอนุญาตให้บุคคลภายนอกหรือประชาชนเข้ามาในที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญหรือห้องพิจารณา โดยมีข้อกำหนดต่าง ๆ เช่น ห้ามส่งเสียงดัง (ข้อ 4)¹ ห้ามนำสัตว์ เครื่องมือสื่อสาร หรือสิ่งของ ที่น่าจะเป็นอันตรายหรือก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่บุคคลเข้ามาในห้องพิจารณา (ข้อ 13)²

จากที่ได้กล่าวมานั้น เป็นเพียงมาตรการขั้นต้นในการบริหารจัดการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นหน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญ ในการดำเนินการเพื่อป้องกันหรือยับยั้งมิให้มีเหตุอันนำไปสู่การละเมิดอำนาจศาลขึ้น เช่น การปิดประกาศระเบียบดังกล่าว ให้เป็นที่สังเกตเห็นได้ง่าย เพื่อให้ผู้พบเห็นได้ทราบถึงข้อปฏิบัติหรือข้อควรเว้นปฏิบัติในบางเรื่อง หรือการขอความร่วมมือผู้เข้ามาฟังการพิจารณาคดีของศาล ที่จะต้องใช้สมาธิในการจดจำถ้อยคำ รายละเอียดของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง พยานของแต่ละฝ่าย เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาวินิจฉัย

¹ ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการรักษาระเบียบและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการหรือบริเวณที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ และการเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ข้อ 4 บัญญัติว่า “บุคคลภายนอกที่เข้ามาในที่ทำการหรือบริเวณที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ หรือห้องพิจารณา ต้องแต่งกายให้สุภาพ ประพฤติตนให้เรียบร้อย ห้ามส่งเสียงดัง หรือกระทำการอื่นใด อันก่อให้เกิดความไม่เรียบร้อยในที่ทำการหรือบริเวณที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ หรือห้องพิจารณา.”

² ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการรักษาระเบียบและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการหรือบริเวณที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ และการเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ข้อ 13 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้นำสัตว์ เครื่องมือสื่อสาร วัตถุ หรือสิ่งของที่น่าจะเป็นอันตราย หรือก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่บุคคลเข้ามาในห้องพิจารณา.”

ประกอบคุณพินิจซึ่งนำนักพยานหลักฐานทั้งหมด หรือการลงเว้นอาชญา อุปกรณ์ เครื่องมือสื่อสาร อันอาจมีส่วนหรือใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด เป็นต้น

ในกรณีข้างต้น เป็นเพียงขั้นตอนหรือมาตรการในการบริหารจัดการความสงบเรียบร้อย โดยทั่วไปเท่านั้น หากมีการฝ่าฝืนเกิดขึ้นก็ไม่อาจนำบทลงโทษตามระเบียบของ ศาตราจารย์ธรรมนุญ มาปรับใช้ได้ เนื่องจากระเบียบดังกล่าวมิได้กำหนดบทลงโทษของผู้ที่ฝ่าฝืนไว้

การจะนำบทลงโทษหรือมาตรการทางปกครอง (Administrative Measures) มาปรับใช้นั้น ต้องปรากฏว่า กฎ หรือระเบียบ ได้กำหนดบทลงโทษดังกล่าวไว้ ซึ่งระเบียบของ ศาตราจารย์ธรรมนุญก็มิได้มีลักษณะเช่นนั้น

ส่วนการจะนำมาตรการทางอาญา (Criminal Measures) มาปรับใช้ก็สามารถ กระทำได้ ในลักษณะที่เป็นความผิดลหุโทษ (Petty Offense) เช่น หากตรวจค้นและพบอาวุธ ถ้าเป็นกรณีที่มีได้มีอำนาจพกพาตามกฎหมาย ผู้นั้นย่อมมีความผิดฐานพกพาอาวุธไปในเมืองโดยไม่มีเหตุอันสมควรซึ่งมีโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท (มาตรา 371)³ เว้นแต่การเข้ามาในที่ทำการศาลหรือในห้องพิจารณาได้มีการทำลายทรัพย์สินของสำนักงาน ซึ่งจะเป็นความผิดฐาน ทำให้เสียหาย (มาตรา 358)⁴ และย่อมมีโทษหนักขึ้น เพราะถือเป็นทรัพย์สินของทางราชการ (มาตรา 360)⁵

สำหรับมาตรการทางแพ่ง สามารถนำมาปรับใช้บังคับได้ หากเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของทางราชการในการให้ผู้กระทำความผิดชดเชยราคา

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นเพียงมาตรการเบื้องต้นในการยับยั้งหรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสที่จะกระทำความผิด ซึ่งหากมีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจ ศาตราจารย์ธรรมนุญและมีบทลงโทษที่ชัดเจน ย่อมจะเป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้ผู้กระทำความผิด การยับยั้ง ช่างใจก่อนการตัดสินใจในการที่จะกระทำการบางอย่าง

³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 371 บัญญัติว่า “ผู้ใดพาอาวุธไปในเมือง หมู่บ้านหรือทางสาธารณะ โดยเปิดเผยหรือโดยไม่มีเหตุสมควร หรือพาไปในชุมนุมชนที่ได้จัดให้มีขึ้นเพื่อนมัสการ การรื่นเริงหรือการอื่นใด ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท และให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ริบอาชญา”

⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 บัญญัติว่า “ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่นหรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำให้เสียหาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 360 บัญญัติว่า “ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อสาธารณประโยชน์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

เมื่อพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ เห็นได้ว่า มีอำนาจหน้าที่แตกต่างไปจากรูปแบบศาลปกติ เนื่องจากในคดีที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง การวินิจฉัยสมาชิกภาพ หรือคุณสมบัติของสมาชิกรัฐสภา และรัฐมนตรี ตลอดจนการวินิจฉัยเกี่ยวกับการสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมือง หรือการวินิจฉัยยุบพรรคการเมือง อันมีความเชื่อมโยงกับประชาชนในฐานะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าจะต้องมีฝ่ายที่ขึ้นชอบหรือไม่ขึ้นชอบออกมาแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ในระหว่างการพิจารณาคดี หรือภายหลังที่มีคำวินิจฉัยชี้ขาดคดีแล้ว

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ กระบวนการพิจารณา หรือความเห็นที่มีต่อตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ อาจมีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม หรืออาจหมิ่นเหม่ต่อการกระทำที่อาจเป็นความผิดกฎหมาย เมื่อพิจารณาจากบทบาทและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามหัวข้อ 2.4.2 และผลผูกพันของคำพิพากษาของศาลแล้ว จึงปฏิเสธมิได้เลยว่าทำให้เกิดคู่ขัดแย้งที่เสียประโยชน์จากคำวินิจฉัยของศาลเป็นจำนวนมาก

เพราะฉะนั้น การที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลจะต้องเป็นไปด้วย ความสงบ และไม่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาคดี กระบวนการรับฟังพยานหลักฐาน ตลอดจนคำวินิจฉัยชี้ขาดคดี เพื่อควบคุมความสงบเรียบร้อยในบริเวณที่ทำการศาล มาตรการที่ศาลรัฐธรรมนูญจะนำมาบังคับใช้ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการวินิจฉัยชี้ขาดอรรถคดี

นอกจากนี้จากการศึกษายังพบว่า ศาลปกครองซึ่งถือเป็นศาลในระบบไต่สวน เช่นเดียวกันได้มีการบัญญัติฐานความผิดดังกล่าวไว้ในกฎหมายเฉพาะ ตามมาตรา 57⁶ มาตรา 64⁷

⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 57 บัญญัติว่า “ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนทำหน้าที่ตรวจสอบและเสนอความเห็นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่อองค์คณะพิจารณาพิพากษา ตลอดจนดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับคดีนั้น

ในระหว่างการดำเนินการของตุลาการเจ้าของสำนวนตามวรรคหนึ่ง ให้เปิดโอกาสให้คู่กรณีได้ทราบถึงข้ออ้างหรือข้อแย้งของแต่ละฝ่าย และให้คู่กรณีแสดงพยานหลักฐานของฝ่ายตนเพื่อยืนยันหรือหักล้างข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายได้ เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่าได้รวบรวมข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพียงพอแล้ว ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนทำความเห็นเสนอให้องค์คณะพิจารณาพิพากษาเพื่อพิจารณาคดีต่อไป

ในการให้โอกาสคู่กรณีตามวรรคสอง ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนกำหนดให้คู่กรณีแสดงพยานหลักฐานของฝ่ายตนภายในระยะเวลาที่กำหนด ถ้าคู่กรณีมิได้ปฏิบัติภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้ถือว่าคู่กรณีที่มิได้แสดงพยานหลักฐานนั้น ไม่มีพยานหลักฐานสนับสนุนหรือยอมรับข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งแล้วแต่กรณี และให้ศาลปกครองพิจารณาพิพากษาต่อไปตามที่เห็นเป็นการยุติธรรม

ในกรณีที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนดตามวรรคสามหรือมีพฤติกรรมประวิงคดีให้ล่าช้า ศาลปกครองจะรายงานผู้บังคับบัญชา ผู้กำกับดูแล ผู้ควบคุม หรือ

และมาตรา 65⁸ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เพื่อเป็นการคุ้มครองการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

เมื่อพิจารณาตามหลักสากลก็มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมายเฉพาะของแต่ละประเทศ ดังนี้

สาธารณรัฐออสเตรเลีย บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1953 มาตรา 28

สาธารณรัฐเกาหลี ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี ค.ศ. 1988 มาตรา 79

สาธารณรัฐเช็ก บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเช็ก มาตรา 61

เมื่อพิจารณาถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และพิจารณาจากข้อดีข้อเสีย ประกอบกับหลักสากลของต่างประเทศ และศาลปกครองของไทยแล้ว ผู้ศึกษาพบว่า มีความเหมาะสม และมีความจำเป็นในการที่ศาลรัฐธรรมนูญจะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ไว้ในกฎหมายเฉพาะที่มีลักษณะเป็นเอกเทศ เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญของศาลในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในบริเวณศาล และให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ของศาลเป็นไปอย่างมีระบบ รวดเร็ว และเกิดความชัดเจน ทั้งยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธาให้กับประชาชนที่มีต่อศาล

นายกรัฐมนตรีเพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุงหรือสั่งการหรือลงโทษทางวินัยต่อไปก็ได้ ทั้งนี้ โดยไม่เป็นการตัดอำนาจที่ศาลจะมีคำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล

การปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการเจ้าของสำนวนและพนักงานคดีปกครองให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด.”

⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 64 บัญญัติว่า “นอกจากที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ให้นับบทบัญญัติที่ถือว่าเป็นการกระทำละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม และเมื่อมีการละเมิดอำนาจศาลให้ศาลปกครองมีอำนาจสั่งลงโทษได้ ดังนี้

- (1) ตักเตือน โดยจะมีคำดำหนิเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้
- (2) ไล่ออกจากบริเวณศาล
- (3) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลพึงใช้อย่างระมัดระวังและเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณี และหากเป็นการสั่งลงโทษตาม (3) ให้องค์กรอื่นที่มีชอ้งค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นเป็นผู้พิจารณาและสั่งลงโทษ.”

⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 65 บัญญัติว่า “ผู้ใดวิจารณ์การพิจารณาหรือการพิพากษาคดีของศาลปกครองโดยสุจริตด้วยวิธีการทางวิชาการ ผู้นั้นไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล หรือดูหมิ่นศาลหรือ ตุลาการ.”

รัฐธรรมนูญในฐานะเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการในนามพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ เนื่องจากหากไม่มีมาตรการใดมาใช้บังคับได้อย่างชัดเจนแล้ว ประชาชนก็จะ ไม่มีความยำเกรงหรือเกรงกลัว และเป็นผลทำให้องค์กรตุลาการ โดยเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญอันมีลักษณะเป็นศาลสูงที่ต้องได้รับความเชื่อมั่น เคารพนับถือจากประชาชน ก็อาจจะมิได้ ความสงบสุขก็ย่อมไม่เกิดขึ้นในบ้านเมือง

ดังนั้น การบัญญัติกฎหมายจึงควรอยู่ในรูปแบบของการบัญญัติโดยผ่านรัฐสภา ที่มีจุดยึดโยงกับประชาชน มิใช่เป็นการนำข้อบังคับหรือระเบียบของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมาปรับใช้เพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล อันจะขัดต่อหลักการพื้นฐานในเรื่องหลักการ จำกัดสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน ดังจะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ในหัวข้อ 4.2 ต่อไป

ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรมีร่างหลักการในการคุ้มครองเพื่อควบคุมการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและรวดเร็ว เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาดำเนินต่อไปได้ และเป็นการรักษาประโยชน์ของคู่กรณี จึงควรมีข้อความดังต่อไปนี้

มาตรา ... “ในการพิจารณาคดีของศาล ให้ศาลมีอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการศาลหรือบริเวณที่ทำทำการศาลหรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล การให้บุคคลใดซึ่งฝ่าฝืนออกไปนอกสถานที่พิจารณา และให้กระทำการใด ๆ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว รวมทั้งวางระเบียบเพิ่มเติมเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ”

ในกรณีการกำหนดบทลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ที่คิดจะกระทำความผิดเกิดความยำเกรงและเกรงกลัวที่จะไม่กระทำความผิดกฎหมาย การกำหนดบทลงโทษหรือการลงโทษต้องมีความสัมพันธ์กันและเป็นสิ่งจำเป็นในการควบคุมสังคมให้สงบสุขได้

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ จุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองศาลรัฐธรรมนูญ และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้ดำรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ และควบคุมกระบวนการพิจารณาเป็นไปอย่างอิสระและรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องมีมาตรการพิเศษในการรักษาความเป็นระเบียบภายในบริเวณที่ทำทำการศาลและนอกบริเวณศาล เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อผู้กระทำความผิดจะกระทำละเมิดต่อมาตรการที่ได้กำหนดไว้ ย่อมต้องส่งผลให้ผู้กระทำเกิดความยำเกรง เกรงกลัวและเกิดการยับยั้งชั่งใจก่อนที่จะคิดกระทำการละเมิด

โดยการศึกษาในศาลรัฐธรรมนูญของต่างประเทศที่มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ เช่น สาธารณรัฐออสเตรีย สาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐเช็ก เป็นต้น ล้วนเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทย หรือ

แม้แต่ศาลปกครองของประเทศไทยก็มีการกำหนดโทษในความผิดฐานนี้ไว้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทยควรมีบทบัญญัติกำหนดบทลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้เป็นการเฉพาะ

การพิจารณาโทษจำคุก อัตราโทษมีความสัมพันธ์กับความเกรงกลัวในการกระทำความผิดในความผิดที่มีลักษณะรุนแรง ความเกรงกลัวหรือการขังใจในการกระทำความผิดก็ย่อมมีมากขึ้น เป็นมาตรการเชิงข่มขู่ให้มีการกระทำความผิด

จากการศึกษาในต่างประเทศพบว่า ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีการบัญญัติโทษจำคุกหรือโทษกักกันไว้ ดังนี้

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐออสเตรีย ผู้ละเมิดจะถูกกักขังเป็นระยะเวลาไม่เกิน 3 วัน และหากกระทำให้สถานการณ์มีความร้ายแรงขึ้น ต้องถูกลงโทษจำคุกภายในเวลา ที่ศาลเห็นสมควร ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลี บุคคลใดที่กระทำละเมิดอำนาจศาลต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี

ส่วนในกรณีของประเทศไทย ศาลยุติธรรมได้กำหนดไว้ในมาตรา 33⁹ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กล่าวคือ การกำหนดโทษจำคุก ให้จำคุกได้ไม่เกิน 6 เดือน และในศาลปกครองได้กำหนดบทลงโทษสำหรับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ใน มาตรา 64¹⁰

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 33 บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลใดให้ศาลนั้นมีอำนาจสั่งลงโทษโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือทั้งสองวิธีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (ก) ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือ
- (ข) ให้ลงโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

การไล่ออกจากบริเวณศาลนั้นให้กระทำได้ชั่วระยะเวลาที่ศาลนั่งพิจารณาหรือภายในระยะเวลาใด ๆ ก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อจำเป็นจะเรียกให้ตำรวจช่วยจัดการก็ได้

ในกรณีกำหนดโทษจำคุกและปรับนั้นให้จำคุกได้ไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท.”

¹⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 64 บัญญัติว่า “นอกจากที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ให้นับบทบัญญัติที่ถือว่าเป็นการกระทำละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม และเมื่อมีการละเมิดอำนาจศาลให้ศาลปกครองมีอำนาจสั่งลงโทษได้ ดังนี้

- (1) ตักเตือน โดยจะมีคำดำเนินเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้
- (2) ไล่ออกจากบริเวณศาล
- (3) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 กล่าวคือ การกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน

รูปแบบการลงโทษ ในแต่ละประเทศมิได้มีการบัญญัติรูปแบบการลงโทษที่มีลักษณะรูปแบบที่ตายตัว ขึ้นอยู่กับบริบทและสภาพสังคมของแต่ละประเทศเป็นสำคัญ การบัญญัติโทษความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของไทย จึงควรยึดถือตามบริบทและสภาพสังคมของไทย ประกอบกับเมื่อพิจารณากับศาลปกครองของไทยซึ่งเป็นระบบไต่สวน และมีความเป็นเอกเทศ ออกจากระบบศาลยุติธรรมแล้ว กล่าวคือ ต้องมีการบัญญัติโทษเป็น ลำดับชั้น คือ 1. ตักเตือน 2. ไล่ออกจากบริเวณศาล และ 3. สั่งลงโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับ ไม่เกิน 50,000 บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ศึกษาเห็นว่า การลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ควรมีลำดับชั้นจากเบาไปหาหนัก โดยใช้แนวทางในการบัญญัติโทษตามศาลปกครองมาเป็นแนวทางในการพิจารณา โดยบัญญัติข้อความดังต่อไปนี้

มาตรา ... “เมื่อมีการละเมิดอำนาจศาลให้ศาลโดยมติเสียงข้างมากไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด มีอำนาจสั่งลงโทษได้ดังนี้

- (1) ตักเตือน โดยทำเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้
- (2) ไล่ออกจากบริเวณศาล
- (3) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลพึงใช้อย่างระมัดระวัง และเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี”

ในกรณีตาม (1) – (2) เป็นการบัญญัติโดยใช้แนวทางของศาลปกครอง ซึ่งมีความเหมาะสมดีแล้ว

สำหรับกรณีตาม (3) ในส่วนของโทษจำคุก ผู้ศึกษาเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรศาลที่ใช้กฎหมายมหาชน เนื่องจากมีกระบวนการพิจารณาที่ใช้กับคดีรัฐธรรมนูญ และกฎเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาในคดีเฉพาะ ประกอบกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้คงไว้ซึ่งความยุติธรรม เพื่อเป็นการยับยั้งให้ผู้ที่จะกระทำความผิดเกิดความยำเกรง ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐ จึงควรกำหนดบทลงโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี เช่นเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี และประกอบกับคำพิพากษาศาลฎีกา (คดีหมายเลข อ.1886/2553) เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2558

การสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลพึงใช้อย่างระมัดระวังและเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณี และหากเป็นการสั่งลงโทษตาม (3) ให้องค์กรอื่นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนั้น เป็นผู้พิจารณาและสั่งลงโทษ.”

คดีที่นายพร้อมพงศ์ นพฤทธิ์ ได้คู่หมั้นนายวสันต์ สร้อยพิสุทธิ์ ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีการลงโทษจำคุก 1 ปี โดยไม่รอลงอาญา ถือว่าคดีถึงที่สุดแล้ว เมื่อพิจารณาประกอบกัน จึงเป็นช่องทางคุ้มครองกระบวนการพิจารณาคดีของ ศาลรัฐธรรมนูญและคุ้มครองตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีบทบัญญัติที่กำหนดบทลงโทษเป็นลักษณะเฉพาะของศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีจำต้องไปอาศัยช่องทางในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

และในส่วนอัตราโทษปรับ ตาม (3) นั้น ยังคงใช้แนวทางของศาลปกครอง ซึ่งโทษปรับมิใช่ประเด็นสำคัญ หากพิจารณาจากสถานภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มในบางคดี เนื่องด้วยผู้กระทำความผิดมีกำลังทรัพย์มาก โทษปรับจึงไม่สามารถยับยั้งการกระทำผิดได้

ส่วนในกรณีรื้อคดี เป็นการบัญญัติโดยใช้แนวทางตามศาลปกครองเช่นกัน กล่าวคือเป็นการกำหนดกรอบความชอบในการใช้อำนาจตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้มี ความระมัดระวังในการที่จะพึงใช้อำนาจในกรณีดังกล่าว

ศาลรัฐธรรมนูญไทยจึงควรบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือระดับพระราชบัญญัติ โดยกำหนดลักษณะเฉพาะของรูปแบบ การพิจารณาคดี และบทลงโทษที่เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจ ศาลรัฐธรรมนูญไว้ตามที่ได้วิเคราะห์มาแล้วข้างต้น

สรุปแล้ว ผู้ศึกษาเห็นควรมีแนวทางการแก้ไข คือ เห็นควรกำหนดหลักการในการคุ้มครองเพื่อควบคุมกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ในโอกาสที่มีการบัญญัติกฎหมายในลักษณะดังกล่าวต่อรัฐสภาในอนาคต โดยมีวัตถุประสงค์ต่อการดำเนินการบวนการพิจารณาคดีให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและรวดเร็ว เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาดำเนินต่อไปได้ และเป็นการรักษาประโยชน์ของกลุ่ม ดังนี้

มาตรา ... “ในการพิจารณาคดี ให้ศาลมีอำนาจในการรักษาความสงบของการพิจารณาคดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการศาลหรือบริเวณ ที่ทำการศาลหรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล การให้บุคคลใดซึ่งฝ่าฝืนออกไปนอกที่พิจารณาและให้กระทำการใด ๆ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว รวมทั้งออกระเบียบเพิ่มเติม เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ”

การบัญญัติกฎหมายจึงควรอยู่ในรูปแบบของการบัญญัติโดยผ่านรัฐสภาที่มี จุดยึดโยงกับประชาชนมิใช่เป็นการนำข้อกำหนดหรือระเบียบของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมาปรับใช้เพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

บัญญัติร่างหลักการการลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.

มาตรา ... “เมื่อมีการละเมิดอำนาจศาล ให้ศาลโดยมติเสียงข้างมากไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด มีอำนาจสั่งลงโทษได้ ดังนี้

- (1) ตักเตือน โดยทำเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้
- (2) ไล่ออกจากบริเวณศาล
- (3) ลงโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 50,000 บาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ

การสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลพึงใช้อย่างระมัดระวัง และเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี”

สำหรับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้ในกฎหมาย ระดับใดนั้น ผู้ศึกษาจะได้ทำการศึกษาในหัวข้อต่อไป

4.2 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขในกรณีการใช้ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 216¹¹ ได้กำหนดให้วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย

¹¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 216 บัญญัติว่า “องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการนั่งพิจารณาและในการทำคำวินิจฉัย ต้องประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าห้าคน คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่จะมีบัญญัติเป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนจะต้องทำความเข้าใจในการวินิจฉัยในส่วนของตนพร้อมแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมก่อนการลงมติ

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและความเห็นในการวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอย่างน้อยต้องประกอบด้วยความเป็นมาหรือคำกล่าวหาสรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณา เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ.”

วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ และมาตรา 300¹² กำหนดให้ในระหว่างที่ยังมิได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยได้ ซึ่งในปัจจุบันยังมิได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวแต่อย่างใด

ดังนั้น ในปัจจุบัน ศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 เพื่อเป็นการกำหนดกระบวนการพิจารณา ตลอดจนการทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามข้อกำหนดดังกล่าว

ในส่วนของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น เมื่อมีผู้ใดได้กระทำความผิดในลักษณะนี้ ก็จะต้องนำมาตราการในข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญ ๗ ดังกล่าว มาใช้แก่การดำเนินกระบวนการพิจารณา เพื่อเป็นการมุ่งคุ้มครองศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการปฏิบัติหน้าที่ และดำเนินการพิจารณาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย อันเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยตรงเกิดความเคารพและเชื่อมั่น

¹² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 300 บัญญัติว่า “ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 เป็นศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ โดยให้ผู้ดำรงตำแหน่งประธานศาลฎีกาเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งประธานศาลปกครองสูงสุดเป็นรองประธานศาลรัฐธรรมนูญ แต่ให้ผู้พิพากษาในศาลฎีกาหรือตุลาการในศาลปกครองสูงสุดที่ได้รับเลือกตามมาตรา 35 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 คงดำรงตำแหน่งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต่อไปจนกว่าจะมีการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ซึ่งต้องไม่เกินหนึ่งร้อยห้าสิบวันนับแต่วันที่ได้มีการแต่งตั้งประธานสภาผู้แทนราษฎรและผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรภายหลังจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปครั้งแรกตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มิให้นำบทบัญญัติมาตรา 205 (3) มาตรา 207 (1) (2) และมาตรา 209 (5) มาใช้บังคับกับการดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง

ให้บทบัญญัติมาตรา 35 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ยังคงมีผลใช้บังคับต่อไปจนกว่าจะมีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญขึ้นใช้บังคับ

บรรดาคดีหรือการใดที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งให้ศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรานี้ดำเนินการต่อไป และเมื่อมีการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญนี้แล้ว บรรดาคดีหรือการที่ค้างดำเนินการนั้นให้ออนไปอยู่ในอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่แต่งตั้งขึ้นใหม่นั้น

ในระหว่างที่ยังมิได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยได้ แต่ทั้งนี้ต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้.”

ให้หัวข้อนี้ ผู้ศึกษาจะศึกษาถึงปัญหาและแนวทางการแก้ไขในกรณีการใช้ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เพื่อให้มีความเหมาะสมกับการใช้กฎหมายอันจะมีผลกระทบต่อบุคคลภายนอก ด้วยความเท่าเทียมกัน

4.2.1 วิเคราะห์ปัญหา

เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญของไทยยังไม่มีกฎหมายที่บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องอาศัยข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 6 วรรคสอง¹³ มาใช้บังคับ เพื่อนำบทบัญญัติ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาปรับใช้ได้ คือ

มาตรา 31 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำการอย่างใด ๆ ดังกล่าวต่อไปนี้ ให้ถือว่ากระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

(1) ขัดขึ้นไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลตามมาตรา ก่อน อันว่าด้วยการรักษา ความเรียบร้อย หรือประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล

(2) เมื่อได้มีคำร้องและได้รับอนุญาตจากศาลให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตาม มาตรา 156/1 แล้ว ปรากฏว่าได้แสดงข้อเท็จจริงหรือเสนอพยานหลักฐานอันเป็นเท็จต่อศาลในการ ใตสวนคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

(3) เมื่อรู้ว่าจะมีการส่งคำคู่ความหรือส่งเอกสารอื่น ๆ ถึงตน แล้วจงใจไปเสียให้พ้น หรือหาทางหลีกเลี่ยงที่จะไม่รับคำคู่ความหรือเอกสารนั้นโดยสถานอื่น

(4) ตรวจเอกสารทั้งหมด หรือฉบับใดฉบับหนึ่ง ซึ่งอยู่ในสำนวนความ หรือคัดเอา สำเนาเอกสารเหล่านั้นไป โดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติ มาตรา 54

(5) ขัดขึ้นไม่มาศาล เมื่อศาลได้มีคำสั่งตามมาตรา 19 หรือมีหมายเรียกตามมาตรา 277”

มาตรา 32 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นผู้ประพันธ์ บรรณาธิการ หรือผู้พิมพ์โฆษณาซึ่ง หนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์อันออกโฆษณาต่อประชาชน ไม่ว่าบุคคลเหล่านั้นจะได้รู้ถึงซึ่งข้อความ หรือการออกโฆษณาแห่งหนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์เช่นนั้นหรือไม่ให้ถือว่า ได้กระทำความผิด ฐานละเมิดอำนาจศาลในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งในสองอย่างดังจะกล่าวต่อไปนี้

(1) ไม่ว่าเวลาใด ๆ ถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์เช่นนั้นได้กล่าวหรือแสดงไม่ว่า โดยวิธีใด ๆ ซึ่งข้อความหรือความเห็นอันเป็นการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์อื่น ๆ แห่งคดี

¹³ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 6 บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาตามที่กำหนดในข้อกำหนดนี้ให้ใช้ระบบไต่สวน

วิธีพิจารณาใดซึ่งข้อกำหนดนี้มีได้กำหนดไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับได้และไม่ขัดต่อข้อกำหนดนี้.”

หรือกระบวนการพิจารณาใด ๆ แห่งคดี ซึ่งเพื่อความเหมาะสมหรือ เพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์ ศาลได้มีคำสั่งห้ามการออกโฆษณาสิ่งเหล่านั้น ไม่ว่าโดยวิธีเพียงแต่สั่งให้พิจารณาโดยไม่เปิดเผย หรือโดยวิธีห้ามการออกโฆษณาโดยชัดแจ้ง

(2) ถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ ได้กล่าวหรือแสดงไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ในระหว่างการพิจารณาแห่งคดีไปจนมีคำพิพากษาเป็นที่สุด ซึ่งข้อความหรือความเห็นโดยประสงฆ์จะให้มีอิทธิพลเหนือความรู้สึกของประชาชน หรือเหนือศาลหรือเหนือคู่ความหรือ เหนือพยานแห่งคดี ซึ่งพอเห็นได้ว่าจะทำให้การพิจารณาคดีเสียความยุติธรรมไป เช่น

ก. เป็นการแสดงผิดจากข้อเท็จจริงแห่งคดี หรือ

ข. เป็นรายงานหรือย่อเรื่องหรือวิพากษ์ ซึ่งกระบวนการพิจารณาแห่งคดีอย่างไม่เป็นกลางและไม่ถูกต้อง หรือ

ค. เป็นการวิพากษ์โดยไม่เป็นธรรม ซึ่งการดำเนินคดีของคู่ความ หรือคำพยานหลักฐาน หรือนิสัยความประพฤติของคู่ความหรือพยาน รวมทั้งการแถลงข้อความอันเป็นการเสื่อมเสียต่อชื่อเสียงของคู่ความหรือพยาน แม้ถึงว่าข้อความเหล่านั้นจะเป็นความจริง หรือ

ง. เป็นการชักจูงให้เกิดมีคำพยานเท็จ

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ให้นำวิเคราะห์ศัพท์ทั้งปวงในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2476 มาใช้บังคับ”

มาตรา 33 บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลใด ให้ศาลนั้นมีอำนาจสั่งลงโทษโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือทั้งสองวิธีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(ก) ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือ

(ข) ให้งงโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

การไล่ออกจากบริเวณศาลนั้นให้กระทำได้ชั่วระยะเวลาที่ศาลนั่งพิจารณาหรือภายในระยะเวลาใด ๆ ก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อจำเป็นจะเรียกให้ตำรวจช่วยจัดการก็ได้

ในกรณีกำหนดโทษจำคุกและปรับนั้นให้จำคุกได้ไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท”

จะเห็นได้ว่า ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ที่ให้นำกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ได้ในกรณีเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เมื่อพิจารณาแล้ว ยังขาดความเชื่อมโยงกับประชาชน เนื่องจากการให้อำนาจตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้ออกข้อกำหนดด้วยตนเอง โดยอาศัยมติเอกฉันท์ด้วยความเห็นชอบของ คณะตุลาการ ซึ่งมีได้ผ่านองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติจึงไม่สามารถกำหนดบทบัญญัติที่เป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลภายนอก อันจะเป็นเครื่องมือที่จะใช้รักษาความเรียบร้อยในบริเวณที่ทำการศาล และให้การดำเนินกระบวนการ

พิจารณาคดีเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว จึงขัดกับหลักการของหลักนิติรัฐ กล่าวคือ รัฐจะต้องใช้กฎหมายที่ประชาชนหรือตัวแทนประชาชนเป็น ผู้บัญญัติกฎหมายขึ้นเท่านั้น

4.2.2 แนวทางการแก้ไข

จากสภาพปัญหาในหัวข้อ 4.2.1 การนำข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 นั้น ในส่วนนี้ผู้ศึกษาจะศึกษาถึงความเหมาะสม ในการใช้ ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

เนื่องจากในปัจจุบันยังมิได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญขึ้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงได้ใช้ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 เพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาล ตลอดจนทำ คำวินิจฉัยของศาลด้วย

ในส่วนของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น ศาลรัฐธรรมนูญไม่มีกฎหมายที่กำหนด หลักการและกำหนดบทลงโทษของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้โดยเฉพาะ จึงต้องอาศัย ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 6 เพื่อให้ นำกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาปรับใช้ได้

จากที่ได้กล่าวมานั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า จะเป็นการขัดต่อหลักการจำกัดสิทธิของประชาชน เนื่องด้วยเป็นการใช้อำนาจศาลหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ศาลมอบหมายมีอำนาจออก ข้อกำหนดหรือคำสั่งต่าง ๆ ซึ่งหากมีการละเมิดจะมีการลงโทษทางอาญาโดยจะต้องนำมาใช้บังคับ กับประชาชน หากบทบัญญัติดังกล่าว ปรากฏอยู่ในข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญที่ออกโดย มติของ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ย่อมถือเป็นการที่ไม่สมควรและไม่เหมาะสม เนื่องจากขัดต่อ หลักอำนาจอธิปไตยและขัดต่อหลักการถ่วงดุลตรวจสอบในการใช้อำนาจ

หลักการดังกล่าว จึงควรได้รับการตรวจสอบและผ่านความเห็นชอบโดยองค์กร ฝ่ายนิติบัญญัติอันเป็นผู้แทนของปวงชนอย่างแท้จริง จะถือได้ว่าการเชื่อมโยงกับประชาชนแล้ว

จากการศึกษาพบว่า กรณีของศาลปกครองที่มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ไว้โดยเฉพาะ แต่ในกรณีศาลชั้นอุทธรณ์ที่ไม่ได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ไว้ใน กฎหมายวิธีพิจารณาของตนเอง แต่ได้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 – 33 มาใช้บังคับ

กรณี ศาลปกครอง ที่มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้โดยเฉพาะ โดยบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่ง ศาลปกครองได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลไว้ในมาตรา 57 มาตรา 64 และ มาตรา 65 ดังนี้

มาตรา 57 บัญญัติว่า “ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนทำหน้าที่ตรวจสอบและเสนอความเห็นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่อองค์คณะพิจารณาพิพากษา ตลอดจนดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้น

ในระหว่างการดำเนินการของตุลาการเจ้าของสำนวนตามวรรคหนึ่ง ให้เปิดโอกาสให้คู่กรณีทราบถึงข้ออ้างหรือข้อแย้งของแต่ละฝ่าย และให้คู่กรณีแสดงพยานหลักฐานของฝ่ายตนเพื่อยืนยันหรือหักล้างข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายได้ เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่าได้รวบรวมข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพียงพอแล้ว ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนทำความเห็นเสนอให้องค์คณะพิจารณาพิพากษาเพื่อพิจารณาคดีต่อไป

ในการให้โอกาสคู่กรณีตามวรรคสอง ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนกำหนดให้คู่กรณีแสดงพยานหลักฐานของฝ่ายตนภายในระยะเวลาที่กำหนด ถ้าคู่กรณีมิได้ปฏิบัติภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้ถือว่าคู่กรณีที่มิได้แสดงพยานหลักฐานนั้น ไม่มีพยานหลักฐานสนับสนุนหรือยอมรับข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งแล้วแต่กรณี และให้ศาลปกครองพิจารณาพิพากษาต่อไปตามที่เห็นเป็นการยุติธรรม

ในกรณีที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนดตามวรรคสามหรือมีพฤติกรรมประวิงคดีให้ล่าช้า ศาลปกครองจะรายงานผู้บังคับบัญชาผู้กำกับดูแล ผู้ควบคุมหรือนายกรัฐมนตรี เพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุงหรือสั่งการหรือลงโทษทางวินัยต่อไปก็ได้ ทั้งนี้ โดยไม่เป็นการตัดอำนาจที่ศาลจะมีคำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล

การปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการเจ้าของสำนวนและพนักงานคดีปกครองให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด”

มาตรา 64 บัญญัติว่า “นอกจากที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ให้นับบทบัญญัติที่ถือว่าเป็นการกระทำความผิดละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม และเมื่อมีการละเมิดอำนาจศาลให้ศาลปกครองมีอำนาจสั่งลงโทษได้ ดังนี้

- (1) ตักเตือน โดยจะมีคำกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้
- (2) ไล่ออกจากบริเวณศาล
- (3) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลพึงใช้อย่างระมัดระวังและเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณี และหากเป็นการสั่งลงโทษตาม (3) ให้องค์คณะอื่นที่มีใช้องค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีนั้น เป็นผู้พิจารณาและสั่งลงโทษ”

มาตรา 65 บัญญัติว่า “ผู้ใดวิพากษ์การพิจารณาหรือการพิพากษาคดีของศาลปกครองโดยสุจริตด้วยวิธีการทางวิชาการ ผู้นั้นไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลหรือดูหมิ่นศาลหรือตุลาการ”

กรณี ศาลชั้นอุทธรณ์ ที่ไม่ได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาของตนเอง แต่ได้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 – 33 มาใช้บังคับอาทิเช่น

ศาลเยาวชนและครอบครัว บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 6 บัญญัติว่า “ให้นำบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง มาใช้บังคับแก่คดีเยาวชนและครอบครัวเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้”

ศาลแรงงาน บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 31 บัญญัติว่า “ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับแก่การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลแรงงานเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับ บทแห่งพระราชบัญญัตินี้โดยอนุโลม”

ศาลภาษีอากร บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. 2528 มาตรา 17 บัญญัติว่า “กระบวนการพิจารณาในศาลภาษีอากรให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ และข้อกำหนดตามมาตรา 20 ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม”

ศาลล้มละลายกลาง บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 มาตรา 14 บัญญัติว่า “นอกจากที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ กระบวนการพิจารณาในศาลล้มละลายให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย และข้อกำหนดตามมาตรา 19 ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง แล้วแต่กรณีมาใช้บังคับโดยอนุโลม”

แม้กระทั่ง ศาลทหาร ก็ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 13¹⁴

จากลักษณะที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ในการที่จะนำบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เช่น ศาลปกครองซึ่งมีกฎหมายที่กำหนดหลักการและบทลงโทษไว้เป็นการเฉพาะ โดยบัญญัติในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

¹⁴ พระราชบัญญัติศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 13 บัญญัติว่า “ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษา วางบทลงโทษผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายทหารหรือกฎหมายอื่นในทางอาญา ในคดีซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะกระทำความผิด และมีอำนาจสั่งลงโทษบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.”

หรือในกรณีของศาลชำนาญพิเศษที่จะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับจะต้องเป็นกรณีกฎหมายเฉพาะในแต่ละประเทศได้ให้อำนาจไว้ และกฎหมายเหล่านั้นจะต้องอยู่ในรูปพระราชบัญญัติที่ออกโดยรัฐสภา

เมื่อพิจารณาข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ ๑ ที่ออกโดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ อาจขัดต่อหลักการของรัฐธรรมนูญที่ว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย” ซึ่งคำว่า “บทบัญญัติแห่งกฎหมาย” คือ กฎหมายในระดับพระราชบัญญัติที่ออกโดยรัฐสภา มิใช่ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญที่ออกโดยคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ เหตุผลหรือเจตนารมณ์เพื่อให้รัฐสภาผู้ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนเป็นผู้ตรวจสอบ กลับกรอง ว่าความผิดเช่นนี้ควรบัญญัติหรือไม่ ที่จะให้ศาลแต่ละศาลสามารถนำมาปรับใช้ได้

จากการศึกษาพบว่า บทบัญญัติที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกระทำ ประกอบกับศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศที่มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ เช่น

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็ก บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในพระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเช็ก ส่วนที่ 2 การดำเนินการ ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตอนที่ 1 บทบัญญัติทั่วไป มาตรา 61

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในพระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี ค.ศ. 1988

ศาลรัฐธรรมนูญออสเตรเลีย บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในรัฐธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1953

ศาลรัฐธรรมนูญลัตเวีย บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในพระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1997 และ

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมายประกอบศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1995

ผู้ศึกษาเห็นว่า การนำข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 มาใช้ในกรณีที่มีการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น เพื่อเป็นช่องทางให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ได้นั้น เป็นการไม่สมควรและไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง เห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี ศาลรัฐธรรมนูญออสเตรเลีย ศาลรัฐธรรมนูญลัตเวีย และศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็ก ได้มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ และศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมาย

ประกอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งทุกประเทศล้วนเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบ ประมวลกฎหมาย (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทย ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรมีการบัญญัติไว้เช่นกัน

การตราบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ จึงเป็นหลักการที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หากมีการกระทำในลักษณะของการละเมิดอำนาจศาลย่อมมีความผิดและถูกลงโทษตามกฎหมาย การกำหนดให้มีการลงโทษจำคุกต่อบุคคลใดย่อมเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ด้วยเหตุนี้พึงระลึกเป็นอย่างยิ่งว่ากฎหมายที่จะจำกัดสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลต้องไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยเป็นกฎหมายที่ผ่านกระบวนการตราโดยรัฐสภาเท่านั้น

สรุปแล้ว ผู้ศึกษาเห็นควรมีแนวทางการแก้ไข คือ กำหนดหลักการความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของ ศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. เพื่อเป็นหลักการประกันความเป็นอิสระในการพิจารณาวินิจฉัยบรรทัดคดีของศาลหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและเป็นหลักสากลที่ยอมรับเป็นการทั่วไปของทุกประเทศ และการที่จะนำบทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาลมาบัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น ต้องมีการพิจารณาถึงความเหมาะสม และความสอดคล้องกับบริบทของ สภาพสังคมของประเทศไทย

สำหรับลักษณะการกระทำที่มีลักษณะเข้าข่ายเป็นการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญนั้น ผู้ศึกษาจะได้ทำการศึกษาในหัวข้อ 4.3 ต่อไป

4.3 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขเกี่ยวกับพฤติกรรมที่มีลักษณะเข้าข่ายการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

ในหัวข้อนี้ ผู้ศึกษาจะศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ โดยจะทำการศึกษาจากแนวบรรทัดฐานจากความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของต่างประเทศ ประกอบกับบรรทัดฐานตามแนวคำพิพากษาของศาลยุติธรรมของไทย โดยนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน มาศึกษาวิเคราะห์เพื่อวางเป็นแนวทางในการกำหนดเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญต่อไปในอนาคต

4.3.1 วิเคราะห์ปัญหา

ที่ผ่านมามีกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ กำหนดให้ ศาลรัฐธรรมนูญ มีอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยแก่การพิจารณาคดีในการที่ให้นุ้บุคคลใด ที่ฝ่าฝืนออกไปนอกสถานที่พิจารณาและให้กระทำการใด ๆ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไป โดยสงบและรวดเร็ว

เมื่อพิจารณาจากภารกิจและหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นองค์กรศาลที่มีลักษณะพิเศษ มีหน้าที่และบทบาทในการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ควบคุมกันไว้กับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อีกทั้งยังมีหน้าที่พิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวพันกับการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง การวินิจฉัยความเป็นสมาชิกภาพ ตลอดจนคุณสมบัติของสมาชิกวุฒิสภาและรัฐมนตรี การวินิจฉัยเกี่ยวกับการสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมือง และการวินิจฉัยให้ยุบพรรคการเมือง

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น การพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทในคดีลักษณะดังกล่าว อันมีความเชื่อมโยงกับตัวแทนของประชาชนในฐานะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ย่อมปฏิเสธไม่ได้ที่จะต้องมีฝ่ายที่ขึ้นชอบหรือไม่ขึ้นชอบออกมาแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ก่อน การพิจารณาคดี ในระหว่างการพิจารณาคดีหรือภายหลังการพิจารณาคดี อาจมีความเหมาะสม และไม่เหมาะสม หรืออาจหมิ่นเหม่ต่อคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มีผลให้เป็นความผิดตามกฎหมายได้

ผู้ศึกษาจะยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงกับศาลรัฐธรรมนูญโดยนำพฤติการณ์ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีผลกระทบต่อศาลหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ดังนี้

เหตุการณ์แรก¹⁵ การชุมนุมปิดล้อมที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ ตามหัวข้อ 2.7.1 โดยมีข้อเท็จจริง ดังต่อไปนี้

ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคพลังประชาชน พรรคมัชฌิมาชน และพรรคชาติไทย พร้อมตัดสิทธิทางการเมืองของคณะกรรมการบริหารพรรคคนละ 5 ปี

เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2551 ศาลรัฐธรรมนูญนัดอ่านคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ กรณีมีคำสั่งยุบพรรคพลังประชาชน พรรคมัชฌิมาชน และพรรคชาติไทย โดยขอปิดหมาย ณ ที่ทำการศาลปกครองสูงสุด ถนนแจ้งวัฒนะ เพื่อมิให้เกิดความวุ่นวายในการปิดหมาย เนื่องจากที่ทำการของศาลรัฐธรรมนูญ (ในขณะนั้น) ณ ที่ทำการบ้านเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ ถนนจักรเพชร เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ไม่สามารถดำเนินการปิดหมายได้ เพราะมีประชาชนกลุ่มหนึ่ง ในนาม นปช. (แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ) ปกหลักลุ่มคนที่หน้า ศาลรัฐธรรมนูญ

จากพฤติการณ์ในเหตุการณ์แรก เป็นการที่ศาลรัฐธรรมนูญถูกปิดล้อม เพื่อมิให้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเข้าปฏิบัติหน้าที่พิจารณาคดีภายในที่ทำการของศาลรัฐธรรมนูญในการออกนั่งอ่านคำวินิจฉัยในคดีสำคัญได้

เหตุการณ์ที่สอง¹⁶ การวิพากษ์วิจารณ์ศาลรัฐธรรมนูญ ตามหัวข้อ 2.7.2 โดยมีข้อเท็จจริง ดังต่อไปนี้

¹⁵ มหาอะไร @ Maha-arai. (2551). ค่วน!!ยุบพรรคปช.-มม.-ชท. ตัดสิทธิการเมืองกก.บริหาร 5 ปี. สืบค้นจาก http://maha-arai.blogspot.com/2010/03/blog-post_3939.html

เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2555 มีบุคคลกล่าวแสดงความเห็นต่อคำวินิจฉัยกลางของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ยกคำร้องการแก้ไขรัฐธรรมนูญว่า ไม่มีความโปร่งใส โดยเห็นว่า ต้องควมรวมศาลรัฐธรรมนูญ ไม่ปล่อยให้เป็นเอกเทศต่อไป เป็นการดำเนินการตามใจชอบ และขาดการตรวจสอบ

จากเหตุการณ์ในเหตุการณ์ที่สอง เป็นกรณีวิพากษ์วิจารณ์คำวินิจฉัยและแสดงความคิดเห็นต่อการทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเกินขอบเขตและไม่สุจริต ทำให้เสื่อมเสียเกียรติของศาลหรือเสียหายหรือทำให้ประชาชนดูหมิ่นเกลียดชัง

เหตุการณ์ที่สาม¹⁷ การบุกกดดันให้ศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหยุดการปฏิบัติหน้าที่ ตามหัวข้อ 2.7.3 โดยมีข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2556 กลุ่มคนเสื้อแดงประมาณ 200 คน โดยมีตัวแทนซึ่งเป็นแกนนำชักชวนผู้ชุมนุมมาบริเวณถนนแจ้งวัฒนะ หน้าศูนย์ราชการ ฯ อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เพื่อเรียกร้องให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญยุติการปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากเห็นว่า ไม่มีความชอบธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ใช้อำนาจก้าวล่วงฝ่ายบริหารและกระบวนการยุติธรรม ทำให้เกิดปัญหา ในการบริหารประเทศ สร้างความแตกแยกในสังคม โดยมีการปักหลักชุมนุม พร้อมจะยกระดับการชุมนุมเพื่อเป็นการกดดันให้ทำตามข้อเรียกร้อง

จากเหตุการณ์ในเหตุการณ์ที่สาม เป็นกรณีที่นักการเมืองและผู้ชุมนุมวิพากษ์วิจารณ์ศาลหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ด้วยถ้อยคำที่รุนแรง มีลักษณะเป็นการปลุกปั่น ยุยง ให้ประชาชนไม่ยอมรับอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาวินิจฉัยคดี

เมื่อพิจารณาจากเหตุการณ์ที่ได้ยกมาข้างต้น เพื่อให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ทำให้เกิดความเสียหายต่อองค์กรฝ่ายตุลาการในการปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์

4.3.2 แนวทางการแก้ไข

จากการกระทำที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์จริงนั้น ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญถูกปิดล้อมเพื่อให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเข้าปฏิบัติหน้าที่เพื่อพิจารณาคดีภายในที่ทำการ ศาลรัฐธรรมนูญกรณีวิพากษ์วิจารณ์คำวินิจฉัยและแสดงความคิดเห็นต่อการทำหน้าที่ของ ศาลรัฐธรรมนูญเกินขอบเขตและไม่สุจริต ทำให้เสื่อมเสียเกียรติของศาลหรือตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญหรือทำให้ประชาชนดูหมิ่นเกลียดชัง และกรณีที่นักการเมืองหรือผู้ชุมนุมวิพากษ์วิจารณ์ศาลหรือตุลาการ

¹⁶ กมชัดลึก. (ม.ป.ป.). *เฉลิมอัครคำวินิจฉัยศาลรธน. ไม่โปร่งใส*. สืบค้นจาก

<http://www.komchadluek.net/detail/20120727/136268/เฉลิมอัครคำวินิจฉัยศาลรธน. ไม่โปร่งใส.html>

¹⁷ Acnews. สืบค้นจาก http://www.acnews.net/view_news_breaking.php?new_id=B255604139

ศาลรัฐธรรมนูญ ด้วยถ้อยคำที่รุนแรง มีลักษณะเป็นการปลุกปั่น ยุยง ให้ประชาชนไม่ยอมรับอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

จากการศึกษาพบว่า หลักการทั่วไปของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ของต่างประเทศ และประเทศที่มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้โดยเฉพาะ สามารถแยกการกระทำที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ได้ดังนี้

สหรัฐอเมริกา การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาล หรือการรบกวนศาล ในระหว่างพิจารณา เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

เขตปกครองพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน การเหยียดหยาม ผู้พิพากษาหรือกระบวนการยุติธรรม การขัดขวางกระบวนการพิจารณาคดีของศาล เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

สาธารณรัฐแอฟริกาใต้ บุคคลใดมีเจตนาหมิ่นประมาทประธานศาลรัฐธรรมนูญหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหรือเจ้าหน้าที่ใดของศาลหรือกระทำการขัดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหรือเจ้าหน้าที่ศาลใดของศาลในการปฏิบัติหน้าที่หรือการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ในระหว่างพิจารณาคดี

ส่วนในกรณีศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การแสดงออก ซึ่งสิทธิและเสรีภาพโดยการแสดงความคิดเห็นได้ค่อนข้างรุนแรง ไม่มีปิดกั้น เนื่องจากสาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศเสรีนิยม จึงถือว่า ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นศาลการเมืองที่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี

และเมื่อพิจารณาจากแนวบรรทัดฐานจากคำพิพากษาของศาลยุติธรรมของไทย การดูหมิ่นเจ้าพนักงาน ดูหมิ่นศาลและผู้พิพากษา (ฎ.1650/2512, ฎ.1124/2507) และคำพิพากษาศาลฎีกา เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2558 คดีที่นายพร้อมพงศ์ นพฤทธิ์ ดูหมิ่น นายวสันต์ สร้อยพิสุทธิ์ อดีตประธานศาลรัฐธรรมนูญ (ในคดีหมายเลข อ.1886/2553)

อนึ่ง ในปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 บัญญัติหลักการใช้สิทธิชุมนุมสาธารณะ ให้สอดคล้องกับสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เพื่อให้การชุมนุมสาธารณะเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ตลอดจนสุขอนามัยของประชาชนหรือความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ และไม่กระทบการเทือนสิทธิและเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น กล่าวคือ มีการกำหนดหลักการชุมนุมในที่สาธารณะไว้โดยชัดเจนว่า บุคคลใดประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ ให้แจ้งการชุมนุมต่อหัวหน้าสถานีตำรวจแห่งท้องที่

ที่มีการชุมนุมสาธารณะ ตามมาตรา 4¹⁸ ประกอบมาตรา 10¹⁹ ซึ่งหากบุคคลใดฝ่าฝืนหลักการดังกล่าว ก็มิบทลงโทษที่ชัดเจนอีกประการหนึ่ง

ผู้ศึกษาเห็นว่า เพื่อคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญควรนำแนวทางที่เป็นหลักการทั่วไปของความผิฐานละเมิดอำนาจศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา เขตปกครองพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน มาพิจารณาประกอบกับประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ที่มีการบัญญัติความผิฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้โดยเฉพาะ และรวมถึงแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาของศาลฎีกา เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติ เป็นความผิฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญต่อไป

อย่างไรก็ดี การตีพิมพ์วิพากษ์วิจารณ์ศาลรัฐธรรมนูญ หากผู้วิพากษ์วิจารณ์กระทำโดยสุจริตตามวิสัยปกติชนทั่วไปหรือเพื่อประโยชน์ทางวิชาการแล้ว ย่อมสามารถกระทำได้ เสมือนกับเป็นสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองและคุ้มครองให้ แต่การวิพากษ์วิจารณ์ การทำงานในเชิงดูหมิ่นอย่างไม่เป็นธรรม ข่มขู่ คุกคาม รวมถึงคาดเดาการวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญไปในทางที่ครอบงำต่อความคิดของสาธารณชนให้เชื่อหรือให้เข้าใจไปในทางใดทางหนึ่งหรือเพื่อประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแล้ว นอกจากจะเป็นการกระทำผิดกฎหมาย ไม่เหมาะสม ยังเป็นการไม่เคารพต่อศาลรัฐธรรมนูญ จึงเท่ากับว่าเป็นการแทรกแซง ให้ศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยคดีไปได้อย่างเป็นอิสระตามที่ควร การกระทำดังกล่าว ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และพัฒนาการต่อการปฏิรูปกฎหมายและการเมืองไปในทางที่ดีขึ้นของประเทศไทย

แต่เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลมหาชน หากการวิพากษ์วิจารณ์มีผลกระทบต่อการองค์กรศาลรัฐธรรมนูญในภาพรวม กรณีดังกล่าวอาจเป็นความผิต่อรัฐได้ แต่หากกระทบต่อตุลาการส่วนบุคคล กล่าวคือ เป็นเรื่องเฉพาะตัว หรือมิได้เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่โดยตรง ตุลาการท่านนั้นก็ต้องดำเนินการตามกฎหมายเป็นการเฉพาะเองต่อไป

ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรมีร่างความผิฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ โดยวิเคราะห์จากแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาของศาลยุติธรรมและหลักการบัญญัติความผิฐานละเมิดอำนาจศาลของศาลปกครองไทย ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 จึงควรมีข้อความดังต่อไปนี้

¹⁸ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 4 บัญญัติว่า ในพระราชบัญญัตินี้ “ผู้รับแจ้ง” หมายความว่า หัวหน้าสถานีตำรวจแห่งท้องที่ที่มีการชุมนุมสาธารณะหรือบุคคลอื่น ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดให้เป็นผู้มีหน้าที่รับแจ้งการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัตินี้.”

¹⁹ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 บัญญัติว่า “ผู้ใดประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ ให้แจ้งการชุมนุมต่อผู้รับแจ้งก่อนเริ่มการชุมนุมไม่น้อยกว่ายี่สิบสี่ชั่วโมง.”

มาตรา ... “ผู้ใดกระทำการอย่างใด ๆ ดังกล่าวต่อไปนี้ ให้ถือว่าผู้นั้น มีความผิดฐาน ละเมิดอำนาจศาล

(1) ขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลอันว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อย หรือประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณที่ทำการศาล

(2) เมื่อรู้ว่าจะมีการส่งคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือ ส่งเอกสารอื่น ๆ ถึงตนแล้ว จงใจไปเสียให้พ้นหรือหาทางหลีกเลี่ยงที่จะไม่รับคำร้อง คำชี้แจง แก้ข้อกล่าวหาหนังสือเรียกหรือ เอกสารนั้นโดยสถานอื่น

(3) ตรวจเอกสารทั้งหมด หรือฉบับใดฉบับหนึ่งซึ่งอยู่ใน สำนักงาน ความ หรือคัดเอา เอกสารเหล่านั้น ไปโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล เว้นแต่เป็นการดำเนินการ ตามระเบียบศาล รัฐธรรมนูญว่าด้วยข้อมูลข่าวสาร

(4) ขัดขืนไม่มาศาลหรือไม่นำส่งเอกสารตามที่ศาลร้องขอ เมื่อศาลมีหนังสือเรียก เอกสาร หลักฐาน หรือบุคคล

(5) แทรกแซงหรือขัดขวางกระบวนการพิจารณาของศาลจนเป็น เหตุให้ไม่สามารถดำเนิน กระบวนการพิจารณาต่อไปได้”

มาตรา ... “ผู้ใดวิพากษ์วิจารณ์การพิจารณาหรือการวินิจฉัยคดีของศาล โดยทุจริต ผู้นั้น กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เว้นแต่โดยทางวิชาการ”

มาตรา ... “ผู้ใดดูหมิ่นศาลหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งปฏิบัติหน้าที่ หรือได้รับ มอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ ผู้นั้นมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

หากการหมิ่นนั้น ทำให้เสื่อมเสียเกียรติภูมิ ชื่อเสียง หรือถูกเกลียดชัง ผู้กระทำอาจต้อง รับผิดตามประมวลกฎหมายอาญา”

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในร่างความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบ กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงตามที่ได้ยกตัวอย่างมาแล้วในหัวข้อ 4.3.1 นั้น การกระทำในลักษณะ ดังกล่าว มีลักษณะเข้าข่ายเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น เพื่อเป็นการ ให้ ช่องทางแก่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีเครื่องมือที่จะใช้ในการพิจารณาและกำหนดบทลงโทษอันมี ลักษณะเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญได้เอง

แต่ไม่ว่าจะเป็นประการใด ท้ายที่สุดก็เป็นดุลพินิจของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในการวินิจฉัยไปตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ

สรุปแล้ว ผู้ศึกษาเห็นควรมีแนวทางการแก้ไข คือ กำหนดลักษณะของการกระทำที่เป็น ความผิดและข้อยกเว้นที่ไม่ต้องรับผิดในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ โดยบัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ดังนี้

มาตรา ... “ผู้ใดกระทำการอย่างใด ๆ ดังกล่าวต่อไปนี้ ให้ถือว่าผู้นั้นมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

(1) ขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลอันว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล

(2) เมื่อรู้ว่าจะมีการส่งคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือส่งเอกสาร อื่น ๆ ถึงตนแล้วจงใจไปเสียให้พ้นหรือหาทางหลีกเลี่ยงที่จะไม่รับคำร้อง คำชี้แจงแก้ ข้อกล่าวหา หนังสือเรียกหรือเอกสารนั้นโดยสถานอื่น

(3) ตรวจเอกสารทั้งหมดหรือฉบับใดฉบับหนึ่งซึ่งอยู่ในสำนวนความ หรือคัดเอาเอกสารเหล่านั้นไปโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล เว้นแต่เป็นการดำเนินการ ตามระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยข้อมูลข่าวสาร

(4) ขัดขืนไม่มาศาลหรือไม่นำส่งเอกสารตามที่ศาลร้องขอ เมื่อศาล มีหนังสือเรียกเอกสาร หลักฐาน หรือบุคคล

(5) แทรกแซงหรือขัดขวางกระบวนการพิจารณาของศาล จนเป็นเหตุให้ ไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้”

มาตรา ... “ผู้ใดวิพากษ์วิจารณ์การพิจารณาหรือการวินิจฉัยของศาลโดยทุจริต ผู้นั้นมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลหรือดูหมิ่นศาลหรือตุลาการ เว้นแต่โดยทางวิชาการ”

มาตรา ... “ผู้ใดดูหมิ่นศาลหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะได้กระทำการตามหน้าที่ ผู้นั้นมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

หากการหมิ่นนั้น ทำให้เสื่อมเสียเกียรติภูมิ ชื่อเสียง หรือถูกเกลียดชัง ผู้กระทำอาจต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญา”

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาพบว่า บทบัญญัติในเรื่องละเมิดอำนาจศาลนั้น เป็นหลักกฎหมายสากลที่ศาลทุกประเทศทั่วโลกยอมรับและใช้บังคับอยู่ไม่ว่าจะเป็นศาลในระบบไต่สวน (Inquisitorial System) หรือศาลในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) อันเปรียบเทียบเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่ให้ไว้แก่ศาลในการผดุงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ขององค์กรตุลาการ และในการที่จะให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลดำเนินไปด้วยความสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองประโยชน์ให้แก่คู่กรณีอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีบทบัญญัติที่ให้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรศาลที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีทางรัฐธรรมนูญ คู่ครองรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดและคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับรัฐสภา รัฐบาล ศาลและองค์กรอื่น ๆ ตามรัฐธรรมนูญ จึงมีความขัดแย้งกับประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นเหตุให้มีทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและเห็นต่างออกมาแสดงความคิดเห็นในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ต่อสาธารณะ แสดงพฤติกรรมอันมีลักษณะที่ก่อการรบกวนต่อการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ อาจหมิ่นเหม่ต่อการกระทำที่เป็นความผิดตามกฎหมายได้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงจำเป็นต้องมีมาตรการในการควบคุมความสงบเรียบร้อยในบริเวณที่ทำการศาลและภายนอกศาล และมุ่งคุ้มครองต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

เมื่อพิจารณามาตรการในปัจจุบันของศาลรัฐธรรมนูญของไทยที่นำมาใช้บังคับเพื่อควบคุมความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลและควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลนั้น ศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาระเบียบและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการหรือบริเวณที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญและการเข้าฟังการไต่สวนของ ศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นมาตรการบังคับที่มีลักษณะเป็นการทั่วไปที่ยังขาดความ มีประสิทธิภาพ และจากการที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยศึกษาทั้งในระบบศาลยุติธรรมและศาลปกครองของไทยพบว่าศาลรัฐธรรมนูญอาศัยข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 6 วรรคสอง

เพื่อให้นำหลักการละเมิดอำนาจศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 – 33 มาใช้บังคับ จึงเกิดปัญหาในทางวิชาการหลายประการ ดังนี้

5.1.1 ปัญหาทางกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้โดยเฉพาะ

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยยังไม่ได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญขึ้นใช้บังคับ เนื่องจากยังไม่ได้รับการพิจารณาจากรัฐสภา ศาลรัฐธรรมนูญได้อาศัยข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ศาลมีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยในการพิจารณาคดี โดยให้อำนาจอกระเบียบเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย และได้กำหนดบทลงโทษแก่บุคคลที่ก่อการรบกวนหรือฝ่าฝืนระเบียบในการรักษาความสงบเรียบร้อยในการพิจารณาคดีของศาล

เมื่อพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญพบว่า มีอำนาจหน้าที่แตกต่างไปจากรูปแบบศาลปกติ เนื่องจากในคดีที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวกับการดำเนินการของ พรรคการเมือง การวินิจฉัยความเป็นสมาชิกภาพหรือคุณสมบัติของสมาชิกรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ตลอดจนการวินิจฉัยเกี่ยวกับการสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมืองหรือการวินิจฉัยยุบ พรรคการเมือง จึงมีความเชื่อมโยงกับประชาชนในฐานะผู้ซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ย่อมมีทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยหรือเห็นต่างในคำวินิจฉัยหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของ ศาลรัฐธรรมนูญ เพราะฉะนั้น การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญต้องเป็นไปด้วยความสงบและเรียบร้อย และสามารถดำเนินกระบวนการต่อไปได้ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ในประเทศสาธารณรัฐออสเตรีย สาธารณรัฐเกาหลี และสาธารณรัฐเช็ก ล้วนเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทย ได้มีการบัญญัติและกำหนดบทลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้เป็นการเฉพาะ ประกอบกับ ศาลปกครองของไทยก็มีบทบัญญัติละเมิดอำนาจศาลปกครองไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ไว้เช่นกัน ศาลรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทยก็ควรจะมีบทบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้เช่นเดียวกัน

ส่วนกรณีรูปแบบของการลงโทษ ในแต่ละประเทศมิได้มีการกำหนดรูปแบบการลงโทษ ที่มีลักษณะรูปแบบไว้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทและสภาพของสังคม แต่ละประเทศ การบัญญัติโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของไทย จึงควร ยึดโยงตามบริบท และพื้นฐานวัฒนธรรมตามสภาพของประเทศไทย จากการศึกษพบว่า ศาลปกครองของไทย ซึ่งเป็นศาลที่ใช้ระบบไต่สวนเช่นเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญ การลงโทษ ในความผิดฐานละเมิด

อำนาจศาลรัฐธรรมนูญ จึงควรมีลำดับชั้นจากเบาไปหาหนักโดยใช้แนวทางตามศาลปกครองของไทยในการพิจารณากำหนดรูปแบบของการลงโทษ

5.1.2 ปัญหาทางกฎหมายในการใช้ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

ในปัจจุบัน ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยยังไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับ ละเมิดอำนาจศาลไว้โดยเฉพาะ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้อาศัยข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 6 วรรค 2 เพื่อที่จะให้นำกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 – 30 มาใช้เกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล บทบัญญัติในเรื่อง ละเมิดอำนาจศาล มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองมิให้มีการละเมิดอำนาจศาล เพราะในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีนั้น อำนาจตุลาการถือว่าเป็นอำนาจที่สำคัญและจำเป็นสำหรับประเทศไทย ในการพิจารณาคดีของศาล ศาลต้องมีอำนาจในการชี้แจงและวางบทกฎหมายให้เป็นไปตามกฎหมาย ดังนั้น การใช้อำนาจของศาลจึงจำเป็นต้องใช้เครื่องมือตามสมควร เพื่อให้อำนาจ ตุลาการมีความศักดิ์สิทธิ์และมีอำนาจลงโทษผู้ใดก็ตามที่มาก่อนการรบกวนต่อกระบวนการ พิจารณาคดีของศาล จากการศึกษาพบว่า ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญ ๙ ดังกล่าว เมื่อพิจารณาแล้ว ยังขาดความเชื่อมโยงกับประชาชน เนื่องจากข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ ๙ เป็นกฎหมายที่ออกโดยคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ อาศัยมติเอกฉันท์ของคณะตุลาการ เนื่องจากบทบัญญัติเกี่ยวกับละเมิดอำนาจศาล เป็นบทบัญญัติที่มีการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ กล่าวคือ หลักสิทธิและเสรีภาพ และหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนต้องอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดและเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ บทบัญญัติที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพหรือจะมีบทลงโทษทางอาญาได้นั้น จะต้องเป็นกฎหมายที่ออกผ่านทางรัฐสภาเท่านั้น ศาลรัฐธรรมนูญจะออกข้อกำหนดเพื่อใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาลงโทษบุคคลไม่ได้

รัฐธรรมนูญกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีวิธีพิจารณาเป็นของตนเองในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ เมื่อพิจารณาถึงลำดับศักดิ์ของกฎหมาย (Hierarchy of Law) แล้ว “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ” “พระราชบัญญัติ” ล้วนแต่เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กล่าวคือ กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นโดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา โดยเนื้อหาของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น จะต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด โดยจะต้องมีลักษณะใช้บังคับเป็นการทั่วไป สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญภายใต้หลักนิติรัฐ (Legal State) รัฐต้องใช้กฎหมายที่ประชาชนหรือตัวแทนประชาชนเป็นผู้บัญญัติขึ้น รัฐจะต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ด้วย

ความเป็นธรรม และรัฐจะกระทำการใด ๆ นอกเหนือจากกฎหมาย ที่ให้อำนาจไว้มิได้ ดังนั้น การตราบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องละเมิดอำนาจศาลจึงเป็นหลักการ ที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หากมีการกระทำในลักษณะของการละเมิดอำนาจศาล ย่อมมีความผิดและอาจถูกลงโทษตามกฎหมาย การกำหนดให้มีการลงโทษจำคุกต่อบุคคลใดย่อมเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล จึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงเป็นอย่างยิ่งว่า กฎหมายที่จะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นกฎหมายที่เป็นกฎหมายแท้ กล่าวคือ ต้องเป็นกฎหมาย ที่ผ่านกระบวนการตราโดยรัฐสภาเท่านั้น

เมื่อพิจารณาถึงการนำข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ ๗ มาใช้ในกรณีที่มีการกระทำ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เพื่อเป็นช่องทางให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ปรับใช้ จึงเป็นการไม่สมควรและไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง จากการศึกษาพบว่า ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี ศาลรัฐธรรมนูญออสเตรเลีย ศาลรัฐธรรมนูญสวีเดน และศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็ก รวมถึงศาลปกครองของไทย ได้มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญและความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลปกครองไว้ในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ และศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ล้วนแล้วแต่เป็นกฎหมายที่ผ่านกระบวนการตราโดยรัฐสภาทั้งสิ้น และทุกประเทศก็เป็นประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทยทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจึงควรมีการร่างหลักการเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญตามที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้

5.1.3 ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่มีลักษณะเข้าข่ายเป็นการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

เนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบในทางการเมืองของประเทศไทยที่ผ่านมา เป็นผลให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในทางการเมืองของตนเองมากขึ้น โดยไม่คำนึงถึงขอบเขตของการแสดงออกซึ่งสิทธิและเสรีภาพของตนอันอาจจะมีผลกระทบในทางลบต่อองค์กรศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

สำหรับการใช้สิทธิและเสรีภาพโดยการแสดงความคิดเห็นในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ศาลรัฐธรรมนูญหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้น เมื่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นที่เปิดเผยและลงประกาศราชกิจจานุเบกษา เมื่อเป็นเช่นนั้น คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อม ถูกวิพากษ์วิจารณ์ได้ ซึ่งเป็นการแตกต่างจากศาลอื่น ๆ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น การวิพากษ์วิจารณ์ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ถ้าเป็นไปเพื่อประโยชน์ทางวิชาการและโดยสุจริตแล้ว ก็ย่อมสามารถกระทำได้และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในทางกฎหมายมหาชนของประเทศไทย ในอนาคต แต่หากการวิพากษ์วิจารณ์นั้น

ไม่เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้วหรือ ผู้วิพากษ์วิจารณ์นั้น ได้กระทำไปโดยเกินขอบเขตด้วย แล้วนั้น อาจก่อให้เกิดการละเมิดต่อเกียรติภูมิขององค์กรศาลรัฐธรรมนูญ และอาจก้าวล่วงไปเป็นการเสื่อมเสียต่อเกียรติยศ ชื่อเสียงของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะหากเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ข้อเท็จจริงอันมีลักษณะ เป็นการก้าวล่วงข้อเท็จจริงจนทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจผิดจนมีลักษณะเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา ผู้กระทำการดังกล่าวก็สมควรได้รับการลงโทษ

การดูหมิ่นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นเจ้าพนักงานยุติธรรมตามกฎหมาย การกล่าวถ้อยคำหรือแสดงข้อความอันมีลักษณะเป็นการดูหมิ่นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ การดูหมิ่นนั้นเนื่องจากการกระทำการตามหน้าที่หรือเพราะได้กระทำการตามหน้าที่ ผู้นั้นก็มีความผิดฐานดูหมิ่นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 136 นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญถือเป็น “ศาล” ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย การดูหมิ่นศาลรัฐธรรมนูญจึงถือเป็นการดูหมิ่นศาลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 198 ด้วย และหากกระทำความผิดโดยนำไปลงในสื่อทางอินเทอร์เน็ต ยังต้องนำบทบัญญัติตามกฎหมาย ว่าด้วยความรับผิดชอบคอมพิวเตอร์มาใช้บังคับอีกด้วย จากการศึกษาพบว่า เพื่อคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยควรนำแนวทางที่เป็นหลักการทั่วไปของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของประตศสหรัฐอเมริกา เขตปกครองพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ประกอบกับประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ที่มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้เป็นการเฉพาะ ตลอดจนพิจารณาถึงแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาของศาลฎีกาของไทย ทั้งแนวทางในการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลปกครอง เพื่อมาใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจ ศาลรัฐธรรมนูญต่อไปได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

เพื่อหาแนวทางในการบัญญัติบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ และนำบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าวไปใช้ได้้อย่างเป็นรูปธรรมและสามารถใช้ในทางปฏิบัติได้จริง และสามารถนำไปใช้ในการประกอบการพิจารณาในการยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเพื่อเสนอต่อรัฐสภาได้ ผู้ศึกษาขอเสนอแนะดังนี้

5.2.1 บัญญัติร่างหลักการในการคุ้มครองเพื่อควบคุมกระบวนการพิจารณาคดีของ ศาลรัฐธรรมนูญ ไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. โดยมีวัตถุประสงค์ต่อการดำเนินการบวนการพิจารณาคดีให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและรวดเร็ว เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาดำเนินต่อไปได้ และเป็นการรักษาประโยชน์ของกลุ่ม ดังนี้

มาตรา ... “ในการพิจารณาคดี ให้ศาลมีอำนาจในการรักษาความสงบของการพิจารณาคดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการศาลหรือบริเวณ ที่ทำการศาลหรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล การให้บุคคลใดซึ่งฝ่าฝืนออกไปนอกที่พิจารณาและให้กระทำการใด ๆ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว รวมทั้งออกระเบียบเพิ่มเติมเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ”

การบัญญัติกฎหมายจึงควรอยู่ในรูปแบบของการบัญญัติโดยผ่านรัฐสภาที่มี จุดยึดโยงกับประชาชนมิใช่เป็นการนำข้อกำหนดหรือระเบียบของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมาปรับใช้เพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

บัญญัติร่างหลักการการลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.

มาตรา ... “เมื่อมีการละเมิดอำนาจศาล ให้ศาลโดยมติเสียงข้างมากไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด มีอำนาจสั่งลงโทษได้ ดังนี้

- (1) ตักเตือน โดยทำเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้
- (2) ไล่ออกจากบริเวณศาล
- (3) ลงโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 50,000 บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

การสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลพึงใช้อย่างระมัดระวัง และเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี”

5.2.2 บัญญัติร่างหลักการความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. เพื่อเป็นหลักการประกันความเป็นอิสระในการพิจารณาวินิจฉัยบรรทัดคดีของศาลหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และเป็นหลักสากลที่ยอมรับเป็นการทั่วไปของทุกประเทศ และการที่จะนำบทบัญญัติว่าด้วย ละเมิดอำนาจศาลมาบัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น ต้องมีการพิจารณาถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องกับบริบทของสภาพสังคมของประเทศไทย ตามที่เสนอแนะมาแล้วข้างต้นในหัวข้อ 5.2.1

5.2.3 บัญญัติลักษณะของการกระทำที่เป็นความผิดและข้อยกเว้นที่ไม่ต้องรับผิด ในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ โดยบัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ดังนี้

มาตรา ... “ผู้ใดกระทำการอย่างใด ๆ ดังกล่าวต่อไปนี้ ให้ถือว่าผู้นั้นมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

(1) ขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลอันว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือประพฤตินับไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล

(2) เมื่อรู้ว่าจะมีการส่งคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือส่งเอกสารอื่น ๆ ถึงตนแล้วจงใจไปเสียให้พ้นหรือหาทางหลีกเลี่ยงที่จะไม่รับคำร้อง คำชี้แจงแก้ ข้อกล่าวหา หนังสือเรียกหรือเอกสารนั้นโดยสถานอื่น

(3) ตรวจเอกสารทั้งหมดหรือฉบับใดฉบับหนึ่งซึ่งอยู่ในสำนวนความ หรือคัดเอาเอกสารเหล่านั้นไปโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล เว้นแต่เป็นการดำเนินการ ตามระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยข้อมูลข่าวสาร

(4) ขัดขืนไม่มาศาลหรือไม่นำส่งเอกสารตามที่ศาลร้องขอ เมื่อศาลมีหนังสือเรียกเอกสาร หลักฐาน หรือบุคคล

(5) แทรกแซงหรือขัดขวางกระบวนการพิจารณาของศาล จนเป็นเหตุให้ ไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้”

มาตรา ... “ผู้ใดวิพากษ์วิจารณ์การพิจารณาหรือการวินิจฉัยของศาลโดยทุจริต ผู้นั้นมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลหรือดูหมิ่นศาลหรือตุลาการ เว้นแต่โดยทางวิชาการ”

มาตรา ... “ผู้ใดดูหมิ่นศาลหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะได้กระทำการตามหน้าที่ ผู้นั้นมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

หากการหมิ่นนั้น ทำให้เสื่อมเสียเกียรติภูมิ ชื่อเสียง หรือถูกเกลียดชัง ผู้กระทำอาจต้องรับผิดตามประมวลกฎหมายอาญา”

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในร่างความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงตามที่ได้ยกตัวอย่างมาแล้วในหัวข้อ 2.7 นั้น การกระทำ ในลักษณะดังกล่าว มีลักษณะเข้าข่ายเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น เพื่อเป็นการให้ช่องทางแก่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีเครื่องมือที่จะใช้ในการพิจารณาและกำหนดบทลงโทษอันมีลักษณะเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไปได้

แต่ไม่ว่าจะเป็นประการใด ท้ายที่สุดก็เป็นดุลพินิจของคณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญ
ในการวินิจฉัยไปตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ

สรุป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กมลชัย รัตนสกววงศ์. (2538). ศาสตร์รัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ, วารสารนิติศาสตร์, 1(25), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กมลชัย รัตนสกววงศ์. (2538). ศาสตร์รัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย.

กฤษณ์ วสันต์. (2547). มาตรการทางปกครอง: ศึกษากรณีการแยกโทษปรับทางปกครอง ออกจากโทษปรับทางอาญาประเทศฝรั่งเศส (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2555). หลักการพื้นฐานกฎหมายว่าด้วยรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2541.

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2546.

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550.

คณิต ณ นคร. (2522). ละเมิดอำนาจในเยอรมัน. กรุงเทพฯ: พาสีโน.

คณิต ณ นคร. (2543). กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 1. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คณิต ณ นคร. (2549). กฎหมายอาญา ภาคความผิด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คมชัดลึก. (ม.ป.ป.). เอลิมอ์ดคำวินิจฉัยศาลรธน. ไม่โปร่งใส. สืบค้นจาก

<http://www.komchadluek.net/detail/20120727/136268/เอลิมอ์ดคำวินิจฉัยศาลรธน.>

ไม่โปร่งใส.html

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1018/2510.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1120/2539.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1124/2507.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1650/2541.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4479/2549.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 461/2547.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 580/2505.

คำพิพากษาศาลฎีกาในคดีหมายเลข 1886/2553.

คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ ท.1926/2548.

จิตติ ดิงศักทีย. (2543). *กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 1*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จิราพร ศิริพงษ์. (2547). *ละเมิดอำนาจศาล: ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการวิพากษ์ที่เป็นธรรม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2545). *ศาลปกครองกับการดำเนินงานของตำรวจ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.

ณรงค์ ใจหาญ. (2543). *กฎหมายอาญาว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ณรงค์ ใจหาญ. (ม.ป.ป.). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 8 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ณัฐพงศ์ กุลเมธี. (2549). *เหตุห้ามและคัดค้านผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ. (2554). *หลักกฎหมายอาญา ภาคความผิด*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ธีระ สุธีวรางกูร. (2544). การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรอง, *วารสารนิติศาสตร์*, 29(4), กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2544). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2545). ปัญหาขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ, *วารสารวิชาการศาลปกครอง*, 13(1), น. 49.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 2 ปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2537). *กฎหมายมหาชน: การแบ่งแยกกฎหมายมหาชน – เอกชน และพัฒนาการกฎหมายมหาชนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2544). ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, *วารสารรัฐาภิรักษ์*, 41(2), น. 18.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2547). *รวมคำบรรยายภาคหนึ่ง สมัยที่ 46 ปีการศึกษา 2546 เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: สำนักศึกษาและอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2554). *กฎหมายมหาชน เล่ม 1: วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่าง ๆ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: ประกายพริก

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

ประมวลกฎหมายอาญา.

ปรีดี เกษมทรัพย์. (2548). นิติปรัชญา (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปัญญา อุคชาชน. (2553). องค์การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่เหมาะสมกับประเทศไทย, *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ*, 12(32), สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

พนัส ทัศนียานนท์. (2521). กระบวนพิจารณาในการลงโทษทนายความฐานละเมิดอำนาจศาลในทางอาญา, *วารสารอัยการ* 1(12).

พนัส ทัศนียานนท์. (2521). การลงโทษการวิพากษ์วิจารณ์หรือติชมศาลฐานละเมิดอำนาจในสหรัฐอเมริกา, *วารสารอัยการ* 1(12).

พรทิตา ไสวสุวรรณวงศ์. (2554). วิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญในประเทศไทย (เอกสารผลงานทางวิชาการเพื่อขอรับการประเมินให้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ 10 ชช.). กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. 2528.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542.

พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498.

ไพโรจน์ วายุภาพ. (ม.ป.ป.). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป. กรุงเทพฯ: โพร็สซาม.

ภาสพงษ์ เรณูมาศ. (2550). *มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดเหตุฉุกเฉินในความผิดฐานทำร้ายร่างกาย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภูริชญา วัฒนรุ่ง. (ม.ป.ป.). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายมหาชน*. ม.ป.ท.

มาหาอะไร @ Maha-arai. (2551). *ด่วน!! ยุบพรรคพปช.-มฉ.-ชท. ดัดสิทธิการเมืองกก.บริหาร 5 ปี!*

26 กรกฎาคม 2558, จาก http://maha-arai.blogspot.com/2010/03/blog-post_3939.html

ระเบียบที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543.

ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาระเบียบและความสงบเรียบร้อยในที่ทำงานหรือบริเวณที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ และการเข้าฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2541). ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญกับศาลรัฐธรรมนูญ, *รวมบทความเนื่องในโอกาสครบรอบ 90 ปี สัญญา ธรรมศักดิ์*, น. 198. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2538). *สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย.

วิญญู เครื่องงาม. (2530). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: แสงสุทธิการพิมพ์.

วุฒิชัย จิตตานุ. (2545). บทบาทและอำนาจหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญตามแนวความคิดรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุด, *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ*, 30.

วุฒิชัย จิตตานุ. (2548). *กลไกทางกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญระบบรวมศูนย์ (Centralized System) หรือรูปแบบยุโรป (Europe Model) ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก* (รวมบทความทางวิชาการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ชุดที่ 4). กรุงเทพฯ: ศาลรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน.

วุฒิชัย จิตตานุ. (2556). *กระบวนการทางกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญในรัฐสมัยใหม่ของโลก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ศุภวัฒน์ สิงห์สุวรรณ. (2547). *การใช้การลงโทษทางปกครองและโทษทางอาญาควบคู่กัน เพื่อลงโทษการกระทำผิดกรรมเดียว* (เอกสารเสนอคณะกรรมการวิधिปฏิบัติราชการทางปกครอง, ในบันทึกเสนอผลการศึกษาค้นคว้ากฎหมายต่างประเทศ).

สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา. (2551). *การละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: พี. เพรส.

สถิต ลิ่มพงศ์พันธุ์. (ม.ป.ป.). *ความผิดฐานหมิ่นประมาทศาลในระบบคอมมอนลอว์*. กรุงเทพฯ: พาสีโน.

สมยศ เชื้อไทย. (2553). *หลักนิติรัฐ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สรารุช เบญจกุล. (2551). การละเมิดอำนาจศาลตามกฎหมายสหราชอาณาจักร, *คูลพาท*, 2551 (กันยายน – ธันวาคม).

สำนักงานศาลปกครอง. (2550). *ศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองเปรียบเทียบ* (รายงานผลการประชุม). สมาคมศาลปกครองสูงสุดระหว่างประเทศ ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2544). *รวมบทความของศาลรัฐธรรมนูญ (ชุดที่ 1 ศาลรัฐธรรมนูญไทย)*.

กรุงเทพฯ: พี. เพรส.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2553). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ:

พี. เพรส.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2557). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ (ฉบับปรับปรุง)*.

กรุงเทพฯ: พี. เพรส.

สำนักศึกษาและอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา.

หยุด แสงอุทัย. (2556). *กฎหมายอาญา ภาค 2-3 (พิมพ์ครั้งที่ 11)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

อมร จันทรมบูรณ์. (2536). *ศาลรัฐธรรมนูญ เล่ม 2. รายงานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา
ศึกษาแนวทางการแก้ไขรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2534*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทววิทยารัฐ.

อมร จันทรมบูรณ์. (2536). *ศาลรัฐธรรมนูญ, วารสารกฎหมายปกครอง*, (12), น. 552.

อรรถสิทธิ์ กันมล. (2549). *ปัญหาการนำโทษทางปกครองมาใช้ควบคู่กับโทษทางอาญา
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

อรัญ สุวรรณบุบผา. (2518). *หลักอาญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

อำพน เจริญชีวินทร์. (2545). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการฟ้องและการดำเนินคดีในศาลปกครอง*.

กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

อุดม เพ็ญพุ่ม. (2550). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 1*. กรุงเทพฯ:

สำนักศึกษาและอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา

อุททิศ แสนโกสิก. (2525). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

เอกบุญ วงศ์ศักดิ์กุล. (2553). *หลักนิติรัฐ หลักนิติธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Acnews. สืบค้นจาก http://www.acnews.net/view_news_breaking.php?new_id=B255604139

ภาษาต่างประเทศ

Armenia – Law on the Constitutional Court. Retrieved from <http://concourt.am/english/>

Constitution_of_the_Republic_of_Korea. Retrieved from <http://english.court.go.kr/2015>

Contempt of Court Act 1981. Retrieved from <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/49>

Contempt of court. (n.d.). *Contempt of court.2009*. Retrieved from

http://en.wikipedia.org/wiki/Contempt_of_court.2009

Court Constitution Act 1975. Retrieved from

http://www.austlii.edu.au/au/legis/vic/consol_act/ca1975188

Criminal Code. Retrieved from <https://www.samuihorsale.com/law-texts/thailand-penal-code.html>

Juta and Company, Ltd. Retrieved from <http://www.justice.gov.za/legislation/acts/1995-013.pdf>.2015

Latvijas Republikas Satversmes tiesa. Retrieved from

<http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=9>.2015

Law of the organization and trial procedures of the constitutional court. Retrieved from

<http://www.anayasa.gov.tr>

Legislationline. (n.d.). Criminal Code. Retrieved from

<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

Republic of Austria – Constitutional Court Act 1953. Retrieved from www.vfgh.gv.at/cms/vfgh-site/english/downloads/englishvfgh.pdf

Tax Court of Canada Rules. Retrieved from [Laws.justice.gc.ca/PDF/Statute/T/T2.pdf](http://laws.justice.gc.ca/PDF/Statute/T/T2.pdf).2018

The Concourt.net. Retrieved from <http://www.concourts.net>

The Constitutional Court of the Czech Republic. Retrieved from

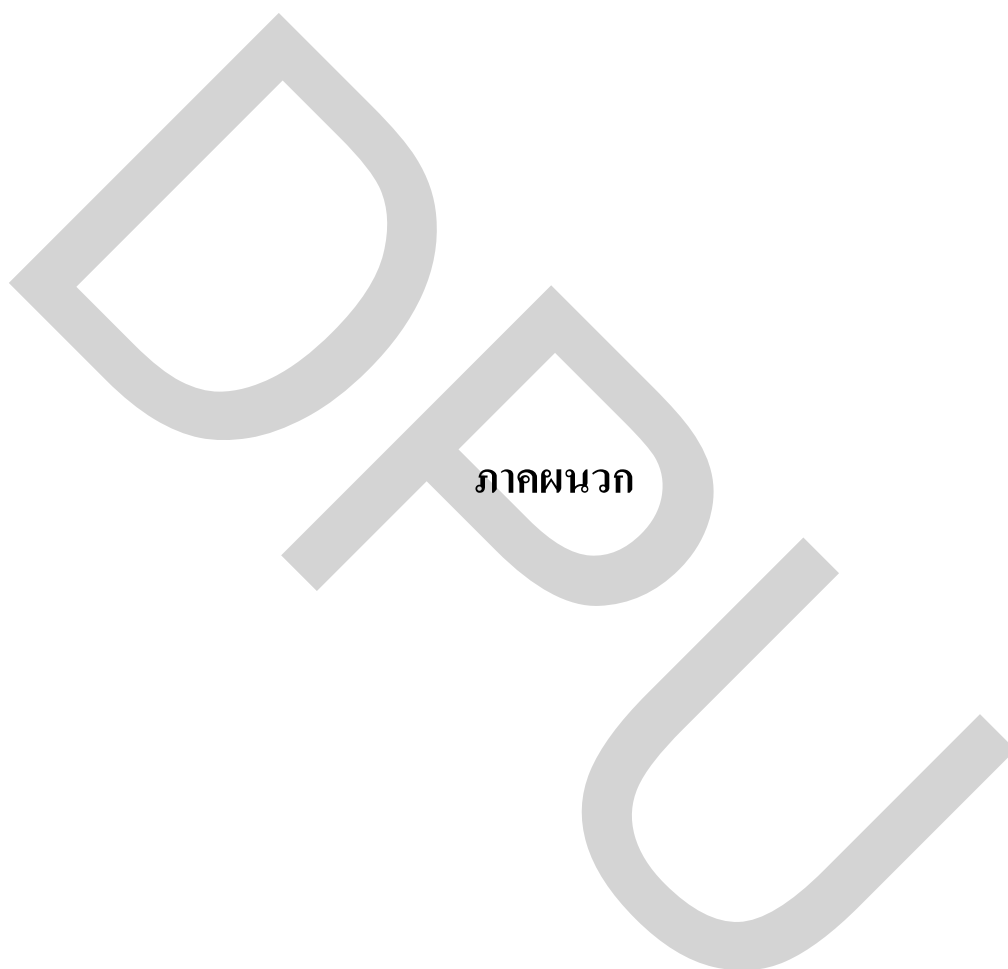
http://angl.concourt.cz/angl_verze/act.php.2015

The Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan. Retrieved from

http://www.constcourt.gov.az/en/download/legislation/law_on_constitutional_court.doc.2015

The Constitutional Court of the Republic of Belarus. Retrieved from

http://ncpi.gov.by/ConstSud/eng/const_low.htm..2015

ภาคผนวก

ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.
ในส่วนที่เกี่ยวกับละเมิดอำนาจศาล

มาตรา ... ในการพิจารณาคดี ให้ศาลมีอำนาจในการรักษาความสงบของการพิจารณาคดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการศาลหรือบริเวณที่ทำการศาลหรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล การให้บุคคลใดซึ่งฝ่าฝืนออกไปนอกที่พิจารณาและให้กระทำการใด ๆ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว รวมทั้งออกกระเปียบเพิ่มเติมเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

มาตรา ... เมื่อมีการละเมิดอำนาจศาล ให้ศาลโดยมติเสียงข้างมากไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด มีอำนาจสั่งลงโทษได้ ดังนี้

- (1) ตักเตือน โดยทำเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้
 - (2) ไล่ออกจากบริเวณศาล
 - (3) ลงโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 50,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
- การสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลพึงใช้อย่างระมัดระวัง และเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี

มาตรา ... ผู้ใดกระทำการอย่างใด ๆ ดังกล่าวต่อไปนี้ ให้ถือว่าผู้นั้นมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

- (1) ขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลอันว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล
- (2) เมื่อรู้ว่าจะมีการส่งคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือส่งเอกสารอื่น ๆ ถึงตนแล้วจงใจไปเสียให้พ้นหรือหาทางหลีกเลี่ยงที่จะไม่รับคำร้อง คำชี้แจงแก้ ข้อกล่าวหาหนังสือเรียก หรือเอกสารนั้นโดยสถานอื่น
- (3) ตรวจเอกสารทั้งหมดหรือฉบับใดฉบับหนึ่งซึ่งอยู่ในสำนวนความ หรือคัดเอาเอกสารเหล่านั้นไปโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล เว้นแต่เป็นการดำเนินการตามระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยข้อมูลข่าวสาร
- (4) ขัดขืนไม่มาศาลหรือไม่นำส่งเอกสารตามที่ศาลร้องขอ เมื่อศาลมีหนังสือเรียกเอกสาร หลักฐาน หรือบุคคล
- (5) แทรกแซงหรือขัดขวางกระบวนการพิจารณาของศาล จนเป็นเหตุให้ไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้

มาตรา ... ผู้ใดวิพากษ์วิจารณ์การพิจารณาหรือการวินิจฉัยของศาลโดยทุจริต ผู้นั้นมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลหรือดูหมิ่นศาลหรือตุลาการ เว้นแต่โดยทางวิชาการ

มาตรา ... ผู้ใดดูหมิ่นศาลหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งกระทำการตามหน้าที่หรือเพราะได้กระทำการตามหน้าที่ ผู้นั้นมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

หากการหมิ่นนั้น ทำให้เสื่อมเสียเกียรติภูมิ ชื่อเสียง หรือถูกเกลียดชัง ผู้กระทำอาจต้องรับผิดชอบประมวลกฎหมายอาญา

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – นามสกุล

ประวัติการศึกษา

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

วิชชกานต์ เสาภายน

พ.ศ. 2555 นิติศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ